

การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา
การศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์
ของ
เสริมสุข อนันตพงศ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
มีนาคม 2551

การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา
การศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์
ของ
เสริมสุข อนันตพงศ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
มีนาคม 2551
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา
การศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ
ของ
เสริมสุข อนันตพงศ์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
มีนาคม 2551

เสริมสุข อนันตพงศ์. (2551). การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของ นักศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใน เขตกรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร. สอนง โลหิตวิเศษ รองศาสตราจารย์ ดร. เสาวนีย์ เลวลัย.

งานวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ (1) ศึกษาการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร 3 ด้าน คือ การกระทำทางกาย การกระทำทางวาจา และการกระทำทางใจ (2) เปรียบเทียบการปฏิบัติตนในการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ สถานภาพการพักอาศัย อาชีพ และระดับความรู้เรื่องกฎแห่งกรรม (3) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเรื่องการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 381 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง 2 กลุ่ม ใช้ t-test มากกว่า 2 กลุ่ม ใช้ F-test ทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเซฟเฟ

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีการปฏิบัติตนในการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวมและรายด้าน ทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

2. การเปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของ นักศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในการเปรียบเทียบ ดังต่อไปนี้ นักศึกษาเพศหญิงมีการปฏิบัติตนด้านการกระทำทางใจสูงกว่าเพศชายแต่ด้านการกระทำทางกายต่ำกว่า นักศึกษาที่มีอายุ 21 ปีขึ้นไป มีการปฏิบัติตนด้านการกระทำทางใจสูงกว่า นักศึกษาที่มีอายุระหว่าง 16-20 ปี แต่ด้านการกระทำทางกายต่ำกว่า นักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีการปฏิบัติตนโดยรวมและด้านการกระทำทางวาจาสูงกว่านักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นักศึกษาในสถานศึกษาตอนเมืองมีการปฏิบัติตนโดยรวมและด้านการกระทำทางวาจาต่ำกว่านักศึกษาในสถานศึกษาจอมทองและสวนหลวง ส่วนการกระทำทางกายต่ำกว่า นักศึกษาในสถานศึกษาบางกะปิ และนักศึกษาในสถานศึกษาสวนหลวงมีการปฏิบัติตนด้านการกระทำทางใจสูงกว่านักศึกษาในสถานศึกษาบางกะปิและดอนเมือง นักศึกษาที่มีสถานภาพสมรสแล้วมีการปฏิบัติตนโดยรวมและด้านการกระทำทางวาจาและการกระทำทางใจสูงกว่านักศึกษาที่มี

สถานภาพโสด นักศึกษาที่มีสถานภาพการพักอาศัยอยู่ตามลำพังกับเพื่อนมีการปฏิบัติตนโดยรวม และทุกด้านต่ำกว่านักศึกษาที่พักอาศัยกับครอบครัวหรือบิดามารดา นักศึกษาที่มีอาชีพอิสระหรือค้าขายมีการปฏิบัติตนโดยรวมและด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจาสูงกว่านักศึกษาที่มีอาชีพรับจ้าง และด้านการกระทำทางใจสูงกว่านักศึกษาที่มีอาชีพพนักงาน ลูกจ้างและที่ไม่ได้ทำงาน นักศึกษาที่มีความรู้เรื่องกฎแห่งกรรมน้อยมีการปฏิบัติตนโดยรวมและทุกด้านต่ำกว่านักศึกษาที่มีความรู้มาก ปานกลาง และไม่มีความรู้

3. นักศึกษามีปัญหาในการปฏิบัติตนดังนี้ แม้รู้ว่าฆ่าสัตว์ผิดศีลแต่จำเป็นต้องทำเพื่อใช้เป็นอาหาร นักศึกษาผู้หญิงแต่งตัวไม่เหมาะสม บางครั้งจำเป็นต้องโกหกเพื่อให้สถานการณ์ดีขึ้น นักศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้ รัฐควรส่งเสริมศีลธรรมโดยเน้นเรื่องกฎแห่งกรรม ให้ความรู้ประชาชนว่าทุกสิ่งที่ทำล้วนมีผลของกรรมรองรับ สถานศึกษาควรออกกฎเคร่งครัดเด็ดขาดในการแต่งตัวของนักศึกษาผู้หญิง

USE OF THE LAW OF KARMA IN BUDDISHM IN THE WAY OF LIFE OF
NONFORMAL EDUCATION STUDENTS IN BASIC EDUCATION CURRICULUM
B.E. 2544 IN BANGKOK METROPOLIS.

AN ABSTRACT
BY
SERMSUK ANANTAPONG

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Adult Education
at Srinakharinwirot University
March 2008

Sermasuk Anantapong. (2007). *Using the Law of Karma in Buddhism into the Way of Life of Nonformal Education Students in Basic Education Curriculum B.E. 2544 in Bangkok Metropolis*. Master thesis, M.Ed. (Adult Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assoc. Prof: Dr. Snong Lohitwisas, Assoc. Prof. Dr. Sauwanee Lewan.

The purposes of this research were to; (1) study the nonformal education students in three aspects: the physical act, the verbal act, the spiritual; (2) to compare these practices by gender, age, education level, nonformal education district center, status, dwelling, occupation, knowledge in the law of karma and (3) to study problems and suggestions.

The samples used in this research were 381 nonformal education students derived through multi-stage random sampling. The instrument used for collecting the data was the questionnaires. The statistics used for analyzing the data were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test and Scheffe's method.

The research findings were as follows:

1. Using the Law of Karma in Buddhism into the way of life of nonformal education students in basic education curriculum B.E. 2544 in Bangkok metropolis as a whole and all aspects: physical, verbal, and spiritual act was at the moderate level .

2. The significantly statistical differences were found as follows: Female students had higher level than male students in spiritual behavior, but lower level in physical. Students over 21 years had higher level than students aging between 16-20 years old in spiritual behavior but lower level in physical behavior. Higher secondary students had higher level than lower secondary students in overall and in verbal behavior. Students in Don Muang nonformal education district center had lower level than students in Jom Tong and Suan Luang in overall and in verbal behavior, and had lower level than students in Bangkok in physical behavior. Students in Suan Luang nonformal education district center had higher level than students in Bangkok and Don Muang in spiritual behavior. Married students had higher level than single students in overall and in physical, verbal and spiritual behavior. Students who lived with friends had lower level than students who lived with families or with spouses in overall behavior and in physical and spiritual behavior. Students with freelance or commerce occupation had higher level than students who was hired in overall and in physical and verbal behavior, but higher level than employees, workers or unemployed students in spiritual behavior. Students possess low level of knowledge of Karma had lower level than those who had high and medium level knowledge in overall and in physical, verbal and spiritual behavior

3. The problems of students were as follows: They knew that killing was against the sila ,but it was necessary to do in order to get food. Female students dressed inappropriately. Sometimes they had to lie in order to make a situation be better. Their suggestions were as follows: Policy on moral by applying the law of karma should be implemented. Thai people should be learned and acknowledged that everything done was related to the law of karma. The educational institutions should be strict with female students dress.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา
การศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร

ของ
เสริมสุข อนันตพงศ์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)
วันที่.....เดือน มีนาคม พ.ศ. 2551

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. สนอง โลหิตวิเศษ)

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย นิรัญทวี)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สนอง โลหิตวิเศษ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย)

.....กรรมการ
(อาจารย์ลัดดาวัลย์ เลิศเพ็ญเมธา)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้โดยได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดีจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สนอง โลหิตพิเศษ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้ความกรุณาในการให้คำปรึกษา ดูแล และแนะนำการจัดทำ ปริญญานิพนธ์มาโดยตลอด ทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้และประสบการณ์ในการทำวิจัย ซึ่งจะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการทำงานให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ และขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย นิรัญทิว อาจารย์ลดาวัลย์ เลิศเพ็ญเมธา ที่ได้กรุณาเป็นกรรมการสอบปากเปล่า ตลอดจนคณาจารย์ ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำเพิ่มเติมช่วยให้งานวิจัยนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณพระครูปลัดสวพัฒน์นาวิธรรม ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระมหา ดร.วิโรจน์ คุตติวิไล หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก ดร.ธีรรัตน์ แสงแก้ว อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันวิจัยญาณสังวร มหามกุฏราชวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจวบปัจจนิก อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์ หัวหน้าภาควิชาสังคมศาสตร์ ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ รับเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบพระคุณคุณพ่อ คุณแม่ ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอดระยะเวลาที่ศึกษาและทำงานวิจัย ขอบคุณนิสิตรุ่นพี่เพื่อนนิสิตปริญญาโทวิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ที่ให้คำแนะนำ คำปรึกษา และเป็นกำลังใจตลอดมา และขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ คณะครูทุกท่านที่เป็นกำลังใจและให้ความช่วยเหลือจนงานวิจัยนี้สำเร็จโดยสมบูรณ์

สำหรับคุณค่าของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอกราบบูชาพระคุณบิดา มารดา คุณครูอาจารย์ รวมทั้งผู้มีพระคุณทุกท่าน

เสริมสุข อนันตพงศ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	8
กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
พระพุทธศาสนา.....	10
กฎแห่งกรรม.....	22
อิทธิพลของกฎแห่งกรรมต่อสันติภาพของมวลมนุษย์.....	38
การศึกษานอกโรงเรียน.....	46
นักศึกษาก่อนการศึกษานอกโรงเรียนกับการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต..	52
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	57
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	61
ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	61
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	65
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	66
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	67
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	68
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	69
ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	70
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ใน 3 ด้าน คือ ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ.....	72

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
ตอนที่ 3 เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการ ดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน.....	78
ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน.....	108
 5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	112
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	112
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	113
สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	114
อภิปรายผล.....	117
ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	123
 บรรณานุกรม.....	126
 ภาคผนวก.....	134
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม.....	135
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์.....	137
ภาคผนวก ค ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม.....	149
ภาคผนวก ง คำสัมประสิทธิ์แอลฟา.....	154
ภาคผนวก จ ตารางวิเคราะห์แบบสอบถาม.....	160
ภาคผนวก ฉ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	162
 ประวัติย่อผู้วิจัย.....	170

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ตารางประชากร พื้นที่กรุงเทพมหานครและสถานศึกษา.....	62
2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จากสถานศึกษา.....	63
3 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	70
4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไป ใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน.....	72
5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการ กระทำทางกาย เป็นรายข้อ.....	73
6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการ กระทำทางวาจา เป็นรายข้อ.....	75
7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการ กระทำทางใจ เป็นรายข้อ.....	77
8 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ใน การดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามเพศ.....	79
9 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ใน การดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ เป็นรายคู่.....	79

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
10 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามอายุ.....	80
11 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ โดยรวม และรายด้าน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance).....	81
12 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย จำแนกตามอายุ.....	82
13 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามอายุ.....	82
14 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามระดับที่กำลังศึกษา.....	83
15 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับที่กำลังศึกษา โดยรวมและรายด้าน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance).....	84

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
16 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามสถานศึกษา.....	85
17 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance).....	86
18 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยรวม จำแนกตามสถานศึกษา.....	87
19 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย จำแนกตามสถานศึกษา.....	88
20 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางวาจา จำแนกตามสถานศึกษา.....	89
21 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางวาจา จำแนกตามสถานศึกษา.....	90
22 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามสถานภาพ.....	91

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
23	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสถานภาพ เป็นรายคู่.....	91
24	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามสถานภาพ การพักอาศัย.....	92
25	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสถานภาพ การพักอาศัย โดยรวมและรายด้าน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวน แบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance).....	93
26	การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร โดยรวม จำแนกตามสถานภาพการพักอาศัย.....	94
27	การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย จำแนกตามสถานภาพการพักอาศัย.....	94
28	การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางวาจา จำแนกตามสถานภาพการพักอาศัย.....	95
29	การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามสถานภาพการพักอาศัย.....	95

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
30 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามปัจจุบัน ประกอบอาชีพ.....	97
31 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม การประกอบอาชีพ โดยรวม และรายด้าน โดยวิเคราะห์ ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance).....	98
32 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร โดยรวม จำแนกตามประกอบอาชีพ.....	99
33 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย จำแนกตามการประกอบอาชีพ.....	100
34 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางวาจา จำแนกตาม การประกอบอาชีพ.....	101
35 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามการประกอบอาชีพ.....	102

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
36	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ ในการดำรงชีวิตของนักรักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกายด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม..... 104
37	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ ในการดำรงชีวิต ของนักรักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม โดยรวม และรายด้าน โดยวิเคราะห์ ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance)..... 105
38	การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทาง พระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักรักเรียนนอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านรวม จำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม..... 106
39	การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทาง พระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักรักเรียนนอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย จำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม..... 106
40	การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักรักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการ กระทำทางวาจา จำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม..... 107
41	การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักรักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตาม ระดับความรู้ความเข้าใจเรื่อง กฎแห่งกรรม..... 107
42	ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ใน การดำรงชีวิตของนักรักเรียนนอกโรงเรียน..... 108

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การบังเกิดขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อให้เกิดคุณอนันต์และนำมาซึ่งประโยชน์สุขของมวลมนุษย์ หลักคำสอนของพระพุทธองค์เปรียบเสมือนเข็มทิศชี้แนะให้มนุษย์ดำรงตนอยู่ด้วยความสงบสุขมีวิถีชีวิตที่งดงาม การพัฒนาสังคมและประเทศชาติจำเป็นต้องส่งเสริมให้คนปฏิบัติตนตามศาสนาที่ตนนับถืออย่างถูกต้อง เพราะศาสนามีความสำคัญทั้งส่วนตนและส่วนรวม ศาสนาทำให้คนมีศีลธรรมในการดำรงชีวิต ศาสนาเป็นเสมือนสายใยที่เชื่อมโยงคนเรากับสังคมเข้าด้วยกัน เมื่อใจของคนสูงขึ้นก็ย่อมทำให้สังคมร่มเย็น สงบสุข เพราะศาสนาเป็นปัจจัยที่สำคัญซึ่งช่วยผ่อนคลายหรือบรรเทาความรุนแรงจากการขัดแย้ง และมีส่วนช่วยปรับความตึงเครียดทางจิตใจของมนุษย์ ให้ทุกคนมีการกระทำ คำพูด ความคิดและจิตใจที่เมตตาปรารถนาดีต่อกัน สำหรับประเทศไทยนั้นคนทั้งประเทศหันมานับถือพระพุทธศาสนามีถึงร้อยละ 93.5 (กรมการศาสนา. 2543 : 4) พุทธศาสนาจึงเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทย

พุทธศาสนา คือ คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และคำสั่งสอนนี้ก็คือเรื่องของสภาพธรรมเป็นของมีอยู่แล้ว พระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้สภาพธรรมนั้นๆ แล้วนำมาเล่าให้เข้าใจชัดขึ้น ความจริงหรือสัจธรรมที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาตินี้ จึงเป็นของกลางสำหรับทุกคน และมีใช้สิ่งประดิษฐ์หรือคิดขึ้นตามอารมณ์เพื่อฝัน (สุชีพ ปุณฺณานุภาพ. 2547 : 5) โดยมีหลักธรรมสำคัญซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ 1. กระทำความดี 2. ละเว้นความชั่ว 3. ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ (ประภาศน์ อวยชัย. 2547 : 6) ด้วยหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่เปิดกว้าง ชาวพุทธจึงมีชีวิตอยู่ด้วยความสงบสุข เปี่ยมด้วยเมตตาจิตต่อเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทรที่ฝังลึกในสายเลือดของชนชาติไทยมาตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน

เรื่องกฎแห่งกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดนี้ เป็นเรื่องสำคัญที่ยิ่งใหญ่ในพระพุทธศาสนา เป็นส่วนหนึ่งของหลักคำสอน เน้นให้เห็นว่าโชคชะตาของมนุษย์คือผลรวมแห่งการกระทำของเขาเอง ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ตนต้องเป็นที่พึ่งและเป็นอนาคตให้ตน ฉะนั้นทุกการกระทำ คำพูด ความคิดของมนุษย์ ที่ทำไว้ขณะมีชีวิตล้วนมีผลของกรรม และมีภพภูมิที่รองรับชีวิตหลังความตายทั้งสิ้น สอดคล้องกับการค้นพบทฤษฎีแรงในวิชาฟิสิกส์ ที่ได้กล่าวถึงแรงที่ส่งออกไปมีผลเท่าแรงที่สะท้อนกลับว่า Action เท่ากับ Reaction ซึ่งแปลความหมายแบบธรรมะได้ว่าทำอย่างไรได้อย่างนั้น (ส. ผ่องสวัสดิ์. 2549 : 61) ความเชื่อความเข้าใจในเรื่องกฎแห่งกรรมจึงเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งช่วยให้สามารถประคับประคองใจให้สงบอยู่ได้แม้ในยามทุกข์ รู้จักดำเนินชีวิตด้วยสติปัญญา ทำให้สังคมสงบสุขปราศจากการเบียดเบียนล้างผลาญกัน อันเป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาบ้านเมือง

การได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาปฏิบัติให้เหมาะสม ย่อมส่งผลให้ชีวิตส่วนบุคคล สังคมและประเทศชาติสงบสุขและเจริญรุ่งเรืองได้อีกยาวนาน ดังพระปรารภในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวดังนี้

“ความเชื่อในกรรม ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นของประเสริฐยิ่ง ควรให้มีขึ้นในใจของทุกคนและถ้าคนทั้งโลกเชื่อมั่นในกรรมแล้ว มนุษย์ในโลกจะได้รับความสุขใจขึ้นมาก เป็นสิ่งที่ทำให้คนชวนชวยทำแต่กรรมดีโดยหวังผลที่ดี เรื่องวิภูฏะสงสารและกรรมเป็นของต้องมีความเชื่อ เพราะเป็นของน่าเชื่อถือว่าความเชื่ออีกหลายอย่าง” (วคิน อินทสระ. 2548 : 5)

จากกระแสโลกาภิวัตน์ที่นำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาตลอดเวลาทำให้การดำเนินชีวิตของเยาวชนเปลี่ยนไป วัฒนธรรมใหม่ๆ เข้ามาแทนที่ ก่อให้เกิดทั้งโอกาสและวิกฤติการณ์หลายด้านมาสู่สังคมไทย อีกทั้งความก้าวหน้าของสิ่งต่างๆ ที่ดำเนินไปอย่างไม่หยุดยั้ง อิทธิพลของอารยธรรมตะวันตกแพร่ขยายเข้ามาในสังคมไทยเกือบทุกด้าน ทำให้เกิดปัญหานานัปการทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม เกิดค่านิยมใหม่ที่ระบดในวัยรุ่น เยาวชนมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน ส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มอมเมาให้ลุ่มหลงในอบายมุข คิดว่าศาสนาเป็นสิ่งที่มลาย ขาดการคิดไตรตรองใคร่ครวญ อิทธิพลสื่อมวลชนที่ยั่วยุอารมณ์ อันจะนำไปสู่พฤติกรรมที่เสื่อมถอย นับวันมีแต่เพิ่มทวีความรุนแรง (ประภาศน์ อวยชัย. 2547 : 4)

การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนในรูปแบบต่างๆ เกี่ยวกับเยาวชนอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ผิดศีล ผิดธรรม ขาดความกตัญญูรู้คุณ ไม่เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ เกิดขึ้นในหมู่เยาวชนแทนความเชื่อดั้งเดิม เกี่ยวกับเรื่องบาป บุญ กรรมดี กรรมชั่ว กฎแห่งกรรม ซึ่งในปี 2543 องค์การอนามัยโลกระบุคนไทยดื่มเหล้ามากเป็นอันดับ 5 ของโลก และในช่วงเวลาเพียง 7 ปี (พ.ศ.2539-2546) กลุ่มวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปี บริโภคเพิ่มขึ้นเกือบ 6 เท่า ผลกระทบจากการดื่มสุราของคดีอาญาศาลจังหวัด ซึ่งมีสาเหตุมีการดื่มสุราเกี่ยวข้อง ได้แก่ ความผิดทำให้เสียทรัพย์ร้อยละ 59.1 ความผิดเกี่ยวกับเพศร้อยละ 34.8 ความผิดฐานบุกรุกร้อยละ 16.7 ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราร้อยละ 10.5 (วิชัย โปษยะจินดา และคณะ. 2544 : 5) และจากการสำรวจของสวนดุสิตโพลเกี่ยวกับทัศนคติทางเพศของนักศึกษาพบว่า นักศึกษาทั้งหญิงและชายต่างเห็นเหมือนกันว่าความบริสุทธิ์ของผู้หญิงไม่ใช่เรื่องสำคัญ การตั้งท้องแล้วไปทำแท้งก็ไม่ใช่เรื่องผิด ด้านจิตแพทย์พบว่านักศึกษาตกเป็นเหยื่อของสื่อลามกจำนวนมาก สื่อมีอิทธิพลมากให้เด็กมีคู่ มีการเล่นอินเทอร์เน็ตเพื่อความโก้เก๋ และภัยร้ายจากสายโทรศัพท์ถูกนำไปใช้เป็นช่องทางซื้อขายและขายบริการทางเพศ ล่อลวงเด็ก ซื้อขายยาเสพติด เด็กบางกลุ่มแสดงพฤติกรรมด้านมืด เช่น ด่าทอบุพการีกันอย่างหยาบ ค่าย พุดคุยแต่เรื่องเพศ มีเว็บไซต์ส่วนตัวกันมาก เติบโตอย่างรวดเร็วปีละหลายร้อยเปอร์เซ็นต์ (เอกลักษณ์ หลุ่มชมแข. 2550 : 15) ข่าวสารที่ออกมาเป็นจำนวนมากที่เกี่ยวกับเยาวชน กลุ่มนักศึกษา ทำให้ทราบว่ามีบุคคลส่วนหนึ่งยังไม่เข้าใจเนื้อหาในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อกับกฎแห่งกรรม ขาดการนำไปประยุกต์ใช้ จนเกิดเป็นปัญหาสังคมที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนโดยเริ่มตั้งแต่ครอบครัวและตนเอง

เยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีค่าของประเทศ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ส่วนหนึ่งของเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 14-25 ปี กว่าร้อยละ 90 ที่อยู่นอกระบบการศึกษา มีพื้นฐานของสภาพจิตใจแตกต่างกันไปจากสาเหตุหลายด้าน ส่วนหนึ่งมาจากการพัฒนาการตามวัย การหล่อหลอมจากครอบครัวตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อถึงช่วงวัยรุ่น วัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสภาพร่างกายและจิตใจ อารมณ์ สังคม จากเด็กสู่ความเป็นผู้ใหญ่ จำเป็นต้องมีการปรับตัวอย่างมากเพื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว การแข่งขันในระบบการศึกษา การบีบรัดทางเศรษฐกิจ จึงเป็นสาเหตุทำให้เยาวชนเกิดความตึงเครียด ความสับสน วิดกกังวลทางจิตใจ ซึ่งการหล่อหลอมด้วยศีลธรรมตั้งแต่เยาว์วัยย่อมส่งผลต่อเนื่องทุกช่วงชีวิต ย่อมนำไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่มีศักยภาพ มีความพร้อมและสามารถเป็นต้นแบบที่ดีได้ การศึกษานอกโรงเรียนจึงให้ความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนในทุกเพศทุกวัย โดยนำศีลธรรมมาถ่ายทอดและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมแม้เข้าศึกษาในช่วงอายุมาก ย่อมส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยการปรับพื้นฐานความเป็นมนุษย์ให้มีจิตใจสูงขึ้น

ความเลื่อมใสทางศีลธรรม และจิตใจของคนในสังคมปัจจุบัน ย่อมเกิดจากสาเหตุต่างๆ มากมายแต่สิ่งหนึ่งซึ่งน่าจะเป็นมูลเหตุสำคัญก็คือ คนในสังคมไม่มีความเชื่อในเรื่องกฎของกรรม คือทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เพราะความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมเป็นพื้นฐานของการทำความดี ความชั่วในทุกกระต่าย เป็นรากฐานของจริยธรรมคือประพฤติดี ปฏิบัติชอบจากการขาดแบบอย่างที่ดีงามในการประพฤติปฏิบัติตาม ขาดการเรียนรู้เรื่องความจริงของชีวิตจากหลักธรรมคำสอน ทำให้ประมาทหมั่นเมาในชีวิต คิดว่าตนยังหนุ่ม ยังสาวอยู่ ยังแข็งแรง จิตใจจึงมุ่นแต่สนุกสนาน เพลิดเพลินพร้อมที่จะทำความชั่ว ผิดศีลธรรมได้ทุกรูปแบบ ฉะนั้นการศึกษากฎแห่งกรรมย่อมทำให้เยาวชนเกิดการพัฒนาทางจิตใจ รู้จักพิจารณา ไตร่ตรองในการกระทำของตนเอง สามารถรับช่วงความรับผิดชอบการพัฒนาตนเอง ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาทจะประกอบเหตุอันน่าตกใจไปสู่หนทางแห่งกุศลกรรมมีคุณค่าของความศรัทธา สังคมและประเทศชาติต่อไปในอนาคต อันจะนำไปสันติสุขแก่โลกได้ (พระโฆสเถระ ธรรมวิปัสสนา 2547 : 116) การเรียนรู้เรื่องกฎแห่งกรรมจึงมีความสำคัญยิ่ง เพราะจะทำให้ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน รู้จักตนเอง รู้ถึงความเป็นธรรมชาติของตน รู้แนวทางในการพัฒนาตนในการดำรงชีวิตและนำศักยภาพในตนมาใช้ ซึ่งจะส่งผลให้มีการกระทำ คำพูด ความคิดเหมาะสม ถูกต้องตามศีลธรรม เกิดระบบระเบียบขึ้นในสังคม และจะช่วยหล่อหลอมวัฒนธรรมที่ดีงาม เช่น ความกตัญญูรู้คุณ ความเมตตากรุณา ความเคารพตามหลักพุทธวิธีที่พระบรมศาสดาทรงแนะนำสั่งสอนไว้

จากโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานวิชาพระพุทธศาสนา แม้จะไม่มีการสอนเรื่องกฎแห่งกรรมอย่างเป็นรูปธรรม แต่มีการสอดแทรกรายละเอียดหลักธรรม ที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับกฎแห่งกรรม เช่น กุศลกรรมบถ อกุศลกรรมบถ บุญกิริยาวัตถุ 10 ข้อ 4 สมบัติ 4 (สุพิชฌาย์ สวัสดิราชมรรค และกุลธิดา รัตนโกศล. 2544 : 22-23) และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตามอรรถาธิบาย อยู่ในวิถีชีวิตที่ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่นเรื่อง บาป บุญ นรก สวรรค์ กฎแห่งกรรม การจัดทำหลักสูตรเรื่องกฎแห่งกรรม จะช่วยตอกย้ำให้เข้าใจพระพุทธศาสนาได้ลึกซึ้ง เพราะเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักของการกระทำ ย่อมส่งผลให้การกระทำ คำพูด ความคิดได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีงาม

นักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครผู้ซึ่งอยู่ในสังคมที่มีความซับซ้อน แม้จะมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน ต้องอดทนทำงานควบคู่ไปกับการเรียน แต่ด้วยสภาพยั่วยุจากสื่อรอบด้านที่พร้อมจะมอมเมาให้ลุ่มหลงได้ตลอดเวลา นักศึกษาซึ่งอยู่ในวัยรุ่น และวัยแรงงาน เป็นกลุ่มพลังสำคัญและเป็นผู้กำหนดอนาคตของของชาติ หากตกอยู่ในสภาวะสังคมที่ล่อแหลม จะทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา เช่น ความย่อหย่อนในศีลธรรม การติดสิ่งเสพติดและอื่นๆ อีกมากมาย ด้วยเหตุผลดังกล่าวประกอบกับการที่รัฐบาลมีนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนได้รับการศึกษา อย่างน้อยถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. 2540 : คำนำ) จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สอดแทรกเนื้อหาที่มุ่งเน้นไปสู่การนำไปปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม เพื่อให้กาย วาจา ใจที่อยู่ในกรอบของกุศลกรรม ซึ่งเป็นทางมาแห่งบุญ รู้จักเกรงกลัว ละอายต่อบาป คิดที่จะฝึกฝนปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป เพราะนักศึกษาจะรู้ว่าการกระทำทุกอย่างล้วนมีผลของกรรมรองรับเพียงแต่จะส่งผลช้าหรือเร็วเท่านั้น

ดังนั้นทำให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่มีต่อเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นเรื่องที่น่าสนใจในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ในยุคที่มีความเจริญทางวัตถุและมีการเปลี่ยนแปลงเสื่อมถอยทางจิตใจ คุณค่าของพระพุทธศาสนาย่อมทำให้เกิดความเชื่อ และนำไปใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งจะมีแนวโน้มไปในทิศทางใดและมีความจำเป็นมากน้อยเพียงไรที่จะนำไปปฏิบัติ เราสามารถทราบได้โดยการศึกษาการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นประเด็นการศึกษาไปที่กลุ่มนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครว่า ในปัจจุบันนักศึกษามีพฤติกรรมการดำรงชีวิตตามกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างไร การยอมรับกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตมากน้อยเพียงไร เพื่อจะได้ทราบข้อมูล นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้ตอบสนองต่อการพัฒนาเยาวชนนอกระบบ ให้เยาวชนสามารถนำมาใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมของการดำรงชีวิตในปัจจุบันอย่างสงบสุขต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร 3 ด้าน คือการกระทำทางกาย การกระทำทางวาจา การกระทำทางใจ
2. เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติตนในการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษาออกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานศึกษา สถานภาพตน สถานภาพการพักอาศัย อาชีพ ความรู้เรื่องกฎแห่งกรรม
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเรื่องการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษานี้ทำให้ทราบถึงการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำรงชีวิต ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อนำไปใช้ ประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อทราบถึงสภาวะทางศีลธรรมแต่ละคุณลักษณะของนักศึกษาทั้งชายและหญิงของ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกโรงเรียน จะได้นำข้อมูลไปวางแผนจัด การศึกษา การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนักศึกษา เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาทางศีลธรรมใน สังคมไทย แนวทางที่จะตอบคำถามบางประการเกี่ยวกับปัญหาทางศีลธรรม ส่วนที่เกี่ยวข้องเรื่อง กฎแห่งกรรม และมีแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน
3. ครูผู้สอน จะได้นำข้อมูลไปพัฒนาผู้เรียน โดยใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ นอกกระบบ การเรียนรู้ตามอัธยาศัย เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติในกรอบของกุศลกรรม โดยให้ นักศึกษานำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตควบคู่ไปกับการศึกษา
4. ผู้เรียน จะได้รับผลถำนำความรู้เรื่องกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการ ดำรงชีวิต

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาที่เป็นนักศึกษานอกกระบบ โรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร คือกรุงเทพมหานคร 1 กรุงเทพมหานคร 2 กรุงเทพมหานคร 3 กรุงเทพมหานคร 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 59,468 คน

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้จากการสุ่มจากประชากรข้างต้น โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan. 1970 : 608) ได้ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 381 คน ซึ่งสุ่มด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Muti - stage Random Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ คือ สถานภาพของนักศึกษาได้แก่

1.1 เพศ คือ

1.1 .1 ชาย

1.1. 2 หญิง

1.2 อายุ ปี

1.3 ระดับการศึกษา

1.3.1 ประถมศึกษา

1.3.2 มัธยมศึกษาตอนต้น

1.3.3 มัธยมศึกษาตอนปลาย

1.4 สถานศึกษา

1.4.1 เขตบางขุนเทียน

1.4.2 เขตจอมทอง

1.4.3 เขตบางรัก

1.4.4 เขตปทุมวัน

1.4.5 เขตบางกะปิ

1.4.6 เขตสวนหลวง

1.4.7 เขตดอนเมือง

1.5 สถานภาพ

1.5.1 โสด

1.5.2 สมรส

1.6 สถานภาพการพักอาศัย

1.6.1 พักอาศัยกับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง

1.6.2 พักอาศัยอยู่ตามลำพังหรือกับเพื่อน

1.6.3 อยู่กับครอบครัว (สามี หรือภรรยา)

1.7 อาชีพ

1.7.1 ไม่ทำงาน

1.7.2 ทำงานอาชีพ

☐ อาชีพอิสระหรือค้าขาย

☐ พนักงาน/ ลูกจ้างส่วนราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ

☐ รับจ้าง

☐ กรรมการ

1.8 ความรู้เรื่องกฎแห่งกรรม

1.8.1 รู้มาก

1.8.2 รู้ปานกลาง

1.8.3 รู้น้อย

1.8.4 ไม่รู้เลย

2. ตัวแปรตาม

2.1 การกระทำทางกาย

2.2 การกระทำทางวาจา

2.3 การกระทำทางใจ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **การดำรงชีวิต** หมายถึง การดำรงตนให้มีชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพ โดยศึกษาเล่าเรียนควบคู่ไปกับการทำงาน อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว สังคมประเทศชาติ ดำเนินชีวิตด้วยความขยัน อดทน ความเข้าใจเรื่องโลกและชีวิตที่เกิดขึ้นรอบตัว ทำให้ไม่ประมาทและดำรงชีวิตได้เหมาะสมกับสภาพของตน โดยการประพฤติปฏิบัติตนด้วยกาย วาจา ใจที่อยู่ในกรอบของศีลธรรมเป็นบุญกุศล

2. **กฎแห่งกรรม** หมายถึง กฎแห่งการกระทำและการให้ผลของกรรม กรรมคือการกระทำที่ประกอบด้วยความตั้งใจ หรือเจตนา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือกรรมดี กรรมที่ทำแล้วนำสุขมาให้ และกรรมชั่ว กรรมที่ทำแล้วนำทุกข์มาให้ ด้วยความเป็นเหตุเป็นผลรองรับ การกระทำทางกาย ทางวาจา และทางใจจะดีหรือชั่ว จะน้อยหรือมาก ทุกเพศทุกวัย ล้วนมีผลทั้งสิ้น ผลบางอย่างปรากฏในปัจจุบันทันตาเห็น บางอย่างเห็นผลตอนตายไปแล้ว

2.1 **การกระทำทางกาย (กายกรรม)** หมายถึง การกระทำโดยเจตนาจากความตั้งใจของผู้กระทำมีทั้งการกระทำที่ดีเรียกว่ากุศลกรรม และการกระทำที่ชั่วเรียกว่าอกุศลกรรม การกระทำทางกายที่ดีเรียกว่ากายสุจริต มี 3 ประการ

1. ไม่ฆ่าสัตว์ มีความกรุณาช่วยเหลือคนหรือสัตว์ให้รอดพ้นจากภัยอันตราย
2. ไม่ลักขโมย มีน้ำใจสงเคราะห์ แบ่งปัน ให้ทานแก่คนหรือสัตว์ที่เดือดร้อน
3. ไม่ประพฤติผิดในกาม รู้จักควบคุมกายให้ยินดีในคู่ครองของตน

การกระทำทางกายที่ชั่วเรียกว่ากายทุจริต มี 3 ประการ

1. การจงใจฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
2. การจงใจลักขโมยของผู้อื่นไม่ให้
3. การจงใจประพฤติผิดในกาม

2.2 **การกระทำทางวาจา (วจีกรรม)** หมายถึง การกล่าววาจาโดยเจตนา มีทั้งส่วนที่เป็นกุศลกรรมและอกุศลกรรม การกระทำทางวาจาดีได้รับการไตร่ตรองด้วยปัญญาเรียกว่าวจีสุจริตมี 4 ประการ

1. จดเว้นจากการพูดเท็จ คือพูดโกหก หลอกลวง ต้มตุ๋นเป็นต้น
2. จดเว้นจากการพูดส่อเสียด คือคำพูดทำให้สูญเสียความเป็นที่รักใคร่กัน
3. จดเว้นจากการพูดคำหยาบคาย คือคำชนิดที่ค่อนข้างดุนทุบแถมให้เจ็บใจ
4. จดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ คือชอบพูดไม่ถูกเวลา หยอกล้อ ไร้ประโยชน์

การกระทำทางวาจาชั่วเรียกว่า วจีทุจริต มี 4 ประการ

1. การจงใจพูดเท็จ
2. การจงใจพูดส่อเสียด
3. การจงใจพูดคำหยาบ
4. การจงใจพูดคำเพ้อเจ้อ

2.3 การกระทำทางใจ (มโนกรรม) หมายถึง การทำความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นโดยเจตนา มีทั้งกุศลกรรม และอกุศลกรรม การกระทำทางใจที่ดี คิดดี เรียกว่า **มโนสุจริต** มี 3 ประการ

1. ไม่คิดเพ่งเล็งอยากได้สิ่งของของผู้อื่น
2. ไม่คิดปองร้ายเบียดเบียนผู้อื่น
3. คิดถูกเห็นถูก

การกระทำทางใจที่ชั่ว คิดชั่ว เรียกว่า **มโนทุจริต** มี 3 ประการ

1. คิดเพ่งเล็งอยากได้สิ่งของของผู้อื่น
2. คิดปองร้ายเบียดเบียนผู้อื่น
3. คิดผิดเห็นผิด เช่นคิดว่าบาป บุญไม่มี พ่อแม่ไม่มีคุณ

3. การศึกษาออกโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่มีความมุ่งหมายจะพัฒนาความรู้ ความสามารถให้เป็นพลังในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ เสริมสร้างความมั่งคั่งของภูมิปัญญา ทักษะจริยธรรม มีจุดมุ่งหมายที่จะให้คนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น มีวิธีการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่น จัดขึ้นแก่กลุ่มที่มีความสนใจ ปรับให้เหมาะสมกับสภาพความพร้อมของผู้เรียน เป็นกระบวนการถ่ายทอดปลูกฝังตามสิ่งที่เกิดขึ้นที่มีอยู่ ซึ่งสามารถยอมรับและนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้

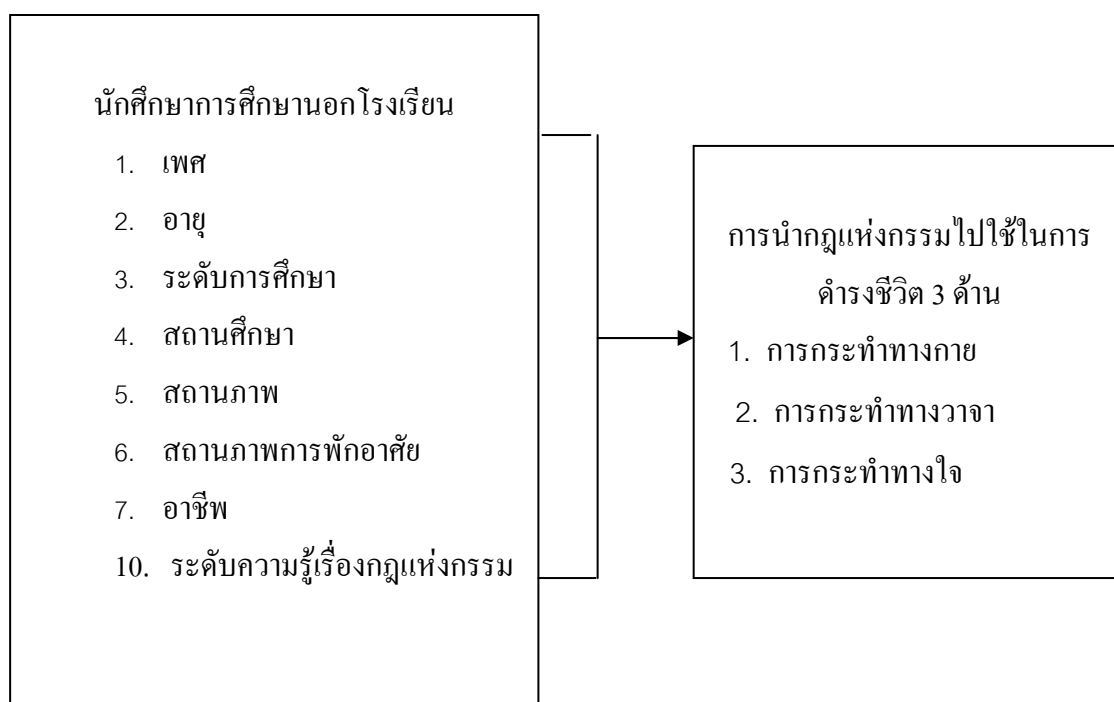
4. หลักสูตรการศึกษาออกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2550 ภาคเรียนที่ 2 หมายถึง นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษาออกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2550 ภาคเรียนที่ 2 จากศูนย์การเรียนชุมชน ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า

นักศึกษาศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานศึกษา สถานภาพ สถานภาพการพักอาศัย อาชีพ ระดับความรู้เรื่องกฎแห่งกรรม มีการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าเรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำเสนอในบทที่ 2 มีตามลำดับดังนี้

1. พระพุทธศาสนา
2. กฎแห่งกรรม
3. อิทธิพลของกฎแห่งกรรมต่อสันติภาพของมวลมนุษย์
4. หลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน
5. นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนกับการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. พระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคน เป็นระบบแห่งการดำรงชีวิตทั้งหมดที่เรียกว่า way of life พุทธศาสนามีใช้สักระยะเป็นทฤษฎีที่คิดค้น วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างเดี่ยว แต่มีส่วนในการดำเนินชีวิตด้วย เป็นระบบแห่งการนำมาใช้ในชีวิตจริง ซึ่งทำให้วิถีดำเนินชีวิตของชาวพุทธต่างจากคนที่นับถือศาสนาอื่น สังเกตได้ว่าวิทยาศาสตร์สนใจเรื่องพิสูจน์ได้ แต่ไม่สามารถพิสูจน์เรื่องสุนทรียภาพ และความดีในจิตใจ ที่เป็นคุณค่าของชีวิต กล่าวคืออาณาจักรแห่งสติดี ปริมาณเป็นพรหมแดนของนักวิทยาศาสตร์ ส่วนอาณาจักรแห่งคุณค่าทางใจ เป็นพรหมแดนศาสนา เช่นเรื่องกรรม และการเวียนว่ายตายเกิด ความรู้ทางศาสนาเชื่อเรื่องสวรรค์ นิพพาน อยู่เหนือการพิสูจน์ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า จึงต้องอาศัยสัมผัสหก คือใจรับรู้โดยตรง ผู้ได้ญาณสมาบัติหรืออภิญญาจะสัมผัสโดยตรงกับความรู้ทางศาสนาที่เกิดขึ้นจากภายใน (พระเทพโสภณ. 2548 : 13-15) พระพุทธศาสนาจึงมีประเด็นที่น่าสนใจเพื่อให้มนุษย์ได้พบกับความสุขในการดำรงชีวิตดังนี้ 1.1 หลักธรรมที่ใช้ในการดำรงชีวิต 1.2 คุณค่าและความสำคัญ 1.3 ชาวพุทธที่แท้จริง โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังนี้

1.1 หลักธรรมที่ใช้ในการดำรงชีวิต

เมื่อมนุษย์ต้องเผชิญกับอุปสรรคนานัปการ พุทธศาสนาสอนให้มนุษย์พึ่งตนเองและพึ่งธรรมคือการสร้างคุณงามความดี สู่วิถีชีวิตใหม่มีความมั่นใจในตน ที่พึ่งอันสำคัญอย่างหนึ่งในชีวิตคือบุญ บุญจึงเป็นอย่างหนึ่งในชีวิต เหมือนอาหาร และอากาศ บุญจากการกระทำ คำพูด ความคิดที่เป็นกุศลกรรมจะเป็นที่พึ่งของบุคคลทั้งโลกนี้และโลกหน้า การอยู่ในสังคมของคนดีมีศีลธรรมประจำใจ ย่อมทำให้ดำรงตน ประคับประคองชีวิตให้ตลอดรอดฝั่ง อยู่รอดปลอดภัย ในการดำรงชีวิตจึงมีหลักธรรมที่น่าสนใจดังนี้ 1.1.1 มงคลชีวิต 38 1.1.2 ขรรวาสธรรม 1.2.3 โอวาทปาฏิโมกข์ 1.2.4 อริยมรรคมีองค์ 8

1.1.1 มงคลชีวิต 38 จะเป็นเข็มทิศแห่งความสว่าง ในการชี้นำหลักธรรมไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อเกิดสิริมงคลแก่ชีวิต ถือเป็นบันไดทองแห่งชีวิต 38 ขั้น ทำให้ชีวิตเจริญก้าวหน้าเป็นลำดับขั้นดังบันไดสูงขึ้นสู่ความรุ่งเรืองและประสบสุขอยู่ได้ในโลกนี้ (รังสรรค์ แสงสุข. 2549 : คำนำ) พระพุทธองค์ทรงตรัสชี้ไปที่ข้อประพฤติปฏิบัติที่จะนำความสุขความเจริญมาให้ 38 ประการดังนี้ (ดนัย ไชยโยธา. 2543 : 196-197)

1) ไม่คบคนพาล 2) คบบัณฑิต 3) การบูชาบุคคลที่ควรบูชา 4) การอยู่ในประเทศที่เหมาะสม 5) เป็นผู้ทำบุญไว้แต่ปางก่อน 6) การตั้งตนชอบ 7) ความเป็นพหูสูต 8) ความเป็นผู้มีศิลปวิทยา 9) มีวินัย 10) มีวาจาสุภาสิต 11) การบำรุงบิดามารดา 12) การสงเคราะห์บุตร 13) การสงเคราะห์ภรรยา 14) การทำงานไม่คั่งค้าง 15) การให้ทาน 16) การประพฤติธรรม 17) การสงเคราะห์ญาติ 18) การทำงานไม่มีโทษ 19) การงดเว้นบาป 20) สำรวมจากการดื่มน้ำเมา 21) ความไม่ประมาทในธรรม 22) ความเคารพ 23) ความถ่อมตน 24) ความสันโดษ 25) ความกตัญญู 26) พังกรรมตามกาล 27) ความอดทน 28) ความเป็นผู้ว่าง่าย 29) การเห็นสมณะ 30) สนทนารธรรมตามกาล 31) การบำเพ็ญตบะ 32) การประพฤติพรหมจรรย์ 33) การเห็นอริยสัจ 34) การทำให้แจ้งพระนิพพาน 35) จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม 36) จิตไม่เศร้าโศก 37) จิตปราศจากกิเลส 3 จิตเกษม

เมื่อบุคคลประพฤติตามมงคลชีวิต 38 ประการแล้ว ย่อมมีผลดีคือ สุขในการดำรงชีวิต จะเกิดขึ้นติดตามมา (พระสมชาย ฐานวุฒโฑ. 2533 : คำนำ) ซึ่งสามารถแยกระดับของความสุขออกไปได้อีกหลายประการเช่น

ความสุขจากการไม่ได้ทำบาป และทุจริตทั้งหลาย

ความสุขจากการประกอบอาชีพ

ความสุขจากการมีทรัพย์

ความสุขในการมีครอบครัวดี

ความสุขที่จักได้เกิดในสวรรค์

ความสุขที่เป็นบรมสุข คือสุขจากการทำใจหยุดนิ่ง ไม่มีความโลภ โกรธ หลง เป็นความสุขสูงสุดเรียกว่านิพพาน

1.1.2 ขรรวาสธรรม

การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาใช้ในการดำรงชีวิต ย่อมทำให้มนุษย์ดำรงตนอยู่ด้วยความไม่ประมาท จะมีสติเตือนตัวเองว่าอะไรผิด อะไรถูก ความเข้าใจถูกต้องในเรื่องโลกและชีวิตในทางพระพุทธศาสนานั้นมีว่า คนเราตายแล้วไม่สูญ กรรมดี กรรมชั่ว ทำแล้วมีผลแน่นอน และจะส่งผลทั้งในชาตินี้และชาติหน้าไม่หายไปไหน คนทุกคนมีความทุกข์ติดตัวมาตั้งแต่แรกเกิดคือความแก่ ความเจ็บ ความตาย ทุกข์เหล่านี้ หนักบ้างเบาบ้าง การมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข จึงต้องรู้จักอดทนความทุกข์ให้ได้ และไม่หาทุกข์ใหม่มาเพิ่มให้ตัวเอง จะต้องรู้จักเตรียมตัวเตรียมใจพร้อมจะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทุกขณะ ด้วยการหมั่นทบทวนเตือนตัวเองด้วยเรื่อง 3 ประการคือ 1. รู้จักเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิต รู้ว่าที่เราเกิดมานี้ใช้เพื่อมาสนุกเฮฮา แต่เกิดมาเพื่อสั่งสมบุญกุศล

2. รู้จักเตือนตนเอง ว่าเรามีความตายเป็นธรรมดา จะตายเมื่อไรก็ไม่รู้ ยิ่งกว่านั้นระหว่างยังไม่ตาย ก็พลัดพรากจากสิ่งที่รักที่พอใจอีกด้วย ก่อนตายจะต้องใช้ร่างกายให้คุ้มค่า พระพุทธองค์จึงทรงสนับสนุนให้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าด้วยหลักธรรมสำคัญ ที่ใช้ในการดำรงชีวิตเรียกว่า ฆราวาสธรรม 4 คือ (ส. ฝั่งสวัสดิ์. 2549 : 7-15)

1. สัจจะ แปลว่า ความจริงใจ ความจริงจัง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา จริงใจต่อบุคคลอื่น และจริงต่อคุณความดีต่างๆ มีศีล คนมีสัจจะจะแสดงความรับผิดชอบ 4 ด้านคือ

- 1) ด้านหน้าที่และการงานคือ ไม่ว่าจะได้รับหน้าที่มากน้อยแค่ไหนจะตั้งใจ ขวนขวายรับผิดชอบด้วยการ ทำงานชิ้นนั้นให้สำเร็จให้ได้และให้ดีที่สุดด้วย
- 2) ด้านคำพูด คือ การกระทำจะต้องตรงกับคำพูดของตัวเองเสมอไป
- 3) ด้านคบคน คือ คบกับใครด้วยความจริงใจไม่มีเหลี่ยมคู ที่สำคัญก็คือไม่ลำเอียง หรือไม่มีอคติ 4 ประการได้แก่ ไม่ลำเอียงเพราะรัก ไม่ลำเอียงเพราะชัง ไม่ลำเอียงเพราะง้อ ไม่ลำเอียงเพราะกลัว
- 4) ด้านศีลธรรมความดี คือในเรื่องส่วนตัว ถือเอาหลักธรรมเป็นใหญ่ ไม่ยอมทำในสิ่งผิดศีล ผิดธรรม ผิดประเพณี และผิดกฎหมายของบ้านเมือง ปิดนรก ปิดตาราง และเปิดสวรรค์ให้ตัวได้อย่างสง่าผ่าเผย

บุคคลประเภทนี้มีหลักง่าย ๆ ประจำใจอยู่เสมอว่า ไม่ว่าจะทำอะไรก็ต้องทำให้ดีที่สุด พูดจาอะไรก็ชัดเจนที่สุด จิตใจมั่นคงในศีลธรรมที่สุด

2. ทมะ แปลว่ารู้จักข่มจิตใจตัวเอง หมายถึงความกระตือรือร้นในการเคี่ยวเข็ญฝึกตนเอง อย่างไม่มีข้อแม้เงื่อนไข เพื่อให้ตนเองมีทั้งความรู้ ความสามารถ และความดีเพิ่มพูนมากขึ้น ทุกวันมีการปฏิบัติอยู่ 4 ขั้นตอน

- 1) ต้องหาครูดีให้เจอ คือ ไม่ว่าจะสนใจหรือเพิ่มพูนความรู้เรื่องอะไรให้ตัวเอง จะต้องหาคนที่ความรู้ความสามารถในด้านนั้นๆ มาเป็นครูให้ได้ก่อน
- 2) ต้องฟังคำครู คือต้องตั้งใจฟังแล้วฟังอีกถามแล้วถามอีก จำกระทั่งจับประเด็นได้ว่าสิ่งที่ครูสอนนั้นทั้งหลักการและวิธีการมีอะไรบางอย่างชัดเจน
- 3) ต้องตรงตามคำครู คือ นำแต่ละประเด็นที่ครูอธิบายแล้วมาพิจารณาให้เข้าใจ เหตุผลทั้งในแง่ของความสำคัญ การใช้งาน ข้อควรระวัง และผลได้ผลเสียที่จะตามมาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
- 4) ต้องทำตามคำครู คือ หลังจากที่พิจารณาคำครูได้เข้าใจดีแล้วว่าที่ถูกต้องและเหมาะสมเป็นอย่างไร ก็ลงมือปฏิบัติตามด้วยความมีสติรอบคอบ ระมัดระวัง ไม่ประมาทพลั้งเผลอ จนอาจนำไปสู่ความเสียหายล้มเหลวในบั้นปลายได้

สาเหตุที่ต้องทนฝืนใจ ข่มใจ ก็เพราะการฝึกใดๆ ถ้าไม่สามารถเปลี่ยนนิสัย ไม่เชื่อว่าเป็นการฝึกตัว

3. ขันติ แปลว่า ความอดทน เรื่องที่ต้องพยายามอดทนให้ได้มี 4 เรื่อง

1) ต้องอดทนต่อธรรมชาติที่ไม่เอื้ออำนวย เช่นแดดที่แผดกล้า ทนลมทนฝนที่โหมกระหน่ำ

2) ต้องอดทนต่อทุกข์เวทนา คือ อดทนต่อสภาพสังขารร่างกายที่ไม่เอื้ออำนวย เช่นทนฝนความเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ไว้วางใจคร่ำครวญ

3) อดทนต่อการกระทบกระทั่ง คือ อดทนคนอื่น ยังรู้สึกขัดใจ ที่ไม่ได้ตั้งใจตัวเองหลายอย่าง

4) อดทนต่อกิเลส คือ การอดทนต่อนิสัยไม่ดีของตัวเอง เป็นเชื้อโรคร้ายของใจที่ฝังติดตัวเรามาตั้งแต่เกิดเวลามันกำเริบขึ้นมา มันคอยบีบคั้น บังคับ กัดกร่อนให้เราทำความชั่วต่าง ๆ นานาได้โดยไม่ละอาย กลายเป็นคนเกียจคร้านการทำงาน ขาดความรับผิดชอบ ในที่สุดก็หมดความดี ไปติดอบายมุขมีสารพัดเป็นเหตุ ให้เราต้องมานั่งเสียใจนั่งตำหนิการกระทำของตัวเอง ในภายหลัง อบายมุขที่ร้ายกาจที่สุด คือการคบคนพาลเพราะคนพาลเป็นตัวแพร่เชื้อเลวให้แก่บุคคลรอบข้างให้พุดชั่ว ทำชั่ว และคิดชั่ว

4. จาคะ แปลว่า ความเสียสละหมายถึง ความมีน้ำใจต่อการอยู่ร่วมกัน นี่ก็ถึงส่วนรวมเป็นใหญ่จะช่วยแก้ปัญหาความเห็นแก่ตัว มี 3 ประเภท

1) สละสิ่งของ

2) สละความสะดวกสบาย ใช้เงินทองในการซื้อหาปัจจัย 4 ต้องแยกแยะให้ออกระหว่างความอยากได้เอาแต่ใจ กับความจำเป็นในชีวิต

3) สละอารมณ์ที่บูดเน่า ไม่เอามาเก็บฝังใจและเป็นพื้นฐานไปสู่การทำสมาธิ

1.1.3 โอวาทปาฏิโมกข์

หลักธรรมสำคัญที่เป็นหัวใจสำคัญของพุทธศาสนา คือ โอวาทปาฏิโมกข์ แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ 1. หลักการ 2. อุดมการณ์ 3. วิธีการ (วิธีปฏิบัติ นำไปใช้ในการดำรงชีวิตของมนุษย์) (พระภิกษุโกณฑัญญะ, 2530 : 22)

1) หลักการ 3 คือ การไม่ทำบาปทั้งปวง ทำแต่ความดีมี 3 ทาง (ทางกายคือ ทำทาน เคารพ อ่อนน้อม ทางวาจา คือ พูดอ่อนหวาน เกิดประโยชน์ สามัคคี คำสุภาพ สวดมนต์ สันทนาธรรม และทางใจ คือ มุ่งชำระใจตน ทำใจของตนให้ผ่องใส

2) อุดมการณ์ 4 ประกอบด้วย อดทน ไม่เบียดเบียน สงบทางกาย วาจา ใจ การดับแห่งทุกข์ (นิพพาน)

3) วิธีการ 6 ประกอบด้วย การไม่ว่าร้าย การไม่ทำร้าย สำรวมปาฏิโมกข์ รู้จักประมาณในอาหาร อยู่ในที่สงัด บำเพ็ญสมาธิ

1.1.4 อริยมรรคมีองค์ 8

มัชฌิมาปฏิปทาเป็นทางสายกลาง ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์เรียกว่า อริยมรรคมีองค์ 8 มีดังนี้

- 1) การเห็นชอบ (ไม่เห็นกงจักรเป็นดอกบัว ไม่เห็นผิดเป็นชอบ ไม่ผิดทำนองคลองธรรม) เช่น เห็นว่าพ่อแม่มีคุณ ผลของกรรมดีกรรมชั่วมีจริง บาปบุญมีจริง ตายแล้วไม่สูญ
- 2) การคิดชอบ (คิดปลีกออกจากกาม ไม่พยายามบอกร้าย ไม่เบียดเบียนเอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่น)
- 3) การเจรจาชอบ (ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ)
- 4) การกระทำชอบ (ไม่ฆ่าเบียดเบียนกัน ไม่ลักขโมย ไม่ผิดในกาม ทำงานด้วยความเอาใจใส่เพียรพยายาม)
- 5) การเลี้ยงชีวิตชอบ (ประกอบอาชีพสุจริต ได้แก่ ไม่โกง ไม่หลอกลวง ไม่ประจบสอพลอ ไม่บังคับขู่เข็ญให้สำเร็จ ละเว้นอาชีพที่เบียดเบียนผู้อื่น ในพุทธศาสนาอาชีพที่ไม่ควรประกอบคือ ค้าอาวุธ มนุษย์ ของเสพยาติดมีนเมา ยาพิษ เป็นต้น)
- 6) การเพียรชอบ (ไม่ย่อท้อต่องานหนัก ระวังไม่ให้อาปเกิดขึ้น เพียรให้กุศลเกิดขึ้น รักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม)
- 7) การระลึกรชอบ (รู้ตัวว่าตนเองกำลังทำอะไรอยู่ คิดอะไรอยู่ ให้อยู่ในกรอบความดี)
- 8) การตั้งใจมั่นชอบ (ทำจิตให้แน่วแน่มั่นคง ระลึกรอยู่ในความดี ละจากเครื่องกั้นความดี (นิเวศทั้ง 5) อันเป็นอุปสรรคในการทำสมาธิ เช่น ความพอใจในกาม การขัดเคือง แค้นใจ หดหู่ เชื่องซึม ฟุ้งซ่าน เตือนตรึงใจ ลังเลสงสัย)

รายละเอียดของมรรคมีองค์ 8 ในส่วนที่เป็นการศึกษาภาคปริยัติมีการกล่าวถึงมรรคมีองค์ 8 ว่า ถ้าย่นย่อแล้วก็จะเหลือ 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งตรงกับหลักปฏิบัติตามทางสายกลาง เรียกว่าการฝึกใจ ภูมิของสมถ (สมาธิ) นั้นเริ่มต้นต้องทำใจให้หยุด เพราะสมถแปลว่าสงบ แปลว่าระงับ แปลว่าหยุด แปลว่านิ่ง (วโรพร. 2543 : 74-77)

พระมงคลเทพมุนี (สด จน.ทสโร) หลวงพ่อวัดปากน้ำได้ค้นพบทางสายกลางที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระอรหันต์ทั้งหลายได้ดำเนินไปแล้ว เป็นทางสายกลางที่ดับหายไปนาน เกือบสองพันปี มนุษย์พบกับความมืดมนของการค้นหาการฝึกใจตามทางสายกลาง จนกระทั่งพระมงคลเทพมุนี (สด จน.ทสโร) ผู้สละชีวิตเพื่อเข้าถึงธรรม ทำให้เราเข้าใจว่าควรดำเนินชีวิตอย่างไร จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุด รู้เป้าหมายชีวิต เข้าใจธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามากขึ้น คำสอนของท่าน ซึ่งได้มาจากธรรมะที่ปฏิบัติจนเข้าถึง ทำให้เข้าใจว่ากายกรรม หรือกรรมกาย เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถปฏิบัติเข้าถึงได้ ด้วยการฝึกใจ ท่านได้อธิบายไว้ในพระธรรมเทศนาเรื่อง ธรรมจักษุกับปวัตตนสูตร ถึงเรื่องการปฏิบัติ ฝึกใจ ตามทางสายกลางว่า

“กลางนี้ลึกซึ้งนัก ไม่มีใครรู้ ใครเข้าใจกันเลย ธรรมที่เรียกว่าข้อปฏิบัติ อันเป็นกลางนะ ในทางปฏิบัติแปลว่า ถึงเฉพาะซึ่งกลาง เอาใจเข้าไปถึงซึ่งกลาง กลางอยู่ตรงไหน..... มีมนุษย์นี้ มีแห่งเดียวเท่านั้น ที่ศูนย์กลางกายมนุษย์” การเอาใจ ถึงเฉพาะซึ่งกลาง นั้นมีวิธีการปฏิบัติ หลวงพ่อได้กล่าวว่า จะทำด้วยวิธีการทำใจให้หยุด เพียงอย่างเดียว โดยปริกรรมภาวนาว่า สัมมา อะระหัง การฝึกหยุดใจ เอาใจมาไว้ภายใน จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าถึงความสุขที่แท้จริง

ในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า และนำไปสู่การไปรู้ไปเห็น เรื่องราวความเป็นจริงของชีวิตทั้งหลาย การรู้วาระจิต การระลึกชาติได้ ชีวิตหลังความตาย รวมถึง ความรู้เรื่องกฎแห่งกรรม ฯลฯ ซึ่งอยู่นอกเหนือการพิสูจน์ด้วยสัมผัสทั้ง ห้า

การตรัสรู้ธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในคืนวันเพ็ญ เดือนวิสาข ทำให้พระองค์หลุดพ้นจากการครอบงำของกิเลส (โลภ โกรธ หลง) ทั้งหมดเข้าสู่ความเป็นอิสระแท้จริงของชีวิต วิธีการนั้น หลวงพ่อวัดปากน้ำภาษีเจริญ ได้กระทำตาม เพื่อแสวงหาคำตอบว่าหนทางที่ให้ความสุขยิ่งกว่าชีวิตที่สมบูรณ์พร้อม ด้วยทรัพย์สมบัติ ลาภ ยศ สรรเสริญ และกามคุณทั้ง 5 แต่ก่อนที่ พระพุทธองค์ จะตรัสรู้ ได้ผ่านการทรมานพระวรกายอย่างอุกฤษฏ์ และวันหนึ่งได้ยินเสียงพินที่ติดด้วยสายที่หย่อนเกินไป ดึงเกินไป และพินที่ตั้งสายไว้อย่างพอดี ท่านจึงเกิดความคิดว่าทางหลุดพ้น ต้องเป็นทางที่พอดี เป็นกลางๆ ซึ่งในวันตรัสรู้พระพุทธองค์ได้รับข้าวมธุปายาส ที่อุดมด้วยคุณค่าทางโภชนาหารอย่างดีจากนางสุชาดา บริโภคบำรุงร่างกายดีแล้ว มีความสดชื่น สมบูรณ์ และหลังจากได้พบนกยูงจากพรหมณ์ ผู้หนึ่งมาปลุกกายใต้โคนไม้พระศรีมหาโพธิ์ พระองค์ทรงประทับนั่งสมาธิคู้บัลลังก์ พร้อมทรงตั้งสัจจะอธิษฐาน “แม้เลือดเนื้อจะแห้งเหือดหายไปเหลือแต่กระดูกหนึ่งก็ตามที หากไม่บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณแล้วจะไม่ลุกจากที่นี่เป็นเด็ดขาด” หลังจากนั้นพระพุทธองค์ก็ดำเนินจิต ผีอกใจของท่านไปจนกระทั่งได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงพบรัตน อันลี้ลับซับซ้อนในพระองค์คือ กายธรรมหรือธรรมกาย มีสัณฐานเหมือนพระปฏิมากร เกตุดอกบัวตูม มีสีใสเหมือนกระจก ปรากฏอยู่ที่ศูนย์กลางกาย การตามเห็นกายในกาย ไม่สามารถจะกระทำได้ด้วยวิธีพิสูจน์ร่างกาย หรือการเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ มาตรวจจับดูกายภายใน แต่อาศัยวิธีการฝึกใจให้หยุดอยู่ที่ศูนย์กลางกาย และการเข้าถึงกลางกายไป ในทางสายกลาง เป็นวิธีเดียวที่จะใช้ตรวจสอบว่าในกายมนุษย์มีกายอยู่ภายในจริงหรือไม่ (วโรพร. 2543 : 69,103)

แม้ว่าการฝึกใจให้หยุดนิ่ง นำไปสู่การเห็นกายภายในจะมีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคน แต่เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะปกติใจคนจะซัดส่ายไปในอารมณ์ต่างๆ เพราะฉะนั้นการเข้าถึงความสุขสงบ เบื้องต้นจากกายมนุษย์หายาบเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงกระทำ และสามารถทำได้ด้วยการดำรงชีวิตอย่างมีสติค้ำค้ำกับการเกิดมาเป็นมนุษย์ ชีวิตไม่ขาดทุน ดังที่อาจารย์มั่น ภูริทตฺตมโม ท่านได้แสดงธรรมเทศนาเรื่อง ดันหาย กำไรสูญไว้ดังนี้ (มั่น ภูริทตฺตมโม. 2549 : 2-4)

ดันหาย กำไรสูญ เปรียบเสมือนคนเราบางคนที่ตั้งอกตั้งใจ ทำการทำงาน จะประกอบการค้าขาย หรือทำกิจการงานอะไรก็ดี ตั้งแต่เยาว์วัยจนกระทั่ง เป็นหนุ่มเป็นสาวและแก่เฒ่าชราในที่สุด และถึงพร้อมด้วยความร่ำรวยสมบูรณ์ พูลสุข สร้างบ้านสร้างเรือน สร้างหลักฐานได้อย่างมั่นคงตลอดจนสร้างเกียรติยศ สร้างชื่อเสียง จนได้ลาภ ได้ยศ ได้สรรเสริญ ประสบ ความสำเร็จในชีวิตทางโลก ทุกสิ่งทุกอย่าง เมื่อถึงกาลเวลาอันสมควร ซึ่งที่จริงก็เป็นการเพียงพอแล้ว แต่เขาเหล่านั้นก็หาได้มีความหยุด ความยัง ความละ ความปล่อย ความวาง ในทรัพย์สมบัติที่หามาได้เหล่านั้นไม่ มุ่งหน้าที่จะคิดอ่านประกอบกิจการงานให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ โดยมีคำหนึ่งว่า สักวันหนึ่งไม่ช้าก็เร็ว "ความตาย" ก็จะต้องมาถึงเข้าอย่างแน่นอน

ในที่สุดร่างกายของเขาก็ถึงซึ่งความแตกดับจริงและย่อยยับ สูญหายไป ละทิ้งทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนหามาได้ในโลกลี้ภัยนี้ให้กับคนอื่นทั้งหมดไม่สามารถที่จะนำเอาทรัพย์สินสมบัติเหล่านั้นติดตามตนไปด้วยได้แม้แต่หนึ่งเดียว โดยที่ตนเองมิได้ประกอบคุณงามความดีในทางสร้างสมในสิ่งที่เป็นอริยทรัพย์ให้มากเท่าที่ควรเลย ซึ่งเองก็มีโอกาส และโชคดียิ่งที่สุดแล้วแต่ก็มีได้กระทำลงไป จึงเป็นที่น่าเสียดายที่สุดในชีวิตของเขา จึงเปรียบเสมือน "ต้นหาย กำไรสูญ"

"ต้น" ก็คือ ร่างกายและทรัพย์สินสมบัติที่หามาได้ทั้งหมด

"กำไร" ก็คือ บุญกุศลหรือสิ่งที่เป็นอริยทรัพย์

แทนที่จะได้ก็ไม่ได้ และถ้าใช้ทรัพย์สินสมบัติเหล่านั้นไปในทางที่ไม่ดี ผิดศีลผิดธรรมอีกด้วยแล้ว หรือยึดในทรัพย์สินสมบัติที่หามาได้นั้นมากเกินไป ก็ยิ่งจะขาดทุนเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ ต้นก็หาย กำไรก็สูญ ชีวิตนี้ก็ขาดทุน

สรุปได้ว่า ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเป็นความรู้สากลที่ทุกชีวิต ไม่ว่าเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ใดต้องศึกษา เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับตัวเราโดยตรง เป็นเรื่องราวความเป็นจริงของชีวิต ผู้ศึกษาจะดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้อง ประพฤติปฏิบัติด้วยกาย วาจา ใจ แต่สิ่งที่เป็นมงคลแก่ตนเอง ก่อให้เกิดกุศลกรรม ใจจะสงบหยุดนิ่งได้กับทุกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทำให้มีพลังชีวิต มีระดับศีลธรรมในจิตใจสูงขึ้น เป็นที่พึ่งและต้นแบบแก่ตนเอง และคนรอบข้าง ชีวิตก็จะดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพอันส่งผลให้เกิดสันติสุขแก่โลก ปราศจากการเบียดเบียนล้างผลาญเข่นฆ่ากัน ด้วยการกระทำ คำพูด และความคิด ชีวิตจะปลอดภัยทั้งโลกนี้และโลกหน้า

1.2 คุณค่าและความสำคัญ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้ฉลาด ผู้หมดกิเลสแล้วคือพระพุทธเจ้า เป็นศาสนาที่ผู้รู้ทั้งหลายพึงเข้ามาศึกษาค้นคว้าเพื่อให้เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้ฉลาด (พระธรรมกิตติวงศ์. 2548 : 691) พุทธศาสนา ได้หล่อหลอมแบบชีวิตให้แก่คนไทย ยิ่งเป็นคนไทยชาวพุทธแล้ว ชีวิตประจำวันของพวกเขาจะแยกออกจากพุทธศาสนาไม่ได้ ศาสนาพุทธก็คือชีวิตประจำวันของพวกเขา เพราะพุทธโอวาทคือพระธรรมคำสั่งสอนของพุทธองค์เป็นธรรมบัญญัติชีวิตประจำวันได้อย่างดีที่สุด พระพุทธศาสนาจึงมีคุณค่ายิ่งและมีความสำคัญที่น่ายกย่องในประเด็นต่อไปนี้ 1.2.1 คุณลักษณะพิเศษของพระพุทธศาสนา 1.2.2 ความสำคัญของพุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน 1.2.3 บทบาทของพุทธศาสนาต่อการศึกษา

1.2.1 คุณลักษณะพิเศษของพระพุทธศาสนา

นับเป็นสิ่งที่น่าจะภาคภูมิใจในพุทธศาสนาและชาวพุทธควรหันกลับมาให้ความสำคัญ ในส่วนที่เป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนา เพราะพุทธศาสนานั้นมีบทบาทในการดำรงชีวิตของทุกคน ซึ่งผู้ปฏิบัติตนตามหลักธรรมจะส่งผลให้เกิดการฝึกฝนตน ทั้งการกระทำ คำพูด ความคิด ส่งผลให้สังคม สภาพแวดล้อม อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยเหตุที่พระพุทธศาสนามีคุณลักษณะพิเศษดังนี้ (สุชีพ ปุญญานุภาพ. 2541 : 18)

1) มีหลักคำสอน เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป มีเหตุผล มีความลึกซึ้งกล้าพิสูจน์ความจริงได้ทุกเมื่อ เช่น หว่านพืชเช่นไรย่อมได้รับผลเช่นนั้น

2) มีหลักการและวิธีการอันทันสมัยอยู่จนทุกวันนี้ พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาแรกที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนโดยสอนให้เลิกระบบทาส ไม่เอามนุษย์มาเป็นสินค้าสำหรับซื้อขาย ห้ามให้พระภิกษุมีทาสไว้ใช้ กับทั้งสอนเลิกทาสภายใน คือไม่ให้เป็นทาสของความโลภ ความโกรธ และความหลง

3) สอนให้มนุษย์เลิกดูหมิ่นเหยียดหยามกันเพราะเรื่องถือชั้นวรรณะ เพราะเหตุชาติและวงศ์สกุล โดยตั้งจุดนัดพบกันไว้ที่ศีลธรรม ใครจะเกิดในสกุลสูงต่ำยากดีจนอย่างไร ไม่เป็นประมาณ ถ้าตั้งอยู่ในศีลธรรมแล้วก็ถือว่าเป็นคนดี ควรยกย่องสรรเสริญ ถ้าตรงกันข้าม คือ ล่วงละเมิดศีลธรรมแล้ว แม้จะเกิดในสกุลสูงก็นับได้ว่าเป็นคนพาลอันควรตำหนิ

4) เน้นเรื่องการทำบุญ สอนให้หาทางชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาดว่าเป็นบุญ โดยไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น วิธีฆ่าสัตว์ หรือฆ่ามนุษย์บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หากสอนให้ทำงานด้านสังคมสงเคราะห์แทนการเบียดเบียน

5) มีวิธีการสอนลัดตัดตรงความจริง กล้าสู้หน้ากับความจริงเช่น ในเรื่องความเกิดแก่เจ็บตาย แล้วให้หาประโยชน์จากความจริงนั้นให้ได้ รวมทั้งอย่างตรงไปตรงมาในเรื่องทุกข์ยาม น้ำศักดิ์สิทธิ์เป็นต้น และการสอนให้เป็นเทวดาได้ในชีวิตนี้โดยไม่ต้องรอให้ตายเสียก่อนโดยชี้ไปให้เห็นความประพฤติปฏิบัติว่าทำให้คนเป็นเทวดาได้

6) เป็นศาสนาที่สอนให้แก้ความเสื่อมทางศีลธรรม โดยไม่ห่มองข้ามปัญหาทางเศรษฐกิจ สอนให้แก้ความชั่วด้วยความดี และสอนให้แก้ที่ตัวเราเองก่อนโดยไม่คอยเกี่ยงให้คนทั้งโลกดีหมดแล้วเราจึงจะดีเป็นคนสุดท้าย แม้ในการสอนให้มีเมตตาจิตก็ให้หัดแผ่เมตตาตามในตนเองก่อน เพื่อจะได้เป็นพยานว่าเรารักสุขเกลียดทุกข์ฉันใด คนอื่นก็มีความรักสุขเกลียดทุกข์ฉันนั้น

7) พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่สอนให้ถือธรรม คือความถูกต้อง ตามเหตุผล เป็นประมาณ ที่เรียกว่าธรรมาธิปไตย ไม่สอนให้ถือตนเองเป็นใหญ่ หรือสอนให้ถือคนอื่นเป็นใหญ่ หลักคำสอนเรื่องผู้เห็นธรรมชื่อว่าเห็นพระพุทธเจ้า ผู้ปฏิบัติธรรมชื่อว่าอยู่ใกล้พระพุทธเจ้าคำสอนเรื่องอามิสบูชาและปฏิบัติบูชาและการตั้งพระธรรมวินัยไว้เป็นศาสดาแทนพระองค์ของพระพุทธเจ้า ก็เป็นการสอนแบบธรรมาธิปไตยนี้

8) พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่สอนเน้นหลักในเรื่องการใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ให้รู้จักกำจัดความทุกข์ความเดือดร้อนด้วย พิจารณาให้เห็นเหตุของความทุกข์แล้วก็แก้ไขปัญหาให้ถูกทางไม่ให้เชื่อถ้อย่างงมงายไร้เหตุผล

9) ให้รู้จักพึ่งตนเองในการประกอบคุณงามความดี ในการยกระดับแห่งชีวิตของตนให้สูงขึ้น ไม่สอนให้คิดแต่จะเอาดีด้วยการอ้อนวอนบวงสรวง คำสอนข้อนี้เป็นเหตุให้เกิดหลักเรื่องที่ดีได้ชั่วได้ชั่วที่เรียกว่า กฎแห่งกรรมอันทำให้ชาวต่างประเทศหันมานับถือมากขึ้น

10) เป็นศาสนาเดียวในโลกที่กล้าปฏิเสธตรรกวิทยา ซึ่งชาวโลกถือกันว่าเป็นศาสตร์ทั้งหลาย โดยได้เสนอหลักการอย่างอื่นที่สูงกว่าแน่นอนกว่า พร้อมทั้งให้เหตุผลไว้อย่างชัดเจน

11) มีหลักเกณฑ์และวิธีการในการส่งสอนตลอดจนตัวคำสอนอันเป็นวิทยาศาสตร์มาก่อนที่วิชาวิทยาศาสตร์ของโลกจะเกิดเป็นตัว

1.2.2 ความสำคัญของพุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน

ท่านธรรมนันทะภิกขุได้กล่าวถึงความหมายของชีวิตซึ่งตรงกับทัศนะของพุทธศาสนาว่า “ชีวิตคือความเปลี่ยนแปลงที่มีความทุกข์เป็นพื้นฐาน” พระพุทธศาสนาของเราได้ให้ข้อคิดเตือนใจเกี่ยวกับความไม่เหมือนกันของแต่ละบุคคลว่าเป็นเพราะกรรมคือการกระทำของตนเองไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมทางกาย วาจาและทางใจก็ตาม (คุณ โทษณ์. 2537 : 7) ล้วนมีอิทธิพลทำให้ชีวิตประจำวันของแต่ละคนแตกต่างกัน ใครจะมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร ก็ล้วนเกิดแต่การกระทำของตนเอง ถ้าดำเนินชีวิตประจำวันด้วยการกระทำที่ปราศจากหลักตามทางพุทธศาสนาอันเปรียบเหมือนดวงประทีปส่องทางดำเนินก็เสี่ยงต่อปัญหาอุปสรรค ไม่สามารถเป็นที่พึ่งแห่งตนได้ ไม่ปลอดภัยโดยประการทั้งปวง ชีวิตจะเต็มไปด้วยความวุ่นวายไม่สงบสุข พุทธศาสนาได้เป็นศาสนาประจำชีวิต ประจำจิตใจของคนชาวสุโขทัย ดังข้อความที่พรรณนาถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวสุโขทัยในศิลาจารึก แม้ในสมัยปัจจุบันวิถีชีวิตประจำวัน ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามต่างๆ อันแสดงความเป็นอารยะและความเป็นเอกลักษณ์ของประเทศชาติก็ล้วนมีบ่อเกิดมาจากพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น (คุณ โทษณ์. 2537 : 9) หลักธรรมของพระพุทธเจ้าที่เราได้ศึกษาปฏิบัติอยู่นี้เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ชาติไทยเราตลอดเวลาช้านานและหลักธรรมของพระพุทธเจ้าได้เข้ามาปลูกฝังเป็นนิสัยสันดานของคนส่วนรวมอยู่เป็นอันมาก จึงพอสรุปบทบาทความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อการดำรงชีวิตในแต่ละวันได้ดังนี้ (บุญมี แท่นแก้ว และคณะ. 2522 : 140)

1) ทำให้ผู้ปฏิบัติตามหลักคำสอนมีความเป็นอยู่ที่ดี พระพุทธศาสนาสอนเรื่องประโยชน์ปัจจุบัน คือทิวภูมิคุ้มกันภัยประโยชน์ ถ้าปฏิบัติตามหลัก ฐานะจะมั่นคง คบคนดี เลี่ยงชีวิตในทางที่เหมาะสม ขยัน เก็บออมประหยัด

2) ทำให้ครอบครัวที่ปฏิบัติตาม เจริญมั่นคง พระพุทธศาสนาสอนธรรมสำหรับครอบครัวมากมาย เช่น การละเลิกอบายมุข การรักษาศีล กุศลกรรมบถ

3) ทำให้ผู้ปฏิบัติอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขพระพุทธศาสนาสอนเรื่องหน้าที่ต่อคนที่มีฐานะต่าง ๆ รอบตัวเราและสังคมมากมาย เช่น หน้าที่ต่อบิดา มารดา หน้าที่ต่อสามีภรรยา หน้าที่ต่อเพื่อน หน้าที่ต่อผู้บังคับบัญชา ต่อศาสนา ต่อสังคมทั่วไป

4) ทำให้ประเทศที่มีประมุขและประชาชนที่ปฏิบัติตามหลักศาสนาสงบสุข ถ้าผู้ปกครองประเทศตั้งอยู่ในธรรม

5) พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของชีวิต คือพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของกรรม คือการกระทำ การกระทำเป็นชีวิตของคนอย่างหนึ่ง พระพุทธศาสนาสอนเรื่องการทำและให้กระทำในทางที่ถูกต้อง

6) ผู้ที่เข้าใจเรื่องพระพุทธศาสนา คือคนที่มีอิสระเสรีจะไม่ติดในขนบธรรมเนียม ประเพณีบางประการอันไร้ประโยชน์ เป็นคนที่มีลักษณะประชาธิปไตยโดยก้าวหน้า ไม่เห็นแก่ตัว เสียสละ รู้จักตัวเอง รู้จักสังคม เคารพธรรมะเป็นใหญ่ (บุญมี แทนแก้ว และคณะ. 2522 : 140)

สรุปได้ว่าพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยทั้งในด้าน ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีน้ำใจ มีอภัย รู้จักแบ่งปัน มีความเคารพ กตัญญูรู้คุณ เพราะผู้ปฏิบัติตามคำสอน มุ่งที่ฝึกฝนพัฒนาตน ที่จะก่อให้เกิดบุญกุศล รู้จักเกรงกลัวและละอายต่อบาป

1.2.3 บทบาทของพุทธศาสนาต่อการศึกษา

การศึกษาตามแนวพุทธศาสนาช่วยให้นักศึกษาเข้าใจกลไกแห่งชีวิตของตนเอง เข้าใจความจริงอันสลับซับซ้อนของธรรมชาติที่แวดล้อมตนอยู่ รู้วิธีเข้าไปเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ในทางที่เป็น ประโยชน์แก่ตนทั้งในปัจจุบันและอนาคต เกิดการพัฒนาคือดึงเอาศักยภาพที่มีในตัวมนุษย์ และได้ เรียนรู้ที่จะเข้าไปอยู่ร่วมกัน เรียนรู้ที่จะทำให้เกิดประโยชน์ด้วย (พระเทพเวที. 2534 : 36) จึงสมควร อย่างยิ่งที่จะจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทั้งในและนอกระบบโรงเรียน โดยมี วัตถุประสงค์ดังนี้

1) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและหลักธรรมอย่าง ถูกต้องเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัย เกิดศรัทธาสำนึกในความสำคัญของพุทธศาสนาในฐานะเป็น ศาสนาประจำชาติ สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนนำ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

2) เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สามารถ วิเคราะห์และตระหนักในคุณค่าของพระรัตนตรัย และหลักพุทธธรรม น้อมนำหลักธรรมมาปฏิบัติให้ เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม รวมทั้งปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

3) เพื่อให้เกิดข่าวสารในการคิดแก้ปัญหา มีความซาบซึ้งในคุณค่าพระรัตนตรัย และหลักพุทธธรรม น้อมนำหลักธรรมมาปฏิบัติ เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งศรัทธายึดมั่น ในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

สรุปได้ว่าการศึกษาก่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ผู้เรียนจะต้อง นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผลจะเกิดในจิตใจตามลำดับแห่งการปฏิบัติ ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาเพื่อ ออกจากทุกข์ จะแผ่ระว่าง สรรวมกาย วาจา ใจ ให้อยู่ในกรอบของหลักกรรม ไม่ผิดศีล ผิดธรรม เพราะรู้ว่าการกระทำ การพูด ความคิด ล้วนมีผลของกรรมรองรับซึ่งคนทั่วไปเรียกว่า บาปนั่นเอง นอกจากนั้นนักศึกษาควรปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้อง ถือเป็นวัฒนธรรมและประเพณีในสังคมไทย ได้แก่ การไหว้พระ สวดมนต์ การทำบุญ ใสบาตร ถวาย สังฆทาน ศาสนพิธีต่าง ๆ เป็นต้น (บรรเทา กิตติศักดิ์. 2529 : 18-19)

1.3 ชาวพุทธที่แท้จริง

ในการดำรงชีวิตนั้นมนุษย์มีงานสำคัญที่ต้องทำให้ครบถ้วน 3 งานคือ 1) งานอาชีพ 2) งานพัฒนานิสัยปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองมีหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง 3) งานพัฒนาจิตใจ เพื่อรักษาใจให้สงบละเอียดสุขุมรู้เห็นชีวิตตามความเป็นจริงทำให้มีศักยภาพในการนำความรู้ความสามารถที่มีอยู่ออกมาใช้เต็มที่ แต่ส่วนใหญ่มุ่งพัฒนาส่งเสริมอาชีพ ส่วนงานพัฒนานิสัยนั้นสนใจน้อย ยิ่งงานพัฒนาจิตใจด้วยถูกมองข้าม จึงเป็นเหตุให้คนส่วนใหญ่ในสังคมมีแต่ความรู้ ความสามารถ แต่ขาดคุณธรรม จึงนำความรู้ความสามารถนั้นมาใช้ในทางที่ผิดทำนองคลองธรรมเมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชีวิต ก็หาทางออกในทางผิดศีลธรรมขาดความยั้งคิด ไม่รู้จักความสงบ วัฒนธรรมชาวพุทธ จึงเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนที่ได้นำคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาหล่อหลอมชีวิตจิตใจให้เป็นระบบระเบียบ จนสามารถพัฒนานิสัยใจคอของตนเองให้เจริญขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การที่พระพุทธศาสนายังคงอยู่สืบทอดกันตั้งสมัยพุทธกาลโดยเฉพาะในประเทศไทยนั้น มีผู้ศรัทธาเป็นชาวพุทธประมาณ 90 % เพราะบรรพบุรุษของเราช่วยกัน พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาให้ข้อคิดว่า พระพุทธศาสนาไม่มีวันเสื่อมมีแต่คนเราแหละที่เสื่อมจากพระพุทธศาสนา สาเหตุสำคัญที่ทำให้เสื่อมก็คือ คนพาล ทั้งพาลภายนอกและพาลภายใน (ส.ผ่องสวัสดิ์. 2549 : 335-356)

1. คนที่ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา เขาจะนับถือศาสนาอื่นหรือไม่ก็ตาม แต่เขามีจิตมุ่งร้ายคอยจ้องทำลายพระพุทธศาสนา ในยามปกติก็พยายามกล่าวร้ายป้ายสีพระภิกษุในพระพุทธศาสนาว่าเลวอย่างนั้นอย่างนี้ หากเขามีโอกาสก็จะบิดเบือนคำสอนในพระพุทธศาสนาให้คนอื่นเข้าใจไขว้เขว คนพาลประเภทนี้คอยจ้องหาโอกาสทำลายพระพุทธศาสนาอยู่แทบจะทุกวัน และก็มีจำนวนมากด้วย

2. พาลภายใน ได้แก่ชาวพุทธที่ไม่เคารพพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีความคลางแคลงสงสัยในการตรัสรู้ของพระพุทธองค์อย่างจริง ไม่เคารพในพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ไม่เคารพในการฝึกสมาธิเพื่อทำให้จิตใจสงบ เมื่อขาดความเคารพอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทุกประการดังกล่าวนี้อาจจะเป็นพาลภายในพระพุทธศาสนา ตัวของเขาเองก็จะไม่ได้รับประโยชน์ใดๆ จากการเป็นชาวพุทธเลย จะไม่เห็นคุณค่าในพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น เมื่อคนพาลภายนอกมาทำลายพระพุทธศาสนาด้วยวิธีการต่างๆ ก็จะไม่สามารถปกป้องพระพุทธศาสนาได้ เพราะตัวเองก็ขาดความเคารพในพระศาสนาอยู่แล้ว เมื่อขาดความเคารพก็จะไม่มีใจในการศึกษาหาความรู้ให้ถ่องแท้ อาจตกเป็นเครื่องมือของคนพาลภายนอกมาบ่อนทำลายพระพุทธศาสนาเสียเอง

ในกรณีที่หนังสือพิมพ์ลงข่าวพระทำผิดวินัยเช่นนี้ ชาวพุทธควรสอนลูกหลานให้จับประเด็นคิดให้ถูกต้องดังนี้

ประเด็นที่ 1 หากหนังสือพิมพ์ลงข่าวพระภิกษุทำความผิด ชาวพุทธอย่ารีบเชื่อตามข่าว แต่ควรใช้ปัญญาพิจารณาด้วยเหตุผล และควรปล่อยให้หมู่สงฆ์ดำเนินการพิจารณาตัดสินกันเองตามพระธรรมวินัย ตั้งแต่โบราณมาแล้ว พระเถระจารย์ท่านพูดไว้ชัดเจนว่า พระพุทธศาสนาเป็นเสมือนสระน้ำใหญ่ ไครมาถึงแล้วลงอาบก็ได้ ความสะอาดกลับไป ไครมาถึงแล้วไม่ลงอาบเนื้อตัวก็

ไม่สะอาดต่อไป การมาบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาก็เช่นกัน ส่วนใครสนใจปฏิบัติธรรม คนนั้นก็ได้รับความสะอาดกาย วาจา ใจไป ส่วนใครไม่ปฏิบัติธรรมก็ยอมเปื้อนต่อไป

ประเด็นที่ 2 หากหนังสือพิมพ์ลงข่าวพระภิกษุทำความผิดชาวพุทธอย่าคิดเหมารวมว่า พระภิกษุทั้งประเทศแยเหมือนกันหมด มีความจริงประการหนึ่งที่ชาวพุทธไม่ค่อยจะได้คิดกันก็คือ พระพุทธศาสนาสืบทอดมาถึงวันนี้ได้เพราะมีพระภิกษุที่ดีมากมายในแต่ละวันมีพระภิกษุที่ออกมาทำหน้าที่ให้แก่สังคมกระจายอยู่ทุกท้องถิ่นทั่วประเทศ แต่สื่อมวลชนไม่ค่อยนำมารายงานผิดกับข่าว พระภิกษุทำผิดพระวินัยอย่างรุนแรง สื่อจะชอบนำมารายงานมากกว่า การให้เวลาข่าว ให้เนื้อที่ข่าว และให้ความถี่ในการออกข่าว พระภิกษุที่ตกเป็นจำเลยสังคมบ่อยๆ เช่นนี้ มากกว่าการออกข่าว พระภิกษุที่ทำประโยชน์แก่สังคมเป็นสาเหตุให้ประชาชนส่วนมากเข้าใจผิดว่า พระภิกษุส่วนมากไม่ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม

ประเด็นที่ 3 คนที่เจริญในธรรมะได้ ต้องไม่จ้องจับผิดพระ แต่สนับสนุนการทำงานเผยแผ่ ธรรมะของพระอย่างเต็มที่ การมองเข้าไปในวัด ต้องทำให้เหมือนมองเข้าไปในสถาบันการศึกษา ทางโลก จะพบว่าในสถาบันการศึกษาทางโลกมีคนอยู่ 2 ประเภทได้แก่ 1. นักเรียน ซึ่งเข้ามาศึกษา หาความรู้ 2. ครูบาอาจารย์ ซึ่งเป็นผู้สอน พระในวัดก็เหมือนกัน คนในสถาบันการศึกษาทางโลก คือพระก็มี 2 ประเภทคือ 1. พระนักเรียน 2. พระที่เป็นครูบาอาจารย์

จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ใหญ่ต้องให้ลูกหลานรู้จักคิดพิจารณาเกี่ยวกับพระอย่างรอบคอบ อย่าปล่อยให้ลูกหลานฟังสื่อโดยขาดการพิจารณา เพราะจะเป็นการตรึงโอกาสการสร้างบุญแก่ตนเอง และส่วนรวม พระภิกษุสามเณรก็สามารถฝึกฝนตนเองได้เต็มที่และสามารถทำงานเพื่อประโยชน์ ของสังคมต่อไป พระพุทธศาสนาก็จะมั่นคงอยู่ในแผ่นดินไทย และได้รับการสืบทอดให้ยืนยาวต่อไป อีกนาน

ชาวพุทธที่แท้จริงจะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติต่อไปนี้

1. ศรัทธา เชื่อในการตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือเชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีจริง และเป็นผู้มีคุณธรรมวิเศษสูงสุด ไม่ระแวงสงสัยในพระปัญญาธิคุณอันเลิศของพระองค์
2. เชื่อกรรม ไม่ถือมงคลตื่นข่าว มีความเข้าใจถูกต้องเรื่องโลกและชีวิตตื่นตัวอยู่เสมอว่าบุคคลเมื่อทำดีย่อมได้ดีจริง เลือกทำแต่ความดีให้เต็มตามความสามารถของตน
3. ไม่แสวงบุญนอกพระพุทธศาสนา คือไม่เที่ยวแสวงบุญเข้าร่วมพิธีกรรมใน ศาสนาอื่น เพราะคิดว่าจะได้บุญ ไม่กราบไหว้รูปเคารพของศาสนาอื่น แต่ก็ต้องไม่ล่วงเกิน วิหารณ์ วัตถุอันที่เคารพของลัทธิศาสนาอื่น ตลอดชีวิตต้องขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา
4. ตั้งใจทำจิตให้บริสุทธิ์ ด้วยการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาให้ถูกวิธีของ พุทธศาสนาโดยแท้

สรุปได้ว่าพระพุทธศาสนาจะมั่นคงอยู่ในแผ่นดินไทย และได้รับการสืบทอดให้ยืนยาวต่อไป อีกนานแสนได้นั้นขึ้นกับชาวพุทธต้องช่วยกันอบรมปลูกฝังลูกหลานให้รู้จักแยกแยะและคิดพิจารณาให้ เห็นความถูกต้อง หมั่นศึกษาธรรมะอันเป็นหลักสำคัญของชีวิตเพราะโลกที่อยู่อาศัยและชีวิตของเรา นี้ให้รู้ว่า มีกฎประจำโลก (กฎแห่งกรรม) และกฎประจำชีวิต(กฎไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) ที่ทุกชีวิตจะต้องทำความเข้าใจ จึงจะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง

2. กฎแห่งกรรม

กฎแห่งกรรมมีกลไกที่ซับซ้อนอย่างมาก ไม่อาจแยกแยะด้วยตาเปล่าหรือการคิดเชิงเหตุผล โดยมีสมมุติฐาน การคาดการณ์ เอาทฤษฎีนั้นมาผสมทฤษฎีนี้ คิดกันไม่รู้จบ การเห็นกรรมวิบากจะต้องอาศัยเครื่องมือเฉพาะคือธรรมจักร ที่ทำให้เกิดญาณหยั่งรู้ เห็นอย่างแจ่มแจ้งเรื่องในอดีตชาติ (อดีตสังขยาณ) ปัจจุบันชาติ (ปัจจุบันสังขยาณ) อนาคต (อนาคตสังขยาณ) ญาณกำหนดรู้ว่สัตว์ทั้งหลายต้องเป็นไปตามกรรม จะใช้ปัญญาอย่างมนุษย์ธรรมดาพิจารณาไม่ได้ ต้องเป็นผู้ที่ฝึกสมาธิจนได้วิชา 3 จึงจะสามารถรู้เห็นกรรมได้ตลอดต่อเนื่องและถูกต้องตามความเป็นจริง และผู้ที่หมดกิเลสแล้ว ทำอะไรไม่หวังผลตอบแทนไม่มีเรื่องผลประโยชน์ มีแต่คุณประโยชน์ และคุณงามความดีล้วนๆ จึงรู้แจ้งเห็นแจ้งแทงตลอดในธรรมทั้งปวง (พระภวนาวิริยคุณ. 2533 : 39-47)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบว่ากฎแห่งกรรมเป็นกฎธรรมชาติ ที่ไม่มีผู้ใดฝ่าฝืนได้ เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องปฏิบัติหากไม่ปฏิบัติตามกฎแห่งกรรมก็จะเกิดทุกข์โทษ ชีวิตก็ไม่ได้มีความสุข ดังนั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงสอนเรื่องกฎแห่งกรรมเป็นเรื่องใหญ่ และมีหลักกรรมที่เป็นกรอบในการปฏิบัติ คือ บุคคลทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่วเหมือนบุคคลหว่านพืชเช่นไรย่อมได้รับผลเช่นนั้น แม้แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอรหันตเจ้าทั้งหลายก็เคยเวียนตายเวียนเกิดอยู่นานกว่าจะพ้นจากสังสารวัฏ แม้ภพชาติสุดท้ายก็ยังต้องเผชิญกับกฎแห่งกรรม โดยกรรมของตนที่กระทำไว้จะนำเจ้าของกรรมนั้นไปเกิดซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ วงจรนี้เรียกว่าสังสารวัฏหรือวัฏวนแห่งชีวิต เพราะฉะนั้นจะคิด พูด ทำสิ่งใดก็ตามจะต้องตระหนักถึงผลของกรรมเสมอ การเข้าใจในกฎแห่งกรรมย่อมทำให้ความเสื่อมโทรมรอบด้านของสังคมน้อยลง สังคมจะเจริญขึ้น จะมีความบากบั่นมั่นคงในการทำดีมีการดำรงชีวิตที่สงบสุข กฎแห่งกรรมจึงมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

2.1 ความหมายของกรรม 2.2 ประเภทของกรรม 2.3 มูลเหตุและการให้ผลของกรรม 2.4 องค์ประกอบที่สนับสนุนและขัดขวางการให้ผลของกรรม

2.1 ความหมายของกรรม

กรรม จัดว่าเป็นกฎอย่างหนึ่ง เรามักจะเรียกว่า กฎแห่งกรรม หากเรียกเป็นวิชาการก็เรียกว่ากรรมนิยาม กรรมนิยามแปลว่า กฎแห่งกรรม เป็นกฎเกณฑ์แห่งเหตุและผลเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ ซึ่งสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย ธรรมดาที่ว่านี่เป็นการมองด้วยสายตาของมนุษย์ เรียกว่า กฎธรรมชาติ เรียกในภาษาบาลีว่า นิยาม แปลว่ากำหนดกันแน่นอน แนวทางหรือวิธีอันแน่นอนในการให้ผล หรือความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอน ตามหลักพระพุทธศาสนา พระอรุณกถาจารย์ได้แสดงกฎธรรมชาติหรือนิยามไว้ 5 ประการ ซึ่งกฎแห่งกรรมหรือกรรมนิยามก็เป็นนิยามหนึ่งในนิยาม 5 ดังนี้ 2.1.1 อุตุนิยาม 2.1.2 พีชนิยาม 2.1.3 จิตนิยาม 2.1.4 กรรมนิยาม 2.1.5 ธรรมนิยาม

2.1.1 อุตุนิยาม กฎธรรมชาติเกี่ยวกับปรากฏการณ์ต่างๆ ของธรรมชาติแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ เช่น ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ ฤดูกาลต่างๆ อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์โดยมุ่งเอาความผันแปรที่เนื่องด้วยความร้อนหรืออุณหภูมิจน เช่น ฝนตกฟ้าร้อง อากาศร้อนหนาว ดอกไม้ ไม้บางชนิดกลางวันบานกลางคืนหุบหรือการที่สรรพสิ่งทั้งหลายผุพังเน่าเปื่อยลงไป เป็นต้น

2.1.2 **พีชนิยาม** กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพืชพันธุ์หรือที่เรียกว่าพันธุกรรม เช่น หลักความจริงที่ว่า พีชชนิดใดก็ให้ผลชนิดนั้น ปลูกมะนาวก็เกิดเป็นต้นมะนาวปลูกมะม่วงก็เป็นต้นมะม่วง ปลูกพีชชนิดใดก็ออกผล ออกต้นเป็นพีชชนิดนั้น ๆ

2.1.3 **จิตตนิยาม** กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิตเช่น เมื่อมีสิ่งเร้า (อารมณ์) มากระทบประสาท จะเกิดการรับรู้ขึ้น คือจิตออกมารับอารมณ์ จิตจะทำงานอย่างไรและดำเนินไปเป็นขั้นตอนเช่นไร ตามกฎแห่งการทำงานของจิต

2.1.4 **กรรมนิยาม** กฎธรรมชาติ เกี่ยวกับการพฤติกรรมของมนุษย์อันเป็นกฎเกณฑ์แห่งเหตุและผลได้แก่กระบวนการก่อการกระทำหรือเรียกให้ชัดลงไปว่า กระบวนการแห่งเจตน์จำนงหรือความคิดปรุงแต่งสร้างสรรค์ต่าง ๆ และการให้ผลของการกระทำหรือผลที่สืบเนื่องจากการกระทำอันสอดคล้องกัน เช่น ทำกรรมดีย่อมมีผลดี ทำกรรมชั่วย่อมมีผลชั่วหรือที่เรียกติดปากว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วเป็นต้นซึ่งคำว่า กรรม ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาเถรวาท มีความหมาย ดังนี้

1) การกระทำของบุคคลที่ประกอบด้วยเจตนา ดังจะเห็นได้จากพระพุทธพจน์ที่ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลคิดแล้ว จึงกระทำความกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ”

2) การกระทำของบุคคลที่ยังมีกิเลส โดยศึกษาจากหลักของวัฏฏะ 3 ซึ่งหมุนเวียนสืบต่อๆ กันไป ทำให้เกิดการเวียนว่ายตายเกิด หรือเป็นวงจรแห่งความทุกข์ได้แก่ กิเลส กรรมและวิบาก ซึ่งอธิบายได้ว่า “กิเลส เป็นเหตุให้เกิดกรรม เมื่อทำกรรมได้รับวิบากคือผลของกรรมนั้น อันเป็นปัจจัยให้เกิดกิเลสแล้วทำกรรมหมุนเวียนต่อไปอีก”

2.1.5 **ธรรมนิยาม** กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กันและกันแห่งสิ่งทั้งหลาย อันเป็นกำหนดแห่งธรรมดาหรือความเป็นไปอันแน่นอนโดยธรรมดา เช่นสิ่งทั้งหลายมีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปเป็นธรรมดา

สรุปได้ว่ากฎแห่งกรรมนั้นให้ความสำคัญกับจิตใจมากเพราะถ้าจิตใจดีย่อมส่งผลต่อการกระทำและคำพูด บุคคลที่ใจเศร้าหมอง หมกมุ่น ครุ่นคิดแต่ในสิ่งร้ายๆ ก็จะกลายเป็นคนที่หาความสุขได้ยากและมีโรคภัยต่างๆ เบียดเบียน กฎของกรรมที่เกิดแก่ผู้ทำเอง โดยที่ใครๆ ไม่สามารถมาช่วยเหลือแบ่งเบาได้ ใครทำใครก็ได้ ทางแก้ก็มีอยู่วิธีเดียว คือ ต้องพยายามสร้างกรรมดีให้แก่จิตใจ ฝึกให้จิตใจมีความรู้สึกนึกคิดแต่ในทางที่ดี เช่นฝึกให้ใจมีความรักความเมตตา สงสาร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น เมื่อพยายามฝึก พยายามทำไปเช่นนี้ จิตใจก็จะสั่งสมพลังแห่งคุณความดีไปเรื่อยๆ สุขภาพจิตก็จะดีขึ้น สมบูรณ์ขึ้น ในที่สุดก็จะมีผลออกมาทางร่างกาย ทำให้ผิวพรรณผ่องใส สุขภาพร่างกายดี และดูดีอะไรๆ ที่ดีๆ เข้ามาหาตน ที่เรียกว่า ดีดูดี อันเป็นไปตามกฎธรรมชาติ โดยมีกรรมนิยามเป็นกฎที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นเรื่องของมนุษย์โดยตรง มนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์ปรุงแต่งกรรมและกรรมก็เป็นเครื่องปรุงแต่งวิถีชีวิตมนุษย์

2.2 ประเภทของกรรม

การแบ่งประเภทของกรรมในพระไตรปิฎกมี 2 ประเภท คือ กุศลกรรมและอกุศลกรรม ส่วนในคัมภีร์วิสุทธิมรรคการแบ่งประเภทของกรรมตามอรรถกถา ได้อธิบายชี้แจงกรรมให้แจ่มแจ้ง เสริมความเข้าใจในพระไตรปิฎก พระอรรถกถาจารย์ (พระพุทฺธโฆษาจารย์) จึงได้จัดประเภทของกรรมเป็น 3 ประเภท ประเภทละ 4 ประการ รวมเรียกว่ากรรม 12 (นวม สงวนทรัพย์. 2537 : 78-80) จึงกล่าวได้ว่ากรรมมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับลักษณะการแบ่งซึ่งพอสรุปได้เป็น 7 ประเภท ใหญ่ๆ ดังนี้คือ 2.2.1 กรรมที่แบ่งตามคุณภาพหรือมูลเหตุแห่งการกระทำ 2.2.2 กรรมที่แบ่งตามทางแสดงออก 2.2.3 กรรมที่แบ่งตามสภาพที่สัมพันธ์กับการให้ผล 2.2.4 กรรมที่แบ่งตามเวลาที่ให้ผล 2.2.5 กรรมที่แบ่งตามความหนักเบา 2.2.6 กรรมที่แบ่งตามหน้าที่ของการให้ผล 2.2.7 กรรมที่แบ่งตามสถานที่ที่ให้ผล

2.2.1 กรรมแบ่งตามคุณภาพหรือมูลเหตุแห่งการกระทำ

กรรมที่เกิดจากการตัดสินใจทำลงไปแล้วย่อมให้ผล การเกิดผลของกรรมมีทั้งดีและชั่ว เรียกว่าวิบาก มีกฎเกณฑ์แน่นอนตายตัว กรรมดีที่ทำความดีทำให้เกิดบุญกุศล การพิจารณามูลเหตุของการกระทำว่า กรรมนั้นเกิดจากเจตนาเช่นใด ถ้าเกิดจากเจตนาดีที่มีกุศลมูลคือ อโลภะ (ไม่โลภ) อโทสะ (ไม่โกรธ) อโมหะ (ไม่หลง) จัดเป็นกุศลกรรม เป็นบุญกิริยาวัตถุ ถ้าเกิดจากเจตนาไม่ดี คือ โลภ โกรธ หลง กรรมนั้นจัดอกุศลกรรม สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ (พระภาวนาวิริยคุณ. 2546 : 16 :19)

1) อกุศลกรรม หรือกรรมชั่ว

กรรมชั่ว หมายถึง การทำความชั่วทุกอย่าง อันเป็นเหตุให้ตนเอง และผู้อื่นเดือดร้อน การเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น การใส่ร้ายผู้อื่น ความประพฤติที่จัดเป็นกรรมชั่วมีอยู่ 3 ทางคือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ

อกุศลกรรมบถ คือ ทางแห่งอกุศลกรรม ทางแห่งการทำความชั่ว ในพระพุทฺธองค์ทรงจำแนกออกไว้เป็น 10 ประการ ได้แก่

- 1) การเบียดเบียน ฆ่าคนหรือทำให้ชีวิตสัตว์ตกลงไป
- 2) การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้โดยอาการขโมย
- 3) การประพฤติผิดในกาม
- 4) การพูดเท็จ
- 5) การพูดส่อเสียด หรือยุยงให้ผู้อื่นแตกกัน
- 6) การใช้วาจาหยาบคาย
- 7) การใช้คำพูดเพ้อเจ้อ หรือคำพูดที่ไร้สาระ
- 8) การเพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น
- 9) ความคิดร้ายต่อผู้อื่น
- 10) ความเห็นผิดจากธรรมชาติของคลองธรรม

2) กุศลกรรม หรือกรรมดี

กรรมดี หมายถึง การกระทำที่ดีงาม เหมาะสม ไม่ผิดศีล ไม่ผิดธรรม ไม่มีบาป เช่น การทำทาน การสงเคราะห์ผู้คนในสังคม การยกย่องคนดี เป็นต้น

กุศลกรรมบท หมายถึงทางแห่งกุศลกรรม หรือแห่งการทำความดี (ตรงข้ามกับอกุศลกรรมบท) พระพุทธองค์ทรงจำแนกออกไว้เป็น 10 ประการ ได้แก่

- 1) เจตนางดเว้นจากการทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป หรืองดเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต
- 2) เจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้โดยอาการขโมย หรืองดเว้นจากการลักทรัพย์ของผู้อื่น
- 3) เจตนางดเว้นจากการประพฤติดีกในกาม
- 4) เจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ
- 5) เจตนางดเว้นวาจาส่อเสียดหรือยุยงให้ผู้อื่นแตกกัน
- 6) เจตนางดเว้นจากวาจาหยาบคาย
- 7) เจตนางดเว้นจากพูดคำเพ้อเจ้อหรือคำที่ไร้สาระ
- 8) ความไม่เพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น
- 9) ความไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น
- 10) ความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม

บุญกิริยาวัตถุ (การกระทำที่เป็นทางมาแห่งบุญกุศล)

บุญกิริยาวัตถุ แปลว่า สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญหรือปัจจัยอันเป็นที่ตั้งแห่งบุญ ความดี ความงาม ความสุขใจ ความอิ่มใจ ซึ่งจะปฏิบัติได้ทั้งฆราวาสและบรรพชิตเพื่อสร้างฐานความงาม ความสุข ความอิ่มใจ ให้แก่ผู้ปฏิบัติ วิธีการแห่งการบำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนาเมื่อกล่าวโดยย่อแล้วก็มีเพียง 3 อย่างคือ 1. ทาน 2. ศีล 3. ภาวนา แต่ถ้าขยายความให้กว้างออกไป บุญกิริยาวัตถุมี 10 ประการ

1. ทานมัย	บุญเกิดจากการให้ทาน
2. สीलมัย	บุญเกิดจากการรักษาศีล
3. ภาวนามัย	บุญเกิดจากการเจริญภาวนา
4. อปจายนมัย	บุญเกิดจากการอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่
5. เวยยาวัจจมัย	บุญเกิดจากการชวนช่วยในกิจที่ชอบ
6. ปัตติทานมัย	บุญเกิดจากการอุทิศส่วนบุญให้แก่ผู้อื่น
7. ปัตตานุโมทนามัย	บุญเกิดจากการอนุโมทนาส่วนบุญ
8. รัम्मัสสนมัย	บุญเกิดจากการฟังธรรม
9. รัम्मเทศนามัย	บุญเกิดจากการแสดงธรรม
10. ทิฏฐจุชกรรม	บุญเกิดจากการทำความเห็นให้ตรง

วิธีการแห่งการบำเพ็ญบุญในพระพุทธศาสนา เมื่อกล่าวโดยย่อแล้วก็มีเพียง 3 อย่างคือ ทาน ศีล และภาวนา จึงอาจสรุปได้ว่า ทานมัยเป็นเหตุให้ร่ำรวย สілมัยเป็นเหตุให้สวยงามภาวนามัยเป็นเหตุให้เป็นคนดี

สรุปได้ว่าหลักธรรมสำคัญที่ส่งเสริมให้มนุษย์รู้จักสร้างคุณงามความดีก่อให้เกิดการกระทำที่เป็นบุญกุศลคือ กุศลกรรมบถ บุญกิริยาวัตถุ ในทางตรงข้ามสิ่งที่ไม่ควรประพฤติ ปฏิบัติ ซึ่งเป็นทางมาแห่งบาป และอกุศลคือ อกุศลกรรมบถ อบายมุข ฉะนั้นหลักธรรมจึงให้ความสำคัญมูลเหตุแห่งการกระทำซึ่งจะทำให้มนุษย์มีคุณภาพที่จะพัฒนาตนให้อยู่ในกรอบที่ดีงาม

2.2.2 กรรมที่แบ่งตามทางแสดงออก

การแสดงออกด้วยความพอใจยินดี อยากได้ อยากมี อยากเป็น ยึดติดกับรูปลักษณ์ ยึดมั่นกับสิ่งที่ไม่เป็นสาระว่าเป็นสาระของชีวิต ไม่สามารถแยกแยะว่าอะไรคือถูกอะไรคือผิด ควรไม่ควร ก่อให้เกิดความตรึกครุ่นคิดอยู่ในเรื่องกามราคะ ความพยาบาทปองร้าย เบียดเบียน เป็นเหตุให้จิตฝ่ายอกุศลบังคับให้สร้างกรรมทางกาย วาจา ใจ โดยมีความทะยานอยาก ควบคุมให้สร้างกรรม กรรมที่แบ่งจากการแสดงออกสามารถแบ่งออกได้ 3 ประเภทคือ

- 1) กรรมที่กระทำทางกาย (กายกรรม) ได้แก่ กายทุจริต 3 และกายสุจริต 3
- 2) กรรมที่กระทำทางวาจา (วจีกรรม) ได้แก่ วจีทุจริต 4 และ วจีสุจริต 4
- 3) กรรมที่กระทำทางใจ (มโนกรรม) ได้แก่ มโนทุจริต 3 และ มโนสุจริต 3

สรุปจะเห็นได้ว่ากรรมแต่ละอย่างไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม ก็ตาม ล้วนเกิดจากการกระทำทางกาย วาจา ใจ มนุษย์จึงควรเฝ้าระวังในการกระทำ คำพูด ความคิดของตน เพราะทุกอย่าง ล้วนก่อให้เกิดวิบากกรรมได้ทั้งสิ้น และพึงไม่ประมาทในการสั่งสมกรรมดี และเว้นจากกรรมชั่วทั้งปวง

2.2.3 กรรมแบ่งตามสภาพที่สัมพันธ์กับการให้ผล

การกระทำทางกาย วาจา ใจทุกอย่างล้วนสัมพันธ์กับการให้ผลของกรรม ถ้ากระทำกรรมดีย่อมส่งผลไปสู่สุคติ (สวรรค์) และถ้าทำกรรมชั่วย่อมไปสู่ทุคติ (อบายภูมิ) เป็นภพภูมิของเปรต อสุรกาย สัตว์นรก หรือผู้ที่สิ้นกรรม เป็นสภาวะที่ดับจนหมดสิ้นซึ่งกรรมทั้งปวงก็จะไปสู่นิพพาน การจำแนกกรรมตามสภาพที่สัมพันธ์กับการให้ผลมี 4 ประเภท (พระธรรมสิงหาบุราจารย์. 2548 : 24-25)

- 1) อกุศลกรรม เช่น ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ผิดในกาม มุสาวาท ดื่มสุราเมรัย
- 2) กุศลกรรม เช่น การประพฤติตามกุศลกรรมบถ 10
- 3) กรรมที่เป็นทั้งอกุศลกรรมและกุศลกรรม เช่น การกระทำของมนุษย์

ทั่วไป

- 4) กรรมที่ไม่เป็นทั้งอกุศลกรรมและกุศลกรรม เช่น เจตนาเพื่อละกรรม

สามอย่างข้างต้น

ตารางแสดงกุศลกรรมบถและอกุศลกรรมบถจัดตามฐานที่เกิด

ฐานที่เกิดกรรม	กุศลกรรมบถ	อกุศลกรรมบถ
กายกรรม	1. จตเว่นจากการฆ่าสัตว์ที่ยังมีชีวิต	1. การจงใจทำลายชีวิต
	2. จตเว่นจากการลักขโมยของผู้อื่น	2. การจงใจลักขโมยของผู้อื่น
	3. จตเว่นจากการประพฤติดินในกาม	3. การจงใจประพฤติดินในกาม
วจีกรรม	1. จตเว่นจากการพูดเท็จ	1. การจงใจพูดเท็จ
	2. จตเว่นจากการพูดส่อเสียด	2. การจงใจพูดส่อเสียด
	3. จตเว่นจากการพูดคำหยาบคาย	3. การจงใจพูดคำหยาบ
	4. จตเว่นจากการพูดเพ้อเจ้อ	4. การจงใจพูดเพ้อเจ้อ
มโนกรรม	1. ไม่คิดเพ่งเล็งอยากได้สิ่งของของผู้อื่น	1. คิดเพ่งเล็งอยากได้สิ่งของของผู้อื่น
	2. ไม่คิดปองร้ายเบียดเบียนผู้อื่น	2. คิดปองร้ายเบียดเบียนผู้อื่น
	3. คิดถูกเห็นถูก	3. คิดผิดเห็นผิด

สรุปได้ว่ากรรมมีทั้งส่วนที่เป็นอกุศลกรรม ก่อให้เกิดวิบากกรรมที่มีการเบียดเบียนตัวเอง ส่วนกุศลกรรม นั้นก่อให้เกิดวิบากกรรมที่ไม่เบียดเบียนตัวเอง และกรรมบางอย่างเป็นทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรมคือเบียดเบียนบ้าง ไม่เบียดเบียนบ้างเช่นการกระทำของมนุษย์ปุถุชนทั่วไป ส่วนกรรมที่เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม ได้แก่เจตนาเพื่อละกรรมทั้งหมด

2.2.4 กรรมที่แบ่งตามหน้าที่ของการให้ผล

การทำหน้าที่ของกรรมในการให้ผล จะเป็นเช่นไรนั้นขึ้นกับเหตุที่มนุษย์สร้างไว้ ทั้งส่วนที่เป็นกุศลกรรม (ฝ่ายดี) และอกุศลกรรม (ฝ่ายชั่ว) นอกจากนั้นกรรมยังมีส่วนจะสนับสนุนให้ดีหรือชั่วยิ่งๆ ขึ้นไป หรือไปบีบคั้นไม่ให้กรรมส่งผลเต็มที่ หรือไปตัดรอนไม่ให้กรรมส่งผลอีกต่อไปจะเห็นว่าเรื่องของกรรมเป็นเรื่องที่ซับซ้อนแต่ก็ไม่ยากเกินที่จะศึกษา โดยมีรายละเอียดจำแนกกรรมที่แบ่งตามหน้าที่ของการให้ผล 4 ประเภทดังนี้

1) กรรมที่เป็นตัวนำไปให้เกิด (ชนกกรรม) หมายถึง กรรมที่ทำหน้าที่ส่งให้ไปเกิดในกำเนิดต่างๆ คือ เกิดเป็นเทวดา มนุษย์ หรือสัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น เปรียบเสมือนมารดาของทารกเป็นได้ทั้งกุศลกรรมและอกุศลกรรม นอกจากนี้ชนกกรรมยังทำหน้าที่ในการตกแต่งสัตว์ในแต่ละภพภูมิให้มีอวัยวะแตกต่างกัน เช่น ตา หู จมูก ปาก แขน ขา ให้เหมาะสมกับภาวะของสัตว์แต่ละประเภทในแต่ละภพภูมิ เช่นว่าเกิดเป็นคนต้องมีลักษณะอย่างนี้ เกิดเป็นสัตว์ชนิดนี้ต้องมีรูปร่างลักษณะอย่างนี้ นอกจากนี้การที่สัตว์มีสภาพแตกต่างกัน เช่น ร่างกายพิกลพิการ หรือสมบูรณ์แข็งแรง รูปร่างงดงามหรืออัปลักษณ์ เกิดมาในตระกูลสูงหรือต่ำ ฉลาดหรือโง่ ร่ำรวยหรือยากจน ล้วนเกิดจากชนกกรรมที่ให้ผลในคราวเดียวกับที่นำไปเกิดด้วยเช่นกัน อาจเป็นกรรมกรรมอาสันนกรรม หรือพหุลกรรมก็ได้ และเมื่อทำหน้าที่ให้เกิดขึ้นแล้ว ชนกกรรมก็หมดหน้าที่ไป

2) กรรมสนับสนุน (อุปถัมภ์ภกกรรม) หมายถึง กรรมที่ทำหน้าที่สนับสนุนชนกกรรม อันเป็นกรรมลักษณะเดียวกับกรรมแต่งให้เกิด หากกรรมแต่งให้เกิด เปรียบเสมือนพี่เลี้ยงนางนม เป็นทั้งฝ่ายดี และฝ่ายไม่ดี เป็นกุศลกรรมที่สนับสนุนฝ่ายกุศลก็เข้าไปหนุนช่วยให้ดียิ่งขึ้น พร้อมกับสนใจใฝ่ธรรมมากยิ่งขึ้นเป็นต้น ส่วนกรรมที่สนับสนุนฝ่ายอกุศลก็เข้าไปหนุนให้ไม่ดียิ่งขึ้น เช่น บุคคลเกิดมามีลาภยากจน เพราะผลแห่งกรรมชั่วในอดีต เมื่อเขาเกิดมาในชาตินี้ อุปถัมภ์กรรมฝ่ายอกุศลก็เข้าไปให้ผลสืบต่อโดยทำให้บุคคลนั้นมีความลำบากมากขึ้น เป็นต้น

3) กรรมบีบคั้น (อุปปีฬกรรม) หมายถึง กรรมที่ทำหน้าที่รีดรอนกำลังของกรรมที่ให้ผลอยู่ก่อนเสื่อมลง หรือไม่ให้ชนกกรรมให้ผลเต็มที่ หากชนกกรรมเป็นกุศลกรรมฝ่ายอกุศลก็เข้าไปบีบคั้นเบียดเบียนไม่ให้ชนกกรรมให้ผลได้เต็มที่ เช่น การเกิดมาในตระกูลเศรษฐี อุปปีฬกรรมตามมาทันตัดทอนกุศลกรรมนั้น ทำให้ครอบครัวนั้นค่อยๆ กลายเป็นคนยากจน เกิดมาก็มีแต่ทำลายทรัพย์สินสมบัติให้สูญสิ้นไปเป็นต้น หากชนกกรรมเป็นอกุศล กรรมฝ่ายกุศลก็เข้าไปบีบคั้นเบียดเบียนไม่ให้ชนกกรรมให้ผลได้เต็มที่ เช่น บุคคลนั้นเกิดมาเป็นคนพาลผิดศีลธรรม อุปปีฬกรรมฝ่ายกุศลตามมาทัน ก็รีดรอนและส่งผลให้บุคคลนั้น เริ่มรู้สำนึกตัวและกลับใจ กลายเป็นคนดีของชาติ ศาสนา ในที่สุดเป็นต้น

4) กรรมตัดรอน (อุปฆาตกรรม) หมายถึง กรรมที่ทำหน้าที่ตัดรอนไม่ให้ชนกกรรมให้ผลอีกต่อไป เป็นกรรมประเภทเดียวกับอุปปีฬกรรม แต่ให้ผลเด็ดขาดกว่า และให้ผลมีสภาพตรงข้าม กล่าวคือขณะที่กรรมอื่นกำลังให้ผลอยู่ อุปฆาตกรรมตามมาทันจะเริ่มให้ผลตรงกันข้ามโดยทันที หากชนกกรรมเป็นกุศลกรรม ฝ่ายอกุศลก็เข้าไปตัดรอนไม่ให้ชนกกรรมนั้นให้ผลอีกต่อไป เช่น ทารกที่ตายในท้องมารดา เป็นเพราะชนกกรรมฝ่ายอกุศลกระทำให้เกิด แต่อุปฆาตกรรมฝ่ายอกุศลมาตัดรอนทันที เป็นต้น

สรุปได้ว่าการที่มนุษย์จะไปเกิดอยู่ในสภาพใดก็ตามล้วนขึ้นกับกรรม กรรมเป็นตัวกำหนด เป็นตัวนำไปเกิด และกรรมก็จะมีส่วนสนับสนุน ให้เป็นไปในลักษณะแตกต่างกัน รวมทั้งกรรมสามารถบีบคั้น ตัดรอนไปตามผลของวิบากที่เรากระทำไว้ขณะมีชีวิต ซึ่งจะมีทั้งส่วนที่เป็นกุศลกรรมและอกุศลกรรม

2.2.5 กรรมแบ่งตามความหนักเบา

การให้ผลของกรรมมีหลายระดับขึ้นกับเจตนาที่กระทำว่าทำกับใคร ทำเมื่อไร ทำอย่างไร เช่นถ้าทำกับพระสงฆ์ บิณฑบาตผู้มีพระคุณกรรมก็หนักมาก ถ้าทำอย่างต่อเนื่องกรรมก็ให้ผลยาวนาน และถ้ากรรมใกล้ตายแม้ช่วงสั้นแต่จิตเป็นกุศลก็สูงสุดได้ ละถ้าจิตเศร้าหมองแม้ช่วงสั้นก็ไปทุกข์ได้ ส่วนกรรมที่ไม่เจตนาที่ส่งผลน้อยกว่ากรรมที่เจตนา กรรมแบ่งตามความหนักเบา มี 4 ประเภทคือ

1) กรรมหนัก (ครุกรรม) ฝ่ายดี หมายถึง การเข้าถึงฌาน การเจริญวิปัสสนาจนได้บรรลุมรรคผล ฝ่ายชั่ว หมายถึง อนันตริยกรรม 5 คือ ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำพระพุทธรูปให้ห้อโลหิต ทำสงฆ์ผู้สามัคคีกันให้แตกกัน

2) กรรมที่ทำจนเคยชิน (อาจิณณกรรม หรือ พหุลกรรม) หมายถึง กรรมที่ทำจนเคยชิน หรือทำมาก ทำสม่ำเสมอ กรรมนี้จะให้ผลยั่งยืนมาก

3) กรรมที่บุคคลทำเมื่อจวนสิ้นชีวิต (อาสันนกรรม) หมายถึง กรรมที่บุคคลทำเมื่อจวนสิ้นชีวิต มีอำนาจให้บุคคลไปสู่สุคติและทุกคติได้ ถ้าเขาหวังเอากรรมนั้นเป็นอารมณ์เมื่อจวนตาย เช่น อารมณ์เศร้าหมองเมื่อนึกถึงกรรมชั่วที่ทำมา ย่อมนำไปสู่ทุกคติ หรือมีจิตผ่องใสเมื่อนึกถึงบุญที่ได้กระทำมา สุคติย่อมเป็นที่ไป

4) กรรมสักแต่ว่าทำ (กัตตตการกรรม หรือ กัตตตาวาปนกรรม) หมายถึง ทำโดยไม่เจตนา

สรุปได้ว่าการรับผลของกรรมนั้นมีทั้งฝ่ายดี ฝ่ายชั่ว ความหนักเบาของกรรม ขึ้นอยู่กับการกระทำของมนุษย์ว่า มีความตั้งใจปฏิบัติดีเพียงไร การกระทำนั้นทำกับใคร เป็นการกระทำสม่ำเสมอ หรือทำเมื่อใกล้ตาย หรือทำโดยไม่เจตนา ล้วนแต่เป็นเหตุเป็นปัจจัยในการให้ผลทั้งสิ้น

2.2.6 กรรมแบ่งตามเวลาที่ให้ผล

กรรมบางอย่างให้ผลในปัจจุบัน บางอย่างให้ผลในภพชาติต่อไป และบางอย่างให้ผลหลังจากในชาติต่อจากชาติถัดไป เพราะเหตุว่ากรรมที่กระทำไว้ในชาติปัจจุบันแต่ยังไม่ให้ผล แต่จะให้ผลในชาติต่อไป ได้โอกาสเมื่อใดให้ผลเมื่อนั้น ตราบเท่าที่ผู้ทำยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏสงสารซึ่งเปรียบเหมือนสุนัขไล่เนื้อตามทันเมื่อใดก็กัดเมื่อนั้น (พระราชมุนี. 2529 : 21) กรรมแบ่งตามเวลาที่ให้ผลมี 4 ประเภท

1) กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมเวทนียกรรม) หมายถึง กรรมที่กระทำในชาตินี้ แล้วได้รับผลในชาตินี้ทันที ไม่ต้องไปรอรับผลเอาในชาติหน้าหรือชาติไหนๆ ทั้งนั้น เป็นกรรมที่ให้ผลทันตา (พระเทพมุนี. 2527 : 370)

2) กรรมที่ให้ผลในชาติต่อไปถัดจากชาติปัจจุบัน (อุปัชฌเวทนียกรรม)

3) กรรมที่ให้ผลหลังจากกรรมที่ให้ผลในชาติต่อไปถัดจากชาติปัจจุบัน คือ ให้ผลเรื่อยไป สบโอกาสเมื่อใด ให้ผลเมื่อนั้น (อปราปริเวทนียกรรม) หมายถึง กรรมที่กระทำไว้ในชาติปัจจุบันแต่ยังไม่ให้ผล แต่จะให้ผลในชาติต่อไป ได้โอกาสเมื่อใดให้ผลเมื่อนั้น ตราบเท่าที่ผู้ทำยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏสงสารซึ่ง “เปรียบเหมือนสุนัขไล่เนื้อตามทันเมื่อใดก็กัดเมื่อนั้น” (พระราชมุนี. 2529 : 21)

4) กรรมที่ไม่ให้ผล (อโหสิกรรม) คือ กรรมที่เลิกแล้วต่อกัน

สรุปได้ว่า สิ่งที่ปรากฏขึ้นในโลกไม่ว่าจะเป็นสิ่งดีหรือชั่วจะเป็นความสุขหรือทุกข์ สิ่งนั้นไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ ล้วนเกิดแต่เหตุปัจจัย คือ อาจจะเกิดจากกรรมเก่าก็ได้ เกิดจากกรรมปัจจุบันก็ได้ กรรมดีกรรมชั่วสามารถให้ผลได้ทั้งปัจจุบันกาล (โลกนี้) และอนาคตกาล (โลกหน้า) หรืออาจจะเลิกส่งผลเมื่อไม่มีโอกาสที่จะให้ผลในเวลาที่จะเกิดผลได้

2.2.7 กรรมแบ่งตามสถานที่ที่ให้ผล

ภพภูมิของมนุษย์เป็นดินแดนที่สร้างได้ทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว ส่วนภพภูมิในสวรรค์ (เทวโลก) นั้นเป็นดินแดนในการเสวยผลบุญที่กระทำไว้ขณะเป็นมนุษย์ และภพภูมิของเปรต อสุรกาย สัตว์นรกนั้นเป็นดินแดนในการเสวยผลบาปที่มนุษย์กระทำไว้ กรรมตามสถานที่ที่ให้ผลแบ่งออกเป็น 5 ประเภทคือ

- 1) กรรมที่ให้วิบาก(ผล)ในนรก
- 2) กรรมที่ให้วิบากให้กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน
- 3) กรรมที่ให้วิบากในเปรตวิสัย
- 4) กรรมที่ให้วิบากในมนุษย์โลก
- 5) กรรมที่ให้วิบากในเทวโลก

สรุปได้ว่าการสร้างวิบากกรรมขณะมีชีวิต จะมีภพภูมิที่รองรับหลังจากตายแล้วโดยมีสถานที่แตกต่างกันตามความหนักเบาของกรรมที่ทำได้ เช่นถ้าทำกรรมหนักมาก ก็มีนรกเป็นที่ไป เมื่อกรรมเบาบางก็เปลี่ยนภพภูมิมาเป็นสัตว์ดิรัจฉาน เปรต และกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก และถ้าทำกรรมดี ก็มีเทวโลกเป็นที่ไป

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า กรรมคือการกระทำทางกาย วาจา ใจ กรรมบางอย่างให้ผลตามกาล กรรมบางอย่างให้ผลตามลำดับของความหนักเบา และกรรมบางอย่างให้ผลตามหน้าที่ ดุจบุคคลแต่ละคนย่อมมีหน้าที่ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องไปตามสถานการณ์และความเหมาะสม การเข้าใจเรื่องกรรมจะเป็นเครื่องมือในการพิจารณาความจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างถูกต้อง มีเหตุผลตามความเป็นจริง จะใช้ชีวิตในแต่ละวันอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดสมกับการที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ ชีวิตก็จะปลอดภัยจากภัยในทุกคติภูมิ แต่จะมีบุญกุศลกรรมที่คอยสนับสนุนให้ความเจริญรุ่งเรืองยิ่งๆขึ้นไป

2.3 มูลเหตุและ การให้ผลของกรรม

พระพุทธศาสนาสอนเรื่องกฎแห่งกรรม กฎอันนี้ก็คงมีอยู่แล้วแต่ไม่มีใครรู้แจ้งและนำมาแสดงให้เห็นได้ชัดเท่าพระพุทธเจ้า เพราะพระองค์ทรงดำรงอยู่ในฐานะทรงเป็นผู้ค้นพบแล้วนำมาชี้แจงแสดงบอกให้ผู้อื่นได้ทราบถึงกฎธรรมชาติอันนี้ตั้งนั้นจึงปรากฏคำสอนในเรื่องของกรรมและกฎแห่งกรรมในพระไตรปิฎกมากมายหลายแห่งดังมีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้ 2.3.1 จุฬกัมมวิภังคสูตร 2.3.2 ประเภทของคนในโลกนี้

2.3.1 ในจุฬกัมมวิภังคสูตร (พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิคาย อุบสิปปณาสกั จมับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539) เป็นพระสูตรหนึ่งซึ่งกล่าวถึงเรื่องกรรมไว้โดยละเอียดดังนี้

1. ผลของการฆ่าสัตว์ตายไปจะเข้าถึงอบาย หากไม่เข้าถึงอบายถ้าเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะมีอายุสั้น ผลของการไม่ฆ่าสัตว์ ตายไปจะเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ หากไม่เข้าถึงสุคติโลก สวรรค์ ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็มีอายุยืน

2. ผลของการเบียดเบียนสัตว์... ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็มีโรครุนแรง ผลของการไม่เบียดเบียนสัตว์ ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็มีโรคน้อย

3. ผลของการเป็นคนมักโกรธ... ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็มีผิวพรรณทราม ผลของการเป็นคนไม่มักโกรธ ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็มีผิวพรรณงาม

4. ผลของการริษยาในลาภสักการะของคนอื่น... ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็มีศักดิ์ต่ำ ผลการไม่ริษยาในลาภสักการะของคนอื่น.. ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็มีศักดิ์สูง

5. ผลของการไม่ให้ทาน... ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็ยากจน ผลของการให้ทาน...ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็ร่ำรวย

6. ผลของความกระด้างเยื่อหยิ่ง ไม่ไหว้คนที่ควรเคารพ..ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็เกิดในตระกูลต่ำ ผลของความไม่กระด้างเยื่อหยิ่ง ไหว้คนที่ควรเคารพ ... ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็เกิดในตระกูลสูง

7. ผลการไม่เข้าไปหาผู้รู้ ไม่สนใจถามเรื่องบาป บุญ ดี ชั่ว ... ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็โง่เขลา ผลของการเข้าไปหาผู้รู้ สนใจถามเรื่องบาป บุญ ดีชั่ว ... ถ้าเกิดเป็นมนุษย์ก็มีปัญญาดี

สมัยหนึ่ง พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร กรุงสาวัตถี วันหนึ่งสุภมาณพ ได้โอกาสเข้าเฝ้าทูลถามข้อสงสัยที่เคยข้องใจมานานว่า

“ ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้มนุษย์ที่เกิดมา เลวและประณีตแตกต่างกัน คือ บางพวกอายุสั้น บางพวกอายุยืน บางพวกมีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนมากมาย บางพวกมีสุขภาพอนามัยแข็งแรงไม่มีโรค บางพวกผิวพรรณงดงามผ่องใส บางพวกมีผิวพรรณทรามเศร้าหมอง บางพวกมีเกียรติศักดิ์ล้นฟ้า บางพวกไร้เกียรติ บางพวกเกิดในตระกูลสูง บางพวกเกิดในตระกูลต่ำตกยาก บางพวกเกิดมาปัญญาทรามปัญญาอ่อน บางพวกมีปัญญาดีเป็นอัจฉริยะ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า “ดูก่อนมาณพ สัตว์ทั้งหลายกรรม มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งพาอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและประณีตได้” แล้วพระพุทธองค์จึงได้แสดงลักษณะของการให้ผลกรรมต่างๆ โดยพิสดาร ดังนี้:

1. กรรมเป็นเหตุทำอายุให้สั้น : บางคนไม่ว่าบุรุษหรือสตรีชอบฆ่าสัตว์ตัดชีวิต มีนิสัยโหดเหี้ยมดุร้าย จิตใจหมกมุ่นอยู่กับการต่อสู้ประหัตประหาร ขาดเมตตาจิตต่อสัตว์ทั้งปวง ครั้นเขาผู้นั้นตายแล้ว ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะเหตุที่เขาชอบสร้างกรรมสร้างเวรดังกล่าว หากเขาตายไปไม่เข้าถึง อบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ครั้นกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก เขาจะเป็นคนที่มีอายุสั้นต้องเสียชีวิตขณะอายุน้อย

2. กรรมเป็นเหตุทำให้อายุยืนยาว บางคนไม่ว่าบุรุษหรือสตรี เว้นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ได้เด็ดขาด ไม่จับอาวุธเพื่อการต่อสู้ห้าหั่น มีความละอายต่อบาป มีความเกรงกลัวต่อบาป ประกอบด้วยความเอ็นดูอนุเคราะห์ ช่วยเหลือเกื้อกูลในสัตว์ทั้งปวงตลอดจนมีความเมตตาปรารถนาดีต่อมนุษย์-อมมนุษย์ ภูต-และเทพในภูมิต่างๆ ครั้นเขาผู้นั้นตายแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก ก็จะเป็นคนมีอายุยืนยาว

3. กรรมเป็นเหตุทำให้เป็นคนมีโรคภัยประจำตัว บางคนไม่ว่าจะเป็นบุรุษหรือสตรี ชอบทุบตี หรือใช้ก้อนดิน ท่อนไม้หรืออาวุธต่างๆ ทำร้ายสัตว์ด้วยเจตนาโหดร้ายทารุณ ทำให้สัตว์ได้รับบาดเจ็บหรือบอบช้ำ หรือถึงกับเสียชีวิต ครั้นเขาผู้นั้นตายย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะเขาได้กระทำความกรรมดังกล่าวไว้มาก หากเขาตายจะไม่เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรกแล้ว ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก เขาจะกลายเป็นคนที่มีโรคภัยประจำตัว มักต้องทนทุกข์ทรมานเพราะโรคภัยไข้เจ็บตลอดชีวิต

4. กรรมเป็นเหตุทำให้เป็นคนมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน บางคนไม่ว่าจะเป็นบุรุษหรือสตรี ไม่ชอบทำร้ายรังแกทุบตีสัตว์ ไม่ใช้ก้อนดินท่อนไม้หรืออาวุธต่างๆ ทำร้ายสัตว์ มีเมตตาจิต ปรารถนาให้ทุกชีวิตมีความสุขร่วมกันไม่เบียดเบียนกันและกันให้ได้รับความเจ็บปวด ความทุกข์ความทรมาน ครั้นเขาผู้นั้นตายแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ หากเขาตายไปไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์แล้ว ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์ เขาจะเป็นคนที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน ไม่มีโรคภัยประจำตัว

5. กรรมเป็นเหตุทำให้เป็นคนมีผิวพรรณเศร้าหมองผิวพรรณหยาบกร้าน ไม่ผ่องใส มักทำให้มีโรคผิวหนัง บางคนไม่ว่าจะเป็นบุรุษหรือสตรี มักมีอารมณ์ขุ่นเคือง อารมณ์บูด อารมณ์เสียบ่อยๆ มักโกรธพยาบาทอาฆาตแค้นประจำ มีคนตำหนิตึงก็จะรู้สึกขัด โกรธเคือง แสดงอาการโกรธเกลียดเคียดแค้นออกมาทางสีหน้าและท่าทางทุกวัน ครั้นเขาผู้นั้นตายแล้วย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะเหตุที่เขาเป็นคนมักมีอารมณ์ขุ่นเคือง โกรธเกลียดเคียดแค้นเป็นประจำอย่างนี้ หากเขาตายไปไม่เข้าถึงอบาย ทุกคติวินิบาต นรกแล้ว ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก เขาจะเป็นคนมีผิวพรรณเศร้าหมองไม่ผุดผ่องและมักเป็นคนมีโรคผิวหนังเรื้อรังรักษาไม่หายขาด

6. กรรมเป็นเหตุทำให้เป็นคนมีผิวพรรณผุดผ่องสวยงามมีน้ำนวล บางคนไม่ว่าจะเป็นบุรุษหรือสตรี เป็นคนมีอารมณ์สงบนิ่งเยือกเย็น รู้จักควบคุมอารมณ์ไม่ให้ขุ่นมัว ไม่ปล่อยให้ ความโกรธเกลียดเคียดแค้นเข้ามามีอำนาจแสดงบทบาทเป็นเจ้าจิตใจ แม้ถูกตำหนิตึงก็คิดเสียว่า ถูกซึ่งขุมทรัพย์คือความถูกต้องและความดีให้ ควรภาคภูมิใจจึงจะถูก เมื่อใดความแค้นร้อนจาก ความโกรธหรือโทสะกำลังจะเกิดขึ้น ก็ใช้หลักขันติ ความอดทนและทมะ ความข่มใจ ระวังยับยั้งไว้มิให้ปรากฏออกมานอกหน้าและสงบเย็นในที่สุด ครั้นเขาผู้นั้นตายแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะเขาสามารถควบคุมอารมณ์ไว้มิให้โกรธเกลียดเคียดแค้น มิให้อารมณ์ขุ่นมัว อย่างนี้ หากเขาตายไปแล้วเข้าไม่ถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก เขาจะเป็นคนที่มีผิวพรรณงดงามผุดผ่อง ผิวพรรณสะอาด เกลี้ยงเกลาไม่มีราคะไฝฝ้าปรากฏที่ผิวกายเลย

7. กรรมเป็นเหตุทำให้เป็นคนไร้เกียรติไร้ศักดิ์ศรี บางคนไม่ว่าจะเป็นบุรุษหรือสตรี มักเป็นคนมีจิตริษยา ผูกใจเจ็บอาฆาตมุ่งร้ายต่อผู้อื่นอยู่เสมอ ถูกเหยียดหยามดูหมิ่นผู้อื่นเห็นผู้อื่นได้ลาภ ยศ มีสุข ได้รับความสรรเสริญเยินยอ ทนอยู่ไม่ได้ต้องหาทางกลั่นแกล้งให้ผู้อื่นได้รับความเสื่อมเสียทุกวิถีทางครั้นเขาผู้นั้นตายแล้ว ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรกเพราะเขาไม่สามารถอดกลั้น ข่มใจตัวให้ยอมรับในความดีของผู้อื่น ชื่นชมยินดีกับเกียรติยศชื่อเสียงการมีลาภมี ความสุขมีผู้คนสรรเสริญเยินยอของผู้อื่น อย่างนี้เมื่อตายแล้วจะกลายเป็นคนไร้เกียรติไร้ชื่อเสียง ไร้ศักดิ์ศรี มีแต่คนตำหนิถูกเหยียดหยามทำให้เสียชื่อเสียง

8. กรรมเป็นเหตุทำให้เป็นคนมีเกียรติยศ ชื่อเสียง บางคนไม่ว่าบุรุษหรือสตรีมีจิตใจเมตตาปรารถนาดีต่อผู้อื่น ไม่อาฆาตพยาบาทใครๆ ชื่นชมยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ลาภ ได้เกียรติยศ ชื่อเสียง มีความสุข ได้รับการสรรเสริญเยินยอ ไม่ริษยาใครๆ ยกย่องให้เกียรติ ไม่ดูถูกไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามผู้อื่น ครั้นเขาผู้นั้นตายแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะเหตุที่เขาเป็นคนมีจิตบริสุทธิ์ปรารถนาดีต่อทุกคน ไม่ดูหมิ่นหมิ่นเหยียดหยามใคร ให้เกียรติและยกย่องผู้อื่นเสมอ เมื่อเขาตายแล้ว ถ้าไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก เขาจะเป็นคนมีผู้นำหน้าถือตา มีเกียรติยศ ชื่อเสียงโด่งดังขจรขยายไปทั่วทุกสารทิศ

9. กรรมเป็นเหตุทำให้เป็นคนอับจนขัดสนไร้ทรัพย์สินเงินทอง บางคนไม่ว่าบุรุษหรือสตรี เป็นคนตระหนี่ถี่เหนียว เสียหายทรัพย์สินเงินทอง แม้แต่ของเล็กๆ น้อยๆ ถ้าจะต้องสูญเสียไปไม่เสียสละไม่เคยบริจาคหรือให้ทานอาหาร เครื่องดื่ม เครื่องนุ่งห่มที่พักอาศัย ยารักษาโรค ยวดยานพาหนะ หรือของใช้จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวันให้แก่ผู้อื่นเลย ถ้าจำเป็นจะต้องบริจาคหรือเสียสละก็ให้ไปด้วยความจำยอม และอดที่จะพูดกระทบกระแทกแดกดันไม่ได้ความตระหนี่ ไม่อยากให้ทรัพย์สินต้องสูญเสียไปเพราะการบริจาคทานหรือเสียสละ ครั้นตายแล้วย่อมเข้าไม่ถึงอบายทุกคติ วินิบาต นรก เพราะความตระหนี่ที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจของเขาเป็น เหตุ เมื่อตายแล้วไม่เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ถ้ากำเนิดมาเป็นมนุษย์ เขาจะอับจนจนขัดสนไร้ทรัพย์สินเงินทอง

10. กรรมเป็นเหตุทำให้เป็นคนร่ำรวย มีโภคทรัพย์สินสมบัติทรัพย์สินเงินทองมากมาย บางคนไม่ว่าบุรุษหรือสตรีมีจิตใจอารีปรารถนาดีต่อคนทั่วไป เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคคลอื่นปราศจากความตระหนี่ถี่เหนียว เสียสละกำลังกาย กำลังสติปัญญา กำลังทรัพย์สินเงินทอง เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม สังคมและพระพุทธศาสนา รวมถึงการสงเคราะห์ผู้ตกยากช่วยเหลือเกื้อกูลคนยากจนให้พ้นความลำบาก อนุเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาโดยให้ทุนการศึกษา ผู้ด้อยโอกาสโอกาสทางการประกอบอาชีพโดยแนะนำหรือให้อาชีพ และอื่นๆ อีกมากมาย ทุกอย่างล้วนมีเจตนาเพื่อการเสียสละเท่านั้น ครั้นเขาผู้นั้นตายแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์เพราะเจตนามุ่งการเสียสละของเขานั้น เป็นเหตุให้เขาครั้นตายแล้ว ถ้าไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ แต่กลับมาเป็นมนุษย์อีกครั้งเขาจะเป็นคนที่มีฐานะร่ำรวยมีทรัพย์สินสมบัติมากมาย

11. กรรมเป็นเหตุทำให้เป็นคนเกิดในตระกูลต่ำ บางคนไม่ว่าเป็นบุรุษหรือสตรีเป็นคนหยาบคายจิตใจแข็งกระด้าง เย่อหยิ่งจองหอง ไม่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่กราบไหว้บุคคลที่ควรกราบไหว้ ไม่ลุกขึ้นยืนต้อนรับบุคคลที่ควรลุกขึ้นยืนรับ ไม่ให้ที่นั่งแก่บุคคลที่ควรให้ที่นั่ง ไม่ให้ทางแก่บุคคลที่ควรให้ทาง ไม่สักการะแก่บุคคลที่ควรสักการะ ไม่เคารพพนบถนอบบุคคลที่ควรเคารพพนบถนอบ ไม่บูชาบุคคลที่ควรบูชา เมื่อตายแล้วย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะเหตุที่เขาเป็นคนมีจิตใจกระด้างหยาบคายอย่างนี้ ถ้าเขาตายแล้วไม่เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก เขาจะเป็นตนเกิดในตระกูลต่ำ

12. กรรมเป็นเหตุทำให้เป็นคนเกิดในตระกูลสูง บางคนไม่ว่าจะเป็นบุรุษหรือสตรี มีจิตใจอ่อนโยน ไม่เย่อหยิ่ง มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมถ่อมตน กราบไหว้บุคคลที่ควรกราบไหว้ ลูกขึ้น ยืนรับบุคคลที่ควรลุกขึ้นยืนรับ ให้ที่นั่งแก่บุคคลที่ควรให้ที่นั่งให้ทางแก่บุคคลที่ควรให้ทาง สักการะ แก่บุคคลที่ควรสักการะ เคารพนบถนอบบุคคลที่ควรเคารพนบถนอบ นับถือบุคคลที่ควรนับถือบูชาบุคคล ที่ควรบูชา เมื่อเขาตายแล้ว ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์เพราะเขาเป็นคนที่มิจิตใจอ่อนโยนอ่อนน้อม ถ่อมตนอย่างนี้ ถ้าตายแล้วไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีกเขาจะเป็นคนที่เกิดใน ตระกูลสูง

13. กรรมเป็นเหตุทำให้คนมีปัญญาทรมปัญญาทึบ บางคนไม่ว่าบุรุษหรือสตรี ไม่เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ ไม่คบนักปราชญ์ ไม่คบคนฉลาดมีปัญญา ไม่สนทนากับผู้รู้ และไม่สอบถามผู้รู้ นี้ คือ อะไรเป็นกุศล อกุศล อะไรมีโทษ ไม่มีโทษ อะไรควรเข้าไปเกี่ยวข้อง ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง อะไรเมื่อทำไปแล้วก่อให้เกิดแต่ความทุกข์ยากลำบาก ไม่มีประโยชน์เสียเวลา อะไรทำไปแล้ว ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง ความสุขความสำเร็จ มีประโยชน์ตลอดไป ครั้นเขาตายแล้ว ย่อม เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะความไม่ใฝ่เรียนรู้ และไม่ชอบเข้าหาเพื่อสอบถามผู้รู้ เมื่อตายแล้วไม่เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์ เขาจะเป็นคนปัญญา ทรม ปัญญาทึบ

14. กรรมเป็นเหตุทำให้เป็นคนเฉลียวฉลาด มีสติปัญญา เป็นเลิศ บางคนไม่ว่า บุรุษหรือสตรี รักการเรียนรู้ หมั่นเข้าหาผู้รู้ และสอบถามเพื่อไขข้อข้องใจต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ให้ ค้างคาใจเกี่ยวกับปัญหาต่างๆเช่นว่า อะไร เป็นกุศล อกุศล อะไรมีโทษ ไม่มีโทษ อะไรควรเข้าไป เกี่ยวข้อง ไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้อง อะไรที่ทำได้แล้วก่อให้เกิดความทุกข์ยากลำบากไม่มีประโยชน์ อะไรทำลงไปแล้วก่อให้เกิดความสุขสมหวัง มีแต่ประโยชน์ เป็นหนทางสร้างความเจริญรุ่งเรือง ให้กับตนเอง และส่วนรวมตลอดไป เมื่อเขาตายแล้ว ย่อมเข้าไปถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะเขาเป็น ผู้มีอุปนิสัยใฝ่เรียนรู้ หมั่นเข้าหาสอบถามผู้รู้เป็นประจำอย่างนี้ หากเขาตายแล้วไม่เข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ ถ้ากลับมาเกิดเป็นมนุษย์เขาจะเป็นคนเฉลียวฉลาดมีปัญญาเฉียบแหลม มีสติปัญญา เป็นเลิศในเมืองมนุษย์

ตารางแสดงเหตุผลของกรรมตามกุศลและอกุศล (พระภิกษุญาณวริยคุณ. 2546 : 52-53)

ลำดับที่	อกุศลกรรม		กุศลกรรม	
	เหตุ	ผล	เหตุ	ผล
1.	ฆ่าสัตว์	อายุสั้น	ไม่ฆ่าสัตว์	อายุยืน
2.	เบียดเบียนสัตว์	มีโรคมาก	ไม่เบียดเบียนสัตว์	มีโรคน้อย
3.	เป็นผู้มักโกรธ	ผิวพรรณเศร้าหมอง	ไม่เป็นผู้มักโกรธ	ผิวพรรณผ่องใส
4.	มีใจริษยา	มีอำนาจน้อย	ไม่มีใจริษยา	มีอำนาจมาก
5.	ไม่ให้ทาน	มีโภคะน้อย	ให้ทาน	มีโภคะมาก
6.	กระด้าง เย่อหยิ่ง	เกิดในตระกูลต่ำ	ไม่กระด้าง ไม่เย่อหยิ่ง	เกิดในตระกูลสูง
7.	ไม่เข้าไปหาสมณ พราหมณ์สอบถาม ถึงเรื่องที่เป็นกุศล อกุศล เป็นต้น	มีปัญญาราม	เข้าไปหาสมณ พราหมณ์สอบถาม ถึงเรื่องที่เป็นกุศล อกุศล เป็นต้น	มีปัญญามาก

อรรถกถากล่าวว่า ผลแห่งบาปจะมากหรือน้อยขึ้นกับองค์ 3 คือ

1. ถ้าคน สัตว์ หรือสิ่งของที่ล่วงละเมิดมีความดี มีประโยชน์ หรือมูลค่ามาก บาปก็มาก ถ้าความดีประโยชน์หรือมูลค่าน้อย บาปก็น้อย
 2. ถ้าความพยายามมากก็บาปมาก ถ้าความพยายามน้อยบาปก็น้อย
 3. ถ้าเหตุจงใจคือราคะ โทสะ โมหะมาก ก็บาปมาก ถ้าระคะ โทสะ โมหะน้อยก็บาปน้อย
- สรุปได้ว่าสิ่งที่มนุษย์ได้กระทำทางกาย วาจา ใจ ขณะมีชีวิตย่อมมีผลของกรรมรองรับอันเป็นเหตุให้บุคคลแตกต่างกัน ผลแห่งบาปจะมากหรือน้อยก็ขึ้นกับองค์ 3 และหลังจากเสวยผลกรรมในภพภูมิต่างๆ แล้วเมื่อกลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก จะมีทั้งส่วนที่เป็นกุศลกรรมมารองรับเรียกว่าสมบัติซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา และส่วนที่เป็นอกุศลกรรมมารองรับเรียกว่าวิบัติ

2.3.2 ประเภทของคนในโลกนี้

กฎของกรรมตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ไม่ใช่เรื่องเหลวไหลไร้สาระ แต่เป็นเรื่องของเหตุผลที่สามารถพิสูจน์ได้ และเมื่อเราศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจพอสมควรแล้ว เราจะเห็นว่า อำนาจของกรรมนั้น เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตของเราตลอดเวลา ถ้าเราเชื่อในเรื่องกฎของกรรมแล้ว เมื่อเราประสบความสำเร็จ ประสบความทุกข์ก็ดี เราจะไม่หวั่นไหว ไม่เข้าใจผิดว่าเป็นเพราะเหตุภายนอก แต่ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดจากตัวเราเอง จากการกระทำของเราเอง และจะได้สำรวจระวังไม่ไปทำในสิ่งที่เป็นความชั่วความผิด จะทำแต่สิ่งที่เป็นคุณงามความดี เพราะท่านกล่าวไว้ว่า คนในโลกนี้มี 4 ประเภท คือ 1.มิดมา มิดไป 2. มิดมา สว่างไป 3. สว่างมา มิดไป และ 4. สว่างมา สว่างไป (สุรินทร์ พัฒนศิริ. 2531 : 20)

1. **มิดมา มิดไป** ประเภทแรก ได้แก่ พวกที่เกิดมาด้วยอำนาจของบาปกรรม อัดภาพร่างกายพิกลพิการยากจน มีแต่ความทุกข์ความเดือดร้อน เรียกว่า มาด้วยความมิด แต่ทั้งๆที่มีสภาพเช่นนั้นก็ยังไม่รู้ตัว ไม่รู้ว่าเป็นเพราะเวรกรรมที่ตนทำไว้ เมื่อมีชีวิตอยู่ก็ยังกลับไปทำแต่กรรมชั่ว สร้างบาป สร้างเวรต่อไปอีก ในที่สุดก็มิดต่อไป อย่างนี้เรียกว่า “มามีด ไปมิด”

2. **มิดมา ไปสว่าง** ประเภทนี้ก็คือพวกแรกนั่นเอง แต่ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน รู้เรื่องของกรรม รู้ว่าการที่ตนเกิดมามีสภาพอย่างนั้น เป็นเพราะผลกรรมในอดีต จึงไม่ประมาทมัวเมา ไม่ไปสร้างบาปสร้างกรรมเช่นนั้นอีก แต่หันกลับมาสร้างความดี สร้างบุญสร้างกุศล อย่างนี้เรียกว่า “มิดมา สว่างไป”

3. **สว่างมา มิดไป** พวกที่ 3 เป็นพวกที่เกิดมาด้วยอำนาจของบุญกุศล มีลาภ ยศ สรรเสริญ สุข มีชีวิตเจริญรุ่งเรือง แต่ประมาทมัวเมา ไม่รู้ที่ตนได้ดี มีความสุข ความเจริญนั้น เพราะบุญกุศลในอดีตส่งเสริม กลับเอาผลแห่งบุญกุศลที่ตนได้รับนั้น ไปทำความชั่ว สร้างเวร สร้างกรรม เช่น มีเงิน มีอำนาจ ก็เอาเงินเอาอำนาจไปรังแกข่มเหงผู้อื่น คนเช่นนี้ ท่านว่า เป็นพวก “สว่างมา มิดไป”

4. **สว่างมา สว่างไป** พวกที่ 4 เป็นพวกสุดท้าย ซึ่งถือว่า เป็นพวกที่ดีที่สุด เพราะเขาเกิดมาด้วยอำนาจของบุญกุศล และมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎของกรรม ไม่ประมาทมัวเมา รู้ว่า ความสุข ความเจริญทั้งหมดที่ตนได้รับเป็นผลของบุญ ของคุณความดีที่ตนได้เคยทำไว้ในอดีตติดตามมาให้ผล จึงพยายามสร้างความดีเพิ่มขึ้นให้มากยิ่งขึ้นกว่าเดิม คนชนิดนี้ เป็นผู้ที่สร้างประโยชน์ให้แก่สังคม เขาจะคิดอยู่เสมอว่า ชีวิตนี้เป็นเวลาของการสร้างบารมีธรรม เพื่อพัฒนาตัวเองให้เจริญยิ่งขึ้นไป

สรุปได้ว่าแม้ทุกชีวิตจะต้องรับผลของกรรมที่ทำมาในอดีต แต่ถ้าได้ศึกษากฎแห่งกรรม และรู้คุณค่าของการทำความดี หมั่นฝึกฝนตนเองแก้ไขข้อบกพร่องของตน ทำให้ห่างไกลจากความชั่ว กรรมทั้งหลายย่อมเบาบางได้ พระพุทธศาสนา สอนเรื่องของการทำความดี เพื่อให้ชนะความชั่ว เปรียบเหมือนการดื่มยาพิษ คือสมมติว่า เราได้ยาพิษมาหนึ่งแก้ว หากเราจะดื่มทันที ยาพิษนั้นจะมีพิษร้าย สามารถทำให้เราตายได้ทันที แต่ถ้าเรานำน้ำสะอาดมาเติมลงไปสัก 3 - 4 แก้ว แล้วดื่มลงไป ยาพิษก็จะไม่สามารถทำให้เราตายได้ เพราะน้ำที่เติมลงไปนั้น จะไปทำให้ยาพิษนั้นมีฤทธิ์เจือจางลง นอกจากจะไม่สามารถทำอันตรายให้เราถึงตายได้แล้ว ยาพิษนั้นอาจจะกลายเป็นยาระบายที่เป็นประโยชน์แก่ร่างกายได้อีกด้วย ข้อนี้ฉันใด บาปกรรมที่บุคคลทำไว้ แม้จะให้เกิดความทุกข์ความเดือดร้อนมากมายสักเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าเราไม่ย่อท้อ พยายามสร้างคุณความดี สร้างบุญกุศลเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในที่สุด ความดีบุญกุศลจะมีพลังสามารถไปต่อสู้กับความชั่ว หรือเวรกรรมที่ทำไว้ในอดีต ให้อ่อนกำลังลง จนไม่สามารถจะมาให้ผลแก่เราได้ กลายเป็นโอฬาสกรรมไปในที่สุด และจากร้ายกลับกลายเป็นดีได้

2.4 องค์ประกอบที่สนับสนุนและขัดขวางการให้ผลของกรรม (วิบัติ และ สมบัติ)

บุคคลที่เกิดมามีความแตกต่างกันเป็นเพราะเหตุแห่งกรรมที่ให้ผลดีหรือชั่ว เป็นเครื่องกำหนดสถานที่และวิถีชีวิตเพราะบุคคลมีเสรีภาพในการที่กระทำการทั้งที่กุศลและอกุศล ดังนั้น บุคคลจึงต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนกระทำนั้น ผลแห่งกรรมย่อมเป็นไปตามเงื่อนไขแห่งกฎของกรรม จะไม่มีผลใดที่เกิดขึ้นโดยปราศจากเหตุและผลเลย ถ้าเราเคยที่กรรมชั่วมาในอดีตย่อมมีวิบัติมารองรับ แม้ภพชาติปัจจุบันตั้งใจทำความดี แต่ยังไม่ได้ดี แสดงว่าเคยสร้างเหตุไม่ดีทำให้มีวิบัติมาขัดขวาง และถ้าปัจจุบันทำแต่ความชั่วแต่ยังได้ดี แสดงว่ากรรมดีที่เคยทำมาในอดีตชาติยังคงคอยส่งเสริมสนับสนุนอยู่เรียกว่าสมบัติ องค์ประกอบที่สนับสนุนและขัดขวางการให้ผลของกรรมมีประเด็นที่สำคัญดังนี้ (พระเมธีธรรมาภรณ์. 2539 : 30) 2.4.1 วิบัติ 4 2.4.2 สมบัติ 4

2.4.1 วิบัติ 4

วิบัติคือความบกพร่องในคุณสมบัติที่มนุษย์ไม่ต้องการ เป็นผลแห่งกรรมชั่วที่ทำไว้ในอดีต ภพชาติก่อนๆ จะปรากฏในลักษณะแตกต่างกันไป เช่นในอดีตชาติเป็นคนที่ชอบดูถูกเหยียดหยามผู้อื่น เมื่อตายไปและกลับมาเป็นมนุษย์อีกจะทำให้เกิดในตระกูลต่ำ ถ้าภพชาติปัจจุบันทำแต่ความดี แล้วยังไม่ได้ดี แสดงว่ามีข้อเสียหรือวิบัติขัดขวาง วิบัติมี 4 คือ

- 1) คติวิบัติ คือถือกำเนิดชั่ว ในอบายภูมิ ในตระกูลต่ำ ยากจน ถิ่นกันดาร
- 2) อุปธิวิบัติ คือรูปชั่ว ร่างกายพิกลพิการ อ่อนแอ ปัญญาอ่อน
- 3) กาลวิบัติ กำเนิดในช่วงกสิยุค มีภัยพิบัติมาก คนชั่วมีอำนาจ ผู้คนไร้ศีลธรรม
- 4) ปโยควิบัติ มีความเพียรเลว ทำผิดวิธี

สรุปได้ว่าวิบดีย่อมสนับสนุนกรรมชั่วบางอย่าง เช่นผู้ที่เกิดมาจนย่อมลำบากอยู่แล้ว ถ้าเกียจคร้านย่อมลำบากเป็นทวีคูณ วิบัติอาจขัดขวางกรรมบางอย่างในบางโอกาส แต่ขัดขวางความดีบางอย่างไม่ได้ เช่นเกิดในถิ่นกันดารเป็นคนขยัน แต่อาจเป็นอยู่อย่างผิ่เคือง ในการสมัครงานแม้มีคุณสมบัติครบเป็นคนดี เรียบร้อย แต่ชี้เหร่ พิกาก็มักไม่ได้งาน รูปร่างอาจเป็นอุปสรรคในการทำงาน วิบัติ 4 นี้เองจึงเป็นสาเหตุของความเห็นผิดที่ว่า ทำดีได้ดีมีที่ไหน

2.4.2 สมบัติ 4

สมบัติคือความเพียบพร้อมในคุณสมบัติที่มนุษย์ต้องการ เป็นผลแห่งกรรมดีที่ทำไว้ในภพชาติก่อนๆ จะปรากฏในลักษณะแตกต่างกันไป เช่นในอดีตชาติเคยเป็นคนจิตใจดีมีเมตตา เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เมื่อกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ก็จะเป็นคนร่ำรวย ตระกูลสูง เช่นนั้น สมบัติซึ่งเป็นเหตุจากการสร้างกรรมดีมาข้ามภพข้ามชาติคุ้มครองอยู่ สมบัติ 4 คือ

- 1) คติสมบัติ คือถือกำเนิดดี เป็นเทวดา มนุษย์ สูงศักดิ์ ร่ำรวยอยู่ในถิ่นที่เจริญ
- 2) อุปธิสมบัติ มีรูปร่างดีแข็งแรง ฉลาด มีบุคลิกภาพดี
- 3) กาลสมบัติ เกิดในยุคที่เจริญ โลกอุดมสมบูรณ์ คนดีมีอำนาจ ผู้คนมีศีลธรรม
- 4) ปโยคสมบัติ มีความเพียรชอบ แข็งขัน ทำถูกวิธี ทำจริงไม่ทิ้งกลางคัน

ทุกชีวิตย่อมปรารถนาสมบัติ มากกว่าวิบัติ เพราะสมบัตินั้นมีความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่มนุษย์ต้องการ พรพุทธองค์ทรงสั่งสอนให้หมู่สัตว์รู้จักสาเหตุที่เป็นทางมาแห่งสมบัติ ดับสิ่งที่ป็นต้นเหตุแห่งวิบัติ เช่น แก้อาการโลภด้วยการทำทาน ซึ่งเป็นเหตุให้ร่ำรวย แก้อาการโกรธ ซึ่งเป็นเหตุให้วิวาทวิวาทราญ ไม่งามด้วยการเจริญเมตตา รักษาศีล ทรงสอนให้รู้จักคิด จับแน่นมมในการคิดวิเคราะห์ คิดแล้วมีกำลังใจในการทำความดี ประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันเป็นเนืองนิตย์ เหล่านี้จะทำให้รากคืออกุศลถูกทำลาย ไม่สามารถหยั่งรากลึกเจริญเติบโตได้อีก เหมือนบุรุษเอาไปเผาไฟไหม้เป็นผุยผงตั้งแต่ต้นจนถึงราก

สรุปได้ว่ากฎแห่งกรรมเป็นสิ่งที่เราและใครๆ หลีกเลี่ยงไม่ได้ ไม่ว่าจะรู้หรือไม่รู้ก็ตาม กฎนี้มีอิทธิพลต่อเรา กฎหมายเรายังหลีกเลี่ยงไม่ได้ กฎแห่งกรรมร้ายแรงยิ่งกว่านั้นหลายเท่าตัว ไม่ว่าใครจะมีความรู้หรือไม่รู้ เชื่อหรือไม่เชื่อก็ตาม ต่างก็ตกอยู่ในกฎแห่งกรรมทั้งสิ้น กรรมเป็นผู้บังคับการให้ชีวิตทุกชีวิตเป็นไป กรรมเป็นเสมือนภาวะที่มีอำนาจเหนือสิ่งใดๆ ในโลก เพราะสามารถแยกแยะสัตว์โลกให้มีระดับชั้นต่างๆ กันได้ เช่น ให้ดีเลว สุขสบาย ทุกข์ทรมาน รวยจน มีเกียรติยศ ชื่อเสียงหรือตกยาก ล้วนแต่กรรมเป็นผู้บังคับการให้เป็นไปทั้งนั้น (ธรรมจักร สิงห์ทอง. 2545 : 25)

3. อิทธิพลของกฎแห่งกรรมต่อสันติภาพของมวลมนุษย์

มนุษย์อาจคิดไปว่า การเปลี่ยนแปลงโลกเพื่อให้เกิดสันติภาพ สามารถกระทำได้ในลักษณะของการประชุมระหว่างประเทศ เป็นหน้าที่ของหน่วยงานหรือองค์กรระดับโลก เช่นองค์กรสหประชาชาติ หรือเป็นหน้าที่ของรัฐบาลในแต่ละประเทศ ในความเป็นจริงแล้วการเปลี่ยนแปลงโลกให้พบกับสันติภาพ เป็นความรับผิดชอบของพวกเราทุกๆ คน เพื่อเราแต่ละคนได้เกิดมาเป็นมนุษย์บนโลกใบนี้เราย่อมมีความรับผิดชอบต่อสันติภาพ คือความสุขของตนเองและของโลกเสมอเหมือนกัน เพราะสันติภาพมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง เริ่มตั้งแต่ตัวเรา ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศ หรือแม้กระทั่งสันติภาพโลก ซึ่งหมายถึงความสุขของโลกใบนี้เป็นความสุขที่ทุกคนล้วนมีส่วนในการแบ่งปันซึ่งกันและกัน โดยการประกอบกุศลกรรมต่อกัน ไม่เบียดเบียนทำร้ายกันด้วยกาย วาจา ใจ ดังเช่นในอดีตที่มนุษย์โลกยังมิได้ตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการรับผิดชอบต่อสันติภาพและการเปลี่ยนแปลงโลกใบนี้ โลกจึงถูกปล่อยให้อยู่ภายใต้ภาวะสงครามและความขัดแย้งเสมอมา ไม่ว่าจะเป็นสงคราม ที่ใช้กำลังทหาร สงครามทางการเมือง สงครามทางเศรษฐกิจ หรือแม้กระทั่งสงครามศาสนา ความพยายามในการสร้างสันติภาพต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็เป็นเพียงเสมือนการวิ่งไล่ตามเงา ซึ่งไม่มีวันวิ่งไล่ทันเลย ความสุขของโลก คือความสุขของทุกๆ คน บนโลกใบนี้จึงดูลดน้อยถอยลง พร้อมกับการเพิ่มขึ้นของความทุกข์ยาก และความเจ็บปวด อันเกิดจากสงครามและความขัดแย้งในหลากหลายมิติ ต่างขนาด และต่างพื้นที่ ตลอดทั่วทั้งโลก เกี่ยวกับเรื่องกฎแห่งกรรมส่วนของกุศลกรรมที่มีอิทธิพลต่อสันติภาพของมวลมนุษย์จึงมีประเด็นที่น่าสนใจในการนำมาศึกษาดังนี้ 3.1 สันติสุขภายในกับสันติสุขภายนอก 3.2 ความเชื่อทางพุทธศาสนา (อนัน อัครโกศล. 2550 : คำนำ)

3.1 สันติสุขภายในกับสันติสุขภายนอก

ท่ามกลางความพยายามของรัฐบาลนานาประเทศ องค์กร และบุคคลต่างๆ ที่เพียรหาหนทางแก้ไข เยียวยาปัญหาจากสงครามและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นและวิธีการต่างๆ มากมายพระราชภาวนาวิสุทธิ ผู้ได้ผ่านการบวชเรียน ศึกษาประพฤติปฏิบัติ และเผยแพร่พระธรรมอันบริสุทธิ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้กับทุกๆ คน โดยไม่เลือกเชื้อชาติศาสนา เผ่าพันธุ์ ได้กล่าวย้ำกับศิษยานุศิษย์ และผู้ปฏิบัติธรรมอยู่เสมอว่า "สันติภาพโลก ต้องเริ่มจากสันติสัปปายะใน มนุษย์ทุกๆ คนล้วนมีหน้าที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงโลกให้พบกับสันติภาพที่แท้จริง แม้จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยากแต่สามารถเกิดขึ้นได้จริงด้วยวิธีที่ง่ายที่สุด ที่เราอาจมองข้ามไป" (อนัน อัครโกสิน. 2550 : คำนำ) กฎของการกระทำฝ่ายกุศลกรรมที่มีอานุภาพยิ่งใหญ่ มีผลของบุญสูงก็คือการทำใจหยุดนิ่ง สงบจากอารมณ์ทั้งหลาย ดังคำกล่าวของพระมงคลเทพมุนี ที่ว่า ใจหยุดเป็นที่สุดแห่งบุญ หยุดเป็นตัวสำเร็จ มีผลทำให้ผู้ปฏิบัติเข้าถึงสันติสุขภายใน จึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาอย่างยิ่งเกี่ยวกับอานุภาพของการสร้างสันติสุขภายในว่าจะมีผลต่อสันติภาพของโลกเช่นไรโดยสรุปประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับผลของการปฏิบัติธรรม การทำใจให้สงบหยุดนิ่งอยู่ภายใน ณ ศูนย์กลางกายนั้นจะก่อให้เกิดสันติสุขแก่มวลมนุษย์ดังนี้ (พระราชภาวนาวิสุทธิ. 2550 : 20-67)

1. สามารถดับไฟในใจของมนุษย์ได้

ชีวิตของมนุษย์แต่ละคนล้วนตั้งอยู่ได้ด้วยส่วนประกอบสำคัญคือกายและใจ ทั้งสองสิ่งนี้ทำงานสัมพันธ์กันตลอดระยะเวลาที่เรายังมีชีวิต นับตั้งแต่เกิดจนกระทั่งหมดลมหายใจ จะควบคุมให้เราคิด พูด และกระทำการสิ่งต่างๆ ซึ่งบางครั้งก็เป็นเรื่องดีงาม บางครั้งก็ตรงกันข้าม เพราะเหตุนี้เองใจของมนุษย์จึงมีสาระเป็นจุดเริ่มต้นของทั้งสงครามและสันติภาพได้ ถ้าใจของคนเต็มไปด้วยความเร่าร้อนอันเกิดจากความโลภ ความโกรธ หรือความหลง ความรู้สึกนึกคิดที่เป็นชนวนของความขัดแย้งก็เกิดขึ้น สงครามและการต่อสู้ซึ่งแพร่กระจายอยู่ทั่วทุกมุมโลก และทำให้เกิดความทุกข์ทรมานของชีวิต ล้วนเริ่มต้นจากไฟในใจคนเป็นจุดประกายไปจากหัวไม้ขีดก้านเล็กๆ ที่ลุกกลามจนสามารถเผาไหม้บ้านเมืองให้ย่อยยับได้ ในทางตรงข้ามเมื่อใดที่ใจของเหล่ามวลมนุษย์สงบเยือกเย็นเต็มเปี่ยมไปด้วยสติปัญญา ความสุขอันไม่มีประมาณย่อมเกิดขึ้น ยังผลเป็นสันติภาพที่แวดล้อมตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และประชาคมโลก จนกลายเป็นสันติภาพโลกได้ในที่สุด เพราะฉะนั้น ใจจึงเป็นอุปกรณ์สำคัญ ที่อาจนำมาได้ทั้งสงครามโลกหรือสันติภาพโลกเช่นกัน

2. นำไปสู่ชัยชนะที่ยิ่งใหญ่คือ ชนะสงครามภายใน ไม่ก่อเวรกับใคร

มนุษย์ไม่ควรเสียเวลาและทรัพยากรไปกับสงครามภายนอก แม้ผู้ที่ได้ชื่อว่าชนะสงครามก็ยังไม่ใช่ว่าชนะที่แท้จริง เพราะว่าเป็นชัยชนะที่อาจจะมิวันกลับแพ้อีก ผู้ชนะเองก็ย่อแหว่งส่วนผู้แพ้ย่อมพบกับการสูญเสีย มีการผูกเวรกันไปอีกยาวนาน ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่บนวัฏจักรแห่งการแก้แค้นไปตลอดชั่วอายุคน ผู้คนต้องอยู่อย่างหวาดหวั่นวิตกกังวล เพราะภัยจากการก่อการร้ายที่อาจมาถึงได้ทุกเมื่อ การป้องกันและปราบปรามต้องดำเนินไปตลอด 24 ชั่วโมงต่อวัน พร้อมกับความ

พยายามที่จะกำจัดสิ่งที่เชื่อว่าเป็นสาเหตุของการก่อการร้ายด้วยการก่อสงคราม กาลเวลาได้พิสูจน์แล้วว่า การสู้รบกันระหว่างมนุษย์ผู้เป็นประจัญดาติมิตรนั้น ไม่ก่อให้เกิดสันติภาพอย่างแท้จริงเลย กลับสร้างความเจ็บปวดและบาดแผลที่ฝังลึกอยู่ทั้งในร่างกายและจิตใจของทุกๆ คน แต่ควรให้ความสำคัญกับการทำสงครามภายในเพราะเป็นการทำศึกสงครามอันยิ่งใหญ่ ที่มวลมนุษยชาติไม่เคยเจลิยวใจ เป็นสงครามที่ไม่ผิดหลักมนุษยธรรมเป็นสงครามที่ทำให้เกิดสันติภาพที่แท้จริง มนุษย์ไม่ต้องรบ ฆ่าฟันกัน แต่รบกับข้าศึกภายใน คือความโลภ ความโกรธ ความหลง อุปกิเลสต่างๆ ซึ่งเป็นศัตรูที่แท้จริง ที่มีอยู่ในตัวเรา ในทุกขั้นตอนของการรบไม่มีการพลัดพราก ไม่มีการสูญเสีย ไม่มีใครเดือดร้อน ไม่มีใครร้องไห้ เสียชีวิต เสรีาโค เสียใจ คับแค้นใจ ร่ำพิไรร่ำพัน แต่เราจะมีความสุขทุกขั้นตอนเพราะมลทินของอันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์นั้นได้ถูกขจัดออกไป การชนะสงครามภายในจึงเป็นรากฐานที่สำคัญอย่างยิ่งในการที่จะสร้างสันติภาพในโลก

3. ทำให้มนุษย์เข้าถึงสภาวะแห่งความบริสุทธิ์ตามธรรมชาติ และความยุติธรรม

ในท่ามกลางความแตกต่างหลากหลายของความเชื่อถือ วัฒนธรรม ประเพณี เชื้อชาติ ศาสนา หรือภาษา มีความเหมือนกันอยู่ประการหนึ่งคือ ความบริสุทธิ์โดยธรรมชาติดั้งเดิมที่มีอยู่ในกลางกายของมนุษย์ทุกคน เป็นสิ่งสากล และเป็นพลังที่จะทำให้มวลมนุษย์พบกับสันติภาพที่แท้จริงในโลกได้ ความจริงอันบริสุทธิ์ที่ปรากฏ และทำให้ความไม่เป็นธรรมยุติลงได้ มนุษย์ทุกคนจะมีใจดวงเดียวกัน มีดวงใจของความเป็นผู้ให้เหมือนกัน อันจะทำให้เกิดความสุขของการได้ให้มากกว่าการได้รับ จะเกิดการปรับตัวเข้าหากัน ความเป็นพี่เป็นน้องเป็นหนึ่งเดียวกันก็จะเกิดขึ้น ทุกคนจะเป็น ประชากรโลก World Citizen ไม่มีความแตกต่างกันเลย สภาวะธรรมนี้เป็นสิ่งสากล เหมือนดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาวบนท้องฟ้า อันเป็นของกลางที่ทุกคนสามารถเห็นได้ ไม่ว่าจะเป็นชนชาติ ใด ภาษาใด ศาสนาใด หรือเผ่าพันธุ์ใดก็ตาม จันใดก็จันนั้น มนุษย์ทุกคนล้วนสามารถทำสมาธิเพื่อให้เข้าถึงสภาวะธรรมอันบริสุทธิ์ตามธรรมชาติได้เหมือนกัน เมื่อเข้าถึงแล้วจิตใจจะเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขและอานุภาพที่สามารถจัดทุกข์ บำรุงสุขและเป็นที่พักพิงที่แท้จริง เป็นความสุขที่สัมผัสได้ด้วยตัวของเราเอง โดยไม่ต้องอาศัยวัตถุภายนอก เป็นความสุขที่แตกต่างจากความสุขทางโลก หรือทางวัตถุที่ไม่เคยพบเจอมาตลอดชีวิต

4. สามารถดับสาเหตุแห่งสงครามและความแตกแยกที่ใจของมนุษย์

มนุษย์จะประพฤติดนให้อยู่ในศีลธรรมอันดีได้โดยไม่ต้องบังคับหรือฝืนจิตใจกัน จะเกิดแรงบันดาลใจอันมหาศาลในการละเว้นความชั่วได้บริบูรณ์ ซึ่งเป็นการลงทุนที่ประหยัด เว้นจากการฆ่า การทำร้าย การลักทรัพย์ การประพฤติดนในกาม การพูดปด การดื่มสุราเมรัย การฟุ้งพวนหรือ ยาเสพติด เป็นต้น โลกจะดำรงอยู่อย่างเป็นสุขด้วยวิธีง่ายๆ เป็นการดับไฟตั้งแต่ต้นลม เพื่อมิให้ลูกกลมกลายเป็นความขัดแย้ง การต่อสู้ หรือสงครามครั้งใหญ่ เหมือนสงครามโลกดังที่เคยเกิดขึ้นมาแล้ว ทุกคนจึงควรร่วมกันแสวงหาสิ่งที่ล้ำค่าด้วยการปฏิบัติธรรม ทำใจให้บริสุทธิ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งสันติภาพโลก โดยไม่ต้องเสียทรัพย์ และชีวิตดังในประวัติศาสตร์ของโลกที่มีผู้เพียงพยายามนำศาสนามาเป็นประเด็นในการสร้างความแตกแยกในหมู่เพื่อนมนุษย์ โคนสร้างความเข้าใจผิดให้แก่

ผู้อื่นอยู่เสมอว่า ความแตกต่างทางศาสนาทำให้เราไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ ซึ่งอันที่จริงเรามีทางเลือกที่ดีกว่าว่า คือ การหันหน้าเข้าหากันและร่วมกันแสวงหาหนทางแห่งสันติ เพราะคำสอนดั้งเดิมในศาสนาส่วนใหญ่คือสอนให้รักเพื่อนมนุษย์ สอนให้เว้นการเบียดเบียนกัน ถ้ายังทำร้ายกันอยู่ก็หมายความว่าไม่ได้ปฏิบัติตามคำสอนในศาสนาของตน เพราะทำให้ผู้อื่นหวาดกลัว วิตกกังวล ส่วนการปกป้องชีวิตมนุษย์ย่อมได้ชื่อว่าปกป้องชีวิตของมนุษย์โลกเช่นกัน เป็นสิ่งที่นายยกย่อง ฉะนั้นทุกศาสนิกชนควรหันกลับไปศึกษาคำสอนดั้งเดิมด้วยวิธีการที่ถูกต้อง ตามข้อปฏิบัติอันดีงามในศาสนาของตน

สรุปได้ว่าถ้ามนุษย์เห็นคุณค่าของการทำใจให้สงบ หยุดนิ่งจากอารมณ์ทั้งหลาย กระแสแห่งความบริสุทธิ์อันเกิดจากการเจริญภาวนาจะเป็นอนุภาพที่แผ่ขยายรุกรานเข้าไปในบรรยากาศ ขจัดสิ่งที่เป็นมลทินในจิตใจมนุษย์และความมืดมิดภายในให้สว่างไสว กระแสแห่งความสุขและความบริสุทธิ์จะแผ่ขยายไปทั่วโลกและจักรวาล ประวัติศาสตร์ของโลกจะจารึกภาพแห่งการปฏิบัติตนของมนุษย์ด้วยความภาคภูมิใจว่า ในยุคนี้เป็นยุคที่ชาวโลกทั้งหลายได้พบเส้นทางที่ถูกต้องแห่งการสถาปนาสันติภาพให้เกิดขึ้นกับโลกอย่างแท้จริง และเป็นแบบอย่างการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ชาวโลกได้ทำต่อๆ กันไปนับเป็นมรดกโลกที่ล้ำค่ายิ่ง

3.2 ความเชื่อทางพุทธศาสนา

ความเชื่อพื้นฐานของชาวพุทธนั้นคือ เชื่อในการตรัสรู้ธรรมของพระพุทธเจ้า เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมที่ทำมีผลจริง และเชื่อว่าเราได้รับผลของกรรมที่เราทำ เราได้รับผิดชอบการกระทำของเราเอง (พระเทพโสภณ. ม.ป.ป. : 13-15) ซึ่งความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ประโยชน์ทั้งโลกนี้และโลกหน้า ความเชื่อในกฎแห่งกรรมจะตอกย้ำจิตใจให้หนักแน่น มั่นคงในการสร้างชีวิตที่ดี และตั้งใจฝึกฝนตนให้พ้นจากบาปอกุศล ถือเป็นหลักความเชื่อพื้นฐานสำคัญที่ช่วยธำรงความสงบในสังคมไทยมาช้านาน ความเชื่อเรื่องภพชาตินี้ภพชาติหน้า ชีวิตหลังความตาย ตายแล้วไม่ขาดสูญ ตายแล้วยังต้องเวียนตายเวียนเกิดใหม่ เหล่านี้เป็นหลักความเชื่อที่มีความสำคัญและสัมพันธ์ต่อการดำรงชีวิตในภพชาตินี้ อีกทั้งยังเป็นเหตุปัจจัยกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร ที่จะส่งผลกระทบต่อความเป็นไปของชีวิตในอนาคตให้พลิกผันไปในทิศทางที่ผู้คนได้กำหนดเอง ความเชื่อในพระพุทธศาสนามีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

3.2.1 หลักกาลามสูตร 3.2.2 ความเชื่อเรื่องบาป บุญ นรก สวรรค์ การให้ผลของกรรม

3.2.1 หลักกาลามสูตร

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง (กรมการศาสนา. 2541 : 213 – 215) ได้กล่าวว่า พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงหลักกาลามสูตร หรือหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนาไว้ดังนี้ว่า

ดูก่อนชาวกาลามะทั้งหลาย เมื่อใดท่านรู้ได้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล มีโทษ นักปราชญ์ติเตียนเมื่อทำลงไปแล้ว ย่อมให้เกิดแต่ส่วนที่ไม่เป็นประโยชน์และนำมาซึ่งทุกข์ ท่านควรละธรรมเหล่านั้นเสีย ส่วนธรรมเหล่านี้เป็นกุศล ไม่มีโทษ นักปราชญ์สรรเสริญเมื่อทำไปแล้ว ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์และนำความสุขมาให้ ท่านควรเข้าถึงธรรมเหล่านั้น

พระพุทธศาสนาสอนว่า การที่คนเราจะเชื่ออะไรลงไป ไม่ควรเชื่ออย่างมกมาย ควรที่จะเชื่ออย่างมีเหตุผล เพราะฉะนั้น ในที่ใดที่พระพุทธเจ้าสอนเรื่องศรัทธา ก็จะมีสอนเรื่องปัญญาในที่นั้นด้วยเสมอ ผู้นับถือพระพุทธศาสนา จึงเชื่อว่าเป็นผู้มีเสรีภาพในการใช้ความเชื่ออย่างเต็มที่ เพราะพระพุทธศาสนาไม่นิยมการบังคับ การล่อลวงให้เชื่อในสิ่งใดๆ ทั้งนั้น

ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสแสดงธรรมเตือนสติแก่ชาวกาลามะทั้งหลายในเกสปุตตนิคม แห่งแคว้นโกศล ไม่ให้เชื่อถืออะไรอย่างมกมาย หรืออย่างไรเหตุผลว่า ดูก่อนชาวกาลามะทั้งหลาย พวกท่านอย่าได้เชื่อถือเรื่องคุณวิเศษที่เจ้าลัทธิต่างๆ นำมาหลอกลวงโดยให้พวกท่านได้ยึดหลักธรรม 10 ประการ คือ

- 1) อย่าเชื่อโดยฟังตามๆ กันมา
- 2) อย่าเชื่อโดยการสืบทอดประเพณี
- 3) อย่าเชื่อโดยตื่นข่าวลือ
- 4) อย่าเชื่อโดยอ้างตำรา
- 5) อย่าเชื่อโดยนึกเอาเอง
- 6) อย่าเชื่อโดยคาดคะเน
- 7) อย่าเชื่อโดยตรึกตรองเอาตามอาการ
- 8) อย่าเชื่อโดยชอบใจว่าตรงตามลัทธิของตน
- 9) อย่าเชื่อโดยผู้พูดเป็นคนควรเชื่อได้
- 10) อย่าเชื่อโดยนับถือว่า ท่านเป็นครูอาจารย์ของเรา

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องหลักกาลามสูตรที่พระพุทธองค์ได้ทรงประทานไว้ แสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้คนเชื่ออะไรง่าย ๆ อย่างคนที่ขาดปัญญา แต่สอนให้รู้จักใช้ปัญญาพิจารณาหาเหตุผลจนเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้วจึงค่อยเชื่อ ซึ่งเรื่องนี้จะต้องรู้จักนำข้อมูลและประสบการณ์ ต่าง ๆ ทั้งของตนเองและผู้อื่นมารวมกันเพื่อประกอบการพิจารณา ไม่ใช่เชื่อเพราะอิทธิพลหรือเหตุผลของเพียงบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง พุทธศาสนาสอนให้บุคคลรู้จักพิจารณาไตร่ตรองในสิ่งต่างอย่าเชื่ออะไรง่าย ๆ พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งเหตุและผล สอนให้รู้จักใช้ปัญญา

3.2.2 ความเชื่อเรื่องบุญ บาป นรก สวรรค์ การให้ผลของกรรม

หากมีคนตาบอดมาบอกว่า พวกเขา ไม่เชื่อหรือกว่า บนโลกนี้จะมีดวงสว่าง เพราะสิ่งที่เขาเห็น ทั้งชีวิตมีเพียงความมืดมิด พวกเขาไม่เคยเห็นแม้กระทั่งดวงอาทิตย์ ที่ผู้คนต่างบอกถึงพลาณภาพอันยิ่งใหญ่และทรงพลัง สิ่งที่ไม่เห็นไม่ได้หมายความว่าสิ่งนั้นไม่มี แต่หากถามว่าคนตาบอดกลุ่มนี้ผิดหรือ เราคงไม่บอกว่าเขาผิดเพียงแต่ความรู้ที่เขาไม่นั้น ยังเป็นความรู้ที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งถ้าพวกเขาตาดีเป็นปกติ หรือมีวิธีการแนะนำให้ความรู้ที่ถูกต้องเพิ่มเติม พวกเขาก็คงมีข้อสรุปที่ดีขึ้น เช่นกันยังมีเรื่องราวที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิตของเราอีกตั้งมากมายที่เรายังไม่รู้ ซึ่งเราก็ไม่ควรปฏิเสธก่อนว่าสิ่งนั้นไม่มี เพราะถ้าปฏิเสธก่อน นั้นหมายถึงเราปิดกั้นทางมาของปัญญาของเรา

เองโดยไม่รู้ตัว ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เกิดสัจธรรมของผู้มีปัญญาข้อหนึ่งที่ ผู้มีปัญญาเขาไม่เคยปิดกั้นโอกาสในการรับรู้ของตัวเองเลย สิ่งใดที่ยังไม่เห็นหรือยังสัมผัสไม่ได้ ไม่ได้หมายความว่าสิ่งนั้นไม่มี แต่จะต้องหาทางพิสูจน์ด้วยวิธีการทำถูกต้อง แล้วจึงค่อยเชื่อ เกี่ยวกับความเชื่อจึงมีประเด็นที่น่าศึกษาดังนี้

1. ความเชื่อเรื่องบุญและบาป ได้ชื่อว่าเป็นหลักความเชื่อที่สำคัญที่สุดในพระพุทธศาสนา บุญและบาป ก็มีหลายความหมายซึ่งพอประมวลได้ดังนี้ พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 481) ได้ให้ความหมายของบุญไว้ว่า “การกระทำความดีตามหลักคำสอนในศาสนา; ความดี, คุณงามความดี” และได้ให้ความหมายของบาปไว้ว่า “การกระทำความผิดหลักคำสอนหรือข้อห้ามในศาสนา ความชั่ว ความมัวหมอง”

พระภิกษุวิริยคุณ (2550 : 19) ได้ให้ความหมายของบุญว่า บุญ คือพลังงานบริสุทธิ์ที่เกิดขึ้นในใจมนุษย์ทุกครั้งที่ตั้งใจไม่คิดชั่ว พุทธชั่ว ทำชั่ว ตั้งใจคิดดี พุทธดี ทำดี เช่นการทำทาน รักษาศีล การเจริญภาวนา เป็นต้น

จรรยา สิมสัจจา (2528 : 46) ได้ศึกษาความหมายของบุญจากนักวิชาการต่างๆ แล้วสรุปไว้ว่า บุญเป็นความดี เป็นคุณค่าที่รักษาและส่งเสริมคุณภาพของจิต ทำให้จิตสะอาดผ่องใส บริสุทธิ์หรือยกระดับให้สูงขึ้น เป็นความดีในระดับโลกีย์ หรืออาจจะกล่าวได้ว่า บุญเป็นโลกียอำนาจวิบากแก่นั่น

ส่วนในพระไตรปิฎกได้ให้ความหมายของบุญและบาปในพระพุทธศาสนาไว้ในหลายแนวซึ่งพอจะประมวลมาได้ดังนี้ (กริสดา เทียรทอง. 2524 : 9)

บุญ คือ กรรมดี บาป คือ กรรมชั่ว ความหมายของบุญและบาปในแง่นี้สัมพันธ์กับคำสอนเรื่องกรรมในพุทธศาสนา กรรมคืออะไร จากพุทธพจน์ที่ว่า “เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม” ดังนั้น กรรมคือการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา การกระทำความกรรมมีสามทางคือ ทางกาย วาจา ใจ

กรรมดี (กุศลกรรม) หมายถึงบุญ กรรมชั่ว (อกุศลกรรม) หมายถึงบาป

บุญ หมายถึงความสุข บาป หมายถึงความทุกข์ ในความหมายนี้ ความสุขหมายถึงเอาผลของการทำความดี อันได้แก่ ความสบายกาย ความสบายใจ ความเพลิดเพลิน สิ่งที่น่าปรารถนา น่าใคร่ และน่าพอใจ เป็นต้น ส่วนความทุกข์ หมายถึงเอาผลของการทำความชั่ว อันได้แก่ ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความเดือดร้อน ความวิตกกังวล สิ่งที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าใคร่ และไม่น่าพอใจ เป็นต้น ดังคำกล่าวที่ว่า ทำบุญได้บุญ ทำบาปได้บาป (บุญคำแรก = กรรมดี บุญคำหลัง = ความสุข บาปคำแรก = กรรมชั่ว บาปคำหลัง = ความทุกข์) ในเรื่องนี้มีพระพุทธพจน์ที่ปรากฏ อยู่ในพระไตรปิฎก รับรองไว้ดังนี้ ในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบทคาถา (ขุ.ธ. 40/11/179) พระพุทธองค์ตรัสว่า “ผู้ทำบุญไว้แล้ว ย่อมบันเทิงในโลกนี้ ละไปแล้ว ก็ย่อมบันเทิง ในโลกทั้งสอง เข้าเห็นความหมดจดแห่งกรรมของตน ย่อมบันเทิง เขาย่อมรื่นเริง”

ในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบทคาถา (ขุ.ธ. 40/11/201-202) พระพุทธองค์ตรัสว่า “ผู้มีปกติทำบาปย่อมเดือดร้อนในโลกนี้ ละไปแล้วย่อมเดือดร้อน เขาย่อมเดือดร้อนในโลกทั้งสอง เขาย่อมเดือดร้อนว่า กรรมชั่วเราทำแล้ว ไปสู่ทุกข์ย่อมเดือดร้อนยิ่งขึ้น”

ในพระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต (อง. ปญจก. 36/43/97-98) พระพุทธองค์ได้ตรัสกับท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีไว้ตอนหนึ่งพอสรุปได้ว่า สิ่งอันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ หาได้โดยยากในโลก มีอยู่ 5 ประการนี้จะสำเร็จด้วยการอ้อนวอน หรือเพียงแต่ปรารถนาหาได้ไม่ เมื่อปรารถนาสิ่งเหล่านั้น จะต้องไม่ประมาทในการทำบุญ เมื่อไม่ประมาทแล้ว ย่อมได้ประโยชน์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

ในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทานคาถา (ขุ.อุ. 44/115/519) พระพุทธองค์ตรัสว่า “ถ้าท่านทั้งหลายกลัวต่อความทุกข์ ถ้าความทุกข์ไม่เป็นที่รักของท่านทั้งหลายไซ้ร ท่านทั้งหลายอย่าได้ทำบาปกรรมทั้งในที่แจ้งหรือในที่ลับเลย ถ้าท่านทั้งหลายจักทำหรือทำอยู่ซึ่งบาปกรรมไซ้ร ท่านทั้งหลายแม้จะเหาะหนีไป ก็ย่อมไม่พ้นไปจากความทุกข์เลย”

ในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบทคาถา (ขุ.ธ. 41/15/215) พระพุทธองค์ตรัสว่า “คนพาลย่อมสำคัญบาปว่ามีรสหวาน ตราบเท่าที่บาปยังไม่ให้ผล ก็เมื่อใดบาปให้ผล เมื่อนั้น คนพาลย่อมประสพทุกข์”

ในพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท (ขุ.ธ. 41/15/236) พระพุทธองค์ตรัสว่า “ก็กรรมชั่วอันบุคคลทำแล้วยังไม่ให้ผล เหมือนน้ำนมที่รีดในขณะที่นั้นยังไม่แปรไปจะนั้น บาปกรรมย่อมตามเผาคนพาล เหมือนไฟอันเถ้ากลบไว้จะนั้น”

จากแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ทั้งหมดที่กล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า บุญและบาปนั้นมีจริง แต่ตราบใดที่บุญและบาปนั้นยังไม่ให้ผล บุคคลบางคนก็คิดว่าผลของบุญและบาปนั้นไม่มีและในส่วนของความหมาย คำว่า “บุญ” ก็หมายถึง กรรมดี หรือการทำความดี ซึ่งได้แก่ การประพฤติชอบทางกาย วาจา และใจ หรือผลของกรรมดี ซึ่งได้แก่ ความสุขกายสุขใจ ลาภยศ สรรเสริญ โภคสมบัติ ตลอดจนการได้ขึ้นสวรรค์ ทั้งที่เป็นสวรรค์ในโลกนี้และสวรรค์ในโลกหน้า ส่วนบาป ก็หมายถึง กรรมชั่ว หรือการทำความชั่ว อันได้แก่ การประพฤติชั่วทางกายวาจาและใจ หรือผลของกรรมชั่ว อันได้แก่ ความเดือดร้อน ความเศร้าหมอง ความทุกข์ กายทุกข์ใจ ความเสื่อม อันเกิดจากการประสพกับสิ่งที่ไม่น่าปรารถนา ตลอดจนการตกนรก ทั้งที่เป็นนรกในโลกนี้และนรกในโลกหน้า ตรงกันข้ามกับบุญโดยสิ้นเชิง

2. ความเชื่อเรื่องผลของกรรม

คำว่า “ความเชื่อเรื่องกรรม” มาจากคำภาษาบาลี “กัมมสัทธา” ได้มีผู้ให้ความหมายและแนวคิดไว้หลายท่าน ซึ่งพอจะประมวลได้ดังนี้

จรรยาตรี ลิมส์จจา (2528 : 8-9) ได้กล่าวว่า กัมมสัทธาหรือความเชื่อในกรรม คือ เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง เมื่อจงใจทำสิ่งใด ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความดีความชั่วเกิดขึ้นในตนเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องกันไป

ความเชื่อเรื่องกรรม ก็หมายถึง เชื่อว่ากรรมคือการกระทำดีและการกระทำชั่วมีในพระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต (อง. จกก. 36/334/371) พระพุทธองค์ตรัสถึงเรื่องกรรมไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม บุคคลคิดแล้ว จึงกระทำการกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ”

คำว่า ความเชื่อเรื่องผลของกรรม มาจากคำภาษาบาลีว่า วิปากสัทธา ได้มีผู้ให้ความหมายและแนวคิดไว้ดังนี้

จรัญศรี ลิ้มสัจจา (2528 : 8-9) ได้กล่าวว่าวิปากสัทธาหรือเชื่อในผลของกรรม คือเชื่อว่าการที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

คนที่ไม่เชื่อในผลของกรรม มักจะมองเห็นผลของกรรมชั้นธรรมดา เป็นผู้มียศตามิตัว มองไม่เห็นการให้ผลของกรรมชั้นศีลธรรม บุคคลเหล่านี้มักจะเป็นคนไม่เชื่อในเรื่องตายแล้วเกิดคิดว่าคนเราเกิดมาเพียงชาตินี้ชาติเดียวก็สิ้นสุดลง คนพวกนี้เมื่อทำความชั่วและความชัวยังไม่ให้ผลก็คิดว่าตนเป็นคนฉลาด ถูกพวกที่เชื่อเรื่องกรรมว่าเป็นคนโง่ ง่าย คนพวกนี้เหมือนคนกินขนมเจียวาพิข ตราบไคที่ยาพิขยังไม่ให้ผลก็คิดว่าขนมนั้นเอร์ดี อร่อย สมตามพุทธานุชาตที่ว่า คนโง่ย่อมจะเห็นบาปเป็นน้ำผึ้ง ตราบเท่าที่บาปยังไม่ให้ผล (พระธรรมสังหาปุจฉาจารย์. 2548 : 33)

3. ความเชื่อเรื่องสัตว์มีกรรมเป็นของตนเอง

บุคคลประกอบเหตุที่เป็นกรรมดี ย่อมได้ผลดีเสมอ ดังพุทธานุชาตที่ว่า บุคคลหว่านพืชเช่นไรย่อมได้รับผลเช่นนั้น พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนให้หมู่สัตว์รู้จักสาเหตุการเกิดกรรมเพื่อจะได้ดับที่ต้นเหตุ จากการศึกษาพบว่าทรงแนะนำให้แก้ไขความโลภด้วยความไม่โลภ คือทาน แก้ไขความโกรธด้วยความไม่โกรธ คือให้เจริญเมตตา และรักษาศีล แก้ไขความหลง ด้วยโยนิโสมนสิการคือการรู้จักคิด รู้จักจับแง่มุมในการคิดวิเคราะห์แยะแยะเหตุผล จนเข้าใจถึงที่มาที่ไปได้กระจ่างชัด มีความคิดสร้างสรรค์ คิดเป็น คิดแล้วความโลภ ความโกรธ ความหลงลดลง คิดแล้วมีกำลังใจในการทำกรรมดี ด้วยวิธีการเจริญสมาธิ ประการทั้งปวงนี้จะทำให้รากคืออกุศลถูกทำลายไม่สามารถหยั่งรากลึกเจริญเติบโตได้อีก เหมือนบุรุษเอาไฟเผาพืชไม้เป็นผุยผงตั้งแต่ต้นจนถึงราก ยังผลให้มีสุคติเป็นที่เป็นไป ส่วนใครทำบาป อกุศลหรือมีจิตเศร้าหมองในขณะสิ้นลมหายใจก็ต้องไปสุทุคติภพเกี่ยวกับคนที่คิดอาฆาตพยาบาทจิตใจก็ไม่ปกติ ส่วนคนที่ไม่คิดก็จะมีแต่ความสบายใจ เป็นผลมาจากการกระทำของตน

สรุปได้ว่า ความเชื่อเรื่องสัตว์มีกรรมเป็นของตนเอง ก็คือ เชื่อว่าทุกคนเป็นเจ้าของแห่งการกระทำของตนเอง ทำกรรมใดไว้ต้องรับผลแห่งกรรมนั้น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

จากการได้ศึกษาความเชื่อทางพุทธศาสนาสรุปได้ว่า ถ้าคนทั่วไปมีความเชื่อเรื่องกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด ปัญหาการละเมิดศีลธรรมหรือปัญหาจริยธรรมคงลดน้อยลงไปเพราะคนจะมีความละอายชั่วกลัวบาป สังสารวัฏเป็นเรื่องที่มนุษย์ทุกเชื้อชาติ ศาสนา และเผ่าพงศ์วงศ์ตระกูลต้องศึกษาทำความเข้าใจ ไม่รู้ไม่ได้ เพราะถ้าไม่รู้ การดำเนินชีวิตจะไม่ปลอดภัยจากกิเลสอกุศล เมื่อเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมจะทำให้เห็นช่องทางปฏิบัติเพื่อนำพาตนเองไปสู่ทางหลุดพ้น ยกตนออกจากกองทุกข์ ถือว่าเป็นโอกาสที่เกิดขึ้นได้ยากสำหรับการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ เพราะเป็นสภาวะเดียวที่เหมาะสมต่อการสร้างกรรมได้เต็มที่ไม่ว่ากรรมดี หรือกรรมชั่ว มนุษย์โลกจึงเปรียบเสมือนศูนย์กลางแห่งการทำกรรมดี กรรมชั่วทั้งปวง

4. การศึกษานอกโรงเรียน

การศึกษานอกโรงเรียนเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิตมีภารกิจสำคัญที่จะต้องให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคกัน โดยเฉพาะการศึกษาพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมซึ่งทุกคนพึงได้รับการศึกษา และนอกจากนั้นยังจะต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาพื้นฐานของชีวิต เพื่อความรู้ไปพัฒนาอาชีพและคุณภาพของตนเอง การจัดการศึกษานอกโรงเรียนต้องมีความรู้และเกี่ยวข้องกับหัวข้อดังนี้ 4.1) แนวคิดการศึกษานอกโรงเรียน 4.2) การจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 4.3) ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขต และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

4.1 แนวคิดการศึกษานอกโรงเรียน

การจัดการศึกษานอกโรงเรียนได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลานานพอสมควร โดยมีความเชื่อพื้นฐานมาจากปรัชญาการศึกษาที่นำมาใช้คือ ปรัชญาคิดเป็น การศึกษาเป็นการสร้างความรู้ การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการบูรณาการความรู้กับชีวิต การศึกษาเพื่อทุกคน และจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 6)

โกวิท วรพิพัฒน์ (2544 : 43-44) กล่าวว่าความคิดเป็น คือ การตัดสินใจใช้ข้อมูลจากหนังสือ การใช้ข้อมูลจากสภาพแวดล้อม เวลาและสังคม และข้อจำกัดส่วนตัว โดยนำมารวมกัน เพื่อหาคำตอบว่าเรื่องนี้จะตัดสินใจอย่างไร “คิดเป็น” ได้มาจากหลักปรัชญาทางพุทธศาสนาที่ว่า ชีวิตเป็นทุกข์ ความทุกข์สามารถดับได้ หรือทำให้หายไปได้ การจะดับทุกข์ได้จะต้องรู้สาเหตุของความทุกข์นั้นๆ ในที่สุด คนก็จะสามารถหาวิธีแก้ได้ หรือทำให้ความทุกข์ลดน้อยลงไปได้ดังนี้

ทุกข์ (ปัญหา) ----- > กระบวนการความคิด ----- > ความสุขหรือความพอใจ

หลักวิธีการที่จะดับทุกข์หรือแก้ปัญหา จะต้องมียุทธวิธีประกอบของการคิด เพื่อวิเคราะห์ปัญหาหรือค้นหาคำตอบ อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้สำเร็จ องค์ประกอบที่สำคัญนั้นมีอยู่ 3 ประการ คือ

- 1) ความรู้ที่เป็นความรู้ด้านวิชาการ
- 2) ความรู้ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม
- 3) ความรู้เกี่ยวกับตนเอง

การศึกษานอกโรงเรียนเป็นการจัดการศึกษาตามแนวทางการศึกษาตลอดชีวิต โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียน มีภารกิจสำคัญที่จะต้องจัดบริการให้ประชาชน ให้ได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคกัน โดยเฉพาะการศึกษาพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ตามมาตรฐานของสังคมซึ่งเป็นสิทธิที่ทุกคนพึงได้รับ นอกจากนั้นยังจะต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่อง จากการศึกษาพื้นฐาน เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิต แนวคิดดังกล่าวการศึกษานอกโรงเรียนจึงยึดเป็นหลักการสำคัญ 5 ประการ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 3-4)

1) หลักความเสมอภาคทางการศึกษา สามารถจัดการศึกษาให้กับผู้ที่มีสถานภาพต่าง ๆ กันในสังคม เช่น คนพิการ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ต้องขัง เด็กเร่ร่อน สตรีกลุ่มเสี่ยง ทหาร เป็นต้น ซึ่งเป็นการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้ทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมายเป็นการสร้างโอกาสและทางเลือกทางการศึกษาให้แก่คนทุกคน ให้สามารถใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตของตน ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมกับตนเองและสิ่งแวดล้อม การที่คนทุกคนสามารถได้รับการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศ

2) หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง การจัดการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องจัดการเรียนการสอนหลักสูตรและกิจกรรมให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองสามารถเรียนรู้ เกิดความสำนึกที่จะพัฒนาตนเองได้ เป็นคนคิดเป็น ปรับตัวในการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข ท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลงของสังคม

3) หลักการบูรณาการการเรียนรู้ และวิถีชีวิต เป็นหลักการที่อยู่บนพื้นฐานของการพัฒนามนุษย์มี 2 ประการ คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาความเป็นมนุษย์ ซึ่งได้บูรณาการการเรียนรู้ และวิถีชีวิตได้อย่างผสมกลมกลืน

4) หลักความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนนี้เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความต้องการของตนเอง สามารถจัดการศึกษาให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม ครูการศึกษานอกโรงเรียนมีบทบาท ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการเรียน และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้

5) หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลักสำคัญในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน เพราะชุมชนเป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษาให้กับชุมชน ทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนรวมทั้งวิถีชีวิตและความ เป็นอยู่ของชุมชน เป็นการยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ครูการศึกษานอกโรงเรียนต้องยึดชุมชน เป็นเงื่อนไขในการจัดการศึกษา

สรุปได้ว่าการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเป็นการศึกษาที่จัดให้ประชาชนผู้พลาดโอกาสในการศึกษาหรือผู้ขาดโอกาสทางการศึกษาเพื่อพัฒนาตนเอง รู้จักใช้เวลาให้คุ้มค่า มีการปรับตัวทั้งร่างกายและจิตใจไม่ให้เลือนไหลไปตามวัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งในทางที่เกิดผลดีและเกิดผลเสีย ต่อคนในสังคม ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องหามาตรการช่วยเหลือผลักดันให้คนกลุ่มดังกล่าวได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกที่ควร ทั้งด้านความรู้และพัฒนาจิตใจควบคู่กัน ไปเป็นการทำงาน ภายใต้ศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาโดยทั่วไป หนทางการพัฒนาจะต้องได้การฝึกฝนทั้งทางโลกและการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำรงชีวิต

4.2 การจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการศึกษาที่รัฐจัดให้กับคนไทยทุกคน โดยมุ่งหวังว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการพัฒนาคุณภาพของประชาชน ให้มีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เป็นคนที่สมบูรณ์ ให้มีทักษะในการคิด การเรียนรู้ การประกอบอาชีพ สามารถพึ่งพาตนเองได้ เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรมที่ดี และสามารถปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมในปัจจุบัน มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีทักษะสามารถศึกษาต่อประกอบอาชีพได้ สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนได้พัฒนาหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มาใช้แทนหลักสูตรเดิม โดยนำสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่เป็นหลักสูตรแกนกลางมาจัดทำเป็นมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ใหญ่ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 5) การศึกษาขั้นพื้นฐานของการศึกษานอกโรงเรียน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้ที่พลาดโอกาส ขาดโอกาส และด้อยโอกาสที่จะได้รับการศึกษาในระบบเป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และพัฒนาทักษะพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต การทำงาน วิชาชีพ ต่อ เป็นศึกษาเท่าที่จำเป็นแก่ชีวิตของแต่ละบุคคล

4.2.1 โครงสร้างหลักสูตร

สำนักงานบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียนได้นำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มาจัดทำเป็นหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นการศึกษาสำหรับผู้เรียนที่พ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับหรือกลุ่มเป้าหมายที่พลาดและขาดโอกาสได้รับการศึกษาในระบบหรือในพื้นที่ที่สถานศึกษาไม่สามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ให้ได้โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระดับดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2549 : 8)

1. ระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่จัดให้กลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือ เทียบเท่า หรือยังไม่จบการศึกษาภาคบังคับ
2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการศึกษาที่จัดให้กลุ่มเป้าหมายที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า หรือยังจบการศึกษาภาคบังคับ
3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาที่จัดให้กลุ่มเป้าหมายที่จบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือ เทียบเท่า

การกำหนดสาระการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน ได้ยึดกรอบสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะ กระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียน แบ่งสาระการเรียนรู้ออกเป็น 8 หมวดวิชา ที่ผู้เรียนต้องเรียนเพื่อนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพและการศึกษาต่อโดย แบ่งเป็น 2 กลุ่มหมวดวิชา และกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตดังนี้

กลุ่มหมวดวิชาพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 หมวดวิชา คือ

1. หมวดวิชาภาษาไทย
2. หมวดวิชาวิทยาศาสตร์
3. หมวดวิชาคณิตศาสตร์
4. หมวดวิชาภาษาต่างประเทศ

กลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ ประกอบด้วย 4 หมวดวิชาดังนี้

1. หมวดวิชาพัฒนาทักษะชีวิต 1
2. หมวดวิชาพัฒนาทักษะชีวิต 2
3. หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน
4. หมวดวิชาพัฒนาอาชีพ

ในหมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน (สุพิชญ์ สวัสดิราษฎร์ และกุลธิดา รัตนโกศล. 2546 : 22-23) กำหนดเนื้อหาสาระที่นักศึกษาจะต้องศึกษาไว้ 5 สาระ (1) ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (2) หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม (3) เศรษฐศาสตร์ (4) ประวัติศาสตร์ และ (5) ภูมิศาสตร์ มีส่วนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ทางพุทธศาสนา จากหน่วยการเรียนรู้ 1-6

สาระการเรียนรู้ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

- หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ความหมาย ความสำคัญของศาสนา
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ศาสนาที่คนไทยนับถือแพร่หลาย
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 พระพุทธศาสนา
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เพื่อการอยู่ร่วมกัน

อย่างสันติสุข

- หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 กิจกรรมสำคัญทางศาสนา
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การปฏิบัติตนตามหลักธรรม จริยธรรมและค่านิยม
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การบริหารจัดการและเจริญปัญญา

เนื้อหาสาระของหมวดวิชาสังคมมีหัวข้อหลักธรรมเพื่อพัฒนาตนเองและสังคมเป็นหลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้

1. กุศลธรรมบท 10 เป็นหนทางแห่งกรรมดีหรือ กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติ แบ่งออกเป็น 3 หมวด มี 10 ประการ คือ 1) กายกรรม 3 (ทางกาย) 2) วจีกรรม 4 (ทางวาจา) 3) มโนกรรม 3 (ทางใจ)
2. อกุศลธรรมบท 10 เป็นทางแห่งอกุศลกรรม ทางแห่งความชั่ว ความชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ มี 10 ประการเช่นกัน แต่ตรงข้ามกับกุศลธรรมบท 10
3. สมบัติ 4 คือ หลักธรรมที่เป็นความเพียบพร้อมสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งเสริมส่ง อำนวยโอกาสให้กรรมดีปรากฏผล และไม่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผลมี 4 อย่างคือ 1) คติสมบัติ 2) อุปธิสมบัติ 3) กาลสมบัติ 4) ปโยคสมบัติ

4. วิบัติ 4 คือหลักธรรมที่ตรงข้ามกับสมบัติ 4 คือ ความบกพร่องแห่งองค์ประกอบหลายอย่าง ซึ่งอำนวยความสะดวกที่ความดีจะปรากฏผล แต่กลับเปิดช่องให้ความชั่วแสดงผล มี 4 อย่างคือ

1) คติวิบัติ 2) อุปริวิบัติ 3) กาลวิบัติ 4) ปโยควิบัติ

ส่วนหัวข้อศีลธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงงาม จะเน้นการปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม โดยประกอบด้วยวิธีปฏิบัติตนคือ

- ก. การประกอบความดี ทางกาย ทางวาจา ทางใจ
- ข. ละเว้นความชั่ว
- ค. ทำจิตใจให้บริสุทธิ์
- ง. กตัญญูกตเวที
- จ. ความรับผิดชอบต่อตนเอง ประกอบด้วยทางกาย วาจา ใจ และรับผิดชอบ

ต่อสังคม

ฉ. ซื่อสัตย์

ช. มัธยัสถ์อย่างมีสันติ สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยสามัคคีสร้างสันติสุขให้เกิดต่อมวลมนุษยชาติทุกๆ คนในโลก

กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้นำมวลประสบการณ์และทักษะที่ได้จากการเรียนรู้ตามหลักสูตรไปพัฒนาความสามารถของตนตามศักยภาพเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่จัดให้เรียนรู้ในหมวดวิชาต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง ครอบครัวยุทธศาสตร์ และสังคม โดยใช้กระบวนการคิดเป็นในการดำเนินกิจกรรมบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและกระบวนการกลุ่ม อันจะส่งผลให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม และมีความสุข ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นเงื่อนไขที่ผู้เรียนทุกคนต้องทำก่อนการจบหลักสูตร โดยผู้เรียนจะทำกิจกรรมดังกล่าวทุกภาคเรียนหรือภาคเรียนใดภาคเรียนหนึ่งรวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง โดยสามารถนำความรู้ที่ได้จากการอบรมหรือการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อสังคม มานับรวมเป็นกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตได้

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนเข้ากับความต้องการที่หลากหลาย โดยมีมาตรฐานเท่าเทียมกับหลักสูตรในระบบโรงเรียน และที่สำคัญคือได้มีกลุ่มหมวดวิชาประสบการณ์ พัฒนาสังคมและชุมชน (สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม) โดยเน้นบูรณาการหลักธรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต ในทุกกลุ่มหมวดวิชา เพื่อให้มีการพัฒนา ทั้งทางร่างกายและจิตใจ อันส่งเสริมให้นักศึกษามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หลักธรรมที่ได้จากเนื้อหาในกระบวนการเรียนการสอนของพระพุทธศาสนาล้วนมีคุณค่าและมีประโยชน์ที่จะจรรโลงสังคมไทย สังคมโลกได้อย่างดี และเกิดผลดีต่อการใช้ชีวิตร่วมกันได้

4.3 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขต และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขต เป็นสถานศึกษาในสังกัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพมหานครมีจำนวนทั้งหมด 40 แห่ง ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน พุทธศักราช 2544 วิธีการพบกลุ่ม โดยมีครู ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และครูอาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน ครูประจำกลุ่ม ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้ เนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับความต้องการ ตามความสนใจความถนัดของผู้เรียน มีการฝึกทักษะ กระบวนการเรียนรู้ มุ่งให้เกิดความสามารถในการคิด วิเคราะห์ ปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ปฏิบัติคุณธรรมจริยธรรม การจัดการเรียนรู้ในรูปแบบโครงการอบรมพัฒนาครูผู้สอน ส่งเสริม สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและ แหล่งการเรียนรู้อื่นๆ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546: 3-5)

สรุปว่า ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนเขตมีหน้าที่จัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ในระดับพื้นที่ กิจกรรมได้แก่ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน ด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลายโดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มาตรา 25 รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แหล่งการเรียนรู้ ศูนย์กีฬาและนันทนาการ สวนสาธารณะ อย่างพอเพียง และมาตรา 29 ให้อำเภอ ครอบคลุม ชุมชน สถาบันศาสนามีส่วนร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน ปัจจุบันการจัดการศึกษานอกโรงเรียนมีกิจกรรมที่หลากหลายรูปแบบ และมุ่งกระจายการศึกษาให้เข้าไปในชุมชนมากที่สุด สามารถให้บริการแก่ประชาชนได้ตลอดเวลา มีการจัดหาสื่อต่างๆ เข้าไปไว้สำหรับบริการ จัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มีบุคลากรคอยอำนวยความสะดวกให้คำแนะนำปรึกษา สถานที่นี้เรียกว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นสถานที่จัดการศึกษาและแหล่งบริการการศึกษาสำหรับประชาชน ในชุมชน จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) จัดบริการการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบ เป็นการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ 2) เป็นแหล่งบริการการศึกษาและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนตามความต้องการของชุมชนให้สามารถก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและ 3) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาให้กับคนในชุมชนเอง

แนวคิดในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนคือ 1) เป็นสถานที่จัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนในชุมชน 2) เป็นแหล่งบริการสื่อทุกประเภท เป็นแหล่งข้อมูลการเรียนรู้ของชุมชน 3) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นของประชาชนโดยมีองค์กรปกครองท้องถิ่นเป็นผู้ดูแล และมุ่งเน้นให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาเป็นเครือข่ายจัดการเรียนรู้ การที่จะทำให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสามารถดำเนินการไปด้วยดี ผู้ที่มีส่วนสำคัญประกอบด้วย 1) ประชาชนที่อยู่ในชุมชน กลุ่มสมาชิกต่างๆ 2) คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีหน้าที่วางแผนการดำเนินงาน 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ควบคุมดูแลการดำเนินงานและที่สำคัญที่สุดคือ ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 1-3)

สรุปได้ว่า ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นแหล่งจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนทุกรูปแบบ เป็นแหล่งบริการสื่อการเรียนรู้ โดยมีครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดภายในชุมชน

5. นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ประชากรช่วงวัยเรียนที่อยู่ในสถานศึกษา ซึ่งมีจำนวนประมาณ 15 ล้านคน เป็นกลุ่มที่ได้รับโอกาสและการสนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษามากที่สุด ในขณะที่กลุ่มประชากรที่พ้นวัยเรียนในสถานศึกษา ซึ่งมีจำนวนประมาณ 46 ล้านคน มีโอกาสที่จะเข้าถึงบริการทางการศึกษาได้ไม่มากนักและไม่เป็นระบบ ซึ่งทำให้ไม่สามารถได้รับการศึกษาได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสมเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 การให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ และจัดบริการทางการศึกษา ให้นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้ศิลปกรรมในชีวิตย่อมนำมาซึ่งปัญหาที่จะต้องปรับปรุง ผักผ่อนตนเองให้อยู่ในเส้นทางแห่งความดี จึงมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนดังนี้ 5.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต 5.2 นักศึกษากับการนำเรื่องกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต

5.1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานั้นแม้ไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียน แต่สิ่งต่างๆ ที่นักศึกษาได้ซึมซับจากสภาพแวดล้อมวิถีชีวิตวิถีวัฒนธรรม ครอบครัว วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของไทย สืบเนื่องมายาวนานจากบรรพบุรุษย่อมฝังรากลึกอยู่ในสายเลือด และส่วนลึกของจิตใจล้วนเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตอย่างเป็นธรรมชาติ นักศึกษาย่อมถูกหล่อหลอมอยู่ในสภาพสังคมที่ผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนา ค้นเคยกับคำว่า กรรม หรือกฎแห่งกรรม การดำรงความเป็นเอกลักษณ์ โดยหลักในพระราชนิพนธ์เรื่องมหาชน สังคมไทยพันธุ์แท้้นผู้ใหญ่อุปถัมภ์เด็ก ยึดเป็นแบบปฏิบัติ คุณธรรม 10 ประการ ช่วยพัฒนาเด็กไทย คือ ยึดมั่นกตัญญู ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความเพียรสม่ำเสมอ อย่าเผลอใจใฝ่ต่ำ เชื่อฟังคำผู้หลักผู้ใหญ่ รักไทยธำรงไทย ใส่ใจโลกกว้าง ยึดแบบอย่างที่ดี รู้รักสามัคคีตลอดเวลา ใช้ศาสนาเป็นเครื่องดำรงชีวิต (พระพิพิธธรรมสุนทร. 2543 :

13-16) ในสังคมปัจจุบันเหตุการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนไป ได้ซึมซับวัฒนธรรมตะวันตกทำให้เยาวชนไทยส่วนหนึ่งกลายเป็นเด็กพันธุ์ไทยสังคมพันทาซึ่ง มีพฤติกรรมดังนี้

ผมแต่ ไชวี่สะตือ เรียนโดด
 สายเดี่ยว เที้ยวตึก สันตึก มือเดิบ
 ใจแตก แหกคอก นอกครู

ไม่อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ต่อเขยื้อนไปเขยื้อนมา(ต่อแหล)

พฤติกรรมเหล่านี้ล้วนเกิดจากการเลียนแบบ จากต้นแบบที่ไม่ใช่วิถีทางของชาวพุทธแท้ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม บุคคลรอบข้าง ที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ความจริงของชีวิต ทำให้ใจเพลินเพลน หมกมุ่นไปกับสิ่งยั่วชวนต่าง ๆ หรืออบายมุข ขาดการชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ในชีวิตของนักศึกษาควรได้รับดูแล ปกป้อง แก้ไข โดยการตอกย้ำสิ่งที่ควรเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยเกี่ยวโยงกับเรื่องการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต ของนักศึกษาการศึกษาภายนอกโรงเรียนซึ่งสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลอย่างมากและมีบทบาทในการปลูกฝัง ศีลธรรมที่ดีงามแก่นักศึกษาการศึกษาภายนอกโรงเรียนที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิต เช่น ความเข้าใจในกฎแห่งกรรม ของพ่อแม่ ญาติ ครู เพื่อน นายจ้าง สังคม และการยอมรับตนเอง ยอมรับไปสู่การเป็นแบบอย่างที่ดีในการกระทำทางกาย ทางวาจา ทางใจ ก่อให้เกิดความคิด ความรู้สึกที่ดี การได้ทำหน้าที่กัลยาณมิตร คือชี้แนะสิ่งที่ดีงามเป็นบุญกุศลของบุคคลรอบข้าง ผู้มีส่วนประกอบสำคัญมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของนักศึกษา คือ 1) สถาบันครอบครัว พ่อแม่ 2) ครูจากศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน

1) สถาบันครอบครัว พ่อ แม่

การเป็นแบบอย่างของพ่อแม่มีส่วนสำคัญยิ่งในการปลูกฝังศีลธรรมให้ลูก การรักลูกให้ถูกวิธีไม่มีอะไรเกินการถ่ายทอดคุณธรรมดี ๆ ให้แก่ลูก เพื่อให้เขาเติบโตขึ้นมามีหยาดบนโลกใบนี้ ได้อย่างสมภาคภูมิ คุณธรรมที่ต้องอบรมให้มาก หรืออบรมตลอดเวลาเลยไม่ว่าเด็กโตหรือเด็กเล็กก็คือ

1. ปัญญา โดยฝึกให้เป็นคนมีเหตุผล รู้จักคิดพิจารณาเอง ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ ถ้าทำได้สำเร็จเด็กจะมีสติปัญญาเฉียบแหลม ไม่เห็นผิดเป็นชอบ

2. ความมีวินัย ฝึกให้เด็กเป็นคนตรงต่อเวลา รักษาความสะอาดเป็นคนซื่อตรง มีความบริสุทธิ์กายวาจาใจ

3. ความเมตตากรุณา โดยอาจฝึกให้เด็กรักสัตว์ รักต้นไม้ เป็นคนอ่อนโยน มีมนุษยสัมพันธ์ดี รู้จักให้อภัย

เมื่อเด็กได้รับการปลูกฝังสิ่งเหล่านี้มาตั้งแต่เล็ก แล้วโตขึ้นก็จะสามารถรองรับคุณธรรมความดีอย่างอื่นที่พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ถ่ายทอดได้อย่างเต็มที่ ถ้าพ่อแม่อย่างให้ลูกดีอย่างไรก็ให้อบรมตนเองให้ดีอย่างนี้ก่อนจึงจะสามารถเป็นต้นแบบที่ดีให้ลูกได้ (ส. ฝ่องสวัสดิ์. 2549 : 94-95)

ฉะนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสริมสร้างรากฐานความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัวเป็นอันดับแรก ควรอย่างยิ่งที่จะต้องประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน

เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติ เริ่มต้นด้วยการให้ความรู้ความเข้าใจกับพ่อแม่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้มีสุขภาพจิตดี มีความสุขในชีวิตครอบครัว ทำงานอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ และรู้ถึงหลักวิธีการในการอบรมเลี้ยงดูลูก เข้าใจช่วงวัยพัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจของเด็ก เพื่อให้เด็กได้เห็นรูปแบบ บทบาทความเป็นชายและหญิงที่เหมาะสม ศรัทธา ภูมิใจพ่อแม่ มองพ่อแม่ในทางที่ดี ทำให้พร้อมที่จะรับรู้ มองคุณค่าตัวเอง และผู้อื่นในทางที่ดี สามารถปรับตัวอยู่กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขโดยนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ในการดำรงชีวิตร่วมกันในครัวรั้วมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดีงาม เช่นการพาลูกไปร่วมกิจกรรมในวัด

2) ครูจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

สถาบันที่สำคัญเป็นอันดับสองรองจากครอบครัวคือศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ครูอาจารย์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการอบรม สั่งสอนทั้งด้านวิชาการ ความประพฤติและปฏิบัติ ให้เด็กได้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรู้ความสามารถ ทำงานให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และควรเน้นการส่งเสริมด้านจิตใจและพัฒนาคุณภาพชีวิตของครูให้เข้าใจ บทบาทหน้าที่การทำงานอย่างมีคุณภาพ อันจะมีผลต่อการพัฒนาเด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยการนำศีลธรรมกลับมา ครูจำเป็นต้องเรียนรู้หลักธรรมที่จะเป็นประโยชน์ในการฝึกฝนการกระทำ คำพูด ความคิดของนักศึกษาซึ่งการศึกษาความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคน จะสังเกตได้ว่าในหลักสูตรทั้งในระบบและนอกระบบมีหัวข้อหลักธรรมมากมายให้ศึกษา แต่ส่วนมากเป็นรู้จำเท่านั้น วัตถุประสงค์สอบ การนำกฎแห่งกรรมมาควบคู่ในหลักธรรมหัวข้อต่างๆ จะทำให้นักศึกษาเห็นภาพชัดเจนถึงผลที่จะได้รับการปฏิบัติ นั้นๆ ซึ่งมีตัวอย่างมากมายให้ศึกษา ทำให้นักเรียนสนใจกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และยังสามารถเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำช่วยแก้ไขปัญหาให้กับเด็กได้ เด็กก็พร้อมที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณภาพทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติได้ ซึ่งในการดำรงชีวิตของนักศึกษานั้นนอกจากพ่อแม่ และครูแล้วยังขึ้นกับปัจจัยหลายด้านโดยมีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องสรุปว่านักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีต้นแบบที่ดีงาม เพื่อถ่ายทอดศีลธรรมอันเป็นวิถีชีวิตของของชาวพุทธ การให้โอกาสทางการศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อให้ทุกคนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณค่าโดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตซึ่งบุคคลที่มีส่วนสำคัญและมีบทบาทในการปลูกฝังศีลธรรมไปสู่จิตใจนักศึกษานั้นเริ่มจากครอบครัว สถานศึกษา ทั้งพ่อแม่ ครู จำต้องทบทวนบทบาทของตนว่า มีความพร้อมเพียงไรที่จะช่วยกันนำความสงบสุขให้เกิดขึ้นกับลูกกับสังคม ประเทศชาติสืบไป

5.2 นักศึกษากับการนำเรื่องกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต

วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยนั้นมีรากฐานจากพระพุทธศาสนา ฤดูกาลที่ผ่านเวียนไป ไม่ได้ว่างเว้นจากงานพิธีทางพระพุทธศาสนา ซึ่งล้วนแต่เป็นกุศลกรรม เป็นทางมาแห่งบุญทั้งสิ้น นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนได้ปฏิบัติตน ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วิสาขบูชา มาฆบูชา

อาสาพหุวิชา เข้าพรรษา ออกพรรษา กฐิน เป็นต้น การทำบุญตักบาตร รักษาศีล ทำภาวนา เวียนเทียนจุดประทีปโคมไฟถวายเป็นพุทธบูชา การอุทิศส่วนกุศล การถวายผ้าไตรจีวร ถวายสังฆทาน การฟังธรรม งดเหล้าเข้าพรรษา เป็นต้น และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวงจรชีวิตของบุคคล ก็มีการทำบุญทางพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องเช่น ทำบุญวันเกิด งานบวช งานแต่งงาน ทำบุญอายุ สวดศพ และที่จัดให้เข้ากับคติธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ทำบุญขึ้นปีใหม่ รดน้ำผู้ใหญ่อพรในวันสงกรานต์ สารทไทยทำบุญให้หมู่ญาติที่ล่วงลับ การปฏิบัติเหล่านี้ล้วนทำให้จิตใจเบิกบานในบุญ มีความเมตตา อารีต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการขอขมาลาโทษ ให้อภัยซึ่งกันและกัน นักศึกษาจะสัมผัสกับซึ่งเหล่านี้อย่างต่อเนื่องจนเป็นส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต (โชติ จินตแสง. ม.ป.ป. : 12-13)

ในสภาวะสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงรอบด้าน ความเจริญก้าวหน้าด้านวัตถุกำลังดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ความไม่สัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงกับการปรับตัวในสังคม ส่งผลให้เกิดความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจ สังคมและภาวะแวดล้อม การไม่รู้จักใช้เวลาให้คุ้มค่า ก่อให้เกิดปัญหาในกลุ่มวัยรุ่น จึงเป็นภาวะเร่งด่วนที่จะต้องหามาตรการช่วยเหลือผลักดันให้สังคมส่วนหนึ่งที่เป็นนักศึกษา นอกโรงเรียน ได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ต่อประเทศชาติ โดยเน้นพัฒนา ด้านความรู้และพัฒนาจิตใจควบคู่กันไป หนทางการพัฒนาจะต้องได้รับการฝึกฝนทั้งทางโลก และทางธรรมควบคู่กันในวิถีชีวิตจริงของเยาวชน จึงมีการสนับสนุนและโน้มนำกลุ่มเยาวชนให้ได้ เข้าวัดปฏิบัติธรรม เช่น โครงการจัดการศึกษาแก่นักเรียนในวัด นักเรียนจะรู้จักการสวดมนต์ นั่งสมาธิแผ่เมตตาไปยังสรรพสัตว์ และการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ดวงวิญญาณที่ล่วงลับ ซึ่งกำลัง เสวยผลบาป ผลบุญที่ทำไว้ขณะมีชีวิต

ในสมัยโบราณวัดเป็นเสมือนโรงเรียนและมีโรงเรียนจำนวนมากตั้งอยู่ในวัด การพัฒนา ด้านจิตใจของเด็กและเยาวชน จึงถูกสังคมวัดหล่อหลอมอยู่ตลอดเวลา มีความเชื่อเรื่องบาปบุญ นรก สวรรค์ กฎแห่งกรรม จากความเชื่อพื้นฐานซึ่งถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ส่งผลให้มีการปฏิบัติตน อยู่ในกรอบของศีลธรรม ต่อมาเมื่อโรงเรียนออกจากวัด การฝึกอบรมด้านจิตใจจึงค่อยๆ ลดน้อยลง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ทรงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษา ได้มีพระบรม ราชโฆวาทพระราชทานแก่ครูผู้มีหน้าที่ให้การศึกษแก่นักเรียนและชี้แนะแนวทางจัดการศึกษา ใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า “ถ้าเราสามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการศึกษาและชีวิต ของคนมากยิ่งขึ้นให้กลับมาเป็นอย่างเดิมเหมือนอย่างโบราณของเรา คือให้รู้สึกว่โรงเรียนก็คือวัด วัดคือโรงเรียน ก็จะทำให้บ้านเมืองมีอนุชนที่มีความสามารถในทางวิชาการและมีจิตใจเป็นพลเมือง ดีต่อไป จะช่วยให้ส่วนรวมสามารถที่จะดำเนินต่อไปได้ด้วยดี

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในหาการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณภาพของคน เพื่อให้เป็นพลเมืองดี มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เมื่อบ้านเมือง ประกอบไปด้วยพลเมืองที่ดีมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพพัฒนาประเทศย่อมทำได้โดยสะดวกราบรื่น ได้ผลที่แน่นอนและรวดเร็ว (กรมวิชาการ, แนวพระราชดำริรัชกาลที่เก้า. 2527 : 298-299)”

จากพระบรมราชโฆวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเน้นถึงความสัมพันธ์ ระหว่างศาสนากับการศึกษา ต้องการที่จะให้วัดเข้ามามีบทบาททางการจัดการศึกษาให้มากเหมือน

สมัยกรุงสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งสมัยนั้นวัดเป็นสถานศึกษาที่สำคัญที่สุดของชาวไทยเป็นแหล่งประสิทธิประสาทวิทยาการต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนเป็นอย่างดี วัดเป็นสถาบันฝึกอบรมและพัฒนาด้านจิตใจปลูกฝังคุณธรรมที่สำคัญยิ่งของคนไทย ต่อมาในปัจจุบันรัฐบาลจึงมีนโยบายขยายการศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนของชาติหันเข้าหาวัดมากขึ้นมุ่งหวังสนับสนุนและโน้มน้าเยาวชนและประชาชน ให้มาใช้ชีวิตช่วงหนึ่งภายใต้บรรพบุรุษศาสนา และพัฒนาตนเองด้านความรู้วิชาสามัญ และวิชาวินัยกรรมพื้นฐานควบคู่ไปกับการรู้ด้านธรรมะ เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันตนเองในอนาคต และเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาอีกแนวทางหนึ่ง การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ในการพัฒนาคนอย่างเป็นรูปธรรมนั้นสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งมีมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ดังนี้

1. เพื่อให้รู้จักดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา มีสุขภาพสมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ท้องถิ่นและประเทศชาติ
2. เพื่อให้รู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีนิสัยใฝ่หาความรู้ และทักษะอยู่เสมอ รักการทำงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีความขยันหมั่นเพียรอดทนและรู้จักประหยัด
3. เพื่อให้มีความรู้ ทักษะในวิชาอาชีพเพียงพอแก่การดำเนินชีวิต มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ รู้ช่องทางในการประกอบสัมมาชีพที่เหมาะสมกับตน เพื่อสร้างสรรค์ ความเจริญต่อท้องถิ่นและประเทศชาติ
4. เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจและเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรมและธรรมชาติ รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
5. เพื่อให้รู้จักเคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น รู้จักหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่นรู้จักใช้สิทธิ เสรีภาพของตนในทางสร้างสรรค์ บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรมและศาสนา
6. เพื่อให้มีความสำนึกในการเป็นคนไทยร่วมกัน เสียสละเพื่อส่วนรวม มีความรักชาติ รักประชาธิปไตย รู้จักใช้สติ และปัญญาในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
7. เพื่อให้เข้าใจพื้นฐานและปัญหาการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลกปัจจุบัน มีความสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ รู้จักแก้ปัญหาและข้อขัดแย้งด้วยวิธีการแห่งปัญญาและสันติวิธี (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2540 : 9)

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ถ้านักศึกษาศึกษานอกโรงเรียนมีแบบอย่างที่ดีจากผู้ใหญ่ ทำให้รู้จักสอนตัวเองได้ เพราะเห็นโทษภัยทั้งในปัจจุบันและอนาคต กฎแห่งกรรมจะช่วยวางรากฐานของของคน ให้มีhiri โอตตปปะ คือมีความเกรงกลัวและละอายต่อบาป ทำให้รู้จักฝึกฝนตนเองระมัดระวังทั้งการกระทำ คำพูด ความคิด เพราะเชื่อว่าทุกอย่างที่มนุษย์กระทำขณะมีชีวิต ย่อมมีผลของกรรมมารองรับ อาจจะเป็นภพชาตินี้ ภพชาติหน้า หรือภพชาติต่อไป กฎแห่งกรรมจะช่วย

ให้มีหลักในการคิด คิดเป็น สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้ ซึ่งเป็นการแก้ที่ต้นเหตุซึ่งเป็นพื้นฐานของใจ และมีแรงจูงใจที่จะพัฒนาตัวเองไปในทิศทางที่ถูกต้อง เพราะรู้คุณค่าของคนนั้นอยู่ที่การสร้างชีวิตที่ดี และรู้ว่าสุดท้ายของชีวิตนั้นสิ่งต่าง ๆ ที่เราทุ่มแสวงหาตลอดชีวิต ทั้งลาภ ยศ สรรเสริญ ทรัพย์สมบัติ ล้วนเป็นของชั่วคราวไม่สามารถนำติดตัวไปสู่ปรโลกได้นอกจากกรรมดี กรรมชั่วที่ตนเองสั่งสมมาขณะมีชีวิตอยู่ ซึ่งในอนาคตย่อมเป็นต้นแบบที่ดั่งามให้แก่ลูกหลาน เป็นความอบอุ่นให้แก่ครอบครัว เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีให้แก่สังคมประเทศชาติต่อไป

6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาปรม โสภาโส (2541 : 2) ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวพุทธไทยในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า ในคัมภีร์พระไตรปิฎกที่มีเรื่องศรัทธาอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งแนวความคิดความเชื่อสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนทุกยุคทุกสมัยมาจนปัจจุบันว่า มีความคิดความเชื่อในการดำเนินชีวิตประจำวันจนกลายมาเป็นภูมิปัญญา และประเพณีวัฒนธรรมสืบต่อมาจนถึงคนรุ่นใหม่ เป็นความเชื่อที่มีเหตุผลยึดมั่นในหลักการกระทำดี กล่าวโดยสรุปแล้ว หลักของศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้มุ่งไปที่ความเชื่อที่ยึดหลักกรรม คือ การทำดีทำชั่ว ผลของกรรมดีและชั่ว พุทธศาสนามีความสำคัญมุ่งไปในพระสัทธรรม คือ ปรีชาติ ปฏิบัติ และปฏิเวธมีจุดมุ่งหมายไปเพื่อปัญญานั้นเอง

พระอุบล กตปุญโญ (2537 : 149 - 154) ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย พบว่า กรรมเป็นแรงจูงใจการรักษาศีล ที่เราสามารถกำหนดคุณค่าทางจริยธรรมของกรรมได้ว่า รู้จักมองเห็นกระกระทำ และผลตามแนวทางเหตุปัจจัย มีความรับผิดชอบต่อตนเองที่จะละชั่วและรู้จักพิจารณา เข้าใจตนเองตามหลักคำสอน เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ดั่งาม หรือหลักการครองชีวิตที่ถูกต้องของมนุษย์ ศีลมีลักษณะเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตที่ให้ผลสอดคล้องกับความจริง เป็นมาตรฐานในการตัดสินปัญหาจริยธรรม เป็นเกณฑ์ควบคุมความประพฤติทั้งหมด ประเพณี มารยาทสังคม แนวทางปฏิบัติต้องมรรค 8 ที่เรียกว่ากรรมบถ ศีลในพุทธศาสนาเป็นหลักความประพฤติ เริ่มต้นที่บุคคลก่อนแล้วจึงส่งคุณค่าสู่สังคม มีความบริสุทธิ์ในความประพฤติ เชื่อมั่นตนเอง ไม่หวั่นไหวต่อสภาพแวดล้อม ไม่ฟุ้งซ่าน จิตใจสงบ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นทางกายและวาจา ไม่ละเมิดของรัก ไม่ประทุษร้ายทางวาจา ไม่มอมเมาตนเองด้วยสิ่งเสพติดด้วยของมีนเมา ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ

การปฏิบัติตามศีลจึงต้องประกอบด้วยแรงจูงใจ คือ มั่นใจในกฎแห่งกรรม เข้าใจพื้นฐานเห็นเหตุผลว่า พฤติกรรมและผลของมันต้องเป็นไปตามแนวทางแห่งเหตุปัจจัย จุดเริ่มต้นกรรมอยู่ที่เจตนา ประกอบด้วย กุศลกรรมพลเอกุศลกรรม กรรมจึงเป็นหลักกลางๆ ที่ก่อให้เกิดคุณและโทษต่อสภาพจิตใจ กำหนดที่เจตนา เมื่อมีความคิดจะพัฒนาศีลในสังคม ก็ต้องเริ่มสร้างความสำนึกในตนเองและสังคม ยึดหลักศีลให้แน่นแฟ้น กระจายหลักศีลอันเป็นพื้นฐานในการสร้างชีวิตที่ดีสามารถนำความประพฤติปฏิบัติสู่เป้าหมายที่สูงขึ้น ย่อมส่งผลที่เป็นแนวทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

แล้วยังแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ศิลปเป็นเครื่องประกันความมั่นคงทางสังคม หากปล่อยให้คนในสังคมประพฤติตามกฎหมายบ้านเมืองอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอกับสภาพสังคม ต้องไม่ผิดศีลด้วย ปัญหาต่างทางสังคมย่อมไม่ปรากฏ ถ้าทุกคนควรร่วมใจกันระดมรักษาศีลอย่างจริงจัง ความสงบร่มเย็นจึงเกิดขึ้น

โชติ จินตแสง (2541 : 111) ทำการวิจัยเรื่อง คุณค่าของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย ในทัศนะของนิสิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในด้านระบบความเชื่อในกฎแห่งกรรม ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒส่วนใหญ่เห็นว่าเรื่องกฎแห่งกรรมเป็นเรื่องของความเป็นเหตุผล เป็นประสบการณ์ที่สามารถประจักษ์ได้ในชีวิตปัจจุบัน ส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา กอปรกับอาจได้รับการสั่งสอนอบรม จากครอบครัวให้มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมว่าเป็นกฎธรรมชาติที่ประเสริฐเช่นใดก็ได้เช่นนั้นโดยมีอาจหลีกเลี่ยง จึงส่งผลให้นิสิตเห็นด้วยก็อาจเป็นไปได้

พระศิริชัย ธรรมชาติ และคณะ (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การศึกษาความเชื่อเรื่องบุญและบาปในเยาวชนที่นับถือศาสนาพุทธ ศึกษาเฉพาะกรณี โรงเรียน สุรศักดิ์มนตรี โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา โรงเรียนวัดบวรนิเวศ โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริย์ โรงเรียนราชินี และโรงเรียนสตรีวิทยา พบว่า ในเรื่องการทำบาปเยาวชนเชื่อว่าการคิดเรื่องที่เป็นอกุศลทั้งหลายบาปมากที่สุด ข้อนี้เยาวชนมีความเชื่อตรงกับหลักของพระพุทธศาสนา เนื่องจากว่าการคิดที่เป็นอกุศลนั้นสามารถคิดได้วันละหลายๆ ครั้ง ดังคำที่ว่าจิตสามารถบรรลุธรรมได้ชั่วขณะช้างกระดิกหู แลปลิ้น ตรงกันข้ามถ้าทำชั่วก็ให้ผลเร็วในชั่วพริบตาเดียว เหมือนการบรรลุธรรม ตราบใดเท่าที่จิตยังเป็นอกุศลอยู่ ก็ยังเป็นบาปตลอดเวลา เมื่อมีจิตคิดถึงความดี อกุศลจิตจึงเกิดขึ้น การที่คนเราจะทำชั่วนั้นก็เพราะว่าต้องคิดก่อนที่มือจะลงมือกระทำ ข้อดีของบาปที่เกิดทางจิตคือยังไม่ก่อให้เกิดความเสียหายถ้าอดทนข่มจิตไว้ได้ ก็ไม่สามารถสร้างสาเหตุทำให้เกิดการกระทำชั่วด้านอื่นได้

พระมหาวิระศักดิ์ อคคศรีวร (2544 : 82) ทำการวิจัยเรื่อง ทัศนคติในการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิต ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดนครพนม มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ควรศึกษารื่องศีล 5 ให้เข้าใจ เพราะศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องตามหลักธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน เพราะจะทำให้ความตึงเครียดทางจิตใจผ่อนคลายลงได้และนำมาซึ่งความสงบจิตใจ

วันชัย มีกลาง (2530 : 115-116, 195-196) ทำการวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ ความรับรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติตาม และการได้รับถ่ายทอดทางพุทธศาสนาของนิสิตระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า

อุดมคติที่ยึดถือในการดำรงชีวิต ปรากฏว่า นิสิตต้องการการดำรงชีวิตตามความชอบและความสนใจของตน มีจำนวนมากที่สุด คือร้อยละ 56.54 รองลงมา ได้แก่ ดำรงชีวิตอยู่ในศีลธรรมพยายามปรับปรุงตนเองให้ทัดเทียมสังคม ไม่มีเป้าหมายเฉพาะพยายามดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับ

สิ่งแวดล้อม ทุ่มเทตนเองเพื่อประโยชน์แก่สังคม และอื่นๆ นอกจากที่กล่าวมา ร้อยละ 37.1, 33.37, 32.2, 14.5 และ 10.8 ตามลำดับ

เจตคติ ความรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติตาม และการได้รับการถ่ายทอดมาทางพุทธศาสนา จากบิดามารดา มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้น ความรู้ความเข้าใจกับการได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนาจากบิดา มารดา ที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน

จำนวน วิมาสิน (2509 : 53) ศึกษาเรื่อง การสำรวจความสนใจและทัศนคติต่อพระพุทธศาสนา ของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดนนทบุรี โดยทำการสุ่มตัวอย่างของนักเรียนชายและหญิง ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4-5 จำนวน 216 ผลการวิจัยพบว่าเด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่ทัศนคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนาว่า พระพุทธศาสนาสอนให้คนทำความดีละเว้นความชั่ว มีทัศนคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร การฟังเทศน์ เด็กวัยรุ่นมีความเห็นว่าพระพุทธเจ้าเป็นศาสดาของศาสนาพุทธ เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ

พระปกเกล้า บุญญศักดิ์ (2536 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบเจตคติต่อพระพุทธศาสนา ของนักศึกษามหาวิทยาลัยของรัฐกับนักเรียนทหารสามเหล่าทัพ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 600 คน เฉพาะเพศชาย ชั้นปีที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า ประชากรส่วนมากเห็นชอบด้วยอย่างยิ่งต่อ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม แต่ความเชื่อในเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด สวรรค์ นรก และนิพพาน ส่วนมากมีความเห็นด้วยเท่านั้น ส่วนหลักธรรม การปฏิบัติส่วนมากมีเจตคติเห็นชอบอย่างกับหลัก โอวาทปาฏิโมกข์

ภิญโญ บัวทอง (2503 : 48) ศึกษาเรื่อง ความสนใจและทัศนคติของนักเรียนต่อพุทธ ศาสนาในชั้นเตรียมอุดมศึกษา โดยใช้ตัวอย่างทั้งสิ้น 629 คน เป็นนักเรียนชายและหญิงในชั้น เตรียมอุดมศึกษาในจังหวัดพระนคร-ธนบุรี รวม 5 แห่ง สรุปได้ว่านักเรียนส่วนมากมีความเห็นว่าการเรียนพุทธศาสนาในโรงเรียนเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อเป็นการอบรมนักเรียนให้เป็นคนดีมี ศีลธรรมและเพื่อดำรงพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไปเพราะพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย

ปิยวัชร สุทธิวนิช (2540 : 43-44) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์สาระหลักทางการศึกษา นอกโรงเรียนตามหลักพุทธธรรมในผลงานของพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)" ผลการวิจัยพบว่า ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อสันติภาพ มีสาระหลักสำคัญในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในฐานะเป็นกระบวนการที่จะช่วยเสริมสร้างสันติภาพในสังคมและสันติภาพในโลกได้ เพราะระบบ การศึกษานั้นสามารถสร้างและปลูกฝังจิตสำนึก อันจะส่งผลให้มีการกระทำ คำพูดเพื่อสร้างสรรค์ ไม่มุ่งทำลายและเบียดเบียนกัน นำไปสู่การหล่อหลอมทัศนคติและส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจใน การอยู่ร่วมกันให้แก่มนุษย์ ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยผู้ใหญ่ ให้เกิดขึ้นได้ตลอดชีวิต ได้อย่างเหมาะสม กลมกลืน และเป็นการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างความสงบในตัวมนุษย์ อันเป็นหนทางไปสู่ สันติภาพได้

งานวิจัยต่างประเทศ

โจนส์ และมอริส (Jones & Morris. 1956 : 781-783) ได้ทำการวิจัยพฤติกรรมและความรู้ด้านจริยธรรมของเด็ก พบว่าพฤติกรรมและความเกี่ยวข้องกับจริยธรรมของเด็กมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก การสอนความรู้ทางศีลธรรมที่โรงเรียนไม่สามารถจะชักจูงเด็กให้มีพฤติกรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมอยู่ในกรอบของกุศลกรรมได้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญกว่าการสอนให้ความรู้ทางศีลธรรมในโรงเรียน ฉะนั้นการศึกษานอกโรงเรียนจึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาการสอนจริยธรรมและศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

J. B. Pruess (จูนันด์ร็คกี้ เวียงสารวิน. 2528 : 23 ; อ้างอิงจาก J. B. Pruess. n.d.) ได้ศึกษาเรื่อง"การทำบุญและการประพาศศีลธรรม" ในปี 1973 พบว่า ในการทำบุญในพิธีกรรมต่างๆ ปรากฏว่าผู้เข้าร่วมพิธีกรรมกลักลายเป็นคนประพาศศีลหลักศาสนาไปโดยปริยาย เจมส์ได้ยกตัวอย่างพิธีบวชว่าเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่บุคคลเข้ามาร่วมพิธีกรรมกลับประพาศศีล 5 ในข้อการดื่มสุราและเครื่องมีนเมา ต่างๆ พร้อมทั้งมีการฆ่าสัตว์เพื่อทำอาหารเลี้ยงฉลองในพิธีด้วยและการกระทำเช่นนี้พบมากแทบทุกงาน กลายเป็นการปฏิบัติกันทั่วไป เจมส์ก็อธิบายว่า แท้จริงแล้วแม้ค่านิยมทางศาสนาจะเป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐาน ในการประพาศปฏิบัติตนในสังคมก็ตาม แต่ค่านิยมทางศาสนาที่เป็นมาตรฐานเช่นนี้ก็ไม่สามารถเป็นตัวทำนายถึงพลวัตรทางสังคมไทย

จากผลงานวิจัยต่างๆ จะเห็นได้ว่าคำสอนทางศาสนาเป็นหลักของจริยธรรมในสังคมนั้นมีอิทธิพลต่อคนส่วนใหญ่ของโลกอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ สำหรับชาวพุทธในประเทศไทยส่วนหนึ่งยังมีความเชื่อในคำสอนทางพุทธศาสนากันอยู่ จากการถ่ายทอดสืบต่อกันมา ตั้งแต่บรรพบุรุษความคุ้นเคยกับเรื่องบาป-บุญ ทำดีขึ้นสวรรค์ ทำชั่วตกนรก ซึ่งปัจจุบันในท่ามกลางสังคมที่ความเสื่อมถอยทางศีลธรรม ทำให้ชาวพุทธไม่ให้ความสำคัญเรื่องศีล มีการประพาศปฏิบัติที่สวนทางกัน แม้รู้ว่าอะไรเป็นบาป อะไรเป็นบุญ แต่ก็ยังทำผิดศีลกันอยู่ ดังนั้น การเรียนรู้และทำความเข้าใจในรายละเอียดของศีล ผลของกรรมที่เกิดจากการผิดศีล ทางกายวาจาใจ มีลักษณะใดบ้าง จึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาและจะเป็นตัวกระตุ้นนำไปสู่พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดสันติภาพได้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยในครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อการศึกษา ในการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2550 ภาคเรียนที่ 2 ได้แก่ กรุงเทพมหานคร 1 กรุงเทพมหานคร 2 กรุงเทพมหานคร 3 กรุงเทพมหานคร 4 จำนวน 59,468 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้จากการสุ่มจากกลุ่มประชากร ด้วยวิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Random Sampling) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางโดยใช้สูตรของ เครซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan. 1970 : 608) ที่ความคลาดเคลื่อนระดับ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 381 คน

ผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. สุ่มอย่างมีระบบ (Systematic Random Sampling) จำแนกนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ตามเขตสถานศึกษาออกเป็น 4 พื้นที่ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร 1 กรุงเทพมหานคร 2 กรุงเทพมหานคร 3 กรุงเทพมหานคร 4 รวมนักศึกษาทั้งหมด 59,468 คน

เรียงลำดับสถานศึกษาในแต่ละพื้นที่ที่มีจำนวนนักศึกษาจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุดในแต่ละพื้นที่กรุงเทพมหานคร กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 20% ของสถานศึกษา สุ่มสถานศึกษาอย่างมีระบบโดยเลือกสถานศึกษา 1 เว้นช่วง 4 จะได้สถานศึกษาทั้งหมด 7 สถานศึกษา รายละเอียดดังตาราง 1

2. สุ่มอย่างง่าย จากสถานศึกษาที่สุ่มได้ 7 แห่ง จำแนกศูนย์การเรียนชุมชน และจำนวนนักศึกษา สุ่มศูนย์การเรียนชุมชนอย่างง่ายได้ศูนย์การเรียนชุมชนทั้งหมด 18 แห่ง

3. สุ่มอย่างง่าย โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 13.5 % ของจำนวนนักศึกษาแต่ละศูนย์การเรียนชุมชน 18 แห่ง ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 381 คน ดังตาราง 2

ตาราง 1 ตารางประชากร พื้นที่กรุงเทพมหานครและสถานศึกษา

พื้นที่	สถานศึกษา	จำนวน	สถานศึกษาที่สุ่มได้	
กรุงเทพมหานคร 1	1.เขตบางขุนเทียน	3,425	บางขุนเทียน	3,425
	2.เขตราชบุรีบูรณะ	3,174		
	3.เขตหนองแขม	2,468		
	4.เขตบางพลัด	2,084		
	5.เขตธนบุรี	1,817		
	6.เขตจอมทอง	1,706	จอมทอง	1,706
	7.เขตบางกอกน้อย	1,582		
	8.เขตภาษีเจริญ	1,302		
	9.เขตบางกอกใหญ่	1,207		
	10.เขตตลิ่งชัน	1,165		
	11.เขตบางแค	960		
กรุงเทพมหานคร 2	1.เขตปทุมวัน	1,779	ปทุมวัน	1,779
	2.เขตดินแดง	1,230		
	3.เขตราชเทวี	1,043		
	4.เขตดุสิต	892		
	5.เขตบางซื่อ	705		
	6.เขตบางรัก	677	บางรัก	677
	7.เขตพระนคร	654		
	8.เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย	562		
	9.เขตสาทร	548		
	10.เขตพญาไท	436		
	11.เขตสัมพันธวงศ์	435		
กรุงเทพมหานคร 3	1.เขตบางกะปิ	2,646	บางกะปิ	2,646
	2.เขตพระโขนง	2,486		
	3.เขตลาดพร้าว	2,213		
	4.เขตคลองเตย	1,985		
	5.เขตจตุจักร	1,926		
	6.เขตสวนหลวง	1,535	สวนหลวง	1,535
	7.เขตประเวศ	1,445		
	8.เขตห้วยขวาง	1,364		
	9.เขตวัฒนา	1,304		
	10.เขตบางคอแหลม	967		
	11.เขตยานนาวา	883		

ตาราง 1 (ต่อ)

พื้นที่	สถานศึกษา	จำนวน	สถานศึกษาที่สุ่มได้	
กรุงเทพมหานคร 4	1.เขตดอนเมือง	2,331	ดอนเมือง	2,331
	2.เขตบางเขน	2,040		
	3.เขตมีนบุรี	1,895		
	4.เขตบึงกุ่ม	1,876		
	5.เขตลาดกระบัง	1,463		
	6.เขตหนองจอก	1,258		
	รวม	59,468		14,101

ตาราง 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่างนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จากสถานศึกษา

สถานศึกษา	ประชากร		กลุ่มตัวอย่าง	
	ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	จำนวนนักศึกษา	สุ่มศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	จำนวนนักศึกษา
บางขุนเทียน	วัดหัวกระบือ	180	วงแหวนทวีสุข	14
	วัดประทีปพลีผล	142		
	วงแหวนทวีสุข	105		
	วัดพรหมรังษี	188		
	เพชรทองคำ	95		
	วัดบางกระดี	90	วัดบางกระดี	12
	ร.ร. บางขุนเทียนศึกษา	92		
	ร.ร. ฐานเทคโนโลยี	89	วัดนินสุขาราม	14
	วัดนินสุขาราม	100		
	อาคารทรัพย์ศิริ	144		
	กลุ่มอื่น ๆ	1200		
ศบข.จอมทอง	จอมทอง	172	วัดสี่สุม	21
	พระราชรัตนโสภณ	263		
	วัดสี่สุม	158		
	วีรกุลสุนทร	189		
	ฐานปัญญา	52	วัดยายร่ม	24
	วัดยายร่ม	179		
	วัดโพธิ์แก้ว	150		
	วัดนาคนิมิตร	119	วัดไทร	16
	วัดไทร	120		
	วัดสิงห์	127		
	วัดบางประทุนนอก	191	มูลนิธิความหวังของชาวไทย	6
	มูลนิธิความหวังของชาวไทย	42		
	บริษัทเกรียงไทยพลาสติก	8		

ตาราง 2 (ต่อ)

สถานศึกษา	ประชากร		กลุ่มตัวอย่าง	
	ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	จำนวนนักศึกษา	สุ่มศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	จำนวนนักศึกษา
บางรัก	แฟลต สน.บางรัก	77		
	วัดม่วงแค	127		
	ตลาดเพชรพลอย	29	ตลาดเพชรพลอย	4
	ซอยวัดมหาพฤฒาราม	204		
	เซเว่น อีเลฟเว่น	137	เซเว่น อีเลฟเว่น	18
ปทุมวัน	เอ็มทาวเวอร์	39		
	วัดขำนิหัตถการ	201		
	หลังวัดปทุมวนาราม	104		
	ซอยพระเจนโบโลบอนไก่	408	ซอยพระเจนโบโลบอนไก่	55
	วัดชัยมงคล	92	วัดบึงทองหลาง	32
บางกะปิ	กลุ่มย่อย ๆ	974		
	วัดเทพศิลา	467		
	วัดสามัคคีธรรม	607	บ้านต้นซุง	17
	วัดบึงทองหลาง	239		
	ลำสาลี	360		
สวนหลวง	พลับพลา	232	โครงการร่วมกันสร้าง	15
	บ้านต้นซุง	125		
	ซอยปราโมชพัฒนา	141		
	สามัคคีพัฒนา	122	วัดยาง	26
	โครงการร่วมกันสร้าง	111		
ดอนเมือง	หัวหมากเกาะกลาง	115		
	วัดปากปก	428	สันติศึกษา	14
	วัดยาง	195		
	วัดใต้	53		
	ดารีสสลาม	130		
ดอนเมือง	สันติศึกษา	102		
	ร.ร. สวนรั้ววิทยา	203	บักชีแจ่งวัฒนะ,เมืองทองนิเวศน์	41
	ร.ร. หัวหมาก	215		
	เคหะทุ่งสองห้อง 1,2,3	514		
	ปิ่นเจริญ, รัตคลองหันใหม่	147	คิงเพาเวอร์ วัดพรหมรังษี	31
	บักชีแจ่งวัฒนะ,เมืองทองนิเวศน์	301		
	วัดหลักสี่, วัดสุทธสยาม	167		
	วัดสันติบุญมาราม	119	วัดเวฬุวนาราม	21
	คิงเพาเวอร์ วัดพรหมรังษี	233		
	วัดสีกัน สวนสีกัน	183		
รวม	สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี	141		
	วัดเวฬุวนาราม	158		
	กลุ่มอื่น ๆ	611		
	รวม			381

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามในการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษาชั้นนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานครแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาการศึกษาชั้นนอกโรงเรียน ลักษณะของคำถามเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 แบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาการศึกษาชั้นนอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบถูกผิด ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยแนวคิดในเรื่องความเชื่อ และการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเพื่อวัดการปฏิบัติตนในการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษาชั้นนอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครใน 3 ทาง คือทางกาย ทางวาจา ทางใจ โดยให้ตอบในลักษณะแสดงการปฏิบัติตนได้ 5 ระดับคือ

ระดับ 5 หมายถึง การปฏิบัติในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง การปฏิบัติในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง การปฏิบัติในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง การปฏิบัติในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง การปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบได้เขียนข้อเสนอแนะและปัญหาในการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต เพื่อกำหนดขอบเขตและเนื้อหาที่จะสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตัวแปรที่จะศึกษา

2. นำข้อมูลที่ได้มาสร้างเป็นข้อคำถามให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 แบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษาการศึกษาชั้นนอกโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยสร้างข้อคำถามให้สอดคล้องและเกี่ยวข้องกับตัวแปรอิสระ

2.2 แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นแบบวัดความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม โดยผู้วิจัยสร้างข้อคำถามให้สอดคล้องและครอบคลุมเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต

2.3 แบบสอบถามตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามการปฏิบัติตนในการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษาชั้นนอกโรงเรียนใน 3 ด้าน คือด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ

2.4 ข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3. นำแบบสอบถามฉบับร่าง เสนอประธานกรรมการผู้ควบคุมปริญญาโทเพื่อพิจารณา ตรวจสอบความถูกต้องของภาษาและความเหมาะสม แล้วนำไปแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

4. นำแบบสอบถามที่แก้ไข ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านทางศาสนาและการศึกษา จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความชัดเจนของสำนวนภาษา โดยใช้เกณฑ์การกำหนดคะแนนความคิดเห็นไว้ดังนี้

ตอนที่ 2-3 +1 หมายถึง ข้อความมีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการวัด

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อความนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการวัด

-1 หมายถึง ข้อความไม่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการวัด

จากนั้นบันทึกผลการพิจารณาความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน ในแต่ละข้อแล้ว นำไปหาค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา หรือค่าดัชนีความสอดคล้องแล้วเลือกข้อคำถามที่มีค่ามากกว่า หรือเท่ากับ 0.5 ไว้ ใช้ได้ 50 ข้อ (รายละเอียดในภาคผนวก ค)

5. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องทั้งในเรื่องภาษาและเนื้อหาตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เสนอประธานและกรรมการพิจารณา

6. นำแบบทดสอบความรู้ และแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขถูกต้องสมบูรณ์แล้วไปทดลองใช้กับนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โรงเรียนปลูกจิตแล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาคุณภาพของเครื่องมือ หาค่าอำนาจจำแนกอยู่ในระหว่าง .20 ถึง 1.00 จากแบบทดสอบความรู้ ค่าความยากง่ายอยู่ในระหว่าง .20-.80 จำนวน 20 ข้อ และหาค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (ริติยา จตุวงศ์. 2546 : 47) มีค่าเท่ากับ .93 (รายละเอียดในภาคผนวก ง)

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแล้ว มาแก้ไขปรับปรุงโดยเลือกคำถามที่สมบูรณ์ที่สุดไว้ 50 ข้อ เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปถึงผู้อำนวยการสถานศึกษา เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาการศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนเป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง จำนวน 4 เขต โดยผู้วิจัยไปประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของสถานศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครแต่ละเขต พร้อมชี้แจงวิธีตอบแบบสอบถามและนัดหมายวันรับแบบสอบถาม ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึง เดือนธันวาคม

3. ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืน 381 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และเมื่อนำแบบสอบถามมาพิจารณาตรวจสอบความสมบูรณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้จำนวน 381 ฉบับ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนและรายละเอียด ดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา ตรวจสอบความสมบูรณ์และคัดลอกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์ นำมาจัดกระทำข้อมูล เพื่อการวิเคราะห์ เช่น กำหนดรหัสของตัวแปรและค่าของตัวแปร

2. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป PSS/PC(Statistical Package for Sciences/Personal Computer) โดยวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

2.1 แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และคำนวณค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

2.2 แบบทดสอบตอนที่ 2 เป็นแบบวัดเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม ลักษณะแบบวัดเป็นแบบถูกผิด จำนวน 20 ข้อ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน แล้วนำคะแนนที่ได้มาจำแนกเป็นซึ่งแบบทดสอบแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ

คะแนน	16-20 (80%ของคะแนนเต็ม)	หมายถึง มีความรู้มาก
คะแนน	10-15 (50-70ของคะแนนเต็ม)	หมายถึง มีความรู้ปานกลาง
คะแนน	1-9 (ต่ำกว่า50%ของคะแนนเต็ม)	หมายถึง มีความรู้น้อย
คะแนน	0 (ไม่มีคะแนนเลย)	หมายถึง ไม่มีความรู้

2.3 แบบสอบถามตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามการปฏิบัติตนในการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ระดับ 5 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีการปฏิบัติเห็นในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

2.3.1 การวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยมีการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติตนนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ตามเกณฑ์ของจอห์น ดับเบิลยู เบส (พระพิทยา เสวกพันธุ์. 2545 : 10 ; อ้างอิงจาก John W. Best. 1964) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.49	หมายความว่า มีระดับการปฏิบัติที่น้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	1.50 - 2.49	หมายความว่า มีระดับการปฏิบัติที่น้อย
คะแนนเฉลี่ย	2.50 - 3.49	หมายความว่า มีระดับการปฏิบัติปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	3.50 - 4.49	หมายความว่า มีระดับการการปฏิบัติมาก
คะแนนเฉลี่ย	4.50 - 5.00	หมายความว่า มีระดับการปฏิบัติมากที่สุด

2.3.2 เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครระหว่าง 2 กลุ่ม โดยหาค่า t-test และมากกว่า 2 กลุ่มโดยวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 สถิติที่ใช้หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

5.3 สถิติที่ใช้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่มใช้ t-test สำหรับการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยมากกว่า 2 กลุ่ม ใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe' s Method)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

n	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
$\bar{X}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
MS	แทน	ค่าแปรปรวน (Mean Square) ระหว่างกลุ่ม
SS	แทน	ผลรวมของคะแนนเบี่ยงเบนยกกำลังสอง (Sum of Square)
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
t	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณา t-distribution
F	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณา F-distribution
P	แทน	ค่าความน่าจะเป็น (Probability)
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ใน 3 ด้าน คือ ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับที่กำลังศึกษา สถานศึกษา สถานภาพ สถานภาพการพักอาศัย ปัจจุบันประกอบอาชีพ และความรู้ ความเข้าใจ เรื่องกฎแห่งกรรม โดยทดสอบความแตกต่างระหว่างเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) และทดสอบความแตกต่างระหว่างเฉลี่ย

ของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาออกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปร เพศ อายุ ระดับที่กำลังศึกษา สถานที่ศึกษา สถานภาพ สถานภาพการพักอาศัย ปัจจุบันประกอบอาชีพ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน n = 381	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	163	42.78
1.2 หญิง	218	57.22
รวม	381	100.00
2. อายุ		
2.1 16 – 20 ปี	135	35.43
2.2 21 – 29 ปี	154	40.42
2.3 30 ปีขึ้นไป	92	24.15
รวม	381	100.00
3. ระดับที่กำลังศึกษา		
3.1 ประถมศึกษา	12	3.15
3.2 มัธยมศึกษาตอนต้น	119	31.23
3.3 มัธยมศึกษาตอนปลาย	250	65.62
รวม	381	100.00

ตาราง 3 (ต่อ)

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน n = 381	ร้อยละ
4. สถาบันที่ศึกษา		
4.1 บางขุนเทียน	40	10.50
4.2 จอมทอง	67	17.58
4.3 ปทุมวัน	55	14.44
4.4 บางรัก	22	5.77
4.5 บางกะปิ	64	16.80
4.6 สวนหลวง	40	13.50
4.7 ดอนเมือง	93	24.41
รวม	381	100.00
5. สถานภาพ		
5.1 โสด	258	67.72
5.2 สมรส	123	32.28
รวม	381	100.00
6. สถานภาพการพักอาศัย		
6.1 พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง	152	39.90
6.2 พักอาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อน	119	31.23
6.3 อยู่กับครอบครัว (สามี หรือภรรยา)	110	28.87
รวม	381	100.00
7. ปัจจุบันประกอบอาชีพ		
7.1 อาชีพอิสระ หรือค้าขาย	51	13.39
7.2 พนักงาน ลูกจ้างส่วนราชการ หรือ รัฐวิสาหกิจ	99	25.98
7.3 รับจ้าง	128	33.60
7.4 เกษตรกร	4	1.05
7.5 อื่นๆ	32	8.40
7.6 ไม่ทำงาน	67	17.59
รวม	381	100.00

จากตาราง 3 แสดงว่า นักศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีจำนวน 381 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 57.22 (218 คน) เป็นเพศชาย ร้อยละ 42.78 (163 คน) นักศึกษาส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21 – 35 ปี ร้อยละ 54.07 (206 คน) รองลงมาอายุระหว่าง 16 – 20 ปี ร้อยละ 35.43 (135 คน)

ส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 65.62 (250 คน) รองลงมามีมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 31.23 (119 คน) สถาบันที่ศึกษาส่วนใหญ่อยู่บริเวณตอนเมือง ร้อยละ 24.41 (93 คน) รองลงมาอยู่บริเวณจอมทอง ร้อยละ 17.58 (67 คน) ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด ร้อยละ 67.72 (258 คน) รองลงมามีสถานภาพสมรส ร้อยละ 32.28 (123 คน) ส่วนใหญ่มีสถานภาพการพักอาศัยกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง ร้อยละ 39.90 (152 คน) รองลงมามีสถานภาพการพักอาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อน ร้อยละ 31.23 (119 คน) และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 33.60 (128 คน) รองลงมาอาชีพพนักงาน ลูกจ้างส่วนราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 25.98 (99 คน)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของ นักศึกษาออกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร

การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาออกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน คือ ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา และด้านการกระทำทางใจ วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในแต่ละด้านและโดยรวม แสดงในตาราง 4 ดังต่อไปนี้

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาออกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน

	การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1.	ด้านการกระทำทางกาย	2.69	.51	ปานกลาง
2.	ด้านการกระทำทางวาจา	2.84	.59	ปานกลาง
3.	ด้านการกระทำทางใจ	3.21	.88	ปานกลาง
	รวม	2.91	.48	ปานกลาง

จากตาราง 4 แสดงว่า นักศึกษามีการปฏิบัติตนในการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับ ($\bar{X} = 2.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติตนในการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยที่ด้านการกระทำทางใจมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่นคือ ($\bar{X} = 3.21$) รองลงมาคือด้านการกระทำทางวาจา ($\bar{X} = 2.84$) และด้านการกระทำทางกาย ($\bar{X} = 2.69$)

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย เป็นรายชื่อ

ข้อ	การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา	ไม่ปฏิบัติ		ปฏิบัติ				
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
1.	เมื่อพบเจอคนได้รับอันตรายบาดเจ็บ หรือไม่สบาย จะช่วยเหลือให้ได้รับการรักษา หรือ ให้อยู่ในสถานที่ปลอดภัย	0	0.0	381	100.0	3.55	1.02	มาก
2.	ดูแลบิดา มารดา ให้สุขภาพ สบายใจ ช่วยเหลือกิจของท่านไม่ทำให้ท่านเดือดร้อน	0	0.0	381	100.0	3.09	1.22	ปานกลาง
3.	ร่วมบุญ ปลอยสัตว์ ปลอยปลา ใต้ชีวิตโค-กระบือ ในวันเกิด และวันสำคัญต่างๆ ถวายเป็นพระราชกุศล	0	0.0	381	100.0	3.32	1.17	ปานกลาง
4.	เมื่อมีใครมาทำให้ขัดเคืองใจ จะไม่ทำร้าย ไม่กลั่นแกล้ง หรือโต้ตอบรุนแรง	0	0.0	381	100.0	2.92	1.42	ปานกลาง
5.	กิจกรรมที่ชอบคือ ชวนเพื่อนไปยิงนก ตกปลา ล่าสัตว์ มาทำเป็นอาหารด้วยตนเอง เช่น ปลาเผา ฯลฯ	11	2.9	370	97.1	1.85	1.89	น้อย
6.	แก้ปัญหาสัตว์เล็ก สัตว์น้อย ภายในบ้านสถานที่ทำงาน ด้วยวิธีการ เช่น ไล่ยาฆ่าแมลง ยาฉีดยุง กวาดก้นหนู ฯลฯ	7	1.8	374	98.2	2.75	1.53	ปานกลาง
7.	ช่วยเหลือ สงเคราะห์ ทำทาน บริจาค ทรัพย์สินแก่ผู้ยากไร้	0	0.0	381	100.0	3.32	1.18	ปานกลาง
8.	ขอเงินคุณพ่อคุณแม่หรือญาติ โดยบอกว่าจะนำไปใช้ในการศึกษา แต่กลับนำไปใช้จ่ายอย่างอื่น	0	0.0	381	100.0	2.03	1.96	น้อย

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อ	การนำกฎแห่งกรรมทาง พระพุทธศาสนาไปใช้ในการ ดำรงชีวิตของ นักศึกษา	ไม่ปฏิบัติ		ปฏิบัติ				
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การ ปฏิบัติ
9.	เห็นสิ่งของของผู้อื่นวางไว้ หาเจ้าของ ไม่พบ จึงนำไปเป็นของส่วนตัว	0	0.0	381	100.0	1.81	1.95	น้อย
10.	นำของหรืออุปกรณ์การศึกษา ที่ยืม จากสถานศึกษามาคืนภายใน กำหนดเวลา	0	0.0	381	100.0	3.58	1.36	มาก
11.	หลังจากเข้าไปในสถานที่ซึ่งต้องถอด รองเท้าเช่น โบสถ์ ฯลฯ เมื่อออกมา จากที่นั้น หารองเท้าไม่เจอ ใส่ของ ผู้อื่นแทน	23	6.0	358	94.0	1.37	1.65	น้อย ที่สุด
12.	รักเดียวใจเดียว ยินดีในคู่ของตน เช่น ไม่ไปเจ้าชู้กับคนอื่นที่ไม่ใช่คู่ของตน	0	0.0	381	100.0	3.49	1.47	ปาน กลาง
13.	นิยมแต่งกายตามแฟชั่น เช่น ใส่ เสื้อผ้ากางเกงขาสั้น รัดรูป เอวต่ำ โชว์สะดือ ฯลฯ	15	3.9	366	96.1	2.81	1.59	ปาน กลาง
14.	สัมผัสร่างกาย หรือโอบกอดกันในที่ สาธารณะ เช่น ห้างสรรพสินค้า บน รถประจำทางร้านอาหาร ฯลฯ	12	3.1	369	96.9	2.24	1.63	น้อย
15.	อยู่กินกันก่อนสมรส เช่น เข้าหอพัก อยู่ด้วยกันกับคนรัก	13	3.4	368	96.6	2.04	1.78	น้อย
16.	รักนวลสงวนตัว ให้เกียรติคนรัก ไม่ ซิงสุกก่อนห้าม เช่น ไม่ล่วงเกินทาง เพศก่อนวัยอันสมควร	0	0.0	381	100.0	3.51	1.25	มาก
	รวม					2.69	.51	ปาน กลาง

จากตาราง 5 แสดงว่า นักศึกษามีการปฏิบัติตนในการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ด้านการกระทำทางกาย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.69$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักศึกษามีการปฏิบัติตนในการนำกฎแห่งกรรมอยู่ในระดับมาก 3 ข้อ นอนนั้นอยู่ในระดับปฏิบัติปานกลาง ระดับปฏิบัติน้อย และระดับปฏิบัติที่น้อยที่สุด โดยที่ ในระดับปฏิบัติมากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 10 นำของหรืออุปกรณ์การศึกษา ที่ยืมจากสถานศึกษา มาคืนภายในกำหนดเวลา ($\bar{X} = 3.58$) รองลงมาคือข้อ 1 เมื่อพบเจอคนได้รับอันตราย บาดเจ็บ หรือไม่สบาย จะช่วยเหลือให้ได้รับการรักษา หรือ ให้อยู่ในสถานที่ปลอดภัย ($\bar{X} = 3.55$) ส่วนในระดับน้อยที่สุด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 11 หลังจากเข้าไปในสถานที่ซึ่งต้องถอดรองเท้าเช่น โบสถ์ ฯลฯ เมื่อออกมาจากที่นั้นหารองเท้าไม่เจอ ใส่ของผู้อื่นแทน ($\bar{X} = 1.37$)

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางวาจา เป็นรายข้อ

ข้อ	การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ ใน การดำรงชีวิตของนักศึกษา	ปฏิบัติ				
		จำนวน	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การปฏิบัติ
17.	รับปากกับใครว่า จะช่วยทำสิ่งใด ก็ไม่ได้ใส่ใจที่จะทำ	381	100.0	2.39	1.96	น้อย
18.	นำเรื่องที่สัญญากับเพื่อนว่า จะเก็บเป็นความลับมาเปิดเผย	381	100.0	2.02	1.87	น้อย
19.	ไม่พูดขัดทอดความผิดให้ผู้อื่น เพื่อให้ตนเองพ้นผิด	381	100.0	1.99	1.81	น้อย
20.	ในบางครั้ง จำเป็นต้องพูดโกหก เพื่อให้ตนเองไม่ถูกตำหนิ	381	100.0	3.35	1.44	ปานกลาง
21.	รู้จักประมาณในการพูด เช่น ไม่คุยโทรศัพท์เสียงดังบนรถประจำทาง ไม่พูดคุยขณะฟังพระเทศน์ หรือคุยกับเพื่อนในเวลาที่ครูสอน	381	100.0	3.02	1.43	ปานกลาง
22.	พูดให้เพื่อนๆ รู้จักกลัวบาปกรรม เช่น การทำแท้งเป็นการฆ่าสัตว์ ตัดชีวิต โทษภัยของยาเสพติด ฯลฯ	381	100.0	2.99	1.34	ปานกลาง
23.	พูดด้วยความระมัดระวัง เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนใจผู้อื่น เช่น พูดล้อเลียนในส่วนที่เป็นปมด้อยของเพื่อน	381	100.0	2.79	1.71	ปานกลาง
24.	เมื่อรู้วาทนผิด พูดให้เพื่อนเสียหาย จะขอโทษ	381	100.0	2.96	1.78	ปานกลาง

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อ	การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ ใน การดำรงชีวิตของนักศึกษา	ปฏิบัติ				
		จำนวน	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การปฏิบัติ
25.	ชอบพูดเรื่องตลก ลามก เพื่อให้เพื่อนสนุกสนาน	381	100.0	2.35	1.70	น้อย
26.	ชอบวิจารณ์ข้อบกพร่องของผู้อื่น เช่น นำเรื่องไม่ดีไปพูดให้เพื่อนฟัง	381	100.0	2.25	1.95	น้อย
27.	ฟังความข้างเดียวแล้วนำไปพูด โดยที่อีกฝ่ายไม่มีโอกาสชี้แจงให้ชัดเจน	381	100.0	2.72	1.91	ปานกลาง
28.	เมื่อเพื่อนมีปัญหาเกิดการเข้าใจผิดกัน จะหาวิธีการชี้แจงให้เพื่อนเข้าใจกัน ส่งเสริมให้รักกัน	381	100.0	3.39	1.44	ปานกลาง
29.	ใช้คำพูดที่สุภาพ กับบุคคลที่ใส่ร้ายป้ายสีให้เสียหาย	381	100.0	2.09	1.60	น้อย
30.	พูดจาอ่อนน้อมต่อมตกับทุกคน อย่างไม่เลือกที่รักมักที่ชัง	381	100.0	3.04	1.55	ปานกลาง
31.	พูดกับพ่อแม่ด้วยความเคารพแม้จะถูกว่ากล่าวตักเตือนบ่อยครั้ง	381	100.0	3.65	1.35	มาก
32.	เมื่อเห็นคนทำความดีก็กล่าวชื่นชมด้วยความจริงใจ	381	100.0	3.60	1.35	มาก
33.	นำธรรมะ พุทธภาษิต มาพูดให้เพื่อนคลายทุกข์ และมีกำลังใจสู้ชีวิตต่อไป	381	100.0	3.41	1.37	ปานกลาง
34.	พูดชักชวนเพื่อนให้ทำความดี เช่น ใส่บาตร ทำบุญไปฟังเทศน์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา ฯลฯ	381	100.0	3.18	1.38	ปานกลาง
	รวม			2.84	.59	ปานกลาง

จากตาราง 6 แสดงว่า นักศึกษามีการปฏิบัติตนในการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ด้านการกระทำทางวาจา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.84$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักศึกษามีการปฏิบัติตนในการนำกฎแห่งกรรมอยู่ในระดับมาก 2 ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับปฏิบัติปานกลาง และระดับปฏิบัติน้อย โดยที่ ในระดับปฏิบัติมากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 31 พูดกับพ่อแม่ด้วยความเคารพแม้จะถูกว่ากล่าวตักเตือนบ่อยครั้ง ($\bar{X} = 3.65$) รองลงมาคือข้อ 32 เมื่อเห็นคนทำความดีก็กล่าวชื่นชมด้วยความจริงใจ ($\bar{X} = 3.60$) ส่วนในระดับน้อย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 9 ไม่พูดขัดทอดความผิดให้ผู้อื่น เพื่อให้ตนเองพ้นผิด ($\bar{X} = 1.99$)

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางใจ เป็นรายชื่อ

ข้อ	การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ ใน การดำรงชีวิตของนักศึกษา	ปฏิบัติ				
		จำนวน	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การปฏิบัติ
35.	ไม่รู้สึกลินดี เมื่อเห็นเพื่อนใช้ของแพงๆ เกินกำลังฐานะของตน รู้สึกพอใจในสิ่งที่ตนมี	381	100.0	3.04	1.49	ปานกลาง
36.	รู้จักแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่นที่เขาจำเป็น โดยไม่หวังผลตอบแทน	381	100.0	3.44	1.19	ปานกลาง
37.	รู้สึกยินดีด้วย เมื่อเพื่อนได้ดี หรือเลื่อนตำแหน่งในหน้าที่ การงาน	381	100.0	3.56	1.21	มาก
38.	รู้สึกสบายใจ เมื่อให้อภัยบุคคล เพื่อน ญาติที่ล่วงเกิน ด้วยการกระทำ คำพูด หรือความคิด	381	100.0	3.27	1.30	ปานกลาง
39.	คิดที่จะโต้ตอบ แก้ก้นเพื่อน ที่กล่าวร้าย ว่าให้เสียหาย	381	100.0	3.00	1.77	ปานกลาง
40.	นึกถึงบาป-บุญ คุณโทษ ก่อนตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เล่นการพนัน ฯลฯ	381	100.0	3.04	1.68	ปานกลาง
41.	มีความเชื่อมั่นในตนเองว่า ตนเองคิดถูก ทำถูก และเข้าใจในสิ่งต่างๆ ได้ถูกต้องเสมอ	381	100.0	2.75	1.38	ปานกลาง
42.	คิดถึงใจเขาใจเรา เช่น ไม่ชอบให้ใครทำไม่ดีต่อเรา ก็ไม่ควรทำสิ่งไม่ดีต่อผู้อื่น	381	100.0	3.05	1.61	ปานกลาง
43.	ตั้งใจที่จะตอบแทนคุณพ่อแม่ เลี้ยงดูท่านยามชรา เช่น เมื่อมีรายได้จะแบ่งให้ท่านใช้ สอนให้ลูกเคารพ ปู่ย่า ตายาย ฯลฯ	381	100.0	3.80	1.39	มาก
44.	เลือกชมรายการ ทีวี วิทย์ หนังสือพิมพ์ในเรื่องที่เป็นประโยชน์ มีสาระ มีคุณค่าแก่ชีวิต	381	100.0	3.17	1.35	ปานกลาง
45.	ไม่เชื่อว่า การให้ผลของกรรมเกิดขึ้นได้หลังจากตายไปแล้ว	381	100.0	2.56	1.67	ปานกลาง
46.	พยายามที่จะฝึกฝนตนเองทั้งการกระทำ คำพูด ความคิดให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป	381	100.0	3.27	1.27	ปานกลาง
47.	ตั้งใจว่า เมื่อมีโอกาสที่จะช่วยใครได้ ก็จะทำ เช่น จะลุกขึ้นเมื่อเห็นคนแก่ และคนพิการขึ้นมาบนรถเมล์ ฯลฯ	381	100.0	3.47	1.41	ปานกลาง
48.	มีความอดทน อดกลั้น ไม่แสดงอาการโกรธ เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ไม่พอใจ	381	100.0	3.16	1.42	ปานกลาง

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อ	การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ ใน การดำรงชีวิตของนักศึกษา	ปฏิบัติ				
		จำนวน	ร้อยละ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การปฏิบัติ
49.	แผ่เมตตา อุทิศส่วนกุศลให้หมู่ญาติที่ล่วงลับ และให้ ทุกชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อย่าได้เบียดเบียนทำ ร้ายซึ่งกันและกัน	381	100.0	3.44	1.24	ปานกลาง
50.	ระลึกถึงความดีของผู้อื่น ไม่คิดร้ายทำลายใคร ไม่ก่อ เวรกับผู้ใด ทำใจให้เป็นกลาง	381	100.0	3.40	1.31	ปานกลาง
	รวม			3.21	.88	ปานกลาง

จากตาราง 7 แสดงว่า นักศึกษามีการปฏิบัติตนในการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ด้านการกระทำทางใจ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.21$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักศึกษามีการปฏิบัติตนในการนำกฎแห่งกรรมอยู่ในระดับมาก 2 ข้อ นอนนั้นอยู่ในระดับปฏิบัติปานกลาง โดยที่ ในระดับปฏิบัติมากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือข้อ 43 ตั้งใจที่จะตอบแทนคุณพ่อแม่ เลี้ยงดูท่านยามชรา เช่น เมื่อมีรายได้จะแบ่งให้ท่านใช้ สอนให้ลูกเคารพ ปู่ย่า ตายาย ฯลฯ ($\bar{X} = 3.80$) รองลงมาคือข้อ 37 รู้สึกยินดีด้วย เมื่อเพื่อนได้ดี หรือเลื่อนตำแหน่งในหน้าที่ การงาน ($\bar{X} = 3.56$) ส่วนในระดับปานกลาง ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 45 ไม่เชื่อว่า การให้ผลของกรรมเกิดขึ้นได้หลังจากตายไปแล้ว ($\bar{X} = 2.56$)

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของ นักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร

เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยรวมและ ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา และด้านการกระทำทางใจ จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับที่กำลังศึกษา สถานศึกษา สถานภาพ สถานภาพการพักอาศัย ปัจจุบันประกอบอาชีพ และความรู้ ความเข้าใจ เรื่องกฎแห่งกรรม โดยทดสอบ ความแตกต่างระหว่างเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) และทดสอบความแตกต่างระหว่างเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป โดยวิเคราะห์ ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของเชฟเฟ (Scheffe's Method)

3.1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำแนกตามตัวแปรเพศ เพื่อทดสอบสมมติฐาน ข้อที่ 1 นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ในแต่ละด้านและโดยรวม 3 ด้านต่างกัน โดยใช้ t-test ดังแสดงในตาราง 8 – 9

ตาราง 8 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามเพศ

การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา	ชาย n=163			หญิง n=218		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการกระทำทางกาย	2.76	.59	ปานกลาง	2.63	.42	ปานกลาง
2. ด้านการกระทำทางวาจา	2.84	.69	ปานกลาง	2.84	.50	ปานกลาง
3. ด้านการกระทำทางใจ	3.11	.85	ปานกลาง	3.30	.90	ปานกลาง
รวม	2.90	.56	ปานกลาง	2.92	.42	ปานกลาง

จากตาราง 8 แสดงว่า นักศึกษาเพศหญิงมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวม และด้านการกระทำทางใจ สูงกว่าเพศชาย ต่ำกว่าเพศชายในด้านการกระทำทางกาย ส่วนด้านการกระทำทางวาจามีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตเท่าๆ กัน

ตาราง 9 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ เป็นรายคู่

การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา	ชาย n=163		หญิง n=218		t	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการกระทำทางกาย	2.76	.59	2.63	.42	2.45**	.02
2. ด้านการกระทำทางวาจา	2.84	.69	2.84	.50	-.01	.99
3. ด้านการกระทำทางใจ	3.11	.85	3.30	.90	-2.08**	.04
รวม	2.90	.56	2.92	.42	-.36	.72

จากตาราง 9 แสดงว่า การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวม และด้านการกระทำทางวาจาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านการกระทำทางกาย และด้านการกระทำทางใจมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ นอกนั้นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา จำแนกตามอายุ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 นักศึกษาที่มีอายุต่างกันมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ในแต่ละด้าน และโดยรวม 3 ด้านต่างกัน โดยหาค่าความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of variance) ดังแสดงในตาราง 10 -13

ตาราง 10 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามอายุ

การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา	16 – 20 ปี n=135			21 – 29 ปี n=154			30 ปีขึ้นไป n=92		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการกระทำทางกาย	2.82	.40	ปานกลาง	2.64	.57	ปานกลาง	2.56	.50	ปานกลาง
2. ด้านการกระทำทางวาจา	2.78	.42	ปานกลาง	2.87	.58	ปานกลาง	2.89	.79	ปานกลาง
3. ด้านการกระทำทางใจ	2.93	1.05	ปานกลาง	3.34	.75	ปานกลาง	3.42	.69	ปานกลาง
รวม	2.84	.41	ปานกลาง	2.95	.53	ปานกลาง	2.96	.49	ปานกลาง

จากตาราง 10 การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา จำแนกตามอายุ พบว่า นักศึกษาที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป มีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวม ด้านการกระทำทางวาจา และด้านการกระทำทางใจ สูงกว่านักศึกษาที่มีอายุในช่วงอื่นๆ ส่วนด้านการกระทำทางกาย นักศึกษาที่มีอายุ 16 – 20 ปี มีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตสูงกว่านักศึกษาที่มีอายุอยู่ในช่วงอื่นๆ

ตาราง 11 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของ
 นักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร
 จำแนกตามอายุ โดยรวมและรายด้าน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way
 Analysis of Variance)

การนำกฎแห่งกรรมทาง พระพุทธศาสนาไปใช้ในการ ดำรงชีวิตของนักศึกษา	แหล่ง ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
1. ด้านการกระทำทางกาย	ระหว่างกลุ่ม	2	4.33	2.16	8.78**	.00
	ภายในกลุ่ม	378	93.15	0.25		
	รวม	380	97.48			
2. ด้านการกระทำทางวาจา	ระหว่างกลุ่ม	2	0.99	0.50	1.42	.24
	ภายในกลุ่ม	378	131.90	0.35		
	รวม	380	132.89			
3. ด้านการกระทำทางใจ	ระหว่างกลุ่ม	2	17.68	8.84	12.03**	.00
	ภายในกลุ่ม	378	277.85	0.74		
	รวม	380	295.53			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	1.12	0.56	2.41	.09
	ภายในกลุ่ม	378	87.36	0.23		
	รวม	380	88.48			

จากตาราง 11 แสดงว่า การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของ
 นักศึกษา จำแนกตามอายุ โดยรวม และด้านการกระทำทางวาจา แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ
 ทางสถิติ ส่วนด้านการกระทำทางกาย และด้านการกระทำทางใจ มีความแตกต่างกันอย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 12 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย จำแนกตามอายุ

อายุ		16 – 20 ปี n=135	21 – 29 ปี n=154	30 ปีขึ้นไป n=92
	$\bar{X}$	2.82	2.64	2.56
16 – 20 ปี	2.82		.18*	.26**
21 – 29 ปี	2.64			.08
30 ปีขึ้นไป	2.56			

จากตาราง 12 แสดงว่านักศึกษาที่มีอายุ 16 – 20 ปี มีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตด้านการกระทำทางกาย สูงกว่านักศึกษาที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสูงกว่านักศึกษาที่มีอายุ 21 – 29 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 13 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามอายุ

อายุ		30 ปีขึ้นไป n=92	21 – 29 ปี n=154	16 – 20 ปี n=135
	$\bar{X}$	3.42	3.34	2.93
30 ปีขึ้นไป	3.42		.08	.49**
21 – 29 ปี	3.34			.41**
16 – 20 ปี	2.93			

จากตาราง 13 แสดงว่า นักศึกษาที่มีอายุระหว่าง 30 ปีขึ้นไป และอายุ 21 – 29 ปี มีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ด้านการกระทำทางใจ สูงกว่านักศึกษาที่มีอายุระหว่าง 16 – 20 ปี และ 21 – 29 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา จำแนกตามระดับที่กำลังศึกษา เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 นักศึกษาที่มีระดับที่กำลังศึกษา ต่างกันมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ในแต่ละด้าน และโดยรวม 3 ด้าน ต่างกัน โดยหาค่าความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of variance) ดังแสดงในตาราง 14 -17

ตาราง 14 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามระดับที่กำลังศึกษา

การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา	ประถมศึกษา/มัธยมศึกษา n=131			มัธยมศึกษาตอนปลาย n=250		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการกระทำทางกาย	2.72	.66	ปานกลาง	2.67	.40	ปานกลาง
2. ด้านการกระทำทางวาจา	2.64	.76	ปานกลาง	2.95	.44	ปานกลาง
3. ด้านการกระทำทางใจ	3.16	.80	ปานกลาง	3.24	.92	ปานกลาง
รวม	2.83	.60	ปานกลาง	2.95	.40	ปานกลาง

จากตาราง 14 แสดงว่านักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวม ด้านการกระทำทางวาจาและด้านการกระทำทางใจ สูงกว่านักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา/ มัธยมศึกษาตอนต้น ต่ำกว่านักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา/ มัธยมศึกษาตอนต้น ในด้านการกระทำทางกาย

ตาราง 15 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับที่กำลังศึกษา โดยรวมและรายด้าน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance)

การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา	ประถมศึกษา/มัธยมศึกษาตอนต้น n=131		มัธยมศึกษาตอนปลาย n=250		t-value	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1.ด้านการกระทำทางกาย	2.72	.66	2.67	.40	.90	.37
2.ด้านการกระทำทางวาจา	2.64	.76	2.95	.44	-4.31**	.00
3.ด้านการกระทำทางใจ	3.16	.8	3.24	.92	-.8	.43
รวม	2.83	.60	2.95	.40	-2.03	.04*

จากตาราง 15 แสดงว่า การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา จำแนกตามระดับที่กำลังศึกษา โดยรวม และด้านการกระทำทางกาย และด้านการกระทำทางใจแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ด้านการกระทำทางวาจามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และโดยรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.4 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา จำแนกตามสถานศึกษา เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 4 นักศึกษาที่มีสถาบันที่ศึกษาต่างก็มีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ในแต่ละด้าน และโดยรวม 3 ด้าน ต่างกัน โดยหาค่าความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) ดังแสดงในตาราง 16 -23

ตาราง 16 หน้าขาว

ตาราง 17 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต
ของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่
กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวน
แบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance)

การนำกฎแห่งกรรมทาง พระพุทธศาสนาไปใช้ในการ ดำรงชีวิตของนักศึกษา	แหล่ง ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
1. ด้านการกระทำทางกาย	ระหว่างกลุ่ม	6	5.18	.86	3.50**	.00
	ภายในกลุ่ม	374	92.29	.25		
	รวม	380	97.48			
2. ด้านการกระทำทางวาจา	ระหว่างกลุ่ม	6	10.51	1.75	5.36**	.00
	ภายในกลุ่ม	374	122.37	.33		
	รวม	380	132.89			
3. ด้านการกระทำทางใจ	ระหว่างกลุ่ม	6	23.21	3.87	5.31**	.00
	ภายในกลุ่ม	374	272.32	.73		
	รวม	380	295.53			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	6	8.30	1.38	6.46**	.00
	ภายในกลุ่ม	374	80.17	.21		
	รวม	380	88.48			

จากตาราง 17 แสดงว่า การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของ
นักศึกษา จำแนกตามสถานศึกษา โดยรวม และทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
.01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 18 หน้าขาว

ตาราง 19 หน้าขาว

ตาราง 20 หน้าขาว

ตาราง 21 หน้าขาว

3.5 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสถานภาพ เพื่อทดสอบสมมติฐาน ข้อที่ 5 นักศึกษาที่มี สถานภาพต่างกัน มีเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ในแต่ละด้านและโดยรวม 3 ด้านต่างกัน โดยใช้ t-test ดังแสดงในตาราง 24 – 25

ตาราง 22 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามสถานภาพ

การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา	โสด n=258			สมรส n=123		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการกระทำทางกาย	2.65	.54	ปานกลาง	2.76	.41	ปานกลาง
2. ด้านการกระทำทางวาจา	2.76	.49	ปานกลาง	3.02	.73	ปานกลาง
3. ด้านการกระทำทางใจ	3.09	.93	ปานกลาง	3.48	.71	ปานกลาง
รวม	2.83	.48	ปานกลาง	3.08	.44	ปานกลาง

จากตาราง 22 แสดงว่า นักศึกษาที่มีสถานภาพสมรสมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวม และทุกด้านสูงกว่านักศึกษาที่มีสถานภาพโสด

ตาราง 23 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสถานภาพ เป็นรายคู่

การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา	โสด n=258		สมรส n=123		t-value	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการกระทำทางกาย	2.65	.54	2.76	.41	-2.01	.05
2. ด้านการกระทำทางวาจา	2.76	.49	3.02	.73	-3.58**	.00
3. ด้านการกระทำทางใจ	3.09	.93	3.48	.71	-4.14**	.00
รวม	2.83	.48	3.08	.44	-4.96**	.00

จากตาราง 23 แสดงว่า การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตด้านการกระทำทางใจแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนโดยรวม ด้านการกระทำทางวาจา และด้านการกระทำทางใจ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.6 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา จำแนกตามสถานภาพการพักอาศัย เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 6 นักศึกษาที่มีสถานภาพการพักอาศัยต่างกันมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ในแต่ละด้าน และโดยรวม 3 ด้าน ต่างกัน โดยหาค่าความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) ดังแสดงในตาราง 26 - 31

ตาราง 24 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามสถานภาพการพักอาศัย

การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา	พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง n=152			พักอาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อน n=119			อยู่กับครอบครัว (สามี หรือภรรยา) n=110		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการกระทำทางกาย	2.86	.43	ปานกลาง	2.51	.62	ปานกลาง	2.64	.37	ปานกลาง
2. ด้านการกระทำทางวาจา	2.88	.43	ปานกลาง	2.69	.56	ปานกลาง	2.97	.76	ปานกลาง
3. ด้านการกระทำทางใจ	3.07	1.03	ปานกลาง	3.05	.73	ปานกลาง	3.60	.67	มาก
รวม	2.93	.44	ปานกลาง	2.75	.53	ปานกลาง	3.07	.43	ปานกลาง

จากตาราง 24 การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา จำแนกตามสถานภาพการพักอาศัย พบว่า นักศึกษาพักอาศัยอยู่กับครอบครัว มีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวม ด้านการกระทำทางวาจา และด้านการกระทำทางใจ สูงกว่านักศึกษาที่พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง และพักอาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อน ส่วนด้านการกระทำทางกาย นักศึกษาที่พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต สูงกว่านักศึกษาที่อยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อน และอยู่กับครอบครัว

ตาราง 25 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต
ของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่
กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสถานภาพการพักอาศัย โดยรวมและรายด้าน โดยวิเคราะห์
ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance)

การนำกฎแห่งกรรมทาง พระพุทธศาสนาไปใช้ในการ ดำรงชีวิตของนักศึกษา	แหล่ง ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
1. ด้านการกระทำทางกาย	ระหว่างกลุ่ม	2	8.63	4.32	18.36**	.00
	ภายในกลุ่ม	378	88.84	.24		
	รวม	380	97.48			
2. ด้านการกระทำทางวาจา	ระหว่างกลุ่ม	2	4.97	2.48	7.34**	.00
	ภายในกลุ่ม	378	127.92	.34		
	รวม	380	132.89			
3. ด้านการกระทำทางใจ	ระหว่างกลุ่ม	2	22.60	11.30	15.65**	.00
	ภายในกลุ่ม	378	272.92	.72		
	รวม	380	295.53			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	5.92	2.96	13.55**	.00
	ภายในกลุ่ม	378	82.56	.22		
	รวม	380	88.48			

จากตาราง 25 แสดงว่า การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของ
นักศึกษา จำแนกตามสถานภาพการพักอาศัย โดยรวม และทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 26 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยรวม จำแนกตามสถานภาพการพักอาศัย

สถานภาพการพักอาศัย		อยู่กับครอบครัว (สามี หรือภรรยา) n=110	พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือ ผู้ปกครอง n=152	พักอาศัยอยู่ตาม ลำพัง หรืออยู่กับ เพื่อน n=119
	$\bar{X}$	3.07	2.93	2.75
อยู่กับครอบครัว (สามี หรือภรรยา)	3.07		.14	.32**
พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง	2.93			.18**
พักอาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อน	2.75			

จากตาราง 26 แสดงว่า นักศึกษาที่พักอาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อนมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต โดยรวมต่ำกว่านักศึกษาที่พักอาศัยอยู่กับครอบครัว และนักศึกษาที่พักอาศัยอยู่กับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 27 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย จำแนกตามสถานภาพการพักอาศัย

สถานภาพการพักอาศัย		พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือ ผู้ปกครอง n=152	อยู่กับครอบครัว (สามี หรือภรรยา) n=110	พักอาศัยอยู่ตาม ลำพัง หรืออยู่ กับเพื่อน n=119
	$\bar{X}$	2.86	2.64	2.51
พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง	2.86		.22**	.35**
อยู่กับครอบครัว (สามี หรือภรรยา)	2.64			.13
พักอาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อน	2.51			

จากตาราง 27 แสดงว่า นักศึกษาที่พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ด้านการกระทำทางกาย สูงกว่านักศึกษาที่พักอาศัยอยู่กับครอบครัว และนักศึกษาที่พักอาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 28 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางวาจา จำแนกตามสถานภาพการพักอาศัย

สถานภาพการพักอาศัย		อยู่กับครอบครัว (สามี หรือภรรยา) n=110	พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือ ผู้ปกครอง n=152	พักอาศัยอยู่ตาม ลำพัง หรืออยู่ กับเพื่อน n=119
	$\bar{X}$	2.97	2.88	2.69
อยู่กับครอบครัว (สามี หรือภรรยา)	2.97		.09*	.28**
พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง	2.88			.19
พักอาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อน	2.69			

จากตาราง 28 แสดงว่า นักศึกษาที่พักอาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อนมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ด้านการกระทำทางวาจา ต่ำกว่านักศึกษาที่อยู่กับครอบครัว (สามี หรือภรรยา) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และต่ำกว่านักศึกษาที่พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 29 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามสถานภาพการพักอาศัย

สถานภาพการพักอาศัย		อยู่กับครอบครัว (สามี หรือภรรยา) n=110	พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือ ผู้ปกครอง n=152	พักอาศัยอยู่ตาม ลำพัง หรืออยู่ กับเพื่อน n=119
	$\bar{X}$	3.60	3.07	3.05
อยู่กับครอบครัว (สามี หรือภรรยา)	3.60		.53**	.55**
พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง	3.07			.02
พักอาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อน	3.05			

จากตาราง 29 แสดงว่า นักศึกษาที่อยู่กับครอบครัว มีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ด้านการกระทำทางใจ สูงกว่านักศึกษาที่พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง และพักอาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3.7 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา จำแนกตามการประกอบอาชีพ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 7 นักศึกษาที่มีการประกอบอาชีพต่างกันมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตในแต่ละด้าน และโดยรวม 3 ด้าน ต่างกัน โดยหาค่าความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) ดังแสดงในตาราง 32 - 37

ตาราง 30 หน้าขาว

ตาราง 31 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต
ของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่
กรุงเทพมหานคร จำแนกตามการประกอบอาชีพ โดยรวม และรายด้าน โดยวิเคราะห์
ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance)

การนำกฎแห่งกรรมทาง พระพุทธศาสนาไปใช้ในการ ดำรงชีวิตของนักศึกษา	แหล่ง ความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
1. ด้านการกระทำทางกาย	ระหว่างกลุ่ม	4	6.67	1.67	6.91**	.00
	ภายในกลุ่ม	376	90.80	.24		
	รวม	380	97.48			
2. ด้านการกระทำทางวาจา	ระหว่างกลุ่ม	4	7.36	1.84	5.51**	.00
	ภายในกลุ่ม	376	125.53	.33		
	รวม	380	132.89			
3. ด้านการกระทำทางใจ	ระหว่างกลุ่ม	4	14.07	3.52	4.70**	.00
	ภายในกลุ่ม	376	281.46	.75		
	รวม	380	295.53			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	4	5.26	1.31	5.94**	.00
	ภายในกลุ่ม	376	83.22	.22		
	รวม	380	88.48			

จากตาราง 31 แสดงว่า การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของ
นักศึกษา จำแนกตามการประกอบอาชีพ โดยรวม และทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 32 หน้าขาว

ตาราง 33 หน้าขาว

ตาราง 34 หน้าขาว

ตาราง 35 หน้าขาว

3.8 การวิเคราะห์เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา จำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 7 นักศึกษาที่มีระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมต่างกันมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ในแต่ละด้าน และโดยรวม 3 ด้าน ต่างกัน โดยหาค่าความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of variance) ดังแสดงในตาราง 38 - 43

ตาราง 36 หน้าขาว

ตาราง 37 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม โดยรวม และรายด้าน โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance)

การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
1. ด้านการกระทำทางกาย	ระหว่างกลุ่ม	3	3.65	1.22	4.89**	.00
	ภายในกลุ่ม	377	93.83	.25		
	รวม	380	97.48			
2. ด้านการกระทำทางวาจา	ระหว่างกลุ่ม	3	4.56	1.52	4.47**	.00
	ภายในกลุ่ม	377	128.32	.35		
	รวม	380	132.89			
3. ด้านการกระทำทางใจ	ระหว่างกลุ่ม	3	28.76	9.59	13.55**	.00
	ภายในกลุ่ม	377	266.77	.71		
	รวม	380	295.53			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	3	8.12	2.71	12.70**	.00
	ภายในกลุ่ม	377	80.36	.21		
	รวม	380	88.48			

จากตาราง 37 แสดงว่า การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา จำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม โดยรวม และทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตาราง 38 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านรวม จำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม

ระดับความรู้เรื่อง กฎแห่งกรรม		ไม่รู้ n=8	รู้มาก n=26	รู้ปานกลาง n=279	รู้น้อย n=68
	$\bar{X}$	3.23	3.14	2.95	2.63
ไม่รู้	3.23		.09	.28	.60**
รู้มาก	3.14			.19	.51**
รู้ปานกลาง	2.95				.32**
รู้น้อย	2.63				

จากตาราง 38 แสดงว่า นักศึกษาที่มีระดับความรู้รู้น้อยมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต โดยรวมต่ำกว่านักเรียนที่มีระดับความรู้มาก รู้ปานกลาง และไม่รู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 39 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย จำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม

ระดับความรู้เรื่อง กฎแห่งกรรม		ไม่รู้ n=8	รู้ปานกลาง n=279	รู้มาก n=26	รู้น้อย n=68
	$\bar{X}$	3.13	2.72	2.63	2.53
ไม่รู้	3.13		.41	.50	.60*
รู้ปานกลาง	2.72			.09	.19
รู้มาก	2.63				.10
รู้น้อย	2.53				

จากตาราง 39 แสดงว่า นักศึกษาที่ไม่มีความรู้มีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตด้านการกระทำทางกายสูงกว่านักเรียนที่มีระดับความรู้รู้น้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 40 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางวาจา จำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม

ระดับความรู้เรื่อง กฎแห่งกรรม		ไม่รู้ n=8	รู้มาก n=26	รู้ปานกลาง n=279	รู้น้อย n=68
	$\bar{X}$	3.19	3.11	2.85	2.69
ไม่รู้	3.19		.08	.34	.23
รู้มาก	3.11			.26	.42*
รู้ปานกลาง	2.85				.16
รู้น้อย	2.69				

จากตาราง 40 แสดงว่า นักศึกษาที่มีระดับความรู้มากมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตด้านการกระทำทางวาจาสูงกว่านักเรียนที่มีระดับความรู้รู้น้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 41 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเรื่อง กฎแห่งกรรม

ระดับความรู้เรื่อง กฎแห่งกรรม		รู้มาก n=26	ไม่รู้ n=8	รู้ปานกลาง n=279	รู้น้อย n=68
	$\bar{X}$	3.67	3.38	3.30	2.66
รู้มาก	3.67		.29	.37	1.01**
ไม่รู้	3.38			.08	.72
รู้ปานกลาง	3.30				.64**
รู้น้อย	2.66				

จากตาราง 41 แสดงว่า นักศึกษาที่มีระดับความรู้รู้น้อยมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตด้านการกระทำทางใจต่ำกว่านักเรียนที่มีระดับความรู้มาก และรู้ปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ใน 3 ด้าน คือ ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 152 คน จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 381 คน โดยจำแนกความคิดเห็นของการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ออกเป็นด้านต่างๆ ตามเนื้อหาและแจกแจงความถี่ของคำตอบ ดังปรากฏในตาราง 24

ตาราง 42 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน	จำนวนผู้ตอบ 152	ความถี่	ร้อยละ
ด้านการกระทำทางกาย	56		
ปัญหา	42		
1. แม้รู้ว่าการฆ่าสัตว์ทำให้ผิดศีล แต่ต้องทำเป็นอาหาร		18	42.86
2. เมื่อไม่มีเจ้าของก็นำไปเป็นของส่วนตัวได้		22	52.38
3. แฟชั่นสมัยใหม่เลียนแบบดารา นักศึกษาชอบแต่งกายตามแฟชั่น เสื้อผ้ารัดรูปตามแฟชั่น ไม่เหมาะกับนักศึกษา (ไม่เคารพในสถาบัน) สังคมของผู้ใหญ่ที่เป็นแบบ มีการเลี้ยวหล้าเป็นเรื่องปกติ ทำให้นักศึกษารู้สึกปกติไม่ผิดศีลธรรม		2	4.76
ข้อเสนอแนะ	14		
1. รัฐควรส่งเสริมศีลธรรม เน้น เรื่องกฎแห่งกรรม ว่าการผิดศีลมีผลของกรรมรองรับ		3	21.43
2. สถาบันการศึกษา ควรออกกฎในการแต่งตัวของนักศึกษาหญิงอย่างเคร่งครัด เด็ดขาด เน้นให้สู่การปฏิบัติ เพราะดูไม่เหมาะสมมากๆ		6	42.86
3. สื่อมวลชนควรมีจิตสำนึกในการลงภาพ นำเสนอภาพที่เหมาะสมไม่ยั่วยุภาพหรือส่งเสริมสังคมการดื่มเหล้า (ควรมีพื้นฐานการศึกษา ศีลธรรม มิใช่ขายแต่ภาพ โดยไม่ต้องคำนึงถึงประชาชน		5	35.71

ตาราง 42 (ต่อ)

ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน	จำนวน ผู้ตอบ	ความถี่	ร้อยละ
ด้านการกระทำทางวาจา	72		
ปัญหา	53		
1. จำเป็นต้องโกหก เพื่อให้สถานการณ์ต่างๆ ดีขึ้นให้ทุกคนสบายใจ		25	47.17
2. ไม่เข้าใจว่าการพูดคำหยาบ ส่อเสียด โกหก จะมีผลของกรรมรองรับอย่างไร		16	30.19
3. การพูดสนุกสนาน ไร้สาระ เพื่อเจ้อ แต่ทำให้มีความสุขทางกาย		12	22.64
ข้อเสนอแนะ	19		
1. พ่อแม่ ครู ควรเป็นต้นแบบในการใช้ภาษาการสื่อสารติดต่อกับบุคคลต่างๆ หรือเรียนรู้แบบประสบการณ์ทางศีลธรรมก่อนสอนให้แก่ลูกหรือนักเรียน		4	21.05
2. สื่อ วิทยุ โทรทัศน์ ควรให้ความสำคัญต่อการนำเสนอข่าว		10	52.63
3. รัฐควรส่งเสริมศีลธรรม เน้นกฎแห่งกรรมเช่นให้รู้ว่า จากการใช้วาจาหยาบ ส่อเสียด ฯลฯ นั้นจะได้รับผลกระทบอย่างไร		5	26.32
ด้านการกระทำทางใจ	30		
ปัญหา	20		
1. ขาดความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม เช่น แค่เพียงความคิด ไม่น่าจะมีผลของกรรม		5	25
2. การตัดใจจากสิ่งที่ทำให้เราเป็นทุกข์นี้ทำได้ยาก		16	60
3. การมีความรัก เมตตา ปราบณาติ ต่อทุกคนนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่สำหรับบุคคลที่ร้ายต่อเรานั้นทำใจยาก		12	15
ข้อเสนอแนะ	12		
1. ควรประชาสัมพันธ์ให้นักศึกษาเข้าใจผลดีของการปรับใจ ผีอกใจ พัฒนาจิตใจ ให้ดี เช่น มีการฝึกปฏิบัติธรรม หยุดใจ สงบ		3	25
2. ควรส่งเสริมให้นักศึกษารู้ว่าใจนั้นสำคัญที่สุด ถ้าใจดี การกระทำพุดก็ดีขึ้นไปด้วย		5	41.67
3. รัฐสร้างปลูกจิตสำนึกให้ทุกๆชีวิต รู้จักรักรักษาใจ ตนให้ดีที่สุด เมื่อใจเราดี ย่อมสร้างบรรยากาศที่ดีได้ สังคมก็จะเป็นสุข		4	33.33

ด้านการกระทำทางกาย มีนักศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต 56 คน เรียงลำดับดังนี้ นักศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต จำนวน 47 คน ได้แก่ แม้รู้ว่าการฆ่าสัตว์ทำให้ผิดศีล แต่ต้องทำเป็นอาหาร คิดเป็นร้อยละ 42.86 (จำนวน 18 คน) เมื่อไม่มีเจ้าของก็นำไปเป็นของส่วนตัวได้ คิดเป็นร้อยละ 52.38 (จำนวน 22 คน) แพชั่นสมัยใหม่เลียนแบบดารา นักศึกษาชอบแต่งกายตามแฟชั่น เสื้อผ้ารัดรูปตามแฟชั่น ไม่เหมาะกับนักศึกษา (ไม่เคารพในสถาบัน) สังคมของผู้ใหญ่ที่เป็นแบบ มีการเลี้ยงเหล้า เป็นเรื่องปกติ ทำให้นักศึกษารู้สึกปกติไม่ผิดศีลธรรม คิดเป็นร้อยละ 4.76 (จำนวน 2 คน) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 14 คน ได้แก่ รัฐควรส่งเสริมศีลธรรม เน้น เรื่องกฎแห่งกรรม ว่าการผิดศีลมีผลของกรรมรองรับ คิดเป็นร้อยละ 21.43 (จำนวน 3 คน) สถาบันการศึกษา ควรออกกฎในการแต่งตัวของนักศึกษาหญิงอย่างเคร่งครัด เด็ดขาด เน้นให้สู่การปฏิบัติ เพราะดูไม่เหมาะสมมาก ๆ คิดเป็นร้อยละ 42.86 (จำนวน 6 คน) สื่อมวลชนควรมีจิตสำนึกในการลงภาพ นำเสนอภาพที่เหมาะสมไม่ยิ่งยู่ภาพหรือส่งเสริมสังคมการดื่มเหล้า (ควรมีพื้นฐานการศึกษา ศีลธรรม มิใช่ขายแต่ภาพ โดยไม่ต้องคำนึงถึงประชาชน) คิดเป็นร้อยละ 35.71 (จำนวน 5 คน)

ด้านการกระทำทางวาจา มีนักศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต 72 คน เรียงลำดับดังนี้ นักศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต จำนวน 53 คน ได้แก่ จำเป็นต้องโกหก เพื่อให้สถานการณ์ต่างๆ ดีขึ้นให้ทุกคนสบายใจ คิดเป็นร้อยละ 47.17 (จำนวน 25 คน) ไม่เข้าใจว่าการพูดคำหยาบ ส่อเสียด โกหก จะมีผลของกรรมรองรับอย่างไร คิดเป็นร้อยละ 30.19 (จำนวน 16 คน) การพูดสนุกสนาน ไร้สาระ เพื่อแก้ แต่ทำให้มีความสุขทางกาย คิดเป็นร้อยละ 22.64 (จำนวน 12 คน) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 19 คน ได้แก่ พ่อแม่ ครู ควรเป็นต้นแบบในการใช้ภาษาการสื่อสารต่อบุคคลต่างๆ หรือเรียนรู้แบบประสบการณ์ทางศีลธรรมก่อนสอนให้แก่ลูกหรือนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 21.05 (จำนวน 4 คน) สื่อ วิทยุ โทรทัศน์ ควรให้ความสำคัญต่อการนำเสนอสื่อ คิดเป็นร้อยละ 52.63 (จำนวน 10 คน) รัฐควรส่งเสริมศีลธรรม เน้นกฎแห่งกรรมมีผลจากการใช้ วาจาหยาบ ส่อเสียด ฯลฯ การรู้ประสบการณ์จากนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 26.32 (จำนวน 5 คน)

ด้านการกระทำทางใจ มีนักศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต 30 คน เรียงลำดับดังนี้ นักศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต จำนวน 20 คน ได้แก่ ขาดความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม เช่น แค่เพียงความคิด ไม่น่าจะมีผลของกรรม คิดเป็นร้อยละ 25 (จำนวน 5 คน) การตัดใจจากสิ่งที่ทำให้ทุกข์นี้ทำยากหรือบางอย่างถ้าคิดได้ก็จะดี แต่ทำยากเช่นกัน คิดเป็นร้อยละ 60 (จำนวน 12 คน) การมีความรัก เมตตาปรารถนาดี ต่อทุกคนนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่สำหรับบุคคลที่ร้ายต่อเรานั้นทำใจยาก คิดเป็นร้อยละ 15 (จำนวน 3 คน) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 12 คน ได้แก่ ควรประชาสัมพันธ์ ให้นักศึกษาเข้าใจผลดีของการปรับใจ ฝึกใจ พัฒนาจิตใจ ให้ดี เช่น มีการ

ฝึกปฏิบัติธรรม หยุตใจ สงบ คิดเป็นร้อยละ 25 (จำนวน 3 คน) ควรส่งเสริมให้นักศึกษารู้ว่าใจนั้นสำคัญที่สุด ใจเป็นกายเป็นปาว ถ้าใจดี การกระทำพูดก็ดี คิดเป็นร้อยละ 41.67 (จำนวน 5 คน) รัฐสร้างปลูกจิตสำนึกให้ทุกๆชีวิต รู้จักรักษาใจ ตนให้ดีที่สุด เมื่อใจเรามียอมสร้างบรรยากาศที่ดีได้ คิดเป็นร้อยละ 33.33 (จำนวน 4 คน)

ตาราง 16 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามสถานศึกษา

การนำกฎแห่งกรรมทาง พระพุทธศาสนาไปใช้ในการ ดำรงชีวิตของนักศึกษา	บางขุนเทียน			จอมทอง			ปทุมวัน			บางรัก			บางกะปิ			สวนหลวง			ดอนเมือง		
	n = 40			n = 67			n = 55			n = 22			n = 64			n = 40			n = 93		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการกระทำทางกาย	2.69	.41	ปานกลาง	2.82	.47	ปานกลาง	2.62	.34	ปานกลาง	2.80	.32	ปานกลาง	2.83	.59	ปานกลาง	2.63	.52	ปานกลาง	2.54	.58	ปานกลาง
2. ด้านการกระทำทางวาจา	3.00	.52	ปานกลาง	2.99	.42	ปานกลาง	2.85	.43	ปานกลาง	2.86	.31	ปานกลาง	2.69	.53	ปานกลาง	3.13	.49	ปานกลาง	2.65	.81	ปานกลาง
3. ด้านการกระทำทางใจ	3.23	1.14	ปานกลาง	3.45	.65	ปานกลาง	3.30	.50	ปานกลาง	3.02	.83	ปานกลาง	2.99	.81	ปานกลาง	3.71	.52	ปานกลาง	2.97	1.11	ปานกลาง
รวม	2.97	.52	ปานกลาง	3.08	.37	ปานกลาง	2.92	.24	ปานกลาง	2.89	.38	ปานกลาง	2.83	.54	ปานกลาง	3.15	.29	ปานกลาง	2.72	.60	ปานกลาง

จากตาราง 16 การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา จำแนกตามสถาบันที่ศึกษา พบว่า นักศึกษาที่มีสถานศึกษาที่ศึกษาอยู่บริเวณสวนหลวงมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวม ด้านการกระทำทางวาจา และด้านการกระทำทางใจ สูงกว่านักศึกษาที่มีสถานศึกษาที่ศึกษาอยู่บริเวณอื่นๆ ส่วนด้านการกระทำทางกาย นักศึกษาที่มีสถานศึกษาที่ศึกษาอยู่บริเวณจอมทองมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตสูงกว่านักศึกษาที่มีสถานศึกษาที่ศึกษาอยู่บริเวณอื่นๆ

ตาราง 18 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักรักศานนอกโรงเรียนหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยรวม จำแนกตามสถานศึกษา

สถาบันที่ศึกษา		สวนหลวง	จอมทอง	บางขุนเทียน	ปทุมวัน	บางรัก	บางกะปิ	ดอนเมือง
		n = 40	n = 67	n = 40	n = 55	n = 22	n = 64	n = 93
$\bar{X}$		3.15	3.08	2.97	2.92	2.89	2.83	2.72
สวนหลวง	3.15		.07	.18	.23	.26	.32	.43**
จอมทอง	3.08			.11	.16	.19	.25	.36*
บางขุนเทียน	2.97				.05	.08	.14	.25
ปทุมวัน	2.92					.03	.09	.20
บางรัก	2.89						.06	.17
บางกะปิ	2.83							.11
ดอนเมือง	2.72							

จากตาราง 18 แสดงว่านักศึกษาที่มีสถานศึกษาอยู่บริเวณดอนเมืองมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวมต่ำกว่า
นักศึกษาที่มีสถานศึกษาอยู่บริเวณ จอมทอง และสวนหลวง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 19 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักรักศานนอกโรงเรียนหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย จำแนกตามสถานศึกษา

สถาบันที่ศึกษา		บางกะปิ	จอมทอง	บางรัก	บางขุนเทียน	สวนหลวง	ปทุมวัน	ดอนเมือง
		n = 64	n = 67	n = 22	n = 40	n = 64	n = 55	n = 93
		$\bar{X}$						
บางกะปิ	2.83		.01	.03	.14	.20	.21	.29*
จอมทอง	2.82			.02	.13	.19	.20	.28
บางรัก	2.80				.11	.17	.18	.26
บางขุนเทียน	2.69					.06	.07	.15
สวนหลวง	2.63						.01	.09
ปทุมวัน	2.62							.08
ดอนเมือง	2.54							

จากตาราง 19 แสดงว่านักรักศานที่มีสถานศึกษาอยู่บริเวณดอนเมืองมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตด้านการกระทำทางกาย ต่ำกว่านักรักศานที่มีสถานศึกษาอยู่บริเวณบางกะปิ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 20 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางวาจา จำแนกตามสถานศึกษา

สถาบันที่ศึกษา		สวนหลวง	บางขุนเทียน	จอมทอง	บางรัก	ปทุมวัน	บางกะปิ	ดอนเมือง
		n = 40	n = 40	n = 67	n = 22	n = 55	n = 64	n = 93
$\bar{X}$		3.13	3.00	2.99	2.86	2.85	2.69	2.65
สวนหลวง	3.13		.13	.14	.27	.28	.44	.48*
บางขุนเทียน	3.00			.01	.14	.15	.31	.35
จอมทอง	2.99				.13	.14	.30	.34*
บางรัก	2.86					.01	.17	0.21
ปทุมวัน	2.85						.16	.20
บางกะปิ	2.69							.04
ดอนเมือง	2.65							

จากตาราง 20 แสดงว่านักศึกษาที่มีสถานศึกษาอยู่บริเวณดอนเมืองมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตด้านการกระทำทางวาจา ต่ำกว่านักศึกษาที่มีสถานศึกษาอยู่บริเวณ สวนหลวง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่สูงกว่าบริเวณจอมทอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 21 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักเรียนนอกโรงเรียนหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางวาจา จำแนกตามสถานศึกษา

สถาบันที่ศึกษา		สวนหลวง	จอมทอง	ปทุมวัน	บางขุนเทียน	บางรัก	บางกะปิ	ดอนเมือง
		n = 40	n = 67	n = 55	n = 40	n = 22	n = 64	n = 93
	$\bar{X}$	3.71	3.45	3.30	3.23	3.02	2.99	2.97
สวนหลวง	3.71		.26	.41	.48	.69	.72**	.74**
จอมทอง	3.45			.15	.22	.43	.46	.48
ปทุมวัน	3.30				.07	.28	.31	.33
บางขุนเทียน	3.23					.21	.24	.26
บางรัก	3.02						.03	.05
บางกะปิ	2.99							.02
ดอนเมือง	2.97							

จากตาราง 21 แสดงว่านักศึกษาที่มีสถานศึกษาอยู่บริเวณสวนหลวงมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตด้านการกระทำทางใจ สูงกว่านักศึกษาที่มีสถานศึกษาอยู่บริเวณบางกะปิ และดอนเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 30 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามปัจจุบันประกอบอาชีพ

การนำกฎแห่งกรรมทาง พระพุทธศาสนาไปใช้ในการ ดำรงชีวิตของนักศึกษา	อาชีพอิสระ หรือค้าขาย/เกษตรกร n = 55			พนักงาน ลูกจ้างส่วนราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ n = 99			รับจ้าง n = 55			อื่น ๆ n = 22			ไม่ทำงาน n = 64		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการกระทำทางกาย	2.84	.30	ปานกลาง	2.76	.43	ปานกลาง	2.51	.64	ปานกลาง	2.69	.47	ปานกลาง	2.79	.36	ปานกลาง
2. ด้านการกระทำทางวาจา	3.07	.47	ปานกลาง	2.80	.39	ปานกลาง	2.71	.79	ปานกลาง	2.76	.42	ปานกลาง	3.01	.44	ปานกลาง
3. ด้านการกระทำทางใจ	3.60	.80	ปานกลาง	3.05	1.03	ปานกลาง	3.22	.77	ปานกลาง	3.38	.44	ปานกลาง	3.04	.96	ปานกลาง
รวม	3.17	.38	ปานกลาง	2.87	.40	ปานกลาง	2.81	.60	ปานกลาง	2.94	.35	ปานกลาง	2.95	.39	ปานกลาง

จากตาราง 30 การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา จำแนกตามการประกอบอาชีพ พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพอิสระ และค้าขายมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวม และทุกด้าน สูงกว่านักศึกษาที่มีประกอบอาชีพอื่นๆ

ตาราง 32 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาออกโรงเรียนหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยรวม จำแนกตามประกอบอาชีพ

ประกอบอาชีพ		อาชีพอิสระ หรือค้าขาย/เกษตรกร n = 55	ไม่ทำงาน n = 67	อื่น ๆ n = 67	พนักงาน ลูกจ้างส่วน ราชการหรือรัฐวิสาหกิจ n = 99	รับจ้าง n = 128
$\bar{X}$		3.17	2.95	2.94	2.87	2.81
อาชีพอิสระหรือค้าขาย/เกษตรกร	3.17		.22	.23	.30*	.36*
ไม่ทำงาน	2.95			.01	.08	.14
อื่น ๆ	2.94				.07	.13
พนักงาน ลูกจ้างส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	2.87					.06
รับจ้าง	2.81					

จากตาราง 32 แสดงว่า นักศึกษาที่ประกอบอาชีพอิสระหรือค้าขาย/ เกษตรกรมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต โดยรวมสูงกว่านักศึกษาที่มีอาชีพพนักงาน ลูกจ้างส่วนราชการหรือ รัฐวิสาหกิจ และรับจ้างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 33 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนัศีกษานอกโรงเรียนหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย จำแนกตามการประกอบอาชีพ

ปัจจุบันประกอบอาชีพ		อาชีพอิสระ หรือค้าขาย/เกษตรกร n = 55	ไม่ทำงาน n = 67	พนักงาน ลูกจ้างส่วน ราชการหรือรัฐวิสาหกิจ n = 99	อื่น ๆ n = 67	รับจ้าง n = 128
	$\bar{X}$	2.84	2.79	2.76	2.69	2.51
อาชีพอิสระหรือค้าขาย/เกษตรกร	2.84		.05	.08	.15	.33**
ไม่ทำงาน	2.79			.03	.10	.28
พนักงาน ลูกจ้างส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	2.76				.07	.25**
อื่น ๆ	2.69					.18**
รับจ้าง	2.51					

จากตาราง 33 แสดงว่า นักศีกษาที่ประกอบอาชีพรับจ้างมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ด้านการกระทำทางกาย
ต่ำกว่านักศีกษาที่มีอาชีพอิสระหรือค้าขาย/เกษตรกร พนักงาน ลูกจ้างส่วนราชการหรือ รัฐวิสาหกิจ และได้ทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 34 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนัศีกษานอกโรงเรียนหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางวาจา จำแนกตามการประกอบอาชีพ

ปัจจุบันประกอบอาชีพ		อาชีพอิสระ หรือค้าขาย/เกษตรกร n = 55	ไม่ทำงาน n = 67	พนักงาน ลูกจ้างส่วน ราชการหรือรัฐวิสาหกิจ n = 99	อื่น ๆ n = 67	รับจ้าง n = 128
$\bar{X}$		3.07	3.01	2.80	2.76	2.71
อาชีพอิสระหรือค้าขาย/เกษตรกร	3.07		.06	.27	.31	.36**
ไม่ทำงาน	3.01			.21	.25	.30*
พนักงาน ลูกจ้างส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	2.80				.04	.09
อื่น ๆ	2.76					.05
รับจ้าง	2.71					

จากตาราง 34 แสดงว่า นัศีกษาที่ประกอบอาชีพรับจ้างมีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ด้านการกระทำทางวาจา
ต่ำกว่านัศีกษาที่มีอาชีพอิสระหรือค้าขาย/เกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และต่ำกว่านัศีกษาที่ไม่ได้ทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 35 การทดสอบความแตกต่างระดับปฏิบัติการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนัศีกษานอกโรงเรียนหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางใจ จำแนกตามการประกอบอาชีพ

ปัจจุบันประกอบอาชีพ		อาชีพอิสระ หรือค้าขาย/เกษตรกร n = 55	อื่น ๆ n = 67	รับจ้าง n = 128	พนักงาน ลูกจ้างส่วน ราชการหรือรัฐวิสาหกิจ n = 99	ไม่ทำงาน n = 67
$\bar{X}$		3.60	3.38	3.22	3.05	3.04
อาชีพอิสระหรือค้าขาย/เกษตรกร	3.60		.22	.38	.55**	.56*
อื่น ๆ	3.38			.16	.33	.34
รับจ้าง	3.22				.17	.18
พนักงาน ลูกจ้างส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ	3.05					.01
ไม่ทำงาน	3.04					

จากตาราง 35 แสดงว่า นักศีกษาที่ประกอบอาชีพอิสระหรือค้าขาย/เกษตรกร มีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ด้านการกระทำทางใจ สูงกว่านักศีกษาที่มีอาชีพพนักงาน ลูกจ้างส่วนราชการหรือ รัฐวิสาหกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสูงกว่านักศีกษาที่ไม่ได้ทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นแตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตาราง 36 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ จำแนกระดับความรู้ความเข้าใจ เรื่องกฎแห่งกรรม

การนำกฎแห่งกรรมทาง พระพุทธศาสนาไปใช้ในการ ดำรงชีวิตของนักศึกษา	รู้มาก n = 26			รู้ปานกลาง n = 279			รู้ห้อย n = 68			ไม่รู้ n = 8		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านการกระทำทางกาย	2.63	.11	ปานกลาง	2.72	.45	ปานกลาง	2.53	.73	ปานกลาง	3.13	.13	ปานกลาง
2. ด้านการกระทำทางวาจา	3.11	.30	ปานกลาง	.85	.57	ปานกลาง	2.69	.72	ปานกลาง	3.19	.09	ปานกลาง
3. ด้านการกระทำทางใจ	3.67	.90	มาก	3.30	.77	มาก	2.66	1.09	ปานกลาง	3.38	.47	ปานกลาง
รวม	3.14	.39	ปานกลาง	2.95	.39	ปานกลาง	2.63	.71	ปานกลาง	3.23	.16	ปานกลาง

จากตาราง 36 การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา จำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม พบว่า นักศึกษาไม่มีความรู้เรื่องกฎแห่งกรรม มีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวม ด้านการกระทำทางกาย และด้านการกระทำทางวาจา สูงกว่านักศึกษาที่มีความรู้สูงกว่าระดับอื่นๆ ส่วนด้านการกระทำทางใจ นักศึกษาที่มีระดับความรู้มาก มีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตสูงกว่านักศึกษาที่มีความรู้อยู่ในระดับอื่นๆ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร 3 ด้าน คือการกระทำทางกาย การกระทำทางวาจา การกระทำทางใจ
2. เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติตนในการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานศึกษา สถานภาพตนเอง สถานภาพการพักอาศัย อาชีพ ความรู้เรื่องกฎแห่งกรรม
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเรื่องการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษานี้ทำให้ทราบถึงการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำรงชีวิตของเยาวชนนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อทราบถึงสภาวะทางศีลธรรม ของนักศึกษาทั้งชายและหญิงของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน เขตกรุงเทพมหานคร
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกโรงเรียน จะได้นำข้อมูลไปวางแผนจัดการศึกษา การเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนักศึกษา เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาทางศีลธรรมในสังคมไทย แนวทางที่จะตอบคำถามบางประการเกี่ยวกับปัญหาทางศีลธรรม มีแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน
3. ครูผู้สอน จะได้นำข้อมูลไปพัฒนาผู้เรียน โดยใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้นอกระบบ การเรียนรู้ตามอัธยาศัย การเรียนรู้จากวิถีชีวิต ครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน และสังคม โดยใช้กฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนา
4. ผู้เรียน จะได้รับผลถำนำความรู้เรื่องกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน 3 ระดับ ของศูนย์การเรียนชุมชน จากสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2550 ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้สุ่มจากกลุ่มประชากร ด้วยวิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจาก ตาราง เครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan. n.d.) ที่ความคลาดเคลื่อนระดับ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 381 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต 3 ด้าน คือ ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบ่งเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ลักษณะของคำถามเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 แบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ลักษณะของแบบเป็นแบบถูกผิด ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยแนวคิดในเรื่องความเชื่อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเพื่อวัดระดับการปฏิบัติ ในการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ใน 3 ด้านคือ การกระทำทางกาย การกระทำทางวาจา การกระทำทางใจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปถึงผู้อำนวยการสถานศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยไปประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครพร้อมชี้แจงวิธีตอบแบบสอบถาม เมื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามพบว่าไม่มีแบบสอบถามที่สมบูรณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ 381 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 100 การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC ทำการวิเคราะห์ค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้ โดยข้อมูลส่วนตัวของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ข้อมูลที่เป็นการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร วิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ข้อมูลที่เป็นการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน 3 ด้าน วิเคราะห์ระดับการปฏิบัติตน โดยแจกแจงความถี่ หาค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และข้อมูลเปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ทั้ง 3 ด้าน วิเคราะห์โดยใช้สถิติในการทดสอบสมมุติฐานและความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยใช้ t -test และกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และหาพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะใช้การทดสอบรายคู่โดยวิธีของชฟเฟ (Scheffe's Method)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยเรื่อง การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนสรุปได้ดังนี้

1. นักศึกษานอกโรงเรียน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 381 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57.22) ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21- 29 ปี (ร้อยละ 40.42) รองลงมาอายุ 16 – 20 ปี (ร้อยละ 35.43) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 65.62 (250 คน) รองลงมาเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 31.23) ส่วนใหญ่สถานศึกษาอยู่บริเวณ ดอนเมือง (ร้อยละ 24.41) รองลงมาอยู่บริเวณ จอมทอง(ร้อยละ 17.58) ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 67.72) รองลงมามีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 32.28) ส่วนใหญ่มีสถานภาพการพักอาศัยกับบิดา มารดา หรือ ผู้ปกครอง (ร้อยละ 39.90) รองลงมามีสถานภาพการพักอาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อน (ร้อยละ 31.23) และ ส่วนใหญ่มีอาชีพ รับจ้าง (ร้อยละ 33.60) รองลงมาเป็นพนักงาน ลูกจ้าง ส่วนราชการ หรือ รัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 25.98)

2. ระดับการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.91$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตทุกด้านกับ การกระทำทางกาย ($\bar{X} = 2.69$) ด้านการ กระทำทางวาจา $\bar{X} = 2.84$ ด้านการกระทำทางใจ $\bar{X} = 3.21$ อยู่ในระดับปานกลาง

2.1 ด้านการกระทำทางกาย นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีการนำกฎแห่งกรรม ไปใช้ในการดำรงชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก 3 ข้อ ระดับปานกลาง 8 ข้อ โดยที่ ในระดับปฏิบัติมากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ นำของหรืออุปกรณ์ การศึกษาที่ยืมจากสถานศึกษามาคืนภายในกำหนดเวลา ($\bar{X} = 3.58$) รองลงมาคือ เมื่อพบเจอคน ได้รับอันตราย บาดเจ็บหรือไม่สบาย จะช่วยเหลือให้ได้รับการรักษา หรือ ไม่อยู่ในสถานที่ปลอดภัย ($\bar{X} = 3.55$)

2.2 ด้านการกระทำทางวาจา นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีการนำกฎแห่งกรรม ไปใช้ในการดำรงชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ข้อ ระดับปานกลาง 11 ข้อ โดยที่ในระดับปฏิบัติมากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พูดกับพ่อแม่ด้วยความเคารพแม้จะถูกว่ากล่าวตักเตือนบ่อยครั้ง ($\bar{X} = 3.65$) รองลงมาคือ เมื่อเห็นคนทำความดีก็กล่าวชื่นชมด้วยความจริงใจ ($\bar{X} = 3.60$) ส่วนในระดับน้อย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ไม่พูดขัดทอดความผิดให้ผู้อื่น เพื่อให้ตนเองพ้นผิด ($\bar{X} = 1.99$)

2.3 ด้านการกระทำทางใจ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีการนำกฎแห่งกรรม ไปใช้ในการดำรงชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณารายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก 2 ข้อ ปานกลาง 15 ข้อ โดยที่ในระดับปฏิบัติมากข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ตั้งใจที่จะตอบแทนคุณพ่อแม่ เลี้ยงดูท่านยามชรา เช่น เมื่อมีรายได้จะแบ่งให้ท่านใช้ เช่น เมื่อมีรายได้จะแบ่งให้ท่านใช้ สอนให้ลูก เคารพ ปู่ย่า ตายาย ฯลฯ ($\bar{X} = 3.80$) รองลงมา คือ รู้สึกยินดีด้วย เมื่อเห็นได้ดี หรือเลื่อนตำแหน่ง

หน้าที่ การงาน ($\bar{X} = 3.56$) ส่วนในระดับปานกลาง ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ไม่เชื่อว่า การให้ผลของกรรมเกิดขึ้นได้หลังจากตายไปแล้ว ($\bar{X} = 2.56$)

3. การเปรียบเทียบ การนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานศึกษา สถานภาพ สถานภาพการพักอาศัย อาชีพ ระดับความรู้เรื่องกฎแห่งกรรม

3.1 การนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนจำแนก เพศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า การกระทำทางกายและการกระทำทางใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.2 การนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนจำแนกตามอายุ โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า นักศึกษาที่มีอายุ 16-20 ปี มีการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตด้านกระทำทางกาย สูงกว่านักศึกษาที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และสูงกว่านักศึกษาที่มีอายุ 21-29 ปีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการกระทำทางวาจา นักศึกษาที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป มีการนำกฎแห่งกรรมไปใช้สูงกว่านักศึกษาที่มีอายุระหว่าง 16-20 และ 21-29 ปีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.3 การนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนจำแนก ระดับการศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่านักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีการการนำกฎแห่งกรรมด้านการกระทำทางวาจาสูงกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและประถมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

3.4 การนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนจำแนก สถานศึกษาโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่านักศึกษาที่มีสถานศึกษาในเขตสวนหลวงมีการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจสูงกว่านักศึกษาในเขตบางกะปิและดอนเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.5 การนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนจำแนกตามสถานภาพ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า นักศึกษาที่สถานภาพสมรสมีการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตสูงกว่านักศึกษาที่สถานภาพโสด ด้านการกระทำทางวาจา และการกระทำทางใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.6 การนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนจำแนกตามสถานภาพการพักอาศัย โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่านักศึกษาที่พักอาศัยกับบิดามารดาหรือผู้ปกครองมีการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตด้านการกระทำทางกายสูงกว่านักศึกษาที่พักอาศัยอยู่กับครอบครัว และนักศึกษาที่พักอาศัยอยู่ตามลำพังหรืออยู่กับเพื่อน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักศึกษาที่พักอาศัยอยู่

ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อนมีการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต ด้านการกระทำทางวาจาต่ำกว่านักศึกษาที่อยู่กับครอบครัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.7 การนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำแนกตามอาชีพ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่านักศึกษาที่ประกอบอาชีพรับจ้างมีการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจาต่ำกว่านักศึกษาที่มีอาชีพอิสระหรือค้าขายอย่างมีนัยสำคัญ .01 และนักศึกษาที่ประกอบอาชีพอิสระหรือค้าขาย เกษตรกร มีการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตด้านการกระทำทางใจสูงกว่านักศึกษาที่มีอาชีพพนักงาน ลูกจ้างส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.8 การนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำแนกตามความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมโดยรวมแตกต่างกันมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่านักศึกษาที่ไม่มีระดับความรู้มีการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตด้านการกระทำทางกายสูงกว่านักศึกษาที่มีความรู้น้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักศึกษาที่มีความรู้มากมีการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตด้านการกระทำทางวาจาสูงกว่านักศึกษาที่ระดับความรู้น้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะ การนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน

4.1 ด้านการกระทำทางกาย มีนักศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต 56 คน เรียงลำดับดังนี้ นักศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต จำนวน 47 คน ได้แก่ แม้รู้ว่าการฆ่าสัตว์ทำให้ผิดศีล แต่จำเป็นต้องทำเป็นอาหารร้อยละ 42.86 (จำนวน 18 คน) เมื่อไม่มีเจ้าของก็นำจะนำไปเป็นของส่วนตัวได้ คิดเป็นร้อยละ 52.38 (จำนวน 22 คน) แฟชั่นสมัยใหม่เลียนแบบดารา นักศึกษาชอบแต่งกายตามแฟชั่น เสื้อผ้ารัดรูปตามแฟชั่น ไม่เหมาะกับนักศึกษา (ไม่เคารพในสถาบัน) สังคมของผู้ใหญ่ที่เป็นแบบ มีการเลี้ยงเหล้าเป็นเรื่องปกติ ทำให้นักศึกษารู้สึกปกติไม่ผิดศีลธรรม คิดเป็นร้อยละ 4.76 (จำนวน 2 คน) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 14 คน ได้แก่ รัฐควรส่งเสริมศีลธรรม เน้น เรื่องกฎแห่งกรรม ว่าการผิดศีลมีผลของกรรมรองรับ คิดเป็นร้อยละ 21.43 (จำนวน 3 คน) สถานศึกษา ควรออกกฎในการแต่งตัวของนักศึกษาหญิงอย่างเคร่งครัดเด็ดขาด เน้นให้สู่การปฏิบัติ เพราะดูไม่เหมาะสมมาก ๆ คิดเป็นร้อยละ 42.86 (จำนวน 6 คน) สื่อมวลชนควรมีจิตสำนึกใน นำเสนอข่าวและภาพที่เหมาะสมหรือไม่ควรโฆษณาส่งเสริมสิ่งเสพติด เช่น บุหรี่ ดื่มเหล้า คิดเป็นร้อยละ 35.71 (จำนวน 5 คน)

4.2 ด้านการกระทำทางวาจา มีนักศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต 72 คน เรียงลำดับดังนี้ นักศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต จำนวน 53 คน ได้แก่ จำเป็นต้องโกหก เพื่อให้สถานการณ์ต่างๆ ดีขึ้นให้ทุกคนสบายใจ คิดเป็นร้อยละ 47.17 (จำนวน 25 คน) ไม่เข้าใจว่าการพูดคำหยาบ ส่อเสียด

โกหก จะมีผลของกรรมรองรับอย่างไร คิดเป็นร้อยละ 30.19 (จำนวน 16 คน) การพูดสนุกสนาน ไร้สาระ เพื่อเจ้อ แต่ทำให้มีความสุขทางกาย คิดเป็นร้อยละ 22.64 (จำนวน 12 คน) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 19 คน ได้แก่ พ่อแม่ ครู ควรเป็นต้นแบบในการใช้ภาษาการสื่อสารต่อกับบุคคลต่างๆ หรือเรียนรู้แบบประสบการณ์ทางศีลธรรมก่อนสอนให้แก่ลูกหรือนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 21.05 (จำนวน 4 คน) สื่อ วิทยุ โทรทัศน์ ควรให้ความสำคัญต่อการนำเสนอสื่อ คิดเป็นร้อยละ 52.63 (จำนวน 10 คน) รัฐควรส่งเสริมศีลธรรม เน้นกฎแห่งกรรม มีผลจากการใช้วาจาหยาบ ส่อเสียด ฯลฯ การรู้ประสบการณ์จากนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 26.32 (จำนวน 5 คน)

4.3 ด้านการกระทำทางใจ มีนักศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต 30 คน เรียงลำดับดังนี้ นักศึกษามีปัญหาเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต จำนวน 20 คน ได้แก่ ขาดความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม เช่น แค่ว่าเพียงความคิด ไม่น่าจะมีผลของกรรม คิดเป็นร้อยละ 25 (จำนวน 5 คน) การตัดใจจากสิ่งที่ทำให้เป็นทุกข์ นั้น ทำได้ยาก คิดเป็นร้อยละ 60 (จำนวน 16 คน) การมีความรัก เมตตา ปราณนาดี ต่อทุกคนนั้น เป็นสิ่งดี แต่สำหรับบุคคลที่ร้ายต่อเรานั้นทำใจยาก คิดเป็นร้อยละ 15 (จำนวน 12 คน) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 12 คน ได้แก่ ควรประชาสัมพันธ์ให้นักศึกษาเข้าใจผลดีของการปรับใจ ฝึกใจ พัฒนาจิตใจให้ดี เช่นมีการปฏิบัติธรรม ทำใจให้สงบ คิดเป็นร้อยละ 25 (จำนวน 3 คน) ควรส่งเสริมให้นักศึกษารู้ว่าใจนั้นสำคัญ ถ้าใจดี การกระทำคำพูดก็จะดีไปด้วย คิดเป็นร้อยละ 41.67 (จำนวน 5 คน) รัฐควรสร้างจิตสำนึกให้ทุกๆ ชีวิต รู้จักรักชาติ รักใจ ตนให้ดีที่สุด เมื่อใจเราดีย่อมสร้างบรรยากาศที่ดีได้ คิดเป็นร้อยละ 33.33 (จำนวน 4 คน)

อภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ผลการวิเคราะห์มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพสังคมในปัจจุบันมุ่งเน้นความก้าวหน้าทางวัตถุ จนเกิดความเสื่อมถอยทางศีลธรรม แม้จะมีหน่วยงานจากภาครัฐและสถาบันต่างๆ จะช่วยกันส่งเสริม ให้ความรู้ทางหลักธรรม แต่สภาพแวดล้อมรอบด้านไม่ได้เอื้อที่ให้น่าสนใจใฝ่เรียนรู้ อีกทั้งสื่อได้มีการนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย ล้วนแต่มีผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งสิ้น จนทำให้เกิดช่องว่างของครอบครัว พ่อแม่ลูก ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอาจก่อให้เกิดทั้งผลดีและผลเสียตามมามากมายที่พร้อมจะทำลายวัฒนธรรมชาวพุทธอยู่ตลอดเวลา แม้นักศึกษาจะรู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว แต่โอกาสที่จะเฟลอสติ เพลิดเพลินไปกับสภาพแวดล้อมที่ยั่วชวน หากจิตใจไม่เข้มแข็งพอ ก็จะตกเป็นทาสของวัตถุ เสพย์ติดในรูป รสกลิ่น เสียง สัมผัสได้เสมอ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง

ช่วยกันฟื้นฟูศีลธรรมให้กลับมาสู่ผืนแผ่นดินไทยดังเช่นที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติกันมาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภัทรา สบล้ำเลิศ (2542 : 8) เรื่องพุทธวิธีในการแก้ปัญหาสารเสพติด กรณีศึกษา ศูนย์สงเคราะห์และบำบัดผู้ติดยา พบว่าหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นเครื่องควบคุมกาย วาจา ใจ ได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป และเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวได้เป็นอย่างดี ส่วนพุทธวิธีที่ใช้ในการแก้ปัญหาคือ หลักใหญ่ในเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา การเลือกคบคนดี มีสัจจะ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ความเข้าใจเรื่องกฎและผลของกรรม และควรมีการร่วมมือกันหลายฝ่ายเช่น ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน สื่อมวลชน สถาบันศาสนา

2. การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียน ด้านการกระทำทางกาย อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่า แม้ผู้คนส่วนใหญ่ จะเห็นความสำคัญและเชื่อต่อคำสอนของศาสนาแต่ผลการวิจัยด้านพฤติกรรมก็พบว่าผู้คนจำนวนไม่น้อยยังเห็นห่างจากศาสนา เพราะได้มีการทำบาปหรือละเมิดค่านิยมและกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนด กันมาก แม้แต่งงานวิจัยของชาวต่างชาติ ที่เข้ามาศึกษาพฤติกรรมเรื่องการทำบุญและการประพฤติ ผิดศีลธรรมของคนไทย ยังได้พบว่า ขณะที่คนไทยทำพิธีกรรมที่เป็นบุญทางพุทธศาสนา ก็ยังมีคน อีกส่วนหนึ่งมีการประพฤติผิดศีลธรรมสวนทางกับหลักการ เช่นฆ่าสัตว์ และดื่มสุรา เป็นต้น

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ นักศึกษาส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตนคือ เมื่อพบเจอได้รับอันตราย บาดเจ็บไม่สบาย จะช่วยเหลือให้ได้รับการรักษาหรือให้อยู่ในสถานที่ปลอดภัยและไม่นำของหรือ อุปกรณ์การศึกษาจากศูนย์การเรียนชุมชนไปใช้ส่วนตัว ซึ่งสอดคล้องกับสนธิ สมัตการ (2539 : 40) ที่กล่าวไว้ว่า พุทธศาสนามีส่วนสำคัญในการสร้างบุคลิกภาพเด่นๆ ให้แก่คนไทย อาทิ การมีนิสัย เป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตา กรุณา ต่อคนและสัตว์ผู้ตกยาก พุทธศาสนามีความเกี่ยวพันอย่าง ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตประจำวันของคนไทยส่วนใหญ่

3. การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษา นอกโรงเรียน ด้านการกระทำทางวาจา อยู่ในระดับปานกลางทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สังคมมีความ ซับซ้อนขึ้น มี ความเคยชินกับสภาพแวดล้อมที่ขาดระเบียบวินัย ครอบครัวไม่ได้กวดขันเข้มงวดว่า คำพูดใดควรไม่ควร และจากการนำเสนอของสื่อที่หลากหลายขาดต้นแบบที่ดี โดยทั่วไปจะรู้จำว่า ศีล ข้อ 4 คือห้ามพูดเท็จ ซึ่งรายละเอียดในศีลข้อ 4 รวมถึง การไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพื่อเจ้อ ไม่พูด ส่อเสียด ให้ร้ายป้ายสี ซึ่งถ้าสังคมได้ให้ความสำคัญ เรื่องการให้ผลของกรรมจากการพูดข้างต้น ย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติที่มากขึ้นดังที่แม่ชีธนพร (2548 :86) กล่าวว่าศีลข้อ 4 จะรักษายากกว่าข้อ อื่น เพราะโดยนิสัยของคนโดยทั่วไปมักจะรักตัวเองโดยสัญชาตญาณ มักจะพูดปฏิเสธเอาไว้ก่อนว่า เปล่าทำทั้งที่ใจยังไม่ได้คิดจะโกหก แต่เป็นระบบการป้องกันตนโดยสัญชาตญาณ

เมื่อพิจารณารายด้านพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีการปฏิบัติทางวาจาคือ พูดกับพ่อแม่ด้วยความเคารพ แม้ถูกว่ากล่าวตักเตือนบ่อยครั้งและเมื่อเห็นคนทำความดีก็กล่าวชื่นชมด้วยความจริงใจ ซึ่งสอดคล้องกับศรีศักร วัลลิโภดม (2538 : 71) ที่กล่าวว่า ศาสนาเป็นสิ่งจรรโลง การอยู่ร่วมกันของ มนุษย์ ในสังคม ซึ่งก็คือการจรรโลงความเป็นมนุษย์ นั่นเอง ครอบครัวและชุมชน จำดำรงอยู่ได้ ก็ ต้องอาศัย ศาสนาเป็นหลัก ถ้าไม่มีศาสนาแล้วครอบครัวก็แตกแยก และชุมชนก็หมดความหมาย

4. การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ด้านการกระทำทางใจ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก นักศึกษาอยู่ในสังคมที่ต้องรับผิดชอบตัวเอง ต่อสู้ดิ้นรน เพื่อความอยู่รอด มีความพยายามเพื่อให้ตนเองไปสู่จุดหมายที่ต้องการเท่าเทียมกับผู้อื่นที่มีโอกาสในการศึกษา จึงทำให้หนทางในการดำเนินชีวิตขณะศึกษาเล่าเรียนอาจจะไม่ได้เสียสละเต็มที่กับสังคมรอบข้าง และอาจเนื่องมาจากนักศึกษาโดยทั่วไปจะมีความรู้เรื่องกฎแห่งกรรมตามที่ได้รับถ่ายทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีความเชื่อตามๆ กันมาไม่ได้เคร่งครัดต่อการปฏิบัติ ยังไม่เข้าใจเรื่องโลก และชีวิตที่ชัดเจนว่า ทำความดีเพื่ออะไร ส่วนใหญ่จะมีเป้าหมายชีวิตอยู่ในใจระดับต้นดังที่ พระภาวนาวิริยคุณ (2546 : 91) ได้กล่าวว่า เป้าหมายชีวิตระดับต้นนั้นเป็นการตั้งเป้าเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ไม่ตกเป็นภาระแก่ใคร ด้วยการประกอบอาชีพสุจริต เพื่อเลี้ยงตนเอง ครอบครัว มารดา บิดา และบริวาร ให้มีความสุขพอสมควร ในชาตินี้ โดยไม่ผิดศีลธรรมจมอยู่ในอบายมุข และอกุศลกรรมทั้งปวง ส่วนการตั้งเป้าหมายชีวิตในระดับกลาง นั้น เพื่อให้ได้ไปถือกำเนิดในสุคติโลกสวรรค์ หรือโลกหน้าหลังจากตายไปแล้ว เว้นขาดจากอกุศลกรรมทั้งปวงทำให้ผ่องใส จึงมีโอกาสบรรลุเป้าหมายที่จะได้รับผลของกรรมดี จากการกระทำของตนขณะมีชีวิต และเป้าหมายชีวิตระดับสูงเพื่อความหลุดพ้น จากอำนาจบีบคั้นของกิเลส สามารถกำจัดความโลภ โกรธ หลงได้หมดสิ้น ผู้มีเป้าหมายชีวิตระดับกลางและสูงจะมีการปฏิบัติตนที่สูงมากกว่าคนทั่วไป

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีการปฏิบัติทางใจคือ ตั้งใจที่จะตอบแทนคุณพ่อแม่ เลี้ยงดูท่านยามชรา เช่น เมื่อมีรายได้จะแบ่งให้ท่านใช้ สอนให้ลูกเคารพปู่ย่า ตายาย ฯลฯ และรู้สึกยินดีด้วยเมื่อเพื่อนได้ดี หรือเลื่อนตำแหน่งในหน้าที่การงาน ซึ่งสอดคล้องสนิท สมัครการ (2539 : 40) ที่กล่าวว่า พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อความคิดอ่านและพฤติกรรมของคนไทยอย่างลึกซึ้ง

5. เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยจำแนกตามเพศ อายุ สถานศึกษา ระดับการศึกษา สถานภาพตนเอง สถานภาพการพักอาศัย อาชีพ และระดับความรู้เรื่องกฎแห่งกรรม

5.1 การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนโดยจำแนกตามเพศ จากการวิจัยพบว่านักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตรายด้านแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ นักศึกษาชายได้รับการปลูกฝังเกี่ยวกับการบวชทดแทนคุณบิดามารดาแต่เป็นการกระทำตามประเพณี วัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา จากสภาพแวดล้อม ตั้งแต่วัยเด็ก และสภาพสังคม ได้เรียนรู้ตามอรรถาธิบาย ต่อสู้ชีวิตด้วยตนเอง ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ช่วยครอบครัวด้วยแรงกายมากกว่า แต่ในทางปฏิบัติด้านจิตใจ แม้นักศึกษาหญิงจะไม่มีโอกาสบวชเรียน แต่ความมีน้ำใจ เมตตา กรุณามีมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของชัยพร วิชชะ และคณะ (2534 : 341-342) ได้ทำการวิจัยเรื่องพฤติกรรมจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน ศึกษาตามแนวทางจิตวิทยาสังคมพบว่าเพศผู้เป็นเพศชาย ไม่เพียงแต่ประเมินความน่าปรารถนาของผลกระทบต่ำกว่าหญิงเท่านั้น หากยังประเมินความเป็นไปได้ของการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ต่ำกว่าหญิงด้วย แสดงว่าเพศหญิงมีการจำแนกระหว่างการทำดีกับการทำชั่วและการ

ได้รับผลกระทบดีก็บผลกระทบชั่ว ที่เกิดจากจากการประพุดติของหญิงมากกว่าชาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของนิพนธ์ เทียมทิพาบุญกร (2527 : 76) ที่ศึกษาเกี่ยวกับทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์ พบว่า นิสิตชายและหญิงมีทัศนะต่อพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน

5.2 การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนโดยจำแนกตามอายุ จากการวิจัยพบว่านักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกันมีการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตรายด้านต่างกันทั้งนี้อาจเป็นเพราะ นักศึกษาที่มีช่วงอายุ 16-20 ปี ยังมีความใกล้ชิดกับพ่อแม่ ความผูกพันห่วงใย ย่อมถูกกว่ากล่าวตักเตือนอยู่เสมอ ยังเป็นเด็ก ทำให้ นักศึกษายังไม่กล้าทำสิ่งที่พ่อแม่ไม่พอใจ พยายามประพุดติตัวอยู่ในกรอบที่พ่อแม่ต้องการ พยายามทำสิ่งดีเพราะกลัวถูกดู หรือทำเพราะมีเงื่อนไขที่ต้องการ อาจจะไม่ได้เกิดจากจิตสำนึกเรื่องบาปบุญ การให้ผลของกรรม ส่วนหนึ่งอาจมาจากการหล่อหลอมของครอบครัวตั้งแต่เยาว์วัย มีต้นแบบให้ปฏิบัติตามแม้อายุน้อยแต่ก็คุ้นเคยและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ส่วนนักศึกษาที่มีช่วงอายุ 30 ปี และอายุ 21-29 ปี มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ใหญ่ มีความมั่นใจในตนเองสูง กล้าตัดสินใจโดยไม่ต้องปรึกษาใคร มีอิสระ ซึ่งพ่อแม่ก็ไม่กล้าว่ากล่าวตักเตือนเพราะรับผิดชอบตัวเองได้แล้ว แต่นักศึกษากลุ่มนี้ จะรู้จักใช้คำพูด ที่มีเหตุ มีผล มีความอดกลั้นมากขึ้นเพราะได้ผ่านประสบการณ์ชีวิตมาพอสมควร แม้ห่างไกลพ่อแม่แต่ดูแลตัวเองได้

5.3 การนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำแนกตามระดับการศึกษา จากการวิจัยพบว่านักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อาจเป็นเพราะนักศึกษามีวุฒิทางอารมณ์แตกต่างกัน อาจรู้สึกได้ว่าได้สัมผัสสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ มีกิจกรรมการเรียนการสอน มีการพบกลุ่ม มีการปรับตัวเข้ากับสิ่งใหม่ๆ ที่มีการเรียนรู้หลังจากพลาดโอกาสทางการศึกษามาระยะหนึ่ง และมีประสบการณ์ชีวิตที่มากกว่า ทำให้นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความมั่นใจในตนเองมากกว่า ประกอบกับอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมชาวพุทธอยู่บ้าง

5.4 การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำแนกตามสถานศึกษา โดยรวมและรายด้าน แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะสังคมในแต่ละท้องที่ของสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร มีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน เช่นเขตสวนหลวงจะมีชุมชนที่เป็นอิสลามมาก การถ่ายทอดวัฒนธรรมทางศาสนาจะเคร่งครัด อาจมีส่วนต่อการปฏิบัติดีซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพล โพพิศ (ฐันนรงค์ศักดิ์ เวียงสารวิน. 2528 : 14 ; อ้างอิงจากสุรพล โพพิศ. ม.ป.ป.) เรื่องการเปรียบเทียบค่านิยมทางสังคมของนักศึกษาไทยพุทธและนักศึกษาไทยอิสลามในวิทยาลัยครูยะลา พบว่า นักศึกษาไทยพุทธเลือกค่านิยมทางชีวิตครอบครัว เป็นอันดับสูงสุด ในขณะที่กลุ่มนักศึกษาไทยอิสลามเลือกค่านิยมทางศาสนาเป็นอันดับสูงสุด ซึ่งในทางตรงข้ามอาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน อยู่ใกล้แหล่งบันเทิง ก็อาจส่งผลต่อพฤติกรรมของนักศึกษาเช่นกัน และอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้นักศึกษานำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตที่แตกต่างกัน คือบทบาทของครู ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจนักศึกษามาก โดยเฉพาะ

วิชาพระพุทธศาสนาซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยทิพวรรณ ขวัญอ่อน (ม.ป.ป. : บทคัดย่อ) เรื่องสภาพปัญหาการใช้หลักสูตรทางพุทธศาสนาตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ของนักเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร จากการวิจัยพบว่า ครูไม่มีความรู้ทางพุทธศาสนา จำนวนห้องไม่พอจัดห้องจริยะ ครูผู้รับผิดชอบขาดความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรทางพุทธศาสนา ขาดการจัดกิจกรรม และสื่อทางพระพุทธศาสนาดังนั้นครูที่สอนในสถานศึกษาจึงมีความสำคัญยิ่งในการเป็นต้นแบบในการใฝ่ใจศึกษาธรรม ประพฤติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรม โดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ให้นักเรียนคิดเป็นและมีวินัยในตนเอง สามารถปฏิบัติตนได้โดยมีต้องบังคับ

5.5 เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยจำแนกตามสถานภาพของนักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนโดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน อาจเป็น เพราะนักศึกษาที่สมรสแล้ว เมื่อเข้ามาศึกษาเรียนรู้จำเป็นต้องรับผิดชอบครอบครัว ความคิดที่จะสนุกสนานเพลิดเพลินไปตามสภาพแวดล้อมย่อมมีขีดจำกัดด้วยเวลาและสภาพ จะมีเหตุผลในการประพฤติปฏิบัติว่าอะไรดีชั่ว ควรหรือไม่ควร และสิ่งใดจะมีผลต่อจิตใจคนในครอบครัว สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีของลูกได้ มีวุฒิภาวะ ประสบการณ์ ความรับผิดชอบจะนำธรรมะที่ได้รับถ่ายทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษมาใช้มากขึ้น เข้าใจโลกและชีวิตมากขึ้น รู้จักยับยั้งชั่งใจ ส่วนนักศึกษาที่โสดไม่ต้องรับผิดชอบครอบครัว ใช้ชีวิตกับกลุ่มเพื่อน ถ้าได้เพื่อนดีก็โชคดีไป มีการแนะนำตักเตือน แต่โดยพื้นฐานที่ได้มีการสั่งสอนให้ละชั่วทำดี แต่เมื่อต้องพบสภาพแวดล้อมที่มอมเมาทำให้ทำให้ออกห่างได้ ดังคำที่ว่า “ดีชั่วรู้หมด แต่อดไม่ได้” อาจมีการเฟลอสติทางวาจาและใจได้ง่าย

5.6 เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต โดยจำแนกตามสถานภาพการพักอาศัย ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่พักอาศัยกับเพื่อนหรือตามลำพังมีการปฏิบัติตนโดยรวม และทุกด้านแตกต่างกัน อาจเป็นเพราะการเติบโตจากเด็กสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่ดั้นมีหลักการที่ได้รับการถ่ายทอดกันมาคือ การสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งพ่อแม่จะต้อง 1) ทำตัวอย่างดี ๆ ให้ลูกดู 2) หาหนังสือดีให้ลูกอ่าน 3) หากครูอาจารย์ดี ๆ ให้ลูกเรียนหนังสือ 4) หาเพื่อนดี ๆ ให้ลูกคบ (ส. ผ่อง สวัสดิ์. 2550 : 102) จาก 4 ข้อดังกล่าว นักศึกษาการศึกษาออกโรงเรียนอาจพลาดโอกาสที่ได้รับจากพ่อแม่ อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการดำรงชีวิต การที่นักศึกษาต้องมาพักอาศัยกับเพื่อนหรือตามลำพังในท่ามกลางสังคมที่ปะปนทั้งสิ่งดีและเลวอาจทำให้มีวินัยจืดจาง มงคลสูตรข้อที่ว่า ไม่คบคนพาล ให้คบบัณฑิต นั้น เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพักอาศัยกับเพื่อน เพราะถ้านักศึกษาคบคนไม่ดีก็มีโอกาสที่จะไม่ดีตามไปด้วย ถ้านักศึกษาได้สิ่งแวดล้อมที่ดีก็ย่อมเติบโตมาอย่างผู้ที่มีความคิด คำพูด การกระทำ ของมาตรฐานคนดีอยู่ในตัว มีข้อที่น่าสังเกตว่าบางคนมีความพร้อมทั้งฐานะ ชาติตระกูล มีโอกาสในการศึกษา เมื่อถูกส่งไปเรียนเมืองนอกได้ปริญญาโท ปริญญาเอก พอเรียนจบกลับมา ไม่เชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่เชื่อเรื่องชาตินี้ชาติหน้า ไม่สนใจ ไปได้มีจิตวิญญูกลับมา ความคิดนี้ได้มาจากเพื่อนที่เขาไปเรียนในต่างประเทศ เมื่อกลับมาทำงานเมืองไทยในสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมไทย พุดจาไม่มีสัมมาคารวะ ไม่รู้กาลเทศะ มีตัวอย่างให้เห็นมากมายที่เป็นผลจากการคบเพื่อน (ส.ผ่อง สวัสดิ์. 2550 : 104)

5.7 เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต จำแนกตามอาชีพ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน มีการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตทั้ง 3 ด้านแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการประกอบอาชีพแต่ละอย่างย่อมต้องอาศัยความสามารถ กลยุทธ์ ในการทำงานแตกต่างกันไป บางอย่างต้องใช้วาทศิลป์ในการพูด ความซื่อสัตย์ การมีมนุษยสัมพันธ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง อาชีพบางอย่างใช้เพียงแรงกาย หรือบางอย่างไม่จำเป็นต้องกระตือรือร้นก็สามารถทำต่อไปได้ ซึ่งการประกอบอาชีพอิสระ ค้าขาย จะต้องมีความสามารถเฉพาะ มีการฝึกฝนตัวเองอยู่เสมอตัวจึงจะก้าวหน้าได้ การใช้คำพูด และมองโลกในแง่ดี ย่อมเป็นหนทางสู่ความสำเร็จ ยิ่งในภาวะที่มีการแข่งขันกันมาก จำเป็นต้องมีความเพียรในการประกอบอาชีพ และมีความซื่อสัตย์

5.8 เปรียบเทียบการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต จำแนกตามระดับความรู้ เรื่องกฎแห่งกรรม โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความรู้เรื่องกฎแห่งกรรมนั้นมีทั้งแบบรู้จำ และความรู้ที่ได้ยิน ได้ฟัง ตามๆ กันมา มีความเข้าใจบ้าง ไม่เข้าใจบ้าง หรือบางคนอาจจะอยู่ในสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เรื่องกฎแห่งกรรม นักศึกษาที่นับถือพุทธศาสนาส่วนหนึ่งได้รับการซึมซับวัฒนธรรมชาวพุทธมีพ่อแม่สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติดี แม้ครอบครัวจะไม่ได้อบรมสั่งสอนเรื่องหลักธรรมคำสอนโดยตรง แต่มีการกระทำ คำพูด และความคิดที่ดีได้ หรือนักศึกษาส่วนหนึ่งจะมีความเคร่งครัดในหลักปฏิบัติจากคำสอนของศาสนาอิสลามมาตั้งแต่เยาว์วัย แม้จะไม่มีความรู้เรื่องกฎแห่งกรรมเลย แต่แนวทางการกระทำทางกาย วาจา ใจ นั้นอยู่ในคำสอนซึ่งใกล้เคียงกับหลักกุศลกรรมบถ ในพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่ากฎแห่งกรรมเป็นของสากลสำหรับทุกๆ ชีวิต แม้ว่าจะรู้หรือไม่รู้จักก็ตาม แม้ว่าพื้นฐานความเชื่อจะแตกต่างกัน ในทางตรงข้าม นักศึกษาที่รู้เรื่องกฎแห่งกรรม แต่รู้จำบ้าง แต่ไม่ใส่ใจปฏิบัติ ไม่ให้ความสำคัญ ทำบ้างไม่ทำบ้าง ขาดความเชื่อ เพราะกรรมบางอย่างไม่ให้ผลทันที จึงกล้าทำชั่วทั้งที่รู้ว่าไม่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของพระพรหมยอกเชื้อ (2541 : 7) พุทธศาสนากับปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทย ศึกษาความค่านึงเรื่องศีล 5 ของผู้กระทำผิดในเรือนจำคลองเปรมเพื่อวิเคราะห์หลัก คำสอน เรื่องศีล 5 และเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ยังพบในงานวิจัยภาคสนามว่า ผู้กระทำผิดนั้นมีความรู้และความค่านึงถึงศีล 5

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน จำแนกตามรายละเอียดดังนี้

4.1 การกระทำทางกาย ปัญหาที่พบคือ แม้รู้ว่าการฆ่าสัตว์ผิดศีล แต่จำเป็นต้องทำเป็นอาหาร ดังที่ J.P.Pruess (ฐนันทร์ศักดิ์ เวียงสารวิน. 2528 : 23 ; อ้างอิงจาก J.P.Pruess. n.d.) ได้ศึกษาเรื่อง การทำบุญและการประพาศศีลธรรม ในปี 1973 พบว่าบุคคลที่เข้ามาร่วมพิธีกรรมทางพุทธศาสนา แต่กลับประพาศผิดศีล 5 ในข้อดื่มสุรา และเครื่องมีเมาต่าง ๆ พร้อมทั้ง ฆ่าสัตว์เพื่อทำอาหารเลี้ยงฉลองในพิธีด้วย และการกระทำเช่นนี้พบมากแทบทุกงาน กลายเป็นการปฏิบัติกันทั่วไป จึงจำเป็นอย่างทุกหน่วยงานต้องช่วยกันส่งเสริมความรู้ทางศีลธรรม โดยเน้นเรื่องกฎแห่งกรรม และความซับซ้อนในการให้ผลของกรรมโดยให้นักศึกษารู้จักศึกษาค้นคว้าจากสื่อที่หลากหลายซึ่งสื่อที่ดีควรนำเสนอข่าวสารที่ส่งเสริมศีลธรรมแก่เพื่อนมนุษย์ ไม่ใช่มุ่งแต่นำเสนอข่าว

ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตัวอย่างเช่นกรณีศึกษาจากเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในสังคม ผู้ที่มีชื่อเสียง ว่าเคยมีประสบการณ์ในลักษณะใดบ้าง เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือนสังคม ชุมชนให้หันกลับมาทบทวนบทบาทของตนเองว่ากำลังสร้างกรรมอะไรบ้าง และจะได้รับผลเช่นจากการกระทำ คำพูด ความคิดเช่นไร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงเดือน พันธมนาวิน และคณะ (2539 : 40-41) ที่ศึกษาอิทธิพลของสื่อมวลชนและสภาพแวดล้อมเป็นสาเหตุที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเยาวชน ดังนั้นสถานศึกษาจึงควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตนตามหลักธรรม เช่น กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนามีการทำบุญ ใสบาตร ถวายสังฆทาน ฝึกสมาธิ ฟังธรรม เป็นต้น

4.2 ด้านการกระทำทางวาจา ปัญหาที่พบคือ จำเป็นต้องโกหกเพื่อสถานการณ์ต่างๆ ดีขึ้น ให้ทุกคนสบายใจ ไม่เข้าใจว่าคำพูดคำหยาบ พูดส่อเสียด พูดโกหก จะมีผลกระทบอย่างไร ดังที่พระพิทยา เสวกพันธ์ (2545 : 71) ได้กล่าวไว้ว่าการปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 ของชาวพุทธ ปัจจุบันลดน้อยลง ส่วนใหญ่เกิดจากความไม่เข้าใจเรื่องของศีล 5 ประกอบกับการไม่ได้รับการปลูกฝังอบรมสั่งสอนอย่างจริงจัง จึงทำให้ชาวพุทธไม่เห็นความสำคัญและพลาดจากประโยชน์อันที่จะเกิดจากการปฏิบัติตนตามหลักของศีล ดังนั้นการศึกษานอกโรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมแก่นักศึกษา ตลอดจนมีการส่งเสริมให้นักศึกษารู้ถึงผลดีของการรักษาศีล ผ่านสื่อต่างๆ ภายในการศึกษานอกโรงเรียน และรณรงค์ให้มีการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การเข้าค่ายศีลธรรม การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ด้านศีลธรรม เป็นต้น ทั้งนี้เพราะการได้รับประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ย่อมสร้างความมั่นใจในตนเองและฝึกการปฏิบัติต่อผู้อื่น นักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม จะเกิดความมั่นใจในตนเอง จากการฝึกทักษะ ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า การใช้เหตุผลในเชิงจริยธรรม การควบคุมอารมณ์ การเข้าถึงชุมชน ตลอดจนได้พัฒนาตนเองในด้านต่างๆ อันเป็นการพัฒนาตนให้เกิดความมั่นใจ เป็นสมาชิกที่ดีในสังคม อยู่ในระเบียบวินัย มีคุณธรรมอันนำไปสู่ความสำเร็จ ความก้าวหน้าในการดำเนินชีวิต

4.3 การกระทำทางใจ การนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาด้านการกระทำทางใจ และมองว่าแค่เพียงความคิดไม่น่าจะมีผลกระทบ การตัดใจจากสิ่งที่ทำให้เป็นทุกข์นั้นยาก และการเมตตาต่อคนที่ว่าร้ายเรานั้นทำได้ยากเช่นกัน โดยเฉพาะเรื่องการเจริญภาวนาอาจต้องเชิญวิทยากรมาบรรยายประกอบและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เช่น การภาวนาขณะทำงาน เรียน เดิน พุด นั่ง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากการวิจัยครั้งนี้พบว่าการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อรวบรวมปัญหาพบว่านักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน แม้รู้ว่าการฆ่าสัตว์นั้นผิดศีล แต่จำเป็นต่อทำเพื่อเป็นอาหาร ถ้ากลัวผิดศีลแล้วจะทำอะไรกิน มีทัศนคติที่ผิดต่อการกระทำทางวาจาเช่นจำเป็นต้องโกหกเพื่อให้สถานการณ์ต่างๆ ดีขึ้น ให้ทุกคนสบายใจ และการกระทำทางใจ เพียงแค่ความคิดก็ไม่น่าจะมีผลกระทบ จากปัญหาเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า นักศึกษายังขาดความเข้าใจและมีทัศนคติที่ผิดต่อกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะเรื่องของการ

กระทำทางกาย ทางวาจา ทางใจ ผู้วิจัยขอเสนอว่า การศึกษานอกโรงเรียนควรมีหลักสูตร โดยเน้นในเรื่องของการให้ความรู้ ความเข้าใจ ความหมายและหลักกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ เรื่องของการกระทำ คำพูด ความคิด ตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมที่มีการเรียนรู้จากวิถีชีวิต การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตามอรรถาธิบายจากครอบครัว สถานศึกษา ชุมชนและสังคม เช่น เข้าค่ายคุณธรรมจัดกิจกรรมในวัดสถานศึกษาจากปัญหาเหล่านี้

2. ผลจากการเปรียบเทียบเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาของ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนมีข้อเสนอแนะดังนี้

นักศึกษาทุกระดับการศึกษาควรมีโอกาสศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับกฎแห่งกรรม ซึ่งควรมีส่วนสำคัญมากที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม ประพฤติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรม สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้นักศึกษาปฏิบัติตาม ตลอดจนส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักธรรมอย่างต่อเนื่องและจริงจัง การศึกษานอกโรงเรียนควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆให้ครอบคลุมทุกสถานศึกษา ทั้งสอนรายวิชาทุกวิชา สร้างความเข้มแข็งภายในตนเองของนักศึกษาสามารถเป็นที่พึ่งให้กับตนเองและผู้อื่น ในการจัดกิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในสถานศึกษา และสามารถนำไปปรับใช้กับครอบครัว ชุมชน สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีในสังคมได้

3. ผลการรวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะพบว่า นักศึกษายังขาดความเข้าใจ ก่อให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนทั้งในแง่ของปฏิบัติและทัศนคติที่ผิดต่อหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะของเรื่องของการกระทำทางกาย วาจา ใจ ควรปลูกจิตสำนึกให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการให้ผลกรรมจากการกระทำ คำพูด ความคิด รณรงค์ให้บริเวณสถานศึกษาและโดยรอบเป็นแหล่งปลอดอบายมุข (สุรา บุหรี่ การพนัน ฯลฯ) ตลอดจนจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมให้กับนักศึกษา สร้างความผูกพันระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง จัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ร่วมกับชุมชนรอบๆ สถานศึกษา ทำกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ หรือการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เชิญวิทยากรผู้ผ่านประสบการณ์ชีวิต เกี่ยวกับการให้ผลของกรรมในลักษณะต่างๆจากการกระทำของตนหรือผู้อื่นที่พบเห็น มาถ่ายทอดให้นักศึกษาสามารถเข้าใจและรู้สึกเกรงกลัว ละอายต่อบาป มีความพยายามจะฝึกฝนปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษานอกโรงเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูล ภาพรวมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดเป้าหมาย และแนวทางในการที่จะใช้วางแผนงานพัฒนาการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาต่อไป

2. ควรที่จะมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างในตัวแปรอื่นๆที่อาจส่งผลต่อการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะสามารถนำไปพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา

3. ควรที่จะมีการศึกษาเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมตามหลักพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาอื่นๆ ทั้งในและนอกเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อเปรียบเทียบระดับการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตของกลุ่มประชากรในวงกว้างขึ้น

4. ควรจะมีการศึกษาเกี่ยวกับการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตในทุกช่วงวัย ทั้งในวัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ เพื่อจะได้มองเห็นภาพรวมการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตที่ชัดเจนขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ
โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- _____. (2545). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2546). หลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียนตาม
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : ลาดพร้าว
- _____. (2546). แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- _____. (2546). แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตในหลักเกณฑ์และวิธีการจัด
การศึกษานอกโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2549). คู่มือการดำเนินงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการ
จัดการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2549). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร
- _____. (2550). สถิติสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. กลุ่มแผนงาน
สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ: รังสีการพิมพ์.
- กรมศาสนา. (2543). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม 1-45พ. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). แนวพระราชดำริรัชกาลที่ 9. (2547).
ศึกษานิเทศก์ โครงการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในวัด. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- เกษมา วรวรรณ ณ อยู่ชยา. (2540). โครงการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในวัด .
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- กริสุตา เทียรทอง. (2524). การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องบุญและบาปในพุทธศาสนาและ
คริสต์ศาสนา และผลของความเชื่อนั้นที่มีต่อวิถีทางดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนและ
คริสต์ศาสนิกชน : ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ (ศาสนาเปรียบเทียบ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- คุณ โทษัน. (2537). พุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์.
- เจริญศรี ลิ้มสัจจา. (2528). การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบความเชื่อการปฏิบัติทางด้านศาสนา
ของคนในสังคมเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวพุทธและมุสลิม. วิทยานิพนธ์
(ศาสนาเปรียบเทียบ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

- จำนวย วิมะสิน. (2509). *สำรวจความสนใจและทัศนคติต่อพุทธศาสนาของเด็กวัยรุ่นในจังหวัดนนทบุรี*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาตรี. คณะครุศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. (2526). *พระพุทธศาสนากับความมั่นคงของชาติ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- ชัยพร วิชชาวุธ ; และคณะ. (2531). *พฤติกรรมจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษาตามแนวทางจิตวิทยาสังคม*. งานวิจัย กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โชติ จินตแสวง. (2541). *คุณค่าของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทยในทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดนัย ไชโยธา. (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์ โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2526). *ครูกับการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน*. ใน *จุลสารสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เดือน คำดี. (2532). *ศาสนาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ทิพวรรณ ขวัญอ่อน. (2540). *สภาพปัญหาการใช้หลักสูตรทางพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในสังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ธรรมจักร สิงห์ทอง. (2545). *กฎแห่งกรรม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลียงเชียง.
- ธีรพล อรุณะกสิกร ; และคณะ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2540- 2544)*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชนจำกัด.
- ธิตยา จตุวงศ์. (2546). *การศึกษาลักษณะนิสัยของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธนพร ชัยประคอง. (2548). *เกิดแต่กรรม 3*. กรุงเทพฯ : บริษัทพรณีการพิมพ์ จำกัด.
- ฐานันดรศักดิ์ เวียงสารวิน. (2528). *ค่านิยมทางศาสนาของเยาวชนพุทธและเยาวชนคริสต์ในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- นวม สงวนทรัพย์. (2537). *สังคมวิทยาศาสนา*. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์.
- นิรนาม (นามแฝง). (2540). *ทรรศนะพระพุทธศาสนา ใน นิตยสารมงคลสาร*. กรุงเทพฯ.
- นิพนธ์ เทียมทิพาบุญกร. (2527). *ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒต่อพุทธพุทธศาสนาและพระสงฆ์*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปและวัฒนธรรม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- บรรเทา กิตติศักดิ์. (2529). *จริยธรรมทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญมี แทนแก้ว ; และคณะ. (2522). *ปรัชญา 103*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ประภาศน์ อวยชัย. (2547). *อยู่อย่างมีความสุขในวัยชรา*. นายกฤษฎีกาสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2539). *อิทธิพลของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาสำนักความเป็นไทย ของนักเรียนโรงเรียนวัดไทยในสหรัฐอเมริกา*. โครงการวิจัยเงินทุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เฉลิมฉลองสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ประยงค์ สุวรรณบุปผา. (2540). *ความรู้คู่คุณธรรม ใน นิตยสารธรรมจักร*. กรุงเทพฯ : ศิลปาบรรณาการ.
- ปิ่น มุกทุกันต์. (2512). *มงคลชีวิตภาค 1,2,3*. กรุงเทพฯ : คลังวิทยาลัย.
- ปิยวัชร สุทธิวนิช. (2540). *การวิเคราะห์สาระหลักทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามพุทธธรรมในผลงานของพระธรรมปิฎก (ปยุตฺร ปยุตโต)*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษานอกโรงเรียน). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พระเทพวิสุทธิกวี. (2538). *บทอบรมกรรมฐาน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ประยุตฺร ปยุตโต). (2521). *กรรมและนรก สวรรค์ สำหรับคนรุ่นใหม่*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ปจำกัด.
- พระเทพมุนี (วิลาส ญาณวโร). (2527). *กรรมที่ปณี*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สภา
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต) (2548). *พลังกรรมและการเกิดใหม่*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ปจำกัด.
- พระธรรมญาณมุนี. (2528). *ธรรมญาณนิพนธ์*. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์การพิมพ์.
- พระธรรมวิสุทธิกวี. (พิจิตร ฐิตวณโณ). (2544). *อนุพุทธิกถาที่ปณี*. ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ ชุดคำวัด*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เลียงเชียง เพียรเพื่อพุทธศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก. (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
- _____. (2543). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระธรรมสิงหบุราจารย์ (จรัญ ฐิตธมฺโม). (2548). *กฎแห่งกรรมและอานิสงส์ของการสวดพระพุทธคุณ*. กรุงเทพฯ : บริษัทรุ่งเรืองวิริยะพัฒนาโรงพิมพ์จำกัด.

พระปกเกล้า บุญญศักดิ์. (2536). การศึกษาเปรียบเทียบเจตคติต่อพระพุทธศาสนาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยของรัฐกับนักเรียนสามเหล้าทัพ. วิทยานิพนธ์ อ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทโร). (2543). *ธรรมกับวิถีชีวิตของสังคมไทยร่วมสมัย*.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลื่องเชียงเพียรเพื่อพุทธศาสนา.

พระโขนง ๒๕๔๗). รำเรไร บัณเฑาะ้ว ด้วยสัสมนเอยกกา. กรุงเทพฯ: บริษัทรุ้งศิลป์
การพิมพ์จัดกั.

พระพิทยา เสวกพันธ์. (2545). การนับถือพระพุทธศาสนาและชีวิตที่ดีในสังคมไทย : กรณีศึกษา
พุทธศาสนิกชนในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

พระภวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). (2533). คนไทยต้องรู้. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสมัย.

_____. (2539). ความยิ่งใหญ่ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประติพัทธ์.

_____. (2550). ชีวิตนี้มีไว้ทุ่มเดิมนั่น. กรุงเทพฯ : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.

_____. (2546). เข้าใจไปอยู่ในใจ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัทเชอริกราฟฟิค.

พระมหาเกษม ชินวโส. (2542). ทศนคติของนักศึกษาศาสนาบันราชภัฏอุบลราชธานีที่มีต่อพระภิกษุ และพระพุทธรศาศนาคโลกาภิวัดน. ววิทยานพนธ์ ศน.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาปรม โสภาโส. (2515). *ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาของชาวพุทธในปัจจุบัน*. วิทยานิพนธ์
พ.ม. (ปรัชญา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬารัศยราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

พระมหาวิรัตน์ อคฺคฺวิโร. (2544). ทศนคติในการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิต ศึกษาเฉพาะกรณี นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

พระมหาอุปบล กตปุญโญ. (2537). การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย.
 วิทยานิพนธ์ พ.ม. (พุทธศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณวิทยาลัย.
 ถ่ายเอกสาร.

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2539). พุทธศาสนากับปรัชญา. กรุงเทพฯ :
บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง กรัฟ จำกัด.

พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต. (2548). *ต้นหาย กำไรสูญ* ภูริทัตตธรรมโมวาท. กรุงเทพฯ : บริษัทเวิลด์
กลาสไลฟ์ (อินเตอร์เนชั่นแนล) จำกัด

พระราชภาวนาวิสุทธิ (ไชยบุญ ธรรมชโย). (2550). *พรั้งนี้โลกก็เปลี่ยนแปลงแล้ว*. กรุงเทพฯ: บริษัททรงศิลป์การพิมพ์ (1997) จำกัด

- พระราชวรมุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2529). พุทธธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พระศิริชัย ธรรมชาติ และคณะ. (2543). การศึกษาความเชื่อเรื่องบุญบาปในเยาวชนที่นับถือศาสนาพุทธ ศึกษาเฉพาะกรณี ร.ร.สุรศักดิ์มนตรี ร.ร.เตรียมอุดมศึกษา ร.ร.วัดบวรนิเวศ ร.ร. วัดมกุฏกษัตริย์ ร.ร. ราชนี และ ร.ร. สตรีวิทยา. สารนิพนธ์ ศศ.บ. (ศาสนศึกษา). กรุงเทพฯ : วิทยาลัยศาสนศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2533). มงคลชีวิต ฉบับธรรมทายาท. กรุงเทพฯ : บริษัทบีเอ็นเค บุคส์ จำกัด.
- พระอุทัย จิรสมโม (เอกสะพัง). (2534). ทศเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท และปัญหาเรื่องกรรมในสังคมศาสตร์ปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์ พ.ม. (ปรัชญา). กรุงเทพฯ บัณฑิตวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พจนานุกรมพุทธศาสน์. (2543). ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- พรพรหม ยกเชื้อ. (2541). พุทธศาสนากับปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทย : ศึกษาความค่านีเรื่องศีล 5 ของผู้กระทำความผิดในเรือนจำคลองเปรม. วิทยานิพนธ์ ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ปัญญา บัวทอง. (2503). ความสนใจและทัศนคติของนักเรียนต่อพุทธศาสนาในชั้นเตรียมอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ค.บ. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. วิสุทธิมรรคแปล, ภาค 3 ตอนจบ. (ม.ป.ป.). พิมพ์ครั้งที่ 3. จำนวน 1,000 เล่ม. กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ยุทธ ไถยวรรณ. (2544). สถิติสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพฯ : ราชภัฏพระนคร.
- รังสรรค์ แสงสุข. (2549). บันไดทองแห่งชีวิต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่างจำกัด.
- วันชัย มีกลาง. (2530). ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ ความรู้ความเข้าใจ การปฏิบัติตามและการได้รับการถ่ายทอดทางพุทธศาสนา ของนิสิตระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถ่ายเอกสาร.
- วิทย์ วิศทเวทย์, เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2533). หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย รายวิชา 048 พระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- วศิน อินทสระ. (2534). หลักสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา (พุทธปรัชญาเถรวาท). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณสาร.
- วศิน อินทสระ. (2544). การฟังตน. กรุงเทพฯ : บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์ จำกัด.
- วศิน อินทสระ. (2548). หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมดา.

- วิชัย โปษยะจิตตา ; และคณะ. (2544). *โครงการศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อหามาตรการทางเลือกป้องกันแก้ไข*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา.
- วรรณะ กวงสูงเนิน. (2534). *การศึกษาความสามารถในการนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนมัธยมศึกษาที่ 6 ในจังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนสังคมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- วโรพร. (2543). *ตามรอยพระมงคลเทพมุนี*. กรุงเทพฯ : บริษัททองฟอนเอนเตอร์ไพรส์จำกัด.
- สุนทร ณรังษี. (2543). *พุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สุนทร สุนันชัย. (2539). *การศึกษานอกโรงเรียน..... เส้นทางที่ไม่สิ้นสุด*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2533). *พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2541). *คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2547). *อยู่อย่างมีความสุขในวัยชรา*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม.
- สุวัฒน์ จันทรจำนง. (2540). *สภาพการศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 1 ใน 84,000*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุรินทร์ พัฒนศิริ. (2531). *กฎแห่งกรรม, เอกสารประกอบการฝึกอบรมภาควิชา จริยธรรม/คุณธรรม*. ศูนย์การฝึกอบรม ส่วนพัฒนาบุคลากร องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย.
- สุพิชฌาย์ สวัสดิราชฤทธิ์ และกุลธิดา รัตนโกศล. (2546). *หมวดวิชาพัฒนาสังคมและชุมชน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ลอง ไลฟ์ เอ็ด จำกัด.
- สุภัทรา สบล้ำเลิศ. (2542). *พุทธวิธีในการแก้ปัญหาสารเสพติด ศึกษาเฉพาะกรณี ศูนย์สงเคราะห์และบำบัดผู้ติดยาเสพติด วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม*. ปริญญาสังคมศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร
- ส.ผ่องสวัสดิ์. (2549). *คัมภีร์ปฏิรูปมนุษย์ ภาค ครอบครัวอบอุ่น*. กรุงเทพฯ : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์จำกัด.
- สนิท สมัครการ. (2539). *ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย วิเคราะห์เชิงสังคม – มนุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2538). *มองอนาคต บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางการสังคมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

- ศิริศักดิ์ เขตตานุรักษ์. (2530). *การศึกษาเชิงวิจารณ์ เรื่อง การพัฒนาค่านิยมทางศาสนา และจริยธรรมในเด็กก่อนวัยเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนยุวพุทธพิทยายุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์. ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.*
- ศึกษานิเทศก์. (2540). *โครงการจัดการศึกษานอกโรงเรียนในวัด. หน่วยศึกษานิเทศก์. กรมการศึกษานอกโรงเรียน กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ.*
- อนันต์ อศวโกคิน. (2550). *พຽ່ງนี้โลกก็เปลี่ยนแปลงแล้ว. กรุงเทพฯ: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์จำกัด.*
- อมร โสภณวิเชษฐ์ วงศ์ ; และคณะ. (2537). *พระพุทธศาสนาสมบูรณ์แบบ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.*
- อำภา เหล่าเอกภักดี. (2522). *มูลเหตุแห่งการกระทำผิดของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ศึกษาเฉพาะกรณีทัณฑสถานวัยหนุ่มนครปฐม. วิทยานิพนธ์ ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- เอกลักษณ์ หลุ่มชมแข. (2550, 2 พฤศจิกายน). *การศึกษา ศาสนา สาธารณสุข. กรุงเทพฯ. หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ. หน้า 9.*
- Jones, V. ; & James R. Morris. (1956, May). *Relations of temperament to the choice of Abonorment Social Psychology.*
- Krejcie. Robert B. : & Dartye W. Morgan. (1970). *Determining Sample Size for Research Activiry, in journal of Educational and Psychological Measurement.*

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบถาม

พระมหาน่วม สุจิตโต	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระครูปลัดสุวัฒนาวชิรคุณ	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
พระมหา ดร.วิโรจน์ คุตตวิโล	หัวหน้าภาควิชาบริหารการศึกษา มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
อาจารย์วิสุทธิพัชร วาฤทธิ์	หัวหน้าภาควิชาศาสนาเปรียบเทียบ รักษาการหัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป สถาบันวิจัยญาณสังวร
ผศ. ดร.สุกิจ ชัยมุสิก	อาจารย์ประจำคณะศาสนาและปรัชญา สถาบันวิจัยญาณสังวร
ดร.ธีรรัตน์ แสงแก้ว	อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันวิจัยญาณสังวร
รศ. ดร.เพ็ญแข ประจณปัจจนึก	อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่
ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์	หัวหน้าภาควิชาสังคมศาสตร์

ภาคผนวก ข
หนังสือขอเชิญผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม
หนังสือขอเก็บข้อมูล

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 5646 , 5731

ที่ ศธ 0519.12/38 57 วันที่ 15 มิถุนายน 2550

เรื่อง ขออนุญาตอนุเคราะห์เชิญผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณะบดีคณะสังคมศาสตร์

เนื่องด้วย นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์และรองศาสตราจารย์เสาวนีย์ เลวลีย์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์ชลวิทย์ เกียรติจิตร เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามเรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร และแบบทดสอบเรื่องความรู้ ความเข้าใจ เรื่องกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชิญชวนให้ นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

คณะบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0519.12/38๒๘

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

15 มิถุนายน 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน รักษาการหัวหน้าฝ่ายบริหารทั่วไป สถาบันวิจัยญาณสังวร

เนื่องด้วย นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ นิติระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์เสาวนีย์ เลวลย์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์วชิฐพัชร วาฤทธิ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามเรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร และแบบทดสอบเรื่องความรู้ ความเข้าใจ เรื่องกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญ นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเชชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063 , 02-6641000 ต่อ 5731 , 5646

หมายเหตุ: สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิติศาสตร์ โทรศัพท์ 089-388-1872

ที่ ศธ 0519.12/3 ง 63

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

15 มิถุนายน 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

นมัสการ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

เนื่องด้วย นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ และ รองศาสตราจารย์เสาวนีย์ เลวลีย์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ พระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามเรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร และแบบทดสอบเรื่องความรู้ ความเข้าใจ เรื่องกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญ นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

นมัสการด้วยความเคารพ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเชชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063 , 02-6641000 ต่อ 5731 , 5646

หมายเลข: สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-388-1872

ที่ ศธ 0519.12/3 ๕ ๒๐

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

15 มิถุนายน 2550

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน รองศาสตราจารย์เพ็ญแข ประจันปัจฉิม

เนื่องด้วย นางสาวเสวิมสุข อนันตพงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์เสาวนีย์ เลวลย์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ในการนี้บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามเรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร และแบบทดสอบเรื่องความรู้ ความเข้าใจ เรื่องกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาเป็นผู้เชี่ยวชาญ นางสาวเสวิมสุข อนันตพงศ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเชชากุล)

กณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานกณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063, 02-6641000 ต่อ 5731, 5646

หมายเหตุ: สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 089-388-1872

ที่ ศธ 0519.12/388๘๐

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

/๕ มิถุนายน 2550

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เขตบางขุนเทียน

เนื่องด้วย นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใน เขตกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์และรอง ศาสตราจารย์เสาวนีย์ เลวลีย์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อ การวิจัย โดยขอให้นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน 3 ระดับ คือ ประถม มัธยมศึกษา มัธยมศึกษาปลายทำแบบทดสอบ เรื่องความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา และแบบสอบถามเรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธ ศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอบความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ ได้เก็บ ข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเชชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063, 02-6641000 ต่อ 5731, 5646

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต มือถือ 089-388-1872

ที่ ศธ 0519.12/388 |

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

/5 มิถุนายน 2550

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เขตจอมทอง

เนื่องด้วย นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์และรองศาสตราจารย์เสาวนีย์ เลวลย์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน 3 ระดับ คือ ประถม มัธยมศึกษา มัธยมศึกษาปลายทำแบบทดสอบเรื่องความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา และแบบสอบถามเรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเผยแพร่ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเชชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063, 02-6641000 ต่อ 5731, 5646

หมายเหตุ: สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต มือถือ 089-388-1872

ที่ ศธ 0519.12/3885

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

/5 มิถุนายน 2550

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เขตสวนหลวง

เนื่องด้วย นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์เสาวนีย์ เลวลีย์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน 3 ระดับ คือ ประถม มัธยมต้น มัธยมปลาย ทำแบบทดสอบเรื่องความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา และแบบสอบถามเรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จิระเชษฐกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063, 02-6641000 ต่อ 5731, 5646

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต มีถ้อย 089-388-1872

ที่ ศธ 0519.12/388 ๖

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

/5 มิถุนายน 2550

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เขตสวนคอนเมือง

เนื่องด้วย นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์เสาวนีย์ เลวลย์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ให้นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน 3 ระดับ คือ ประถม มัธยมต้น มัธยมปลาย ทำแบบทดสอบเรื่องความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา และแบบสอบถามเรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเผยแพร่ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญจิตวี จีระเชชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063, 02-6641000 ต่อ 5731, 5646

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต มีชื่อ 089-388-1872

ที่ ศธ 0519.12/3 8 8 ๑

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

15 มิถุนายน 2550

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เขตปทุมวัน

เนื่องด้วย นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์เสาวนีย์ เลวลีย์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน 3 ระดับ คือ ประถม มัธยมศึกษา มัธยมศึกษาปลายทำแบบทดสอบเรื่องความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา และแบบสอบถามเรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเชชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063 , 02-6641000 ต่อ 5731 , 5646

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต มีือถือ 089-388-1872

ที่ ศธ 0519.12/3884

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

15 มิถุนายน 2550

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เขตบางกะปิ

เนื่องด้วย นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์เสาวนีย์ เลวลีย์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน 3 ระดับ คือ ประถม มัธยมศึกษา มัธยมศึกษาปลายทำแบบทดสอบเรื่องความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา และแบบสอบถามเรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเผยแพร่ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญสิริ จีระชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063 , 02-6641000 ต่อ 5731 , 5646

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต มีือถือ 089-388-1872

ที่ ศธ 0519.12/388.3

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

15 มิถุนายน 2550

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ผลการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการสถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน เขตบางรัก

เนื่องด้วย นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนอง โลหิตวิเศษ ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์และรองศาสตราจารย์เสาวนีย์ เลวลย์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ให้นักศึกษาศึกษานอกโรงเรียน 3 ระดับ คือ ประถม มัธยมต้น มัธยมปลาย ทำแบบทดสอบเรื่องความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา และแบบสอบถามเรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาระดับชั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาตเผยแพร่ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์ ได้เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เพ็ญศิริ จีระเชรากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-6495063, 02-6641000 ต่อ 5731, 5646

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต มือถือ 089-388-1872

ภาคผนวก ค

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์
การหาคำดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถาม

แบบสอบถามตอนที่ 2

ข้อ	ข้อความความรู้ ความเข้าใจ เรื่องกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา	เกณฑ์พิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	แปล ความ หมาย
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
16.	คิดทำความดี อันเป็นทางมาแห่งบุญ วิบัติ คือความบกพร่องในคุณสมบัติ เช่น ร่างกายพิการพิการ ยากจน ไม่ฉลาด เป็นผล มาจากกรรมชั่วที่ทำไว้ในอดีต	0	1	1	1	1	4	.8	ใช้ได้
17.	ที่กล่าวว่า ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป นี้เป็นความจริง	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
18.	การดูถูกคนมีผลให้เกิดในตระกูลต่ำ การอิจฉา ริษยามีผลให้ต้องยวสาน	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
19.	สมบัติคือ ความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติ เช่น สวย รวย ฉลาด เป็นผลมาจากกรรมดีที่ ทำไว้ในอดีต	1	0	1	0	1	3	.6	ใช้ได้
20.	การเวียนว่ายตายเกิดเป็นการชดใช้กรรมที่ทำ มา ถ้าหมดกรรมก็ไม่ต้องมาเกิดอีก	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
21.	การหมดกรรม คือไม่มีความโลภ โกรธ หลง ไม่มีความอยากได้ อยากมี อยากเป็น ไม่ ยินดียินร้ายในสิ่งใด จึงไม่มีเหตุให้มาเกิดอีก	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
22.	ภพ ภูมิ ที่รองรับทุกชีวิต หลังจากตายไปแล้ว มีทั้งเปรต นรก สวรรค์ ฯลฯ	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้

ผลการวิเคราะห์

การหาคำดัชนีความสอดคล้อง (IOC.) ของแบบสอบถามตอนที่ 3

ข้อ	ข้อความคำถามจากกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำรงชีวิต	เกณฑ์พิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	แปล ความ หมาย
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1.	ด้านการกระทางกาย เมื่อพบเจอคนได้รับอันตราย บาดเจ็บ หรือไม่สบาย จะช่วยเหลือให้ได้รับการรักษาหรือให้อยู่ในสถานที่ ปลอดภัย	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2.	ดูแลบิดามารดาให้สุขภาพ สบายใจ ช่วยเหลือกิจของ ท่าน ไม่ทำให้ท่านเดือดร้อน	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3.	ร่วมบุญ ปล่อยสัตว์ ปล่อยปลา ไถ่ชีวิตโค กระบือ ในวันเกิด และวันสำคัญต่างๆ ถวายเป็นพระราชกุศล	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4.	เมื่อมีใครทำให้ขัดเคืองใจ จะไม่ทำร้าย ไม่กลั่นแกล้ง หรือตอบโต้รุนแรง	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
5.	กิจกรรมที่ชอบ คือ ชวนเพื่อนไปยืมนก ตกปลา ล่า สัตว์มาทำเป็นอาหารด้วยตนเอง เช่น ปลาเผา ฯลฯ	1	1	0	1	1	4	.8	ใช้ได้
6.	ท่านแก้ปัญหาสัตว์เล็ก สัตว์น้อย ภายในบ้าน สถานที่ทำงานด้วยวิธีการ เช่น ใช้อาหารล่อ ยาลด ยุง กวาดกักหนู ฯลฯ	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
7.	ช่วยเหลือ สงเคราะห์ ทำทาน บริจาคทรัพย์ แก่ผู้ ยากไร้	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
8.	ขอเงินคุณพ่อคุณแม่หรือญาติโดยบอกว่า จะ นำไปใช้จ่ายในการศึกษา แต่กลับนำไปใช้จ่ายอย่าง อื่น	1	1	1	1	0	4	.8	ใช้ได้
9.	เห็นสิ่งของผู้อื่นวางไว้ หากเจ้าของไม่พบ จึงนำไปเป็น ของส่วนตัว	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
10.	นำของหรืออุปกรณ์การศึกษา ที่ยืมจากสถานศึกษา มาคืนภายในกำหนดเวลา	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
11.	หลังจากเข้าไปในสถานที่ซึ่งต้องถอดรองเท้า เช่น โบสถ์ เมื่อออกมาหารองเท้าไม่เจอ ท่านจะใส่ของผู้อื่น แทน	1	0	1	0	1	3	.6	ใช้ได้
12.	รักเดียวใจเดียว ยินดีในคู่ของตน เช่น ไม่ไปเจ้าชู้กับ คนอื่นที่ไม่ใช่คู่ของตน	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
13.	ท่านนิยมแต่งกายตามแฟชั่น เช่น ใส่เสื้อผ้ากางเกง ขาสั้น รัดรูป เอวต่ำ โชว์สะดือ ฯลฯ	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้

ข้อ	ข้อคำถามการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำรงชีวิต	เกณฑ์พิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	แปล ความ หมาย
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
14	สัมผัสร่างกายหรือโอบกอดกันในที่สาธารณะ เช่น ห้างสรรพสินค้า บนรถประจำทาง ร้านอาหาร ฯลฯ	0	1	1	1	1	4	.8	ใช้ได้
15	อยู่กินก่อนสมรส เช่น เช้าหอพักอยู่ด้วยกัน กับ คนรัก	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
16	รักษาวลสงวน ให้เกียรติคนรัก ไม่ชิงสุกก่อนห่าม เช่น ไม่ล่วงเกินทางเพศก่อนวัยอันสมควร	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
17	ด้านการกระทางวาจา รักปากกับใครว่า จะช่วยทำสิ่งใดไม่ได้ใส่ใจกับที่จะ ทำ	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
18	ทำนนำเรื่องที่สัญญาากับเพื่อนว่าจะเก็บเป็นความลับ มาเปิดเผย	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
19	ท่านจะไม่ขัดทอดความผิดให้ผู้อื่น เพื่อให้ตนเองพ้น ผิด	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
20	ในบางครั้ง จำเป็นต้องพูดโกหก เพื่อให้ตนเอง ไม่ถูกตำหนิ	1	1	0	1	1	4	.8	ใช้ได้
21	ท่านรู้จักประมาณในการพูดเช่น ไม่คุยโทรศัพท์เสียง ดังบนรถประจำทาง ไม่คุยขณะที่พระเทศนา หรือคุย กับเพื่อนเวลาที่ครูสอน	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
22	พูดให้เพื่อนรู้ รู้จักกลัวบาปกรรม เช่น การทำแท้ง เป็นการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต โทษภัยของยาเสพติด เป็น ต้น	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
23	พูดด้วยความระมัดระวัง เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือน ใจผู้อื่น เช่น ไม่พูดล้อเลียนปมด้อยของผู้อื่น	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
24	เมื่อรู้ว่าตนผิด พูดให้เพื่อนเสียหาย ท่านจะขอโทษ	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
25	ท่านชอบพูดเรื่องตลก ลามก เพื่อให้สนุกสนาน	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
26	ชอบวิจารณ์ข้อบกพร่องของผู้อื่น เช่น นำเรื่องไม่ดี ไปพูดให้เพื่อนฟัง	0	1	1	1	0	3	.6	ใช้ได้
27	ฟังความข้างเดียว แล้วนำไปพูด โดยที่อีกฝ่าย ไม่มีโอกาสชี้แจงข้อเท็จจริง	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
28	เมื่อเพื่อนมีปัญหาเกิดการเข้าใจผิดกัน ท่านจะหา วิธีชี้แจงให้เพื่อนเข้าใจกัน ส่งเสริมให้รักกัน	1	0	1	0	1	3	.6	ใช้ได้
29	ใช้คำพูดที่สุภาพ กับบุคคลที่ใส่ร้ายป้ายสีให้ท่าน เสียหาย	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
30	พูดจาอ่อนน้อมต่อตนเอง อย่างไม่เลือกที่รักมักที่ชัง	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้

ข้อ	ข้อคำถามการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิต	เกณฑ์พิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	แปลความหมาย
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
31	พูดกับพ่อแม่ด้วยความเคารพ แม้จะถูกกล่าวตักเตือนบ่อยครั้ง	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
32	เมื่อเห็นคนทำความดี ก็ชื่นชมด้วยความจริงใจ	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
33	นำธรรมะ พุทธสุภาษิต มาพูดให้เพื่อนคลายทุกข์ และให้มีกำลังใจต่อไป	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
34	พูดชักชวนเพื่อน ให้ทำความดี เช่น ใส่บาตร ทำบุญ ไปฟังเทศน์ นั่งสมาธิ ฯลฯ	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
35	ด้านการกระทำทางใจ ไม่รู้สึกรินดี เมื่อเห็นเพื่อนใช้ของแพงๆ เกินกำลัง และฐานะของตน รู้สึกพอใจในสิ่งที่มี	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
36	รู้จักแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่นที่เขาจำเป็น โดยไม่หวังผลตอบแทน	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
37	รู้สึกยินดีด้วยเมื่อเพื่อนได้ดี หรือเลื่อนตำแหน่งในหน้าที่การงาน	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
38	รู้สึกสบายใจเมื่อให้อภัยบุคคล เพื่อน ญาติ ที่ล่วงเกินทำผิด ด้วยการกระทำ คำพูด หรือความคิด	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
39	คิดที่จะได้ตอบ แก่แค้นเพื่อน ที่กล่าวหาว่าร้ายให้ท่านเสียหาย	1	1	0	1	1	4	.8	ใช้ได้
40	นึกถึงบาป บุญ คุณ โศภ ก่อนตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เล่นการพนัน	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
41	ท่านจะมีความเชื่อมั่นในตนเองว่า คิดถูก ทำถูก และเข้าใจในสิ่งต่างๆ ได้ถูกต้องเสมอ	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
42	ท่านคิดถึงใจเขาใจเรา เช่น ท่านไม่ชอบให้ใครทำไม่ดีต่อเรา ท่านก็ไม่ควรทำสิ่งไม่ดีต่อผู้อื่น	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
43	ท่านตั้งใจที่จะตอบแทนพระคุณพ่อแม่ เลี้ยงดูท่าน ยามชรา เช่น เมื่อมีรายได้จะแบ่งให้ท่านใช้ สอนให้ลูกเคารพปู่ ย่า ตา ยาย ฯลฯ	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
44	เลือกชมรายการ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ในเรื่องที่เป็นประโยชน์ มีสาระคุณค่าแก่ชีวิต	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
45	ท่านไม่เชื่อว่าการให้ผลของกรรม เกิดขึ้นได้หลังความตาย	1	0	1	1	1	4	.8	ใช้ได้
46	ท่านพยายามที่จะฝึกฝนตนเองทั้งการกระทำ คำพูด ความคิด ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
47	ตั้งใจว่า เมื่อมีโอกาสที่จะช่วยใครได้ ก็จะรีบทำ	1	0	1	1	1	4	.8	ใช้ได้
48	มีความอดทน อดกลั้น ไม่แสดงอารมณ์โกรธ เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ไม่พอใจ	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
49	แผ่เมตตา อธิษฐานกุศลไปยังสรรพสัตว์ ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อย่าได้เบียดเบียนทำร้ายกัน และกัน	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
50	ระลึกถึงความดีของผู้อื่น ทำจิตใจให้เป็นกลาง ไม่คิดทำร้ายทำลาย ไม่ก่อเวรกับใคร	1	1	0	1	0	3	.6	ใช้ได้

ภาคผนวก ง
ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา
ค่าอำนาจจำแนกและค่าความยากง่าย

Reliability

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale	Scale	Corrected	
	Mean	Variance	Item-	Alpha
	if Item	if Item	Total	if Item
	Deleted	Deleted	Correlation	Deleted
V1	138.9000	1684.4379	.3498	.9362
V2	139.2667	1693.9954	.1868	.9370
V3	139.1333	1705.4989	.0745	.9377
V4	139.4000	1661.1448	.4460	.9356
V5	141.4000	1669.1448	.2849	.9368
V6	140.5667	1690.6678	.2016	.9370
V7	139.1333	1702.3954	.1284	.9372
V8	141.4000	1669.7655	.2715	.9370
V9	141.6000	1680.7310	.2369	.9370
V10	139.2333	1669.4954	.3574	.9361
V11	141.4000	1680.5241	.1958	.9376
V12	139.3667	1678.5851	.2149	.9374
V13	141.5667	1662.1851	.3941	.9359
V14	140.7000	1626.3552	.5172	.9351
V15	141.1000	1646.1621	.3966	.9361
V16	140.2667	1617.5816	.5454	.9348
V17	141.2667	1628.0644	.5675	.9347
V18	141.2000	1651.1310	.3938	.9360
V19	140.7333	1630.3402	.4504	.9357

V20	141.3333	1674.4368	.3388	.9362
V21	140.4667	1604.4644	.6748	.9337
V22	139.5667	1613.4954	.6943	.9337
V23	140.1667	1587.3851	.7484	.9331
V24	139.4000	1624.2483	.5521	.9348
V25	140.5333	1622.3264	.5410	.9349
V26	141.6000	1644.1793	.5616	.9348
V27	141.8000	1643.5448	.5340	.9350
V28	139.2667	1628.8920	.6256	.9343
V29	140.1667	1624.0057	.6947	.9339
V30	139.5000	1620.1207	.7326	.9337
V31	138.9667	1639.8954	.6122	.9345
V32	138.9333	1658.5471	.5351	.9352
V33	139.1667	1661.0402	.4361	.9356
V34	139.1333	1661.0851	.4700	.9355
V35	139.6667	1622.5747	.6423	.9341
V36	139.2000	1634.7172	.6672	.9342
V37	139.0667	1637.5816	.6896	.9342
V38	139.5000	1643.8448	.5429	.9349
V39	141.0000	1630.6897	.5674	.9347
V40	139.7000	1623.5966	.6533	.9341
V41	140.2000	1643.3379	.5402	.9349
V42	139.7000	1632.8379	.5500	.9348
V43	138.7333	1679.5126	.3130	.9363
V44	139.3333	1678.5057	.3095	.9364
V45	140.4667	1650.1885	.3831	.9362
V46	139.2333	1674.3920	.3473	.9362
V47	139.1000	1668.3000	.3996	.9359
V48	139.8333	1639.0402	.5647	.9348

V49	138.9667	1645.5506	.5554	.9349
V50	139.1333	1657.3609	.4852	.9353

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0 N of Items = 50

Alpha = .9367 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ

การหาค่าอำนาจจำแนก (แบบสอบถามตอนที่ 2)

ค่าอำนาจจำแนกรายข้อแบบสอบถามตอนที่ 2

ค่าดัชนีอำนาจจำแนก	ความหมาย
มากกว่า .40	ดีมาก
.30 - .39	ดี
.20 - .29	ปานกลาง
.00 - .19	ปรับปรุง
ต่ำกว่า .00	ตัดทิ้ง

(ถ้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2539 : 196)

ข้อ	ข้อความ	ค่าอำนาจ จำแนก R	ความหมาย	ผลการ วิเคราะห์
1.	บุคคลหัวานพืชเช่นไรยอมได้รับผลเช่นนั้น ทุกชีวิตต้องรับผิดชอบการกระทำของตน เช่นชอบฆ่าสัตว์ ตัดชีวิต ทำให้อายุสั้น	0.22	ปานกลาง	ใช้ได้
2.	กฎแห่งกรรม คือ กฎของการกระทำ มีทั้ง 2 ด้าน คือ ดี และชั่ว ทาง การกระทำ คำพูดและความคิด ล้วนมีผลของ กรรมรองรับ	0.38	ดี	ใช้ได้
3.	คนเราตายแล้วสูญ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด	0.35	ดี	ใช้ได้
4.	ผลของกรรมขึ้นกับเจตนา ถ้ามีเจตนามาก ผลกรรมย่อม มาก	0.23	ปานกลาง	ใช้ได้
5.	เหตุที่ทำกรรมชั่ว เช่น การให้ร้ายป้ายสี มั่วสุมอบายมุข ค้ายาเสพติด แต่ยังมีเกียรติ มีอำนาจ เพราะยังไม่ถึงเวลาการให้ผลของกรรม	0.46	ดีมาก	ใช้ได้
6.	เมื่อไม่อาจพิสูจน์ได้ว่า บาป บุญมีจริงหรือไม่ ก็ควรใช้ ศรัทธา คือความเชื่อในการตรัสรู้ และคำสั่งสอนของพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า	0.27	ปานกลาง	ใช้ได้
7.	กรรมดีคือ ทำดี พูดดี คิดดี ส่วนกรรมชั่วคือ ทำชั่ว พูด ชั่ว คิดชั่ว ให้ผลทั้งโลกนี้ และโลกหน้า	0.59	ดีมาก	ใช้ได้
8.	การทำความดี ทำเฉพาะต่อหน้าจึงจะได้ผลดี	0.09	ปรับปรุง	ตัดทิ้ง

ข้อ	ข้อความ	ค่าอำนาจ จำแนก	ความหมาย	ผลการ วิเคราะห์
9.	กฎแห่งกรรมนั้น เมื่อทำกรรมใดต้องได้รับผลขณะนั้นเลย	0.35	ดี	ใช้ได้
10.	สวรรค์อยู่นอก นรกอยู่ในใจ ไม่มีจริง เป็นสิ่งที่นำมาหลอก ล่อให้คนกลัว ไม่กล้าทำชั่ว	0.38	ดี	ใช้ได้
11.	กรรมที่กระทำต่อพ่อแม่ ส่งผลมากกว่ากระทำต่อบุตร ภรรยา หรือสามี	0.23	ปานกลาง	ใช้ได้
12.	ความชั่ว ถ้าทำแล้วไม่มีใครรู้เห็น ผลกรรมก็ไม่มี	0.11	ปรับปรุง	ตัด ทิ้ง
13.	ความแตกต่างในชีวิตขึ้นอยู่กับกรรม หรือการกระทำดีและ ชั่ว ของแต่ละคนในอดีตมาส่งผล	0.22	ปานกลาง	ใช้ได้
14.	การทำทานกับคนที่ตั้งใจรักษาศีล มีผลบุญ เท่ากับทำทานกับคนทั่วไป	0.46	ดีมาก	ใช้ได้
15.	แข่งเรือแข่งพายพอแข่งได้ แต่แข่งบุญวาสนานั้นแข่งกัน ไม่ได้ เป็นคติธรรมที่ช่วยให้คนเรียดัดทำความดีอันเป็นท มาแห่งบุญ	0.23	ปานกลาง	ใช้ได้
16.	วิบัติ คือ ความบกพร่องในคุณสมบัติ เช่น ร่างกายพิการ ยากจน ไม่ฉลาด เป็นผลจากกรรมชั่วที่ ทำไว้ในอดีตชาติ	0.46	ดีมาก	ใช้ได้
17.	ห้มีการกล่าวว่า ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดี มีถมไป นี่เป็น ความจริง	0.27	ปานกลาง	ใช้ได้
18.	การดูถูกคน มีผลกรรมให้เกิดในตระกูลต่ำ อัจฉริยะ มีผลกรรมให้ด้อยวาสนา	0.38	ดี	ใช้ได้
19.	ภพภูมิที่รองรับชีวิตหลังจากตายไปแล้ว มีทั้งสวรรค์ เปรต นรก อสุรกาย เป็นต้น	0.59	ดีมาก	ใช้ได้
20.	สมบัติคือความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติ เช่นสวย รวย ฉลาด เป็นผลมาจากกรรมดีที่ทำไว้ในอดีตชาติ	0.22	ปานกลาง	ใช้ได้
21.	การเวียนว่ายตายเกิดเป็นการชดใช้กรรมที่ทำมา ถ้าหมด กรรมก็ไม่ต้องกลับมาเกิดอีก	0.46	ดีมาก	ใช้ได้
22.	การหมดกรรม คือ ไม่มีความโลภ โกรธ หลง ไม่มีความอยากได้ อยากมี อยากเป็น ไม่ยินดี ยินร้ายในสิ่ง ใด จึงไม่มีเหตุให้มาเกิดอีก	0.27	ปานกลาง	ใช้ได้

ภาคผนวก จ
ตารางวิเคราะห์แบบสอบถาม

**กรอบแนวคิดของแบบสอบถามเรื่อง การนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต
ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน**

	กรอบเนื้อหา	คำถามเรื่องการนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต
การกระทำ ทางกาย	กุศลกรรมบถ (กรรมดี) มีเมตตา กรุณา ช่วยเหลือคนและ สัตว์ให้ปลอดภัยจากทุกข์ทรมาน	- เมื่อพบเจอคนได้รับอันตราย บาดเจ็บ หรือไม่สบาย จะช่วยเหลือให้ได้รับการรักษา หรือให้อยู่ในสถานที่ ปลอดภัย - ดูแลบิดามารดา ให้สุขภาพ สบายใจ ช่วยเหลือกิจ ของท่านไม่ทำให้ท่านเดือดร้อน - ร่วมบุญ ปลอมสัตว์ปล่อยปลา ใต้ชีวิตโคกระบือ ในวันเกิดและวันสำคัญต่างๆ ถวายเป็นพระราชกุศล - เมื่อมีใครมาทำให้ขัดเคืองใจ จะไม่ทำร้าย กลั่นแกล้ง โต้ตอบอย่างรุนแรง - กิจกรรมที่ชอบ ชวนเพื่อนไปยืมนก ตกปลา ล่าสัตว์ มาทำอาหารด้วยตนเอง เช่น ปลาเผา ฯลฯ - ท่านแก้ปัญหาสัตว์เล็ก สัตว์น้อย ภายในบ้าน สถานที่ทำงานด้วยวิธีการ เช่น ใช้น้ำขมิ้นล้าง ยาฉีดยุง กาวดักหนู ฯลฯ
	กุศลกรรมบถ (กรรมดี) มีความซื่อสัตย์ สุจริต รักการให้ แบ่งปัน เสียสละ	- ช่วยเหลือ สังเคราะห์ ทำทาน บริจาคทรัพย์แก่ ผู้ยากไร้ - ขอเงินคุณพ่อคุณแม่หรือญาติ โดยบอกว่าจะนำไปใช้ ในการศึกษา แต่กลับนำไปใช้จ่ายอย่างอื่น - เห็นสิ่งของเพื่อนวางไว้ หาเจ้าของไม่พบ จึงนำไป เป็นของตัวเอง - นำของหรืออุปกรณ์การศึกษาที่ยืมจากสถานศึกษา มาคืนภายในกำหนดเวลา
	กุศลกรรมบถ (กรรมดี) ยินดีในคู่ครองของตน ให้เกียรติ คนรัก รักษาประเพณีนิยม	- ให้เกียรติคนรัก ไม่ชิงสุกก่อนห่าม เช่น ไม่ล่วงเกิน ทางเพศก่อนเวลาอันสมควร ไม่อยู่กันก่อนสมรส - รักเดียวใจเดียว ยินดีในคู่ของตน เช่น ไม่ไปเจ้าชู้ กับคนอื่นที่ไม่ใช่คู่ของตน - ท่านนิยมแต่งกายตามแฟชั่น แต่งสวยเดี่ยว ใส่เสื้อผ้า รัดรูป กระโปรงสั้น กางเกงเอวต่ำ โชว์สะดือ ฯลฯ - การสัมผัสร่างกาย หรือโอบกอดกันในที่สาธารณะ เช่น ห้างสรรพสินค้า บนรถประจำทาง ร้านอาหาร ฯลฯ เป็นสิทธิส่วนบุคคล - การเข้าหอพักอยู่ด้วยกันกับคนรักเป็นสิทธิส่วนบุคคล
	อกุศลกรรมบถ (กรรมชั่ว) เจตนาเอาสิ่งของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต ถู้อิทธิพล ยักยอก เห็นแก่ตัว	
	อกุศลกรรมบถ (กรรมดี) ยินดีในคู่ครองของตน ให้เกียรติ คนรัก รักษาประเพณีนิยม	
	อกุศลกรรมบถ (กรรมชั่ว) เจตนาประพฤติผิดทางเพศ เช่น มั่วสุมเรื่องกาม แต่งตัวยั่ว อารมณ์	

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถาม

เรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา
นอกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามชุดนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนา ไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. แบบสอบถามจะแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 ข้อมูลความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร
 - ตอนที่ 3 ข้อคำถาม การนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของนักศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน 3 ด้าน คือ ด้านการกระทำทางกาย ด้านการกระทำทางวาจา ด้านการกระทำทางใจ
 - ตอนที่ 4 แบบสอบถามปลายเปิด สำหรับผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข การนำกฎแห่งกรรมไปใช้ในการดำรงชีวิต

ขอความอนุเคราะห์ทุกท่านอ่านคำชี้แจงของแบบสอบถามแต่ละตอน และตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง คำตอบของท่านมีความสำคัญต่องานวิจัย และผลการวิจัยจะได้เป็นแนวทางปรับปรุงการเรียนการสอน และจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ส่งผลประโยชน์ต่อนักศึกษาโดยตรงต่อไป คำตอบของท่านจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อตัวท่าน และผลการเรียนของท่านแต่อย่างใดต่อไป

ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งในการให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

(นางสาวเสริมสุข อนันตพงศ์)
นิสิตปริญญาโท สาขาการศึกษาผู้ใหญ่
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้วิจัย

ตอนที่ 1

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง กรุณาเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐ หรือเติมข้อความที่เป็นจริงลงในช่องว่างตาม
สภาพจริงให้มากที่สุด

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. อายุ ปี
3. ระดับที่กำลังศึกษา
 - ☐ ประถมศึกษา
 - ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
 - ☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย
4. สถาบันที่ศึกษา
 - ☐ ชื่อ ศบข. ☐ ชื่อ ศรช.
5. สถานภาพ
 - ☐ โสด ☐ สมรส ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....
6. สถานภาพการพักอาศัย
 - ☐ พักอาศัยกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง
 - ☐ พักอาศัยอยู่ตามลำพัง หรืออยู่กับเพื่อน
 - ☐ อยู่กับครอบครัว (สามีหรือภรรยา)
 - ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....
7. ปัจจุบันประกอบอาชีพหรือไม่
 - ☐ ไม่ทำงาน ☐ ทำงานมีอาชีพ
 - ☐ อาชีพอิสระหรือค้าขาย
 - ☐ พนักงาน ลูกจ้างส่วนราชการ หรือ รัฐวิสาหกิจ
 - ☐ รับจ้าง
 - ☐ เกษตรกร ☐ อื่น ๆ(โปรดระบุ)

ตอนที่ 2

แบบทดสอบ ความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรม ของนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียน
ในเขตกรุงเทพมหานคร

คำสั่ง ให้กาเครื่องหมาย ✓/ลงในช่องว่างที่ท่านมีความรู้ ความเข้าใจ

ข้อ	ข้อความ	ใช่	ไม่ใช่
1.	บุคคลหว่านพืชเช่นไรย่อมได้รับผลเช่นนั้น หรือทำอะไรก็ได้ผลอย่างนั้น ทุกชีวิตต้องรับผิดชอบการกระทำของตน เช่นชอบฆ่าสัตว์ ดัดชีวิต ทำให้อายุสั้น		
2.	กฎแห่งกรรม คือ กฎของการกระทำ ทางกาย วาจา ใจ มี 2 ด้านคือ การกระทำที่ดี และการกระทำที่ชั่ว ล้วนมีผลของกรรมเป็นบุญและบาปรองรับ		
3.	คนเราตายแล้วสูญ ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด		
4.	กรรมดี คือ ทำดี พูดดี คิดดี ส่วนกรรมชั่ว คือ ทำชั่ว พูดชั่ว คิดชั่ว		
5.	เหตุที่ทำการกรรมชั่ว เช่น การให้ร้ายป้ายสี ค้ายาเสพติด แต่ยังมีเกียรติ มีอำนาจ มีทรัพย์ เพราะยังไม่ถึงเวลาการให้ผลของกรรม		
6.	เมื่อไม่อาจพิสูจน์ได้ว่า บาป บุญมีจริงหรือไม่ ก็ควรใช้ศรัทธา คือความเชื่อในการ ตรัสรู้ และคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า		
7.	ผลของกรรมขึ้นกับเจตนา ถ้ามีเจตนามาก ผลกรรมย่อมมาก		
8.	กฎแห่งกรรมนั้น เมื่อทำการใดต้องได้รับผลเช่นนั้นเลย		
9.	นรก สวรรค์ไม่มี เป็นสิ่งที่นำมาหลอกล่อให้คนกลัว ไม่กล้าทำชั่ว		
10.	กรรมที่กระทำต่อพ่อแม่ ส่งผลมากกว่ากระทำต่อ ภรรยา หรือ สามี		
11.	ความแตกต่างในชีวิตขึ้นอยู่กับกรรมหรือการกระทำของแต่ละคน		
12.	การทำทานกับคนที่ตั้งใจรักษาศีล มีผลบุญเท่ากับ ทำทานกับคนทั่วไป		
13.	แข่งเรือแข่งพายพอแข่งได้ แต่แข่งบุญวาสนานั้นแข่งกันไม่ได้ เป็นคติธรรมที่ช่วย ให้คนเราคิดทำความดีอันเป็นทางมาแห่งบุญ		
14.	วิบัติ คือ ความบกพร่องในคุณสมบัติ เช่น ร่างกายพิการ ยากจน ไม่ฉลาด เป็นผล จากกรรมชั่วที่ทำไว้ในอดีตชาติ		
15.	ที่มีการกล่าวว่า ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดี มีถมไป นี่เป็นความจริง		
16.	การดูถูกคน มีผลกระทบให้เกิดในตระกูลต่ำ ส่วนการอิจฉาริษยา มีผลกระทบให้ ด้อยวาสนา		
17.	ภพภูมิที่รองรับชีวิตหลังจากตายไปแล้วมีทั้ง นรก สวรรค์ เปรต อสุรกาย เป็นต้น		
18.	สมบัติคือความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติ เช่นสวย รวย ฉลาด เป็นผลมาจาก กรรมดีที่ทำไว้ในอดีตชาติ		
19.	การเวียนว่ายตายเกิด เป็นการชดใช้กรรมที่ทำมา ถ้าหมดกรรมก็ไม่ต้องกลับมา เกิดอีก		
20.	การหมดกรรม คือ ไม่มีความโลภ โกรธ หลง ไม่มีความอยากได้ อยากมี อยากเป็น ไม่ยินดี ยินร้ายในสิ่งใด จึงไม่มีเหตุให้มาเกิดอีก		

ตอนที่ 3

แบบสอบถาม เรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนา
ไปใช้ในการดำรงชีวิตของนัศึกษนออกโรงเรียนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544 ในเขตกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง แบบสอบถามตอนนี้เป็นเรื่องการนำกฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการดำเนิน
ชีวิต โปรดพิจารณาข้อความในแบบสอบถามทีละข้ออย่างละเอียด แล้วทำเครื่องหมายถูก (✓)
ในช่องที่ตรงกับระดับการปฏิบัติของนัศึกษนมากที่สุดเพียงช่องเดียวเท่านั้น

5 = ปฏิบัติมากที่สุด 4 = ปฏิบัติมาก 3 = ปฏิบัติปานกลาง 2 = ปฏิบัติน้อย 1 = ปฏิบัติน้อยที่สุด
0 = ไม่ปฏิบัติ

ข้อที่	การกระทำ	ระดับการปฏิบัติ					ไม่ปฏิบัติ
		5	4	3	2	1	
1.	ท่านปฏิบัติในเรื่องต่อไปนี้ในระดับใด <u>ด้านการกระทำทางกาย</u> เมื่อพบเจอบุคคลได้รับอันตราย บาดเจ็บ หรือไม่สบาย จะช่วยเหลือให้ได้รับการรักษา หรือให้อยู่ในสถานที่ปลอดภัย						
2.	ดูแลบิดามารดา ให้สุขภาพ สบายใจ ช่วยเหลือกิจของท่าน ไม่ทำให้ท่านเดือดร้อน						
3.	ร่วมบุญ ปลงสัตว์ ปลอยปลา ไถ่ชีวิตโค-กระบือ ในวันเกิด และวันสำคัญต่างๆ ถวายเป็นพระราชกุศล						
4.	ถ้าใครมาทำให้ขัดเคืองใจ จะวางเฉย ไม่ทำร้าย ไม่กลั่นแกล้ง หรือโต้ตอบรุนแรง						
5.	กิจกรรมที่ชอบคือ ชวนเพื่อนไปยิงนก ตกปลา ล่าสัตว์ มาทำเป็นอาหารด้วยตนเอง เช่น ปลาเผา ฯลฯ						
6.	ท่านแก้ปัญหาสัตว์เล็ก สัตว์น้อย ภายในบ้าน สถานที่ทำงาน ด้วยวิธีการ เช่น ใช้อายัดแมลง ยาฉีดยุง กวาดก้นหนู ฯลฯ						
7.	ช่วยเหลือ สงเคราะห์ ทำทาน บริจาคทรัพย์แก่ผู้ยากไร้						
8.	ขอเงินคุณพ่อคุณแม่หรือญาติ โดยบอกว่าจะนำไปใช้ใน การศึกษา แต่กลับนำไปใช้จ่ายอย่างอื่น						
9.	เห็นสิ่งของของผู้อื่นวางไว้ หากเจ้าของไม่พบ จึงนำไปเป็นของ ส่วนตัว						
10.	นำของหรืออุปกรณ์การศึกษา ที่ยืมจากสถานศึกษา มาคืน ภายในกำหนดเวลา						
11.	หลังจากเข้าไปในสถานที่ซึ่งต้องถอดรองเท้าเช่น โบสถ์ ฯลฯ เมื่อออกมาจากที่นั้น ทารองเท้าไม่เจอ ท่านจะใส่ของผู้อื่นแทน						
12.	รักเดียวใจเดียว ยินดีในคู่ของตน เช่นไม่ไปเจ้าชู้กับคนอื่นที่ ไม่ใช่คู่ของตน						

ข้อที่	การกระทำ	ระดับการปฏิบัติ					ไม่ปฏิบัติ
		5	4	3	2	1	
13.	ท่านนิยมแต่งกายตามแฟชั่น เช่น ใส่เสื้อผ้ากางเกงขาสั้น รัตรูป เอวต่ำ โชว์สะดือ ฯลฯ						
14.	สัมผัสร่างกาย หรือโอบกอดกันในที่สาธารณะ เช่น ห้างสรรพสินค้า บนรถประจำทาง ร้านอาหาร ฯลฯ						
15.	อยู่กินกันก่อนสมรส เช่น เข้าหอพักอยู่ด้วยกันกับคนรัก						
16.	รักนวลสงวนตัว ให้เกียรติคนรัก ไม่ซิงสุกก่อนห่ม เช่น ไม่ล่วงเกินทางเพศก่อนวัยอันสมควร						
17.	ด้านการกระทำทางวาจา รับปากกับใครว่า จะช่วยทำสิ่งใด ก็ไม่ได้ใส่ใจที่จะทำ						
18.	ท่านนำเรื่องที่สัญญากับเพื่อนว่า จะเก็บเป็นความลับมาเปิดเผย						
19.	ท่านจะไม่พูดขัดทอดความผิดให้ผู้อื่น เพื่อให้ตนเองพ้นผิด						
20.	ในบางครั้ง จำเป็นต้องพูดโกหก เพื่อให้ตนเองไม่ถูกตำหนิ						
21.	ท่านรู้จักประมาณในการพูด เช่น ไม่คุยโทรศัพท์เสียงดังบนรถประจำทาง ไม่พูดคุยขณะฟังพระเทศน์ หรือคุยกับเพื่อนในเวลาที่ครูสอน						
22.	พูดให้เพื่อนรู้จักรักกลัวบาปกรรม เช่น การทำแท้งเป็นการฆ่าสัตว์ ตัดชีวิต โทษภัยของยาเสพติด ฯลฯ						
23.	พูดด้วยความระมัดระวัง เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนใจผู้อื่น เช่น พูดล้อเลียนในส่วนที่เป็นปมด้อยของเพื่อน						
24.	เมื่อรู้ว่าตนผิด พูดให้เพื่อนเสียหาย ท่านจะขอโทษ						
25.	ท่านชอบพูดเรื่องตลก ลามก เพื่อให้เพื่อนสนุกสนาน						
26.	ชอบวิจารณ์ข้อบกพร่องของผู้อื่น เช่น นำเรื่องไม่ดีไปพูดให้เพื่อนฟัง						
27.	ฟังความข้างเดียวแล้วนำไปพูด โดยที่อีกฝ่ายไม่มีโอกาสชี้แจงให้ชัดเจน						
28.	เมื่อเพื่อนมีปัญหาเกิดการเข้าใจผิดกัน ท่านจะหาวิธีการชี้แจงให้เพื่อนเข้าใจกัน ส่งเสริมให้รักกัน						
29.	ใช้คำพูดที่สุภาพ กับบุคคลที่ใส่ร้ายป้ายสีให้ท่านเสียหาย						
30.	พูดจาอ่อนน้อมถ่อมตนกับทุกคน อย่างไม่เลือกที่รักมักที่ชัง						
31.	พูดกับพ่อแม่ด้วยความเคารพ แม้จะถูกว่ากล่าวตักเตือนบ่อยครั้ง						
32.	เมื่อเห็นคนทำความดีก็กล่าวชื่นชมด้วยความจริงใจ						
33.	นำธรรมะ พุทธภาษิต มาพูดให้เพื่อนคลายทุกข์ และมีกำลังใจสู้ชีวิตต่อไป						
34.	พูดชักชวนเพื่อนให้ทำความดี เช่น ใส่บาตร ทำบุญไปฟังเทศน์ นั่งสมาธิ แผ่เมตตา ฯลฯ						

ข้อที่	การกระทำ	ระดับการปฏิบัติ					ไม่ปฏิบัติ
		5	4	3	2	1	
	ด้านการกระทำทางใจ						0
35.	ไม่รู้สึกลินดี เมื่อเห็นเพื่อนใช้ของแพงๆ เกินกำลังฐานะของตน รู้สึกพอใจในสิ่งที่ตนมี						
36.	รู้จักแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่นที่เขาจำเป็น โดยไม่หวังผลตอบแทน						
37.	รู้สึกยินดีด้วย เมื่อเพื่อนได้ดี หรือเลื่อนตำแหน่ง ในหน้าที่การงาน						
38.	รู้สึกสบายใจ เมื่อให้อภัยบุคคล เพื่อน ญาติที่ล่วงเกินท่าน ด้วยการกระทำ คำพูด หรือความคิด						
39.	คิดที่จะโต้ตอบ แก้ก้นเพื่อน ที่กล่าวร้าย ว่าให้ท่านเสียหาย						
40.	นึกถึงบาป-บุญ คุณโทษ ก่อนตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เล่นการพนัน ฯลฯ						
41.	ท่านจะมีความเชื่อมั่นในตนเองว่า ตนเองคิดถูก ทำถูก และเข้าใจในสิ่งต่างๆ ได้ถูกต้องเสมอ						
42.	ท่านคิดถึงใจเขาใจเรา เช่น ท่านไม่ชอบให้ใครทำไม่ดีต่อเรา ท่านก็ไม่ควรทำสิ่งไม่ดีต่อผู้อื่น						
43.	ท่านตั้งใจที่จะตอบแทนคุณพ่อแม่ เลี้ยงดูท่านยามชรา เช่น เมื่อมีรายได้จะแบ่งให้ท่านใช้ สอนให้ลูกเคารพ ปู่ย่า ตายาย ฯลฯ						
44.	ท่านเลือกชมรายการ ทีวี วิทยุ หนังสือพิมพ์ในเรื่องที่เป็นประโยชน์ มีสาระ มีคุณค่าแก่ชีวิต						
45.	ท่านไม่เชื่อว่า การให้ผลของกรรมเกิดขึ้นได้หลังจากตายไปแล้ว						
46.	ท่านพยายามที่จะฝึกฝนตนเองทั้งการกระทำ คำพูด ความคิด ให้ดีขึ้นขึ้นไป						
47.	ตั้งใจว่า เมื่อมีโอกาสที่จะช่วยใครได้ ก็จะรีบทำ เช่น จะลุกขึ้นเมื่อเห็นคนแก่ และคนพิการขึ้นมานรถเมล์ ฯลฯ						
48.	มีความอดทน อดกลั้น ไม่แสดงอาการโกรธ เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ไม่พอใจ						
49.	แผ่เมตตา อุทิศส่วนกุศลให้ทุกชีวิต ได้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข อย่าได้เบียดเบียนทำร้ายซึ่งกันและกัน						
50.	ระลึกถึงความดีของผู้อื่น ไม่คิดร้ายทำลายใคร ไม่ก่อเวรกับผู้ใด ทำใจให้เป็นกลาง						

ตอนที่ 4

ด้านข้อเสนอแนะ

คำชี้แจง ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความคิดเห็นในการนำกฎแห่งกรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในการดำรงชีวิตของ นักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนอย่างไรบ้าง โปรดอธิบายรายละเอียด

1. ด้านการกระทำทางกาย

1. ปัญหา

ข้อเสนอแนะ

2. ด้านการกระทำทางวาจา

2. ปัญหา

ข้อเสนอแนะ

3. ด้านการกระทำทางใจ

3. ปัญหา

ข้อเสนอแนะ

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	เสริมสุข อนันตพงศ์
วันเดือนปีเกิด	17 พฤศจิกายน 2502
สถานที่เกิด	อำเภอลิขล จังหวัดนครศรีธรรมราช
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	89/12 หมู่ 4 ถ.ฉิมพลี ต.ฉิมพลี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10140
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ 420 ถนนราชวิถี แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2518	มัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนศรีธรรมราชศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2520	มัธยมศึกษาตอนปลาย จากกรุงเทพการบัญชีวิทยาลัย
พ.ศ. 2525	ศิลปศาสตบัณฑิต (การปกครอง) จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. 2550	การศึกษามหาบัณฑิต (สาขาวิชาการศึกษาคณะผู้ใหญ่) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ